



**Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej**

---

**OCENA ZASOBÓW  
POMOCY SPOŁECZNEJ  
W KRAKOWIE  
za rok 2012**

---

Kraków 2013

## *Spis treści*

<b>I. WSTĘP</b>	<b>9</b>
<b>II. ANALIZA LOKALNEJ SYTUACJI SPOŁECZNO – DEMOGRAFICZNEJ GMINY MIEJSKIEJ KRAKÓW</b>	<b>10</b>
1. Miasto Kraków – dane ogólne	10
2. Struktura demograficzna ludności Krakowa	10
3. Struktura demograficzna krakowskich rodzin i gospodarstw domowych	13
4. Sytuacja ekonomiczna krakowskich rodzin i gospodarstw domowych	20
5. Beneficjenci świadczeń rodzinnych w Krakowie	27
6. Osoby pobierające świadczenia z funduszu alimentacyjnego	29
<b>III. ZASOBY POMOCY SPOŁECZNEJ GMINY MIEJSKIEJ KRAKÓW – PRACA SOCJALNA</b>	<b>31</b>
<b>IV. PORADNICTWO SPECJALISTYCZNE, TERAPIA RODZIN ORAZ INTERWENCJA KRYZYSOWA</b>	<b>36</b>
1. Poradnictwo specjalistyczne	36
1.1. Infrastruktura	36
1.2. Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	37
1.3. Kadra	37
1.4. Osoby i rodziny korzystające ze świadczeń w formie poradnictwa specjalistycznego i terapii rodzin	37
1.5. Nakłady finansowe na realizację zadania	40
1.6. Wnioski	40
2. Interwencja kryzysowa	40
2.1. Infrastruktura	40
2.2. Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	41
2.3. Kadra	41
2.4. Osoby i rodziny objęte pomocą w ramach interwencji kryzysowej	41
2.5. Nakłady finansowe na realizację zadania	42
2.6. Wnioski	42
<b>V. ZASOBY POMOCY SPOŁECZNEJ GMINY MIEJSKIEJ KRAKÓW W ZAKRESIE POMOCY OSOBOM STARSZYM</b>	<b>43</b>
1. Procesy demograficzne zachodzące w społeczności lokalnej Gminy Miejskiej Kraków	43
2. Świadczenia na rzecz osób starszych	47
2.1. Usługi opiekuńcze	47
2.1.1. Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	48
2.1.2. Kadra	48
2.1.3. Osoby korzystające ze świadczeń w formie usług opiekuńczych, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	48
2.1.4. Nakłady finansowe na realizację zadania	50

2.1.5.	Wnioski	51
2.2.	Ośrodki Wsparcia dla Osób Starszych	52
2.2.1.	Infrastruktura	53
2.2.2.	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	53
2.2.3.	Kadra	54
2.2.4.	Osoby korzystające ze świadczeń w formie uczestnictwa w ośrodku wsparcia dla osób starszych, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	54
2.2.5.	Nakłady finansowe na realizację zadania	56
2.2.6.	Wnioski	56
2.3.	Domy Pomocy Społecznej dla osób w podeszłym wieku i osób przewlekle somatycznie chorych	57
2.3.1.	Infrastruktura	58
2.3.2.	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	59
2.3.3.	Kadra	59
2.3.4.	Osoby skierowane do domów pomocy społecznej przeznaczonych dla osób przewlekle somatycznie chorych oraz osób w podeszłym wieku, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	60
2.3.5.	Nakłady finansowe na realizację zadania	62
2.3.6.	Wnioski	63
2.4.	Rodzinne Domy Pomocy	66
2.4.1.	Infrastruktura	66
2.4.2.	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	67
2.4.3.	Kadra	67
2.4.4.	Osoby korzystające ze świadczeń w formie pobytu w rodzinnym domu pomocy dla osób starszych, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	67
2.4.5.	Nakłady finansowe na realizację zadania	67
2.4.6.	Wnioski	67
2.5.	Dofinansowanie zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze	67
2.5.1.	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	68
2.5.2.	Kadra	68
2.5.3.	Osoby korzystające z dofinansowania zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	68
2.5.4.	Nakłady finansowe na realizację zadania	68
2.5.5.	Wnioski	69

## **VI. ZASOBY POMOCY SPOŁECZNEJ GMINY MIEJSKIEJ KRAKÓW W ZAKRESIE POMOCY OSOBOM Z ZABURZENIAMI PSYCHICZNYMI** **70**

<b>1.</b>	<b>Osoby cierpiące na zaburzenia psychiczne w społeczności Krakowa</b>	<b>70</b>
<b>2.</b>	<b>Świadczenia skierowane do osób z zaburzeniami psychicznymi</b>	<b>71</b>
2.1.	Specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi	71
2.1.1.	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	72
2.1.2.	Kadra	72
2.1.3.	Osoby korzystające ze świadczeń w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	72
2.1.4.	Nakłady finansowe na realizację zadania	75
2.1.5.	Wnioski	75
2.2.	Mieszkania chronione dla osób z zaburzeniami psychicznymi	78
2.2.1.	Infrastruktura	78
2.2.2.	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	78
2.2.3.	Kadra	78
2.2.4.	Osoby korzystające ze świadczeń w formie pobytu w mieszkaniu chronionym dla osób z zaburzeniami psychicznymi, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	79
2.2.5.	Nakłady finansowe na realizację zadania	79
2.2.6.	Wnioski	79
2.3.	Środowiskowe Domy Samopomocy	80
2.3.1.	Infrastruktura	80
2.3.2.	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	81

2.3.3.	Kadra	82
2.3.4.	Osoby korzystające ze świadczeń w formie uczestnictwa w środowiskowym domu samopomocy, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	82
2.3.5.	Nakłady finansowe na realizację zadania	84
2.3.6.	Wnioski	84
2.4.	Domy Pomocy Społecznej dla osób z zaburzeniami psychicznymi	85
2.4.1.	Infrastruktura	85
2.4.2.	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	86
2.4.3.	Kadra	86
2.4.4.	Osoby skierowane do domów pomocy społecznej dla osób przewlekle psychicznie chorych, dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie oraz dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	87
2.4.5.	Nakłady finansowe na realizację zadania	89
2.4.6.	Wnioski	89
2.5.	Warsztaty terapii zajęciowej	91
2.5.1.	Infrastruktura	91
2.5.2.	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	93
2.5.3.	Kadra	93
2.5.4.	Osoby korzystające z uczestnictwa w warsztatach terapii zajęciowej	93
2.5.5.	Nakłady finansowe na realizację zadania	95
2.5.6.	Wnioski	95

## **VII. ZASOBY POMOCY SPOŁECZNEJ GMINY MIEJSKIEJ KRAKÓW W ZAKRESIE POMOCY OSOBOM NIEPEŁNOSPRAWNYM 96**

<b>1.</b>	<b>Osoby niepełnosprawne w społeczności Miasta Krakowa</b>	<b>96</b>
<b>2.</b>	<b>Świadczenia na rzecz osób niepełnosprawnych</b>	<b>99</b>
2.1.	Zasiłek stały	99
2.1.1.	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	99
2.1.2.	Kadra	99
2.1.3.	Osoby i rodziny korzystające ze świadczenia w formie zasiłku stałego, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	99
2.1.4.	Nakłady finansowe na realizację zadania	102
2.1.5.	Wnioski	103
2.2.	Turnusy rehabilitacyjne	103
2.2.1.	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	104
2.2.2.	Kadra	104
2.2.3.	Osoby korzystające z dofinansowania uczestnictwa w turnusach rehabilitacyjnych	104
2.2.4.	Nakłady finansowe na realizację zadania	105
2.2.5.	Wnioski	105
2.3.	Likwidacja barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych w związku z indywidualnymi potrzebami osób niepełnosprawnych	106
2.3.1.	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	106
2.3.2.	Kadra	106
2.3.3.	Osoby korzystające z dofinansowania likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych w związku z indywidualnymi potrzebami osób niepełnosprawnych	106
2.3.4.	Nakłady finansowe na realizację zadania	108

## **VIII. ZASOBY POMOCY SPOŁECZNEJ GMINY MIEJSKIEJ KRAKÓW W ZAKRESIE POMOCY RODZINOM Z DZIEĆMI 109**

<b>1.</b>	<b>Świadczenia na rzecz rodzin z dziećmi</b>	<b>109</b>
1.1.	Pomoc w formie posiłków oraz zasiłków celowych na zakup żywności lub posiłku	109
1.1.1.	Wnioski	110
1.2.	Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie	110

1.2.1.	Infrastruktura	111
1.2.2.	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	111
1.2.3.	Kadra	111
1.2.4.	Osoby i rodziny objęte pomocą w ramach Programu Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie	111
1.2.5.	Nakłady finansowe na realizację zadania	113
1.2.6.	Działalność Ośrodka dla Osób Dotkniętych Przemocą	113
1.2.6.1.	Infrastruktura	114
1.2.6.2.	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	114
1.2.6.3.	Kadra	114
1.2.6.4.	Osoby i rodziny korzystające ze wsparcia udzielanego przez Ośrodek dla Osób Dotkniętych Przemocą	114
1.2.6.5.	Nakłady finansowe na realizację zadania	115
1.2.7.	Wnioski	115
1.3.	Placówki wsparcia dziennego	116
1.3.1.	Infrastruktura	116
1.3.2.	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	116
1.3.3.	Kadra	117
1.3.4.	Dzieci i młodzież korzystająca ze świadczeń w formie pobytu w placówkach wsparcia dziennego, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	121
1.3.5.	Nakłady finansowe na realizację zadania	121
1.3.6.	Wnioski	122
1.4.	Specjalistyczne usługi opiekuńcze dla rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi	122
1.4.1.	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	124
1.4.2.	Kadra	124
1.4.3.	Rodziny korzystające ze świadczeń w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	124
1.4.4.	Nakłady finansowe na realizację zadania	126
1.4.5.	Wnioski	126
1.5.	Rodziny zastępcze spokrewnione i niezawodowe	127
1.5.1.	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	129
1.5.2.	Kadra	129
1.5.3.	Rodziny korzystające ze świadczeń dla spokrewnionych i niezawodowych rodzin zastępczych, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	129
1.5.4.	Nakłady finansowe na realizację zadania	130
1.5.5.	Wnioski	131
1.6.	Zawodowe rodziny zastępcze	132
1.6.1.	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	134
1.6.2.	Kadra	134
1.6.3.	Dzieci umieszczone w zawodowych rodzinach zastępczych, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	134
1.6.4.	Nakłady finansowe na realizację zadania	135
1.6.5.	Wnioski	135
1.7.	Rodzinne Domy Dziecka	135
1.7.1.	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	136
1.7.2.	Kadra	136
1.7.3.	Dzieci umieszczone w rodzinnych domach dziecka, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	136
1.7.4.	Nakłady finansowe na realizację zadania	136
1.8.	Placówki opiekuńczo – wychowawcze	136
1.8.1.	Infrastruktura	136
1.8.2.	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	137
1.8.3.	Kadra	137
1.8.4.	Dzieci i młodzież skierowana do całodobowych placówek opiekuńczo – wychowawczych, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	141
1.8.5.	Nakłady finansowe na realizację zadania	142
1.8.6.	Wnioski	142
1.9.	Pomoc dla osób usamodzielnianych	143
1.9.1.	Infrastruktura	144

1.9.2.	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	144
1.9.3.	Kadra	144
1.9.4.	Osoby objęte pomocą na usamodzielnienie, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	144
1.9.5.	Nakłady finansowe na realizację zadania	146
1.9.6.	Wnioski	147
1.10.	Pozostałe formy pomocy na rzecz rodzin z dziećmi	147
1.10.1.	Program pracy z rodziną z problemami opiekuńczo -wychowawczymi	147
1.10.1.1.	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	148
1.10.1.2.	Kadra	148
1.10.1.3.	Nakłady finansowe na realizację zadania	148
1.10.2.	Usługa asystenta rodziny	148
1.10.2.1.	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	149
1.10.2.2.	Kadra	149
1.10.2.3.	Nakłady finansowe na realizację zadania	149
1.10.3.	Pomoc materialna o charakterze socjalnym dla uczniów: stypendia szkolne, zasiłki szkolne	150
1.10.3.1.	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	152
1.10.3.2.	Kadra	152
1.10.3.3.	Nakłady finansowe na realizację zadania	152
1.10.3.4.	Wnioski	152
1.10.4.	Realizacja rządowych programów pomocy uczniom na zakup podręczników	152
1.10.4.1.	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	153
1.10.4.2.	Kadra	153
1.10.4.3.	Nakłady finansowe na realizację zadania	153
1.10.4.4.	Wnioski	153

## **IX. ZASOBY POMOCY SPOŁECZNEJ GMINY MIEJSKIEJ KRAKÓW W ZAKRESIE POMOCY OSOBOM BEZROBOTNYM 154**

<b>1.</b>	<b>Bezrobocie w Krakowie</b>	<b>154</b>
<b>2.</b>	<b>Świadczenia na rzecz osób bezrobotnych</b>	<b>157</b>
2.1.	Praca socjalna adresowana do osób bezrobotnych	157
2.2.	Wsparcie osób bezrobotnych realizowane w ramach projektu systemowego „Pora na aktywność”	158
2.3.	Zatrudnienie socjalne	159
2.3.1.	Infrastruktura	160
2.3.2.	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	161
2.3.3.	Kadra	161
2.3.4.	Osoby objęte pomocą w ramach reintegracji zawodowej, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	161
2.3.5.	Nakłady finansowe na realizację zadania	162
2.3.6.	Wnioski	162

## **X. ZASOBY POMOCY SPOŁECZNEJ GMINY MIEJSKIEJ KRAKÓW W ZAKRESIE POMOCY OSOBOM I RODZINOM O NISKICH DOCHODACH 163**

<b>1.</b>	<b>Ubóstwo</b>	<b>163</b>
<b>2.</b>	<b>Świadczenia dla osób i rodzin o niskich dochodach</b>	<b>163</b>
2.1.	Zasiłek okresowy	163
2.1.1.	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	163
2.1.2.	Kadra	163
2.1.3.	Osoby i rodziny korzystające ze świadczenia w formie zasiłku okresowego, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	164
2.1.4.	Nakłady finansowe na realizację zadania	168
2.1.5.	Wnioski	168
2.2.	Zasiłek celowy i specjalny zasiłek celowy	169

2.2.1.	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	169
2.2.2.	Kadra	169
2.2.3.	Osoby i rodziny korzystające ze świadczenia w formie zasiłku celowego oraz specjalnego zasiłku celowego, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	169
2.2.4.	Nakłady finansowe na realizację zadania	175
2.2.5.	Wnioski	175
2.3.	Pomoc w formie posiłków oraz zasiłków celowych na zakup żywności lub posiłku	176
2.3.1.	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	176
2.3.2.	Kadra	176
2.3.3.	Osoby i rodziny korzystające z posiłków oraz zasiłków celowych na zakup żywności lub posiłku, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	176
2.3.4.	Nakłady finansowe na realizację zadania	180
2.3.5.	Wnioski	181

## **XI. ZASOBY POMOCY SPOŁECZNEJ GMINY MIEJSKIEJ KRAKÓW W ZAKRESIE POMOCY OSOBOM BEZDOMNYM 182**

<b>1.</b>	<b>Osoby bezdomne w społeczności Miasta Krakowa</b>	<b>182</b>
<b>2.</b>	<b>Świadczenia na rzecz osób bezdomnych</b>	<b>187</b>
2.1.	Schronienie	187
2.1.1.	Infrastruktura	187
2.1.2.	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	190
2.1.3.	Kadra	191
2.1.4.	Osoby objęte pomocą w formie schronienia, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	191
2.1.5.	Nakłady finansowe na realizację zadania	193
2.1.6.	Wnioski	193
2.2.	Mieszkania chronione dla osób bezdomnych	194
2.2.1.	Infrastruktura	194
2.2.2.	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	194
2.2.3.	Kadra	194
2.2.4.	Osoby korzystające ze świadczeń w formie pobytu w mieszkaniu chronionym dla bezdomnych mężczyzn, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	194
2.2.5.	Nakłady finansowe na realizację zadania	195
2.2.6.	Wnioski	195

## **XII. DZIAŁANIA W RAMACH PROJEKTU SYSTEMOWEGO POD NAZWĄ „PORA NA AKTYWNOŚĆ” 196**

<b>1.</b>	<b>Ogólna charakterystyka projektu</b>	<b>196</b>
1.1.	Organizacje pozarządowe uczestniczące w realizacji projektu	198
1.2.	Kadra	198
1.3.	Beneficjenci projektu	198
1.4.	Nakłady finansowe na realizację zadania	199

## **XIII. NOWATORSKIE DZIAŁANIA REALIZOWANE W RAMACH PROJEKTÓW PILOTAŻOWYCH 200**

<b>1.</b>	<b>Realizacja programu Rewitalizacji Społecznej „Pod Parasolem Kazimierza”</b>	<b>200</b>
1.1.	Ogólna charakterystyka programu	200
1.2.	Organizacje pozarządowe uczestniczące w realizacji programu	201
1.3.	Kadra	201
1.4.	Nakłady finansowe na realizację programu	201
<b>2.</b>	<b>Projekt szkoleniowy w zakresie organizowania społeczności lokalnych</b>	<b>201</b>

2.1.	Ogólna charakterystyka projektu	201
2.2.	Organizacje pozarządowe uczestniczące w realizacji projektu	201
2.3.	Kadra	201
2.4.	Nakłady finansowe na realizację projektu	201
<b>3.</b>	<b>Realizacja projektu „Pilotażowe wdrażanie standardów usług i modeli instytucji pomocy i integracji społecznej”</b>	<b>202</b>
3.1.	Ogólna charakterystyka projektu	202
3.2.	Organizacje pozarządowe uczestniczące w realizacji projektu	202
3.3.	Kadra	202
3.4.	Nakłady finansowe na realizację projektu	203
<b>4.</b>	<b>Realizacja projektu „Druga szansa”</b>	<b>203</b>
4.1.	Ogólna charakterystyka projektu	203
4.2.	Organizacje pozarządowe uczestniczące w realizacji projektu	203
4.3.	Kadra	204
4.4.	Nakłady finansowe	204
<b>XIV.</b>	<b>MIEJSKI OŚRODEK POMOCY SPOŁECZNEJ W KRAKOWIE</b>	<b>205</b>
1.	Kadra Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie	205
2.	Plan wydatków Sytemu Pomocy Społecznej w latach 2009-2012	206
3.	Infrastruktura lokalowa i techniczna	211



## *I. Wstęp*

Art. 16a ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (j.t.: Dz. U. z 2013 poz. 182) nakłada na gminy, powiaty i województwa obowiązek przygotowywania corocznie oceny zasobów pomocy społecznej i przedstawiania jej odpowiednio: radzie gminy, radzie powiatu oraz sejmikowi województwa. Ocena zasobów wraz z rekomendacjami stanowi podstawę do planowania budżetu na rok następny.

Ocena zasobów pomocy społecznej w Gminie Miejskiej Kraków za rok 2012 powstała w oparciu o dane i materiały, które były dostępne w momencie przygotowania niniejszego dokumentu. Dla zobrazowania stanu i trendu zmian w strukturze społeczności lokalnej Miasta Krakowa przywołano dane liczbowe uzyskane z banku danych lokalnych GUS w wyniku Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań w 2011 roku przeprowadzonego przez Główny Urząd Statystyczny, sprawozdawczości Grodzkiego Urzędu Pracy, jak również dane wydziałów Urzędu Miasta Krakowa, miejskich jednostek organizacyjnych oraz instytucji i firm działających na terenie Krakowa, zawarte w Raportach o Stanie Miasta. W momencie prac nad Oceną zasobów pomocy społecznej za rok 2012, Główny Urząd Statystyczny nie opublikował jeszcze wszystkich danych z Narodowego Spisu Powszechnego w 2011 roku dotyczących społeczności lokalnej Miasta Krakowa, stąd niektóre dane interpolowano na podstawie danych Narodowego Spisu Powszechnego przeprowadzonego w 2002 roku. Dane te dotyczą struktury demograficznej i sytuacji ekonomicznej krakowskich rodzin oraz gospodarstw domowych (rozdz. II, pkt 3,4). Dane z roku 2002 zostały również zawarte w charakterystyce osób niepełnosprawnych w społeczności Miasta Krakowa (rozdz. VII, pkt 1).

Zgodnie z intencją ustawodawcy, dokonując oceny uwzględniono infrastrukturę, kadre, organizacje pozarządowe i nakłady finansowe na zadania pomocy społecznej. Sporządzona ocena obejmuje ponadto osoby i rodziny korzystające w 2012 roku z pomocy społecznej, rodzaje występujących problemów oraz ich rozkład ilościowy.

W rozdziale II dokonano analizy sytuacji społeczno – demograficznej Gminy Miejskiej Kraków, z punktu widzenia potrzeb pomocy społecznej. Przedstawiono podstawowe cechy demograficzne społeczności Krakowa, strukturę rodzin krakowskich i ich zasobność oraz dostępne prognozy.

Rozdziały III i IV charakteryzują świadczenia pomocy społecznej wspólne dla wszystkich grup osób i rodzin, korzystających z pomocy. Tematem rozdziału III jest praca socjalna jako fundamentalne świadczenie pomocy społecznej, w rozdziale IV skupiono się na poradnictwie specjalistycznym, terapii rodzin i interwencji kryzysowej.

W rozdziałach V-XI dokonano oceny zasobów pomocy społecznej wg świadczeń charakterystycznych dla poszczególnych kategorii klientów: osób starszych, osób z zaburzeniami psychicznymi, osób niepełnosprawnych, rodzin z dziećmi, bezrobotnych, osób i rodzin o niskich dochodach oraz osób bezdomnych.

Rozdział XII poświęcony jest zadaniom współfinansowanym ze środków Unii Europejskiej, w ramach realizowanego przez MOPS projektu systemowego.

W rozdziale XIII opisano nowatorskie działania realizowane w ramach projektów pilotażowych w MOPS.

W ostatnim rozdziale dokonano charakterystyki Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie jako podstawowej jednostki organizacyjnej, wykonującej zadania pomocy społecznej w Gminie Miejskiej Kraków.

## **II. Analiza lokalnej sytuacji społeczno – demograficznej Gminy Miejskiej Kraków**

### **1. Miasto Kraków – dane ogólne**

Kraków jest drugim co do wielkości miastem w Polsce, zarówno pod względem ludności jak i powierzchni. Zajmuje obszar 327 km<sup>2</sup>. Administracyjnie podzielony jest na 18 dzielnic samorządowych. Jest stolicą województwa małopolskiego i leży na styku czterech makroregionów fizyczno – geograficznych: Bramy Krakowskiej, Kotliny Sandomierskiej, Pogórza Zachodniobeskidzkiego oraz Wyżyny Krakowsko – Częstochowskiej<sup>1</sup>.

Mieszkańcy Miasta Krakowa tworzą wspólnotę samorządową – gminę miejską. Od 1 stycznia 1999 roku, po reformie administracji publicznej kraju, Kraków jest miastem na prawach powiatu. Gmina wykonuje zadania publiczne własne gminy i powiatu oraz zadania zlecone gminie i powiatowi z zakresu administracji rządowej. Organami Gminy Miejskiej Kraków są: Rada Miasta, która sprawuje władzę uchwałodawczą i kontrolną oraz Prezydent Miasta sprawujący władzę wykonawczą. O ustroju gminy stanowi jej Statut. Prezydent wykonuje swoje zadania przy pomocy Urzędu Miasta Krakowa oraz miejskich jednostek organizacyjnych i powiatowych służb, inspekcji i straży.

### **2. Struktura demograficzna ludności Krakowa**

Podstawowe cechy demograficzne społeczności lokalnej Krakowa takie jak:

- wykształcenie,
- struktura rodzin i gospodarstw domowych,
- sytuacja ekonomiczna

zostały określone na podstawie danych spisowych z 2011 r., interpolacji tychże danych oraz, kiedy to było możliwe, danych z obecnej perspektywy czasowej. (Warto podnieść, że nie wszystkie wyniki spisu powszechnego przeprowadzonego w 2011 roku dotyczące Krakowa, w momencie sporządzania niniejszego materiału zostały opublikowane, stąd niektóre dane pochodzą z 2002 roku).

Wyniki Narodowego Spisu Powszechnego wykazały, że w dniu 31 marca 2011 roku Kraków liczył 757 611 mieszkańców, zaliczanych do kategorii ludności faktycznej tj.:

- zamieszkałej w Krakowie na stałe,
- przebywającej w Krakowie czasowo przez okres powyżej 3 miesięcy.

Od ostatniego spisu powszechnego w roku 2002, liczba ludności w mieście zmniejszyła się o 933 osoby, tj. o 0,1%.

Wg stanu na koniec roku 2011 roku w Krakowie mieszkało 759 137 osób, jest to o 2 954 osoby więcej niż w roku ubiegłym.

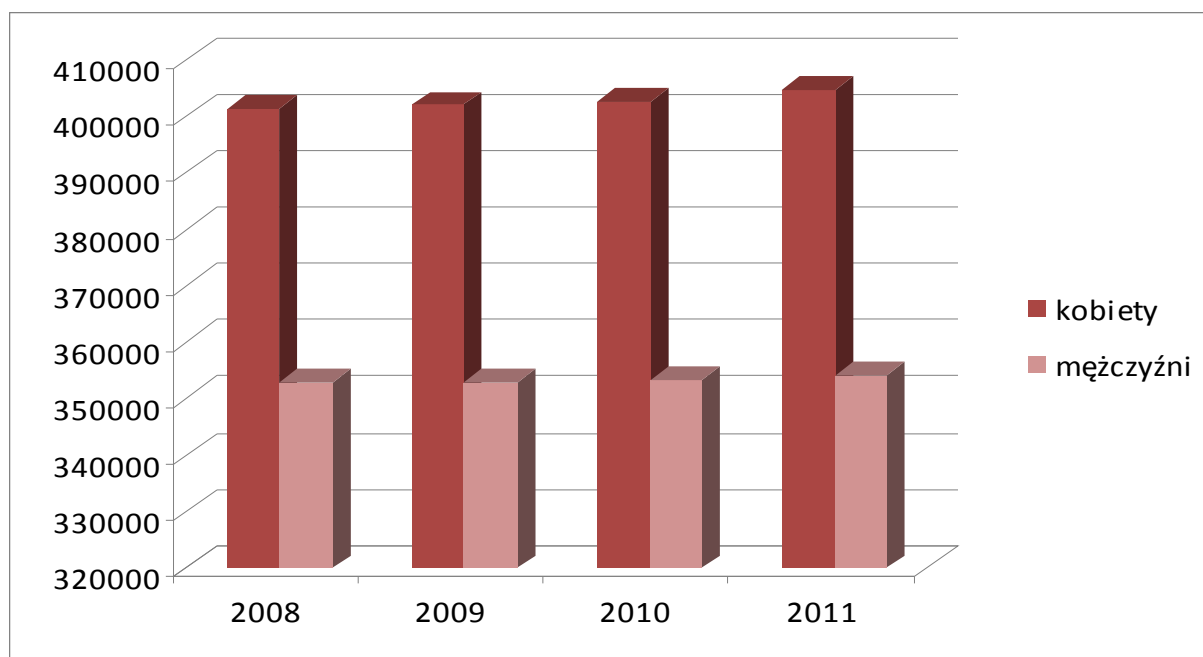
Najwięcej (70 155) mieszkańców zameldowanych było w Dzielnicy IV – Prądnik Biały, najmniej (16 282 ) mieszkańców zameldowanych było w Dzielnicy IX – Łagiewniki – Borek Fałęcki. W 2011 roku mieszkańcy Krakowa stanowili 1,97% ludności Polski i 22,7% mieszkańców województwa małopolskiego. Średnia gęstość zaludnienia w roku 2011 wynosiła 2 321 mieszkańców na 1 km<sup>2</sup>. Dla porównania średnia gęstość zaludnienia dla województwa w tym samym okresie wyniosła 220. Kobiety stanowiły 53,3% populacji Krakowa. Na 100 mężczyzn przypadają 114 kobiet.

Według stanu z dnia 30 września 2012 w Krakowie mieszkało 759 780 osób, co stanowiło 22,7% ogólnej liczby mieszkańców województwa małopolskiego. W relacji do stanu końca analogicznego okresu 2011 liczba ludności Krakowa zwiększyła się o 0,8 tys. osób.

---

<sup>1</sup> Raport o Stanie Miasta 2011

**Wykres: Rozkład populacji społeczności Miasta Krakowa ze względu na płeć**



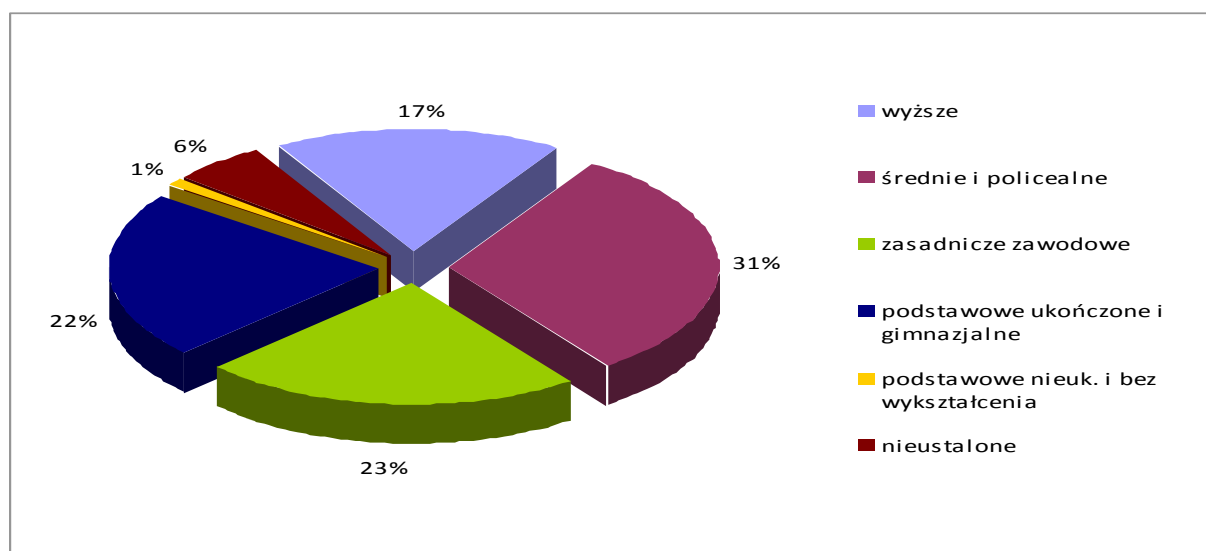
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Raportu o Stanie Miasta 2011

Wyniki Narodowego Spisu Powszechnego przeprowadzonego w roku 2011 wskazują na wzrost poziomu wykształcenia ludności w skali całego kraju.

Wyniki badań wskazują, że już przeszło połowa ludności miejskiej posiada wykształcenie co najmniej średnie. W okresie międzyspisyowym odsetek osób o wykształceniu co najmniej średnim wzrósł z 41,4% w 2002 roku do 48,6% w 2011 roku tj. o 7,2 pkt. procentowego. Największą dynamikę odnotowano w odniesieniu do osób o wykształceniu wyższym, których udział zwiększył się z 9,9% w 2002 roku do 17% w 2011 roku (tj. 7,1 pkt. procentowego). Struktura ludności według poziomu wykształcenia różni się w zależności od płci. Nadal lepiej wykształcone są kobiety. W 2011 roku wśród ogółu mężczyzn 14,8% ukończyło szkoły wyższe, i w porównaniu do 2002 roku odnotowujemy wzrost o 5,5 pkt. procentowego. Natomiast znacznie lepiej przedstawia się sytuacja kobiet w tym zakresie. W 2002 roku co 10 kobieta posiadała dyplom ukończenia szkoły wyższej, natomiast 9 lat później już niemal co 5 kobieta (19%) była absolwentką szkoły wyższej.

Poziom wykształcenia mieszkańców małopolski niewiele różni się od średniej krajowej.

**Wykres: Poziom wykształcenia mieszkańców województwa małopolskiego w roku 2011**

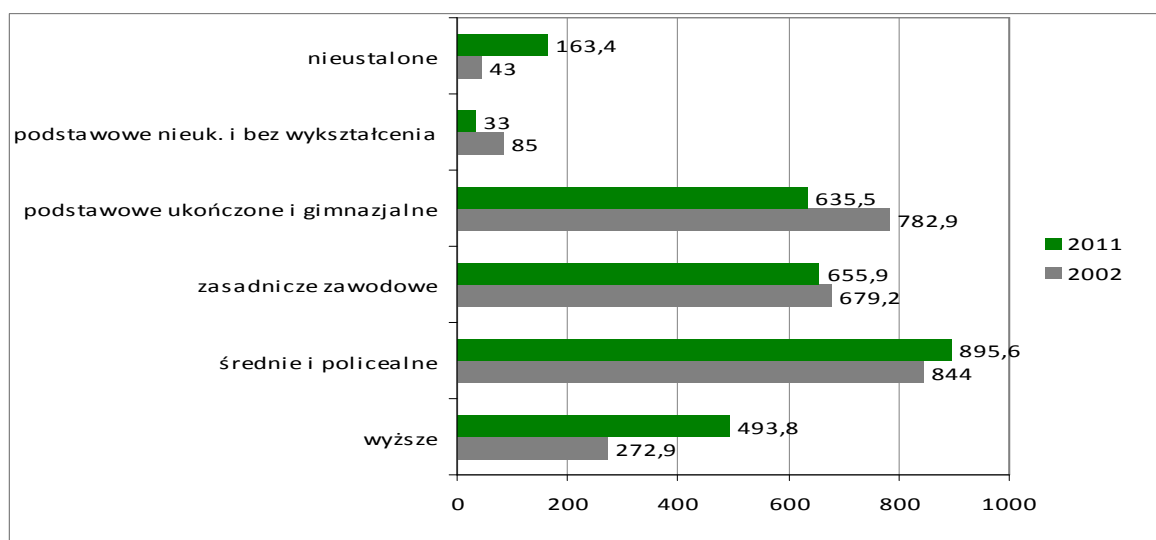


Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (Raport z wyników w województwie małopolskim, Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011)

Wyniki spisu z 2011 r. dla województwa małopolskiego potwierdziły utrzymywanie się różnic w strukturze wykształcenia kobiet i mężczyzn. Wśród mieszkańców województwa małopolskiego kobiety częściej posiadały wykształcenie wyższe (19,3% w stosunku do 14,8%) oraz średnie ogólnokształcące (14,6% w stosunku do 9,0%). Mężczyźni natomiast znacznie częściej kończyli szkoły zawodowe (29,3% w stosunku do 16,7%).

Porównanie aktualnych wyników NSP z danymi pochodzącymi ze spisu przeprowadzonego w 2002 r. wykazało, że w okresie 9 lat, nastąpił istotny wzrost poziomu wykształcenia mieszkańców województwa małopolskiego. W stosunku do 2002 r. liczba osób z wykształceniem wyższym wzrosła o około 81%, średnim (policealnym, zawodowym i ogólnokształcącym) o 6,1%. Zmalała natomiast liczba osób legitymujących się wykształceniem zasadniczym zawodowym (o 3,4%) oraz podstawowym i gimnazjalnym (o 18,9%). Aż o 61,2% zmniejszyła się także liczba osób, które nie posiadały wykształcenia podstawowego.

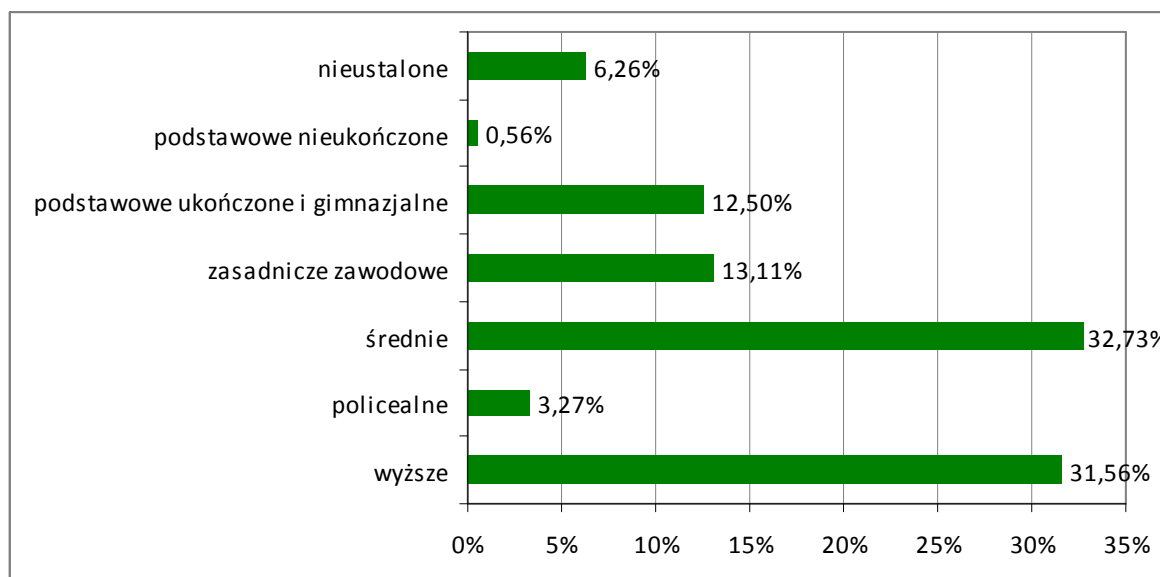
**Wykres: Poziom wykształcenia mieszkańców województwa małopolskiego w latach 2002 i 2011**



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (Raport z wyników w województwie małopolskim, Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011)

Mieszkańcy z wyższym wykształceniem w stolicy województwa stanowią 31,6%. Z badań wynika, że ponad 67% mieszkańców Krakowa posiada co najmniej średnie wykształcenie. W 2002 r. liczba ta wynosiła 60,4 %. W porównaniu do wyników ogólnopolskich można postawić tezę, że krakowianie stanowią jedną z najlepiej wykształconych społeczności miejskich w Polsce.

**Wykres: Poziom wykształcenia mieszkańców Krakowa w 2011 roku**



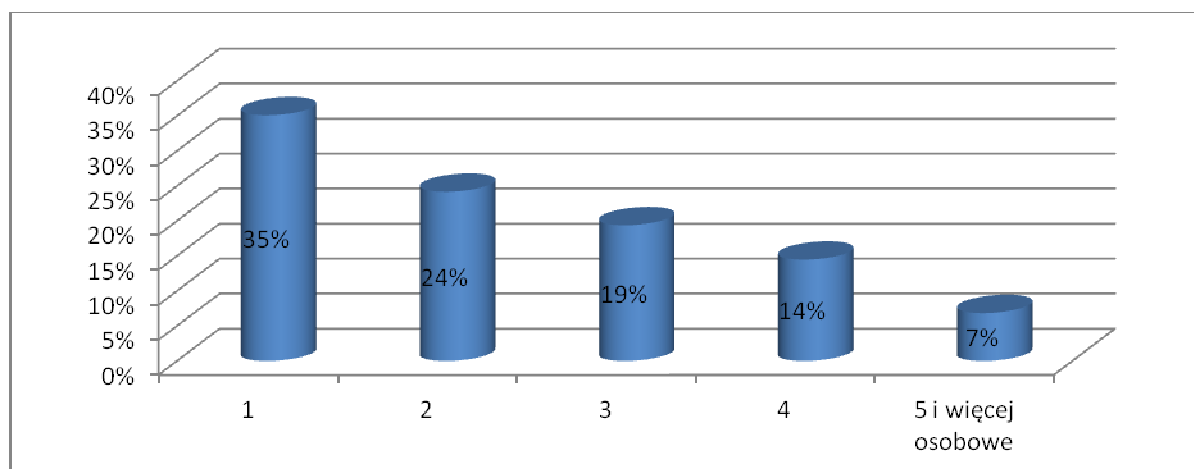
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (Raport z wyników w województwie małopolskim, Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011)

### ***3. Struktura demograficzna krakowskich rodzin i gospodarstw domowych***

Poniższe informacje opisują strukturę demograficzną krakowskich rodzin i gospodarstw domowych na podstawie dostępnych w tym zakresie danych. W momencie przygotowania niniejszego dokumentu Główny Urząd Statystyczny nie opublikował jeszcze danych z Narodowego Spisu Powszechnego w 2011 dotyczących krakowskich gospodarstw domowych. Zamieszczone dane pochodzą z Narodowego Spisu Powszechnego przeprowadzonego w roku 2002.

Dostępne informacje wskazują, że w Krakowie liczba gospodarstw domowych, definiowanych jako zespół osób mieszkających razem i wspólnie utrzymujących się, bez względu na stopień pokrewieństwa, wynosi blisko 310 tysięcy. W skład gospodarstw domowych wchodzi około 96% mieszkańców faktycznych Krakowa. Pozostali mieszkańcy Krakowa wchodzi w skład rodzin w gospodarstwach zbiorowych w obiektach zbiorowego zakwaterowania. Przeciętne gospodarstwo domowe tworzy średnio 2,37 osób. Analiza wielkości gospodarstw domowych mierzonej liczbą osób w gospodarstwie pokazuje, że w Krakowie dominują jednoosobowe gospodarstwa, które stanowią 35% ogółu oraz gospodarstwa tworzone przez dwie osoby, których jest 24%. Warto zwrócić uwagę, że w poprzednim okresie między spisowym odnotowano znaczny wzrost liczby gospodarstw jedno- i dwuosobowych, w skali województwa o prawie 120 tysięcy, przy czym trzykrotnie wyższy był wzrost gospodarstw jednoosobowych. Wynika to między innymi z faktu, iż w Krakowie z jednej strony występuje duża liczba osób owdowiałych, w podeszłym wieku, mieszkających samotnie, a z drugiej strony powstawaniu gospodarstw jednoosobowych sprzyja odkładanie przez młodych ludzi, mieszkających w pojedynkę we własnych mieszkaniach, decyzji dotyczących zawierania małżeństw.

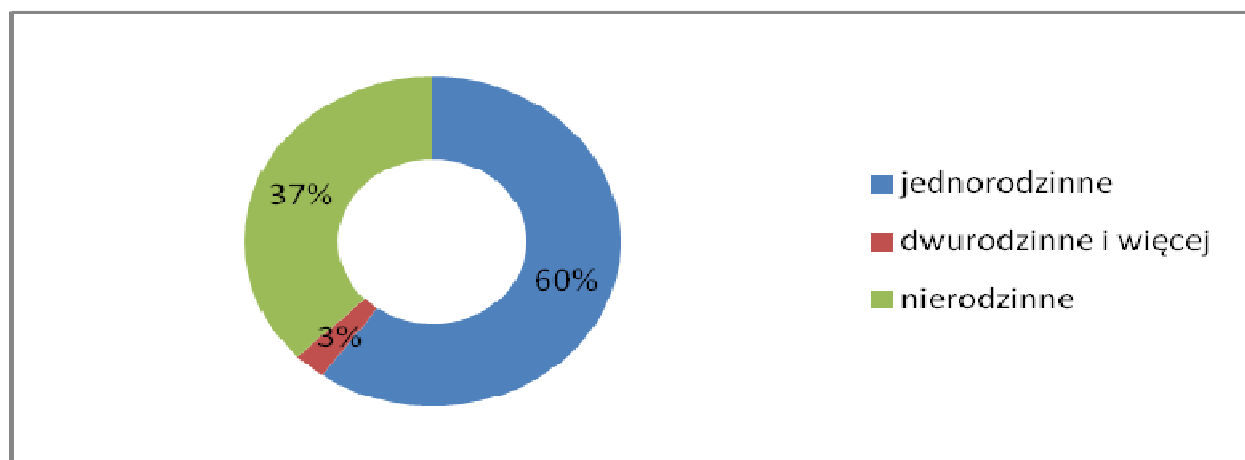
**Wykres: Struktura gospodarstw domowych wg liczby osób**



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Spośród blisko 307 tysięcy gospodarstw domowych w Krakowie ponad połowa, bo 192 tysiące, to gospodarstwa rodzinne tzn. tworzone przez co najmniej jedną rodzinę. Dominujące są gospodarstwa jednorodzinne stanowiące 59,9% ogółu gospodarstw. W obrębie gospodarstw jednorodzinnych najliczniejsza grupa 37,14% to gospodarstwa dwuosobowe.

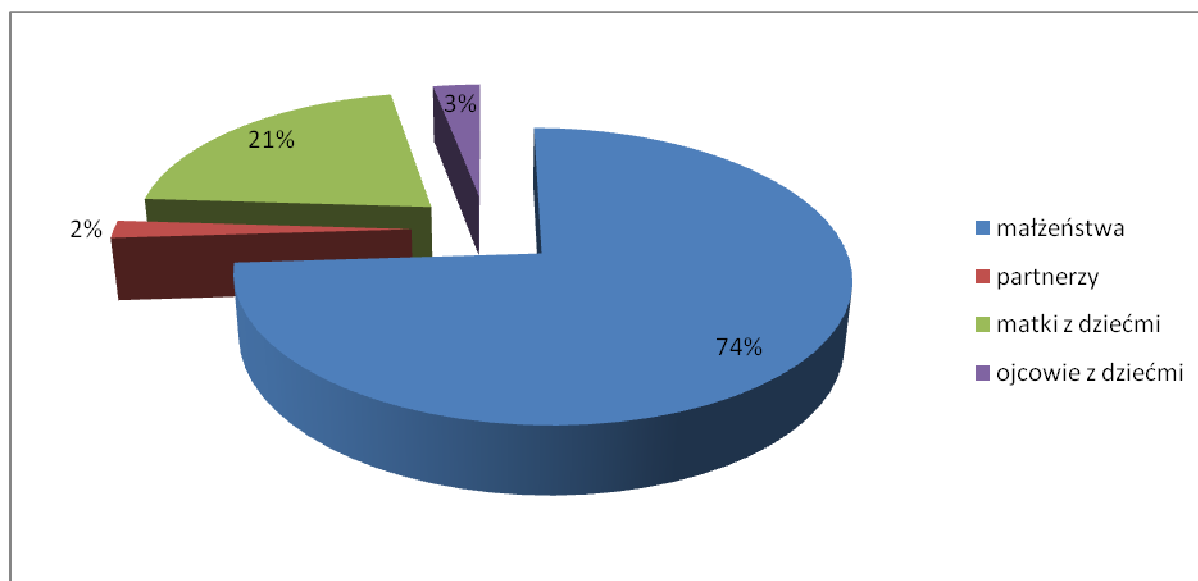
**Wykres: Struktura gospodarstw domowych wg składu rodzinnego**



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Zgodnie z dostępnymi danymi liczbę rodzin w Krakowie można oszacować na poziomie około 201 tysięcy. Za rodzinę uznaje się parę (małżeństwo lub partnerów) bez dzieci lub parę z jednym bądź większą liczbą dzieci, albo też samotnego rodzica z jednym bądź większą liczbą dzieci. Pod względem struktury dominują rodziny pełne, czyli mające obydwójce współmałżonków, jednak prawie 25% rodzin stanowią rodziny niepełne, przy czym na jednego samotnego ojca przypada 7 samotnych matek. W opisywanej grupie odnotowano, obejmującą około 4 tysiące rodzin, grupę rodzin opartych na związkach partnerskich. Blisko 40% związków partnerskich posiada na utrzymaniu co najmniej jedno dziecko.

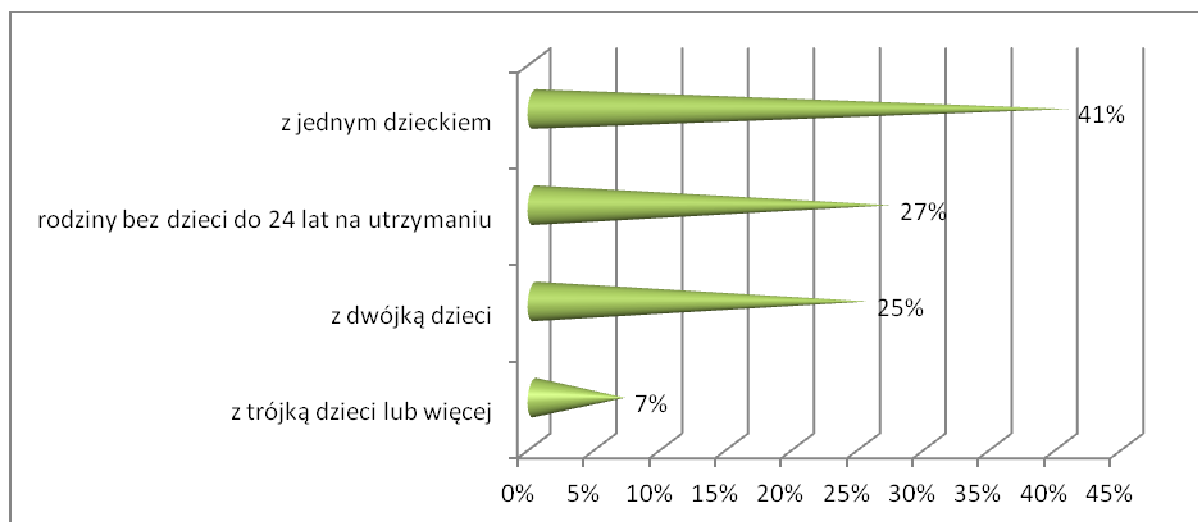
**Wykres: Struktura rodzin w Krakowie**



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Informacje demograficzne wskazują, że około 150 tysięcy rodzin w Krakowie (prawie 75% ogółu) to rodziny z dziećmi, a ponad połowa (54%) to rodziny z dziećmi do lat 24 pozostającymi na utrzymaniu rodziny .

**Wykres: Struktura rodzin wg liczby dzieci do 24 lat pozostających na utrzymaniu**



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wśród ostatniej grupy rodzin dominują rodziny z jednym dzieckiem, przy czym najmniej rodzin z jednym dzieckiem jest wśród małżeństw i związków partnerskich, a najwięcej wśród samotnych rodziców. Natomiast najrzadziej pojawiają się rodziny wielodzietne. W Krakowie w rodzinach wielodzietnych, czyli z 3 i większą liczbą dzieci, wychowuje się około 34 tysięcy dzieci. Analizując strukturę rodzin wielodzietnych z dziećmi do 24 lat na utrzymaniu widoczne jest, że ich odsetek jest zbliżony we wszystkich typach rodzin (ujmując samotne matki i samotnych ojców ogółem jako rodziny niepełne) z nieznaczną dominacją w przypadku małżeństw.

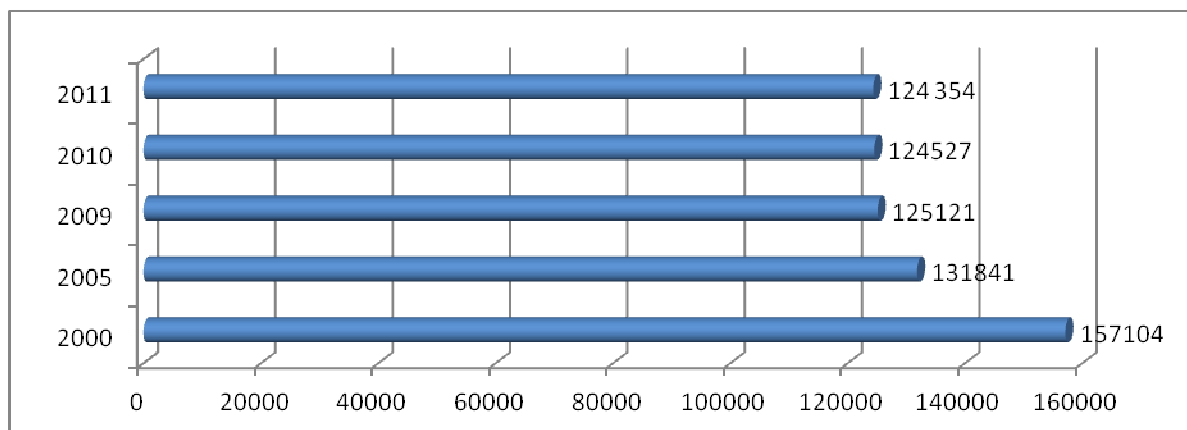
**Tabela: Rodziny z dziećmi w gospodarstwach domowych według typów rodzin oraz liczby dzieci do lat 24 pozostających na utrzymaniu**

Typy rodzin		rodziny z dziećmi do 24 lat pozostającymi na utrzymaniu według liczby dzieci			przeciętna liczba dzieci do 24 lat na utrzymaniu
		1	2	3 i więcej	
<b>Ogółem w tysiącach</b>	109 483	41%	25%	7%	1,56
<b>małżeństwa z dziećmi</b>	79 660	51%	38%	11%	1,63
<b>partnerzy z dziećmi</b>	1 598	65%	24%	10%	1,50
<b>samotne matki</b>	25 356	68%	26%	6%	1,40
<b>samotni ojcowie</b>	2 869	76%	20%	4%	1,29

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Dane statystyczne udostępniane przez GUS wskazują, że w Krakowie populacja dzieci w przedziale wiekowym 0-18 lat systematycznie maleje. W okresie 2000-2011 zbiorowość ta zmniejszyła się o ponad 32 tys. osób.

**Wykres: Populacja dzieci w wieku 0-18 rż w Krakowie w wybranych latach**

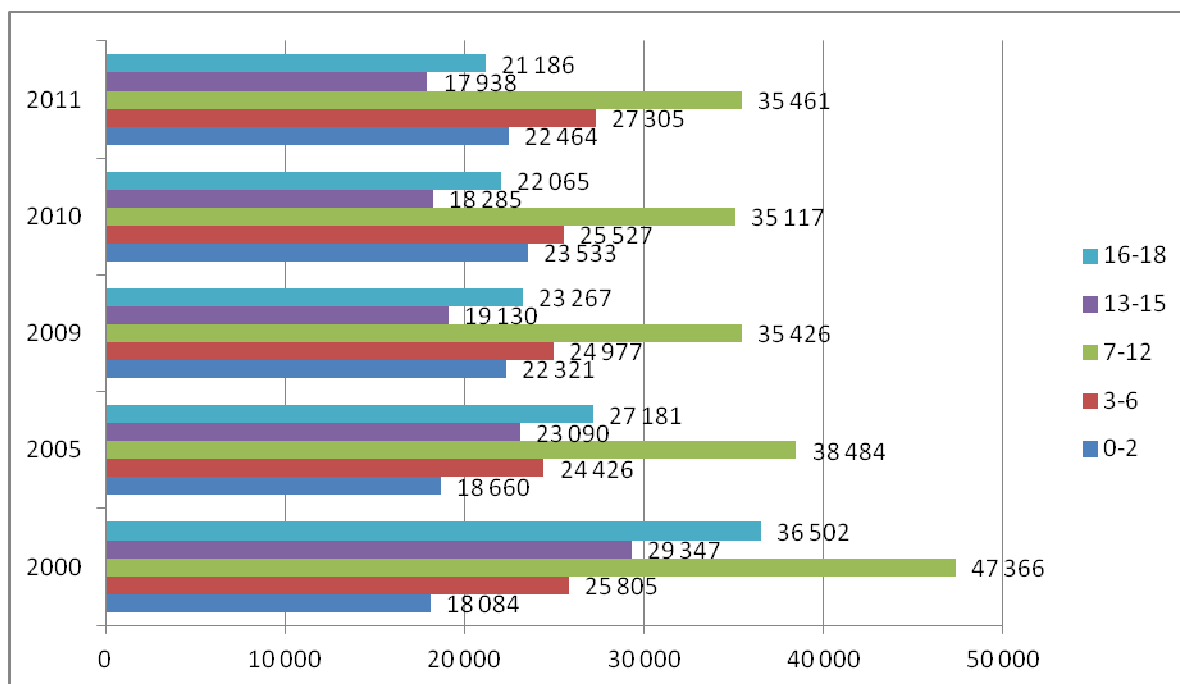


Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Analiza liczebności dzieci w poszczególnych grupach wiekowych wskazuje, że w 2011 r. nastąpił spadek w trzech z prezentowanych przedziałów wiekowych, przy czym najbardziej widoczny spadek dotyczył liczby dzieci w wieku 0-2 lat. Jednocześnie odnotowano zauważalny wzrost populacji dzieci w wieku 3-6 lat.



**Wykres: Populacja dzieci wg grup wiekowych w Krakowie w wybranych latach**



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

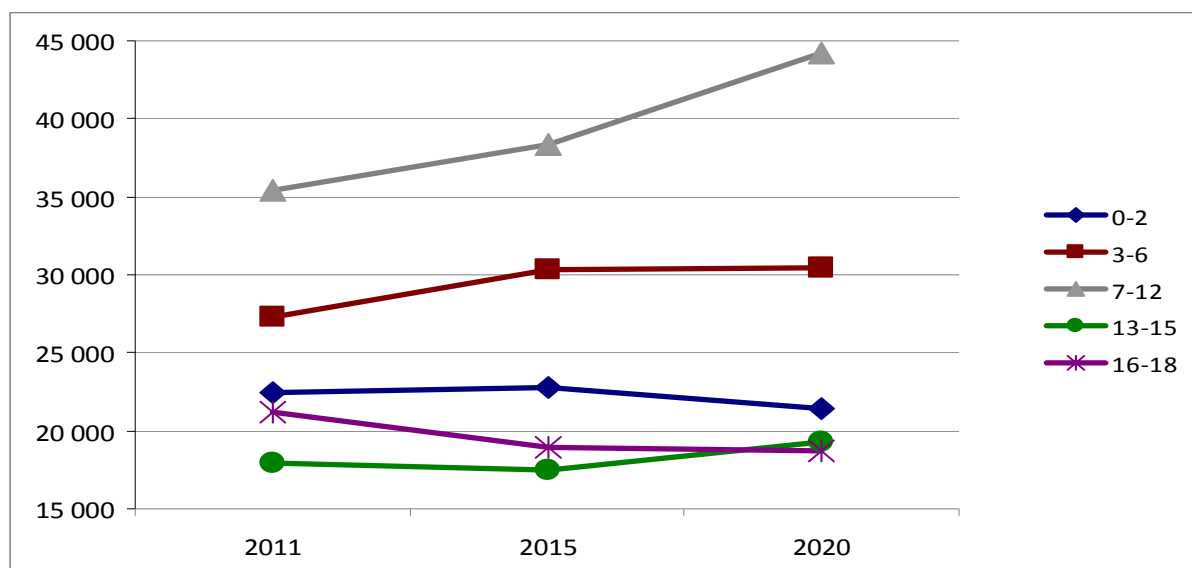
Najbardziej optymistyczne prognozy dotyczą populacji dzieci w wieku 7-12 lat gdzie będzie w następował stały wzrost liczebności, natomiast najgorzej przedstawia się prognoza dla grupy obejmującej dzieci w wieku 0-2 lat, gdzie prognozowany jest w zasadzie stały spadek populacji. W przypadku pozostałych przedziałów wiekowych ich liczebność będzie się wahać. W najbliższych trzech latach wzrośnie liczba dzieci w przedziałach wiekowych 3-6 oraz 13-15, zmaleje z kolei liczba dzieci najstarszych tj. w wieku 16-18 lat. Generalnie jednak według prognoz populacja dzieci w Krakowie będzie się systematycznie zwiększać, w 2025 roku, w stosunku do stanu na koniec 2011 r., wzrośnie o ponad 12 tys. tj. o ok. 10%.

**Tabela: Prognoza liczby dzieci dla Krakowa do 2025 roku**

PROGNOZA dla miasta Krakowa					
wiek	2013	2014	2015	2020	2025
0-2	22 823	22 854	22 793	21 441	19 270
3-6	29 105	29 892	30 297	30 467	28 267
7-12	36 321	36 940	38 302	44 208	44 705
13-15	17 610	17 672	17 449	19 234	22 192
16-18	19 695	19 254	18 932	18 724	22 181
<b>suma</b>	<b>125 554</b>	<b>126 612</b>	<b>127 774</b>	<b>134 074</b>	<b>136 615</b>

Źródło: GUS

**Tabela: Zmiany w liczbie mieszkańców Krakowa w latach 2011 - 2020 (wg grup wieku)**



Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Prognoza dla powiatów i miast na prawie powiatu oraz podregionów na lata 2011-2035

Wyniki opracowanej przez GUS najnowszej długookresowej prognozy gospodarstw domowych na lata 2008 – 2030 dla województwa małopolskiego wskazują, że w całym prognozowanym okresie, ogólna liczba gospodarstw domowych wzrośnie. Tempo przyrostu będzie stosunkowo niskie (do 3,5%) i będzie ulegać wahaniom w czasie. Największy przewidywany wzrost będzie miał miejsce w latach 2015 – 2020.

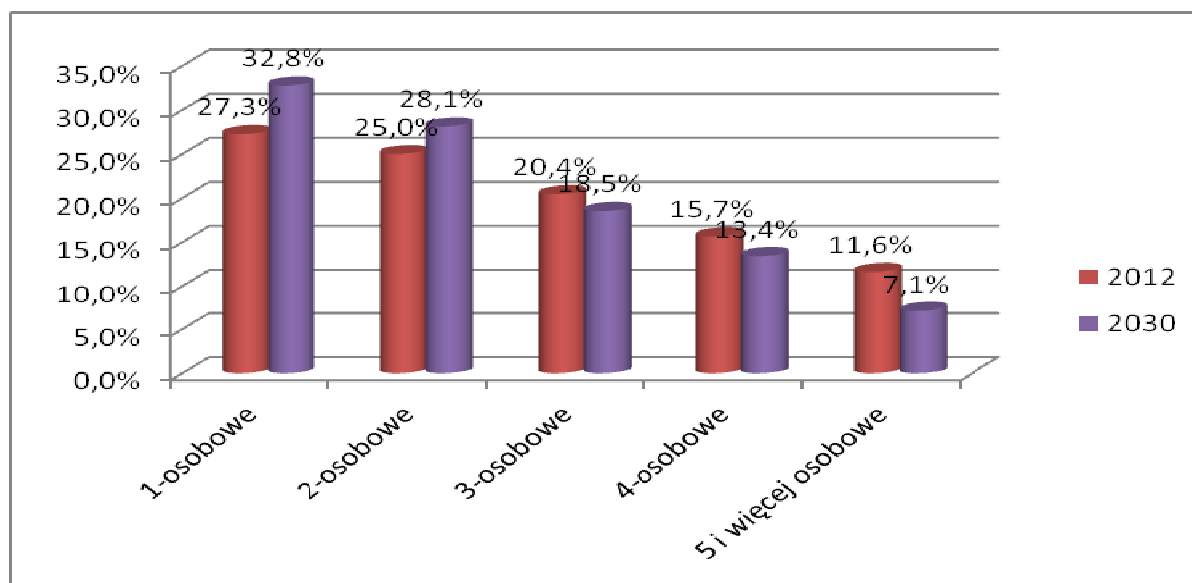
**Tabela: Prognoza gospodarstw domowych w woj. małopolskim według liczby osób w wybranych latach**

Rok	Gospodarstwa domowe	Gospodarstwa według liczby osób w gospodarstwie					Ludność w gosp.		Przeciętna liczba osób	Przeciętna liczba dorosłych	udział gospodarstw jednoosobowych w %
		1	2	3	4	5+	5+	ogółem			
<b>Ogółem</b>											
2012	1208353	329435	302180	246855	189356	140527	808673	3240457	2,682	2,182	27,3%
2015	1243651	349107	321927	254661	189193	128763	736840	3250556	2,614	2,143	28,1%
2020	1286396	377883	345631	258276	189330	115276	654282	3255575	2,531	2,087	29,4%
2025	1315033	406006	361822	254367	187175	105663	595074	3236525	2,461	2,041	30,9%
2030	1338957	439080	376789	248257	179760	95071	531112	3187581	2,381	1,995	32,8%
<b>Miasta</b>											
2012	657190	208931	181623	137821	88247	40568	223402	1562030	2,377	1,999	31,8%
2015	661933	213661	187828	137232	85741	37471	205847	1549824	2,341	1,978	32,3%
2020	659320	218139	191671	131837	82954	34719	190049	1518857	2,304	1,956	33,1%
2025	648611	221500	190672	123608	79564	33267	181648	1473572	2,272	1,942	34,1%
2030	635352	226527	188896	115019	73771	31139	169706	1414166	2,226	1,922	35,7%
<b>Wieś</b>											
2012	551163	120504	120557	109034	101109	99959	585271	1678427	3,045	2,400	21,9%
2015	581718	135446	134099	117429	103452	91292	530993	1700732	2,924	2,330	23,3%
2020	627076	159744	153960	126439	106376	80557	464233	1736718	2,770	2,224	25,5%
2025	666422	184506	171150	130759	107611	72396	413426	1762953	2,645	2,138	27,7%
2030	703605	212553	187893	133238	105989	63932	361406	1773415	2,521	2,061	30,2%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

W perspektywie do 2030 roku przewiduje się znaczące zmiany w strukturze gospodarstw domowych pod względem ich wielkości. Łącznie liczba gospodarstw 1- i 2-osobowych w 2030 r. wzrośnie w stosunku do 2012 r. o ok. 30%, a ich udział w ogólnej liczbie gospodarstw wyniesie 60,9%, natomiast łączna liczba gospodarstw 3-osobowych i większych zmaleje w tym samym okresie o 10%. Gospodarstwa te będą stanowić ok. 39% wszystkich gospodarstw domowych.

**Wykres: Prognozowana struktura gospodarstw domowych wg wielkości do roku 2030**

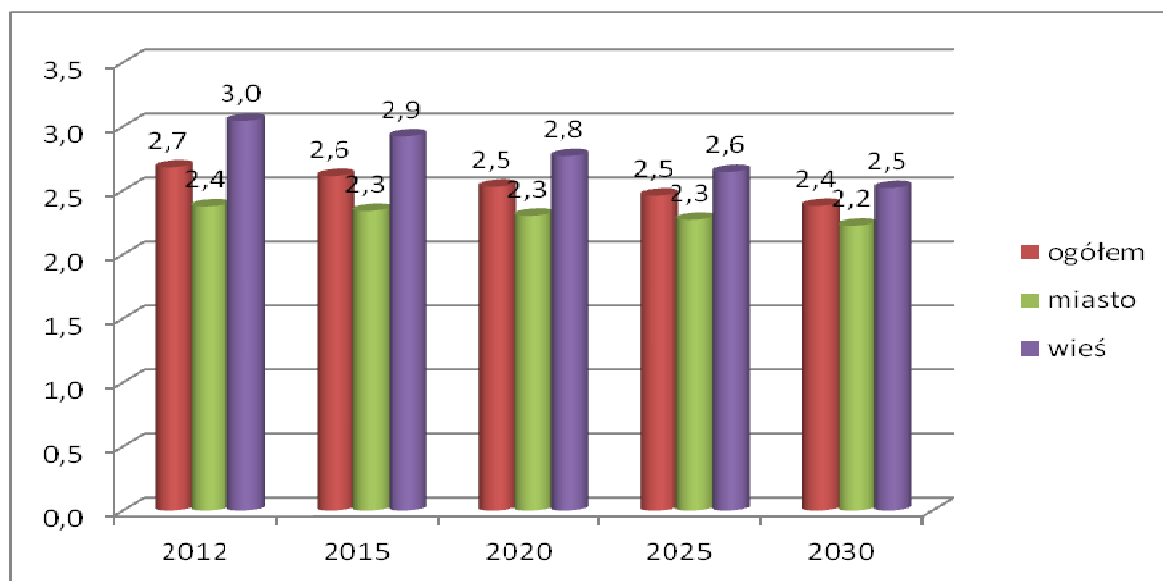


Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Gospodarstwa 1-osobowe pozostaną grupą najliczniejszą. Najmniej liczną grupę wciąż stanowią gospodarstwa 5-osobowe i większe. Liczba gospodarstw 1-osobowych do 2030 r. wzrośnie o ponad 30%. Udział tych gospodarstw w strukturze ogółem wzrośnie z 27,3% do 32,8% w 2030 r. Tendencję wzrostową będą wykazywać również gospodarstwa domowe bez dzieci. Ich liczba w latach 2012 - 2030 wzrośnie o ponad 150 tys., tj. o ponad 6%, a udział w ogólnej liczbie gospodarstw domowych zwiększy się z 68,08% do 74,70% w 2030 r. W przypadku gospodarstw domowych z dziećmi wzrastać będzie odsetek gospodarstw z jedną osobą dorosłą - do 2030 r. prognozowany wzrost wyniesie ok. 12%. Ponadto prognozowany jest spadek przeciętnej liczby dzieci z 0,5 w 2012 r. do 0,38 w 2030 r.

W okresie do 2030 roku zmaleje także przeciętna liczba osób w gospodarstwie domowym - z 2,68 osób w 2012 r. do 2,38 w 2030 r.

Wykres: Prognozowana przeciętna wielkość gospodarstw domowych w wybranych latach



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

#### 4. Sytuacja ekonomiczna krakowskich rodzin i gospodarstw domowych

Opublikowane wyniki spisu przeprowadzonego w 2011 roku, nie obejmują danych lokalnych. Poniższe informacje pochodzą z NSP przygotowanego w roku 2002.

Istotne znaczenie dla analizy ekonomicznych aspektów funkcjonowania gospodarstw domowych ma określenie źródeł ich utrzymania. Źródła utrzymania gospodarstwa domowego wynikają z indywidualnych źródeł dochodów uzyskiwanych przez poszczególnych członków gospodarstwa domowego. Jako główne źródło utrzymania przyjmuje się to źródło, z którego pochodzi przeważająca część środków w budżecie domowym, przeznaczana na potrzeby wszystkich członków gospodarstwa. Spośród wyodrębnionych ponad 307 tysięcy gospodarstw domowych, najliczniejszą grupę, bo liczącą około 152 tysięcy, stanowią gospodarstwa, których głównym źródłem utrzymania są dochody uzyskiwane z tytułu pracy bez względu na charakter zatrudnienia. W ich obrębie zdecydowana większość – aż 58% gospodarstw utrzymuje się z dochodów z pracy świadczonej w sektorze prywatnym. Mniejszą ilościowo jest zbiorowość gospodarstw utrzymujących się z pracy świadczonej w sektorze publicznym – ok. 42%. Dane dotyczące udziału poszczególnych typów gospodarstw w ogólnej liczbie gospodarstw w Krakowie przedstawia poniższa tabela.

Tabela: Gospodarstwa domowe w Krakowie według głównego źródła utrzymania

ogółem	Główne źródło utrzymania gospodarstwa domowego					na utrzymaniu
	dochody z pracy w sektorze publicznym	dochody z pracy w sektorze prywatnym		z niezarobkowych źródeł utrzymania		
		razem	w tym w swoim gospodarstwie	razem	w tym z emerytur i rent	
ogółem w tysiącach	63427	88558	423	119085	109905	28899
ogółem w odsetkach	20,67%	28,86%	0,14%	38,81%	35,81%	9,42%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

W oparciu o dostępne dane dotyczące sytuacji ekonomicznej krakowskich rodzin można stwierdzić, że dla znaczącej większości gospodarstw domowych (blisko 50%) głównym źródłem utrzymania są dochody z pracy świadczonej poza rolnictwem. Praca wykonywana w rolnictwie stanowi główne źródło utrzymania w znikomym odsetku gospodarstw domowych (0,24%). Liczną zbiorowość gospodarstw domowych stanowią gospodarstwa, których główne źródło utrzymania pochodzi z niezarobkowego źródła tj. emerytur, rent i pozostałych źródeł niezarobkowych (38,81%). Analiza niezarobkowych źródeł utrzymania wskazuje, że w Krakowie najliczniejszą pod tym względem grupę stanowią gospodarstwa emerytów i rencistów – w stosunku do ogółu gospodarstw domowych stanowią 35,81%, natomiast w stosunku do ogółu gospodarstw utrzymujących się z niezarobkowych źródeł utrzymania stanowią 92%.

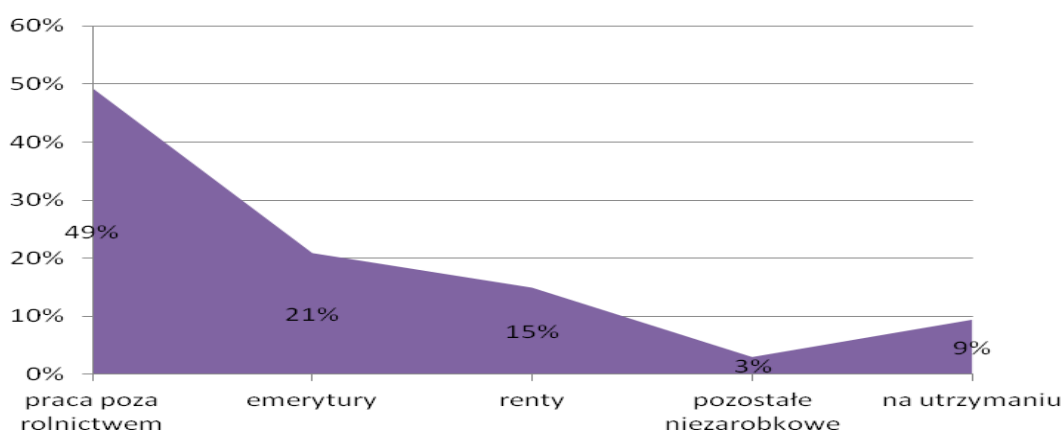
**Tabela: Gospodarstwa domowe w Krakowie według głównego źródła utrzymania**

ogółem	Główne źródło utrzymania gospodarstwa domowego					
	w tym					
	dochody z pracy		z niezarobkowych źródeł utrzymania			na utrzymaniu
	poza rolnictwem	w rolnictwie	emerytury	renty	pozostałe	
ogółem w tysiącach	151248	737	64095	45810	9180	28899
ogółem w odsetkach	49,29%	0,24%	20,89%	14,93%	2,99%	9,42%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Niewiele ponad 9% ogółu gospodarstw to gospodarstwa domowe pozostające na utrzymaniu. Oznacza to, że osoby tworzące gospodarstwo nie posiadają własnych źródeł dochodu (bądź posiadane środki są niewystarczające) i pozostają wyłącznie lub głównie na utrzymaniu osób spoza ich gospodarstwa. Stosunkowo niski jest odsetek gospodarstw utrzymujących się z pozostałych niezarobkowych źródeł utrzymania (np. z zasiłku dla bezrobotnych, z pomocy społecznej).

**Wykres: Gospodarstwa domowe w Krakowie według głównego źródła utrzymania**



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

W Krakowie głównym źródłem utrzymania gospodarstw domowych jest praca (50%), ale zaledwie o 11% mniejsza jest zbiorowość gospodarstw posiadających niezarobkowe źródło utrzymania - blisko co trzecie gospodarstwo w Krakowie.

Informacje o źródłach utrzymania gospodarstw domowych pozwoliły sklasyfikować gospodarstwa domowe według grup społeczno – ekonomicznych.

Na podstawie dostępnych danych ustalono, że najliczniejszą grupę wśród ogółu gospodarstw domowych stanowią gospodarstwa pracowników – prawie 42% oraz gospodarstwa emerytów – ok. 21% i rencistów – ok. 15%.

**Tabela: Gospodarstwa domowe według grup społeczno-ekonomicznych**

ogółem	Grupy społeczno-ekonomiczne gospodarstwa domowego					
	w tym					
	gospodarstwa domowe pracowników	gospodarstwa domowe pracowników użytkujących gospodarstwo rolne	gospodarstwa domowe pracujących na własny rachunek	gospodarstwa domowe emerytów	gospodarstwa domowe rencistów	gospodarstwa domowe utrzymujących się z dochodów z własności
ogółem w tysiącach	128704	280	23001	64095	45810	481
ogółem w odsetkach	41,94%	0,09%	7,50%	20,89%	14,93%	0,16%

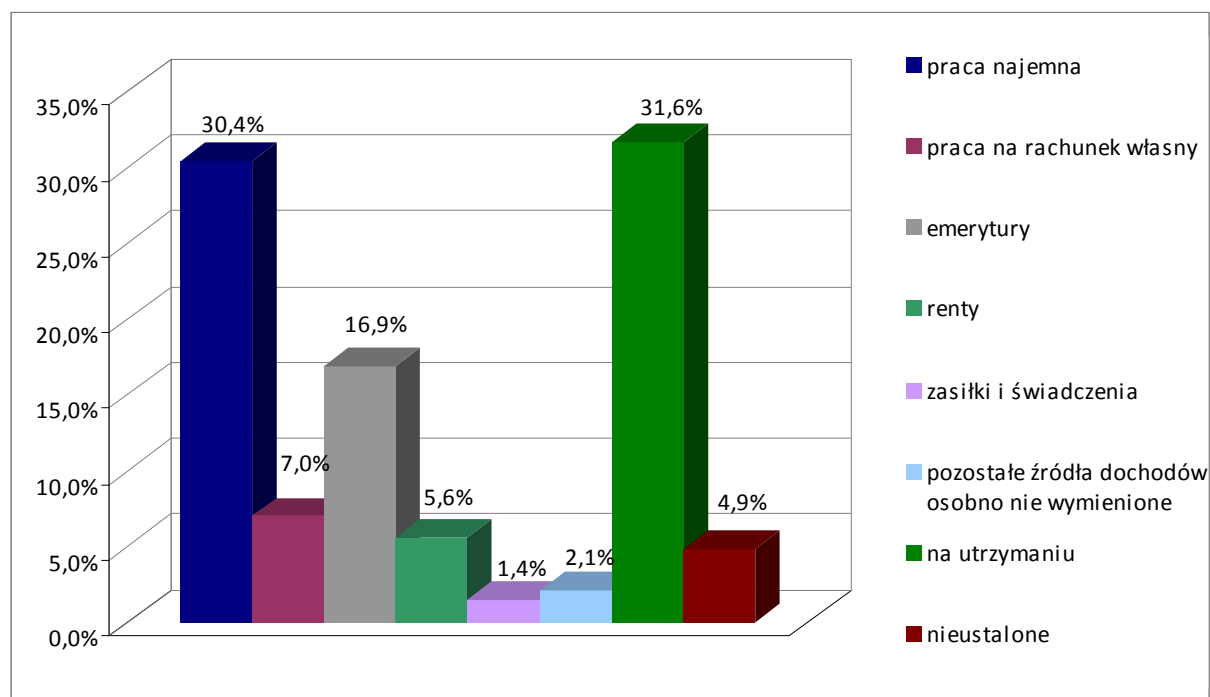
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Według informacji z Narodowego Spisu Ludności i Mieszkań w końcu marca 2011 r. w Polsce istniało 13572 tys. – gospodarstw domowych. W porównaniu do roku 2002 jest ich o 1,8% więcej. Z kolei nieznacznie zmniejszeniu uległa średnia liczba osób w gospodarstwach domowych z 2,84 w roku 2002 do 2,82 w roku 2011.

Najnowsze dostępne badania budżetów gospodarstw domowych w województwie małopolskim przeprowadzone w 2011 roku objęły 8,5% (tyle co w roku 2010) wszystkich gospodarstw zbadanych w kraju. Przeciętne gospodarstwo domowe liczyło 2,95 osoby. W strukturze dochodu gospodarstwa domowego dominowały dochody z pracy najemnej. W 2011 roku stanowiły 53,0% dochodu rozporządzalnego (w kraju 54,4%). Drugim, co do wielkości, źródłem dochodów gospodarstwa domowego były dochody ze świadczeń z ubezpieczeń społecznych.

W 2011 roku poziom przeciętnych miesięcznych wydatków w gospodarstwach domowych ogółem wynosił 982,59 zł w przeliczeniu na 1 osobę (o około 21 zł mniej niż w kraju). Wydatki miesięczne ponoszone przez 1 osobę w województwie małopolskim były o około 33 zł niższe niż ponoszone przez przeciętnego Polaka. W porównaniu z 2010 rokiem wydatki mieszkańca województwa małopolskiego wzrosły o blisko 33 zł.

**Wykres: Ludność Małopolski ze względu na źródło utrzymania w 2011 roku**



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (Raport z wyników w województwie małopolskim, Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011)

Na podstawie badań budżetów gospodarstw domowych w Polsce prowadzonych przez Główny Urząd Statystyczny należy stwierdzić, że w roku 2011 ogólna sytuacja materialna polskich rodzin ulega pogorszeniu. Wartość dochodu rozporządzalnego, który najprościej zdefiniować można jako sumę pieniężnych i niepieniężnych dochodów gospodarstwa domowego pomniejszoną o podatek dochodowy i składki na ubezpieczenie zdrowotne i społeczne, do 2011 roku sukcesywnie się zwiększała. W latach 2008 – 2010, pomimo ogólnoświatowego kryzysu gospodarczego, dochód rozporządzalny na 1 osobę wzrósł w Polsce z 1046 zł do 1193 zł. W 2011 r. w Polsce w gospodarstwach domowych ogółem przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na osobę (w zaokrągleniu do 1 zł) ukształtował się na poziomie 1227 zł i był realnie niższy o 1,4% od dochodu z roku 2010 (w 2010 r. - wzrost o 4,3%). Realny spadek dochodów gospodarstw domowych odnotowano po sześciu kolejnych latach realnych wzrostów dochodów.

Poziom przeciętnych miesięcznych wydatków w gospodarstwach domowych na osobę w 2011 r. wyniósł 1015 zł i był realnie niższy o 1,8% niż w roku 2010. Realny spadek wydatków zarejestrowano po pięciu kolejnych latach realnego wzrostu.

Należy jednocześnie zaznaczyć, że w miastach powyżej 500 tys. mieszkańców przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na osobę był aż o 56,5% wyższy niż przeciętnie w kraju, ale o 1,1 pkt proc. niższy niż przed rokiem. Natomiast wydatki były wyższe od przeciętnych krajowych o 49,5% i o 4,6% pkt proc. niższe niż przed rokiem.

Podobnie jak w latach poprzednich, w 2011 roku ponad połowa badanych gospodarstw domowych oceniała swoją sytuację materialną jako przeciętną, co czwarte gospodarstwo postrzegało ją jako raczej dobrą albo bardzo dobrą, a co piąte jako raczej złą albo złą.

Biorąc pod uwagę ocenę poziomu życia własnego gospodarstwa w przyszłości, ponad 60% gospodarstw domowych stwierdziło, że pozostanie on bez zmian, co czwarte gospodarstwo domowe stwierdziło, że poziom ich życia pogorszy się, a tylko co dziewiąte gospodarstwo uznało, że ich poziom życia ulegnie poprawie. Wśród gospodarstw domowych optymistyczne

(poziom życia poprawi się lub raczej się poprawi) oceny dotyczące poprawy własnego poziomu życia odnotowano wśród gospodarstw domowych pracujących na własny rachunek (17,4%), natomiast pesymistyczne (poziom życia pogorszy się lub raczej się pogorszy) wśród gospodarstw domowych rencistów (37,4%) i emerytów (32,4%).

Pomimo generalnej poprawy warunków życia Polaków, poziom dochodów części polskich rodzin jest nadal niepokojąco niski. Podstawowe wskaźniki służące do opisywania poziomu ubóstwa w społeczeństwie to: ustawowa granica ubóstwa, relatywna granica ubóstwa oraz minimum egzystencji.

Ustawowa granica ubóstwa to kwota, która zgodnie z obowiązującą ustawą o pomocy społecznej uprawnia do interwencji socjalnej. Od 1 października 2012 r. kwota kryteriów dochodowych uprawniających do ubiegania się o pomoc wynosi 456 zł na osobę w rodzinie i 542 zł dla osoby samotnie gospodarującej. W 2011 roku kwoty kryteriów dochodowych pozostawały w niezmienionej wysokości od roku 2006 i wynosiły: 351 zł na osobę w rodzinie i 477 zł dla osoby samotnie gospodarującej.

Wskaźnik relatywnej granicy ubóstwa określa się na poziomie 50% średnich miesięcznych wydatków ogółu gospodarstw domowych. Wskaźnik ten w roku 2011 wyniósł około 507 zł na osobę.

Z kolei minimum egzystencji nazywane też minimum biologicznym, stanowi dolne kryterium ubóstwa i uwzględnia jedynie te potrzeby, których zaspokojenie nie może być odłożone w czasie, a konsumpcja niższa od tego poziomu prowadzi do biologicznego wyniszczenia. Takie ubóstwo nie wynika jedynie z krótkotrwałego pogorszenia się sytuacji rodzin, ale nabiera cech trwałości, przyczyniając się do długotrwałego pozbawienia możliwości korzystania z dóbr i usług, a tym samym prowadzi do wykluczenia społecznego. Wysokość minimum egzystencji ustala corocznie Instytut Pracy i Spraw Socjalnych. W roku 2011 wartość minimum egzystencji dla jednoosobowego gospodarstwa domowego wyniosła średnio 487,44 zł natomiast w przypadku osób wspólnie gospodarujących średnio 421,17 zł (na osobę).

Z badań gospodarstw domowych przeprowadzanych przez Główny Urząd Statystycznych wynika, że po okresie spodku w latach 2006-2008, a następnie paroletniej stabilizacji w 2011 roku odnotowano wzrost poziomu zagrożenia ubóstwem skrajnym w Polsce. Odsetek osób w gospodarstwach domowych znajdujących się poniżej minimum egzystencji wzrósł o 1 pkt. proc. w stosunku do roku 2010 i wyniósł 6,7%. Na nieco niższym poziomie niż w poprzednim roku kształtowała się wartość wskaźnika zagrożenia ubóstwem relatywnym, w 2011 roku – 16,7 % w porównaniu z 17,1% w 2010 roku, przy czym w tym czasie realna wartość relatywnej granicy ubóstwa nieznacznie spadła. Poniżej tzw. ustawowej granicy ubóstwa żyło 6,5% osób w gospodarstwach domowych ( w 2010 – 7,3%). Należy przy tym zauważyć, że po raz pierwszy odsetek osób w gospodarstwach domowych skrajnie ubogich był wyższy niż odsetek osób w gospodarstwach domowych o wydatkach poniżej kwot uprawniających w 2011 roku do ubiegania się o przyznanie świadczeń pieniężnych z systemu pomocy społecznej. Do jednej z przyczyn stałego spadku wartości wskaźnika zagrożenia tzw. ubóstwem ustawowym należy nie zmieniona od 1 października 2006 roku nominalna wartość progów interwencji socjalnej, a tym samym wartość granicy ubóstwa ustawowego. Zupełnie inną sytuację wyglądałaby, gdybyśmy przyjęli za granicę ubóstwa ustawowego poziom progów interwencji urealniony wskaźnikiem wzrostu cen towarów i usług konsumpcyjnych od czasu ich wprowadzenia, czyli IV kwartału 2006 roku. W ten sposób obliczona stopa ubóstwa ustawowego w 2011 roku wyniosłaby nie 6,5% a 11,4 %, co oznacza wzrost o 0,6 punktu procentowego w stosunku do tak samo obliczonej granicy ubóstwa za rok 2010.

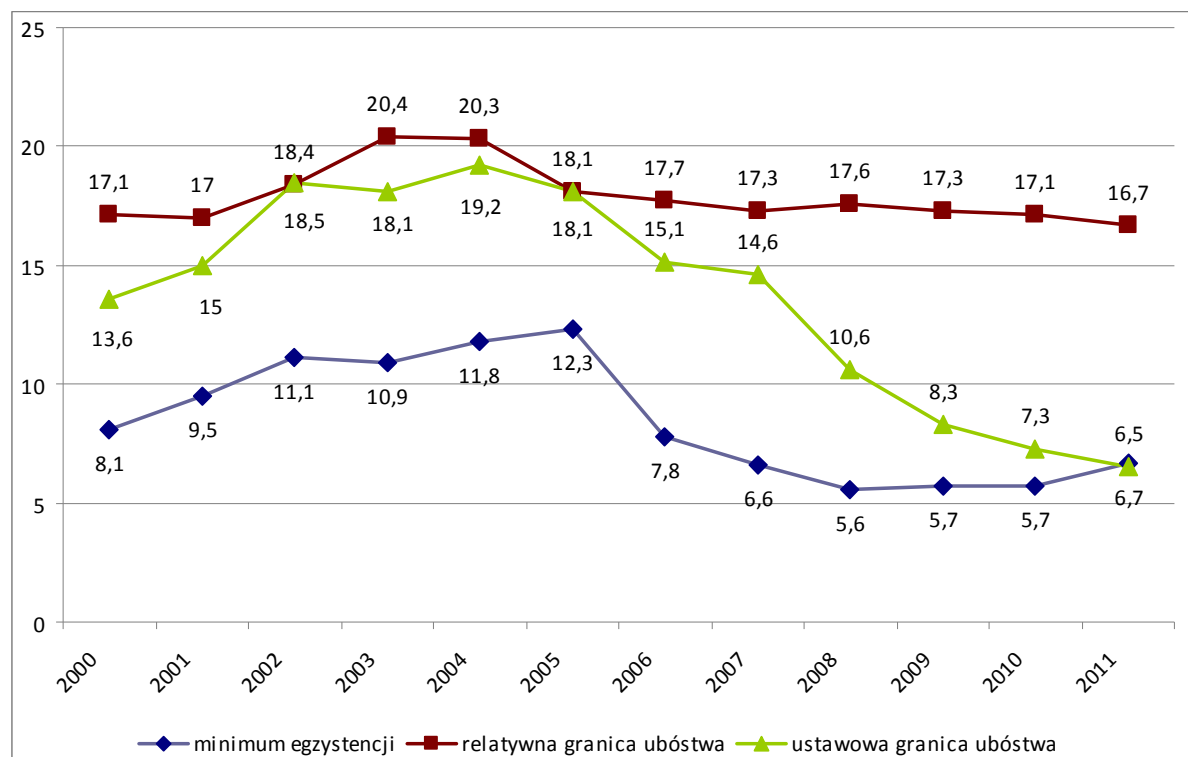
Na tle kraju mieszkańców województwa małopolskiego można uznać za średnio sytuowanych. Przeciętny miesięczny nominalny dochód rozporządzalny na osobę w gospodarstwach domowych ogółem w 2011 r. w Małopolsce wynosił (w zaokrągleniu do



1 zł) 1157 zł i był niższy od wartości dla kraju o 70 zł. W porównaniu z rokiem 2010 kwota dochodu rozporządzalnego na osobę w Małopolsce zwiększyła się o 4,4% (w kraju o 2,9%).

Według badań Diagnoza Społeczna 2011, pod względem ogólnego wskaźnika jakości życia województwo małopolskie wraz z mazowieckim, wielkopolskim i pomorskim przoduje, na tle kraju. W przekroju większych miast najlepiej żyje się mieszkańcom Warszawy, Torunia, Poznania i Krakowa.

**Wykres: Zagrożenie ubóstwem w Polsce w latach 2000 – 2011 (w % osób w gospodarstwach domowych)**



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

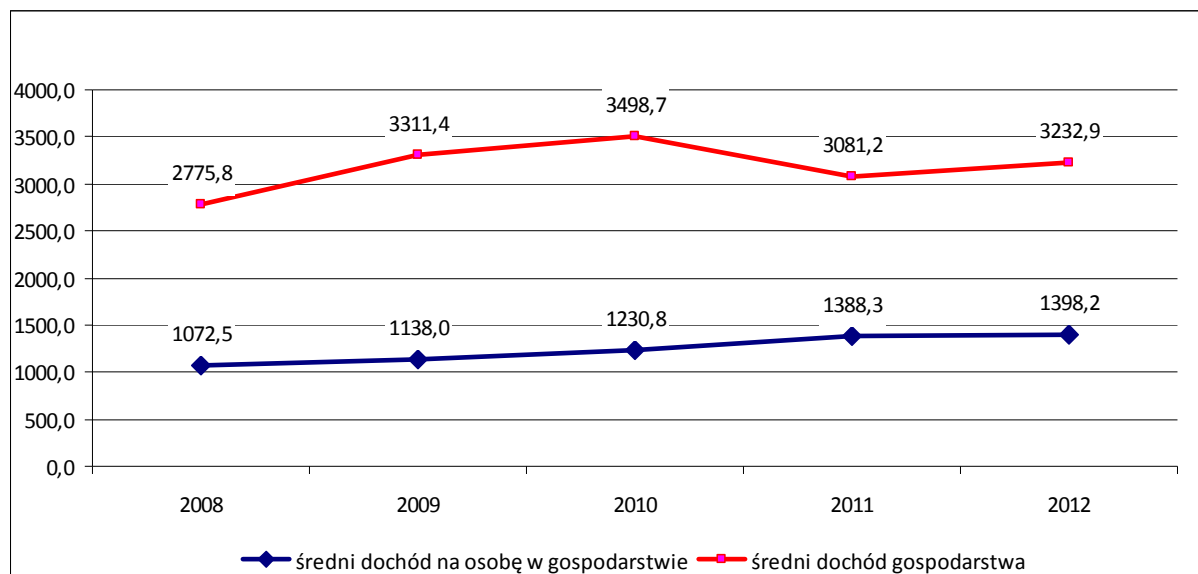
Sytuację finansową gospodarstw domowych, mieszkańców Krakowa obrazują raporty z badań zleczanych od 1999 roku przez Krakowski Holding Komunalny S.A. Badania są przeprowadzane wśród mieszkańców Krakowa i dotyczą oceny jakości wykonywanych usług komunalnych oraz stopnia obciążenia budżetów domowych wydatkami na te usługi, stąd dane dotyczące budżetów gospodarstw domowych krakowian nie są pełne.

Ostatnie badania przeprowadzono w okresie od 21 czerwca do 30 czerwca 2012 r. Badaniem objęto 1 300 losowo wyłonionych gospodarstw domowych z obszaru Krakowa.

Wywiady przeprowadzono z dorosłymi osobami reprezentującymi gospodarstwa domowe, mającymi kluczowy wpływ na decyzje finansowe. Podobnie jak w latach poprzednich w badaniu uczestniczył większy odsetek kobiet niż mężczyzn (62,5% kobiet i 37,5% mężczyzn). Średnia liczba osób w badanych gospodarstwach domowych wynosiła 2,78. Najliczniejszą grupę respondentów 62,9% stanowiły osoby nie mające na utrzymaniu dzieci, 20% stanowiły osoby posiadające - 1 dziecko, 14,2% - 2 dzieci, 2,2% - 3 dzieci, 0,5% - 4 dzieci, 0,2% - 5 i więcej.

Ankietowani zostali poproszeni m.in. o oszacowanie łącznych dochodów wszystkich członków ich gospodarstwa domowego. Średnia wartość dochodu miesięcznego na osobę, obliczona dla wszystkich gospodarstw domowych ogółem, wyniosła 1 398,00 zł. W badaniach z roku 2011 analogiczna średnia wyniosła 1 388,00 zł, zaś w roku 2010 – 1 230,00 zł.

**Wykres: Średni dochód w gospodarstwie i na osobę w gospodarstwie w zł (lata 2008-2012)**

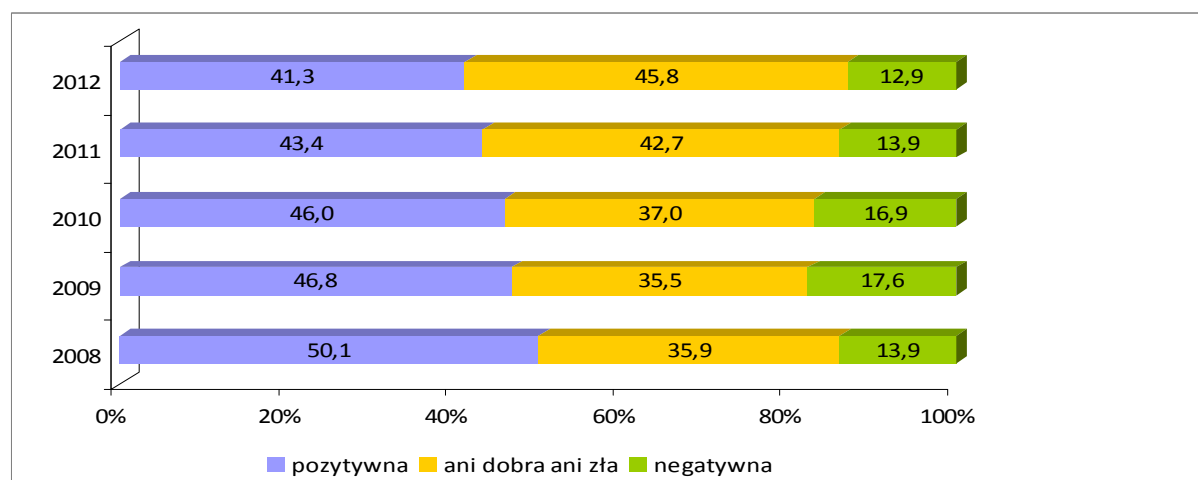


Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Krakowskiego Holdingu Komunalnego S.A. 2012

Należy podkreślić, że w badaniach za dochód przyjęto miesięczne przychody gospodarstwa domowego, po odliczeniu należnego podatku i składek. Uzyskane wartości można jednak uznać za porównywalne z wartościami dochodu rozporządzalnego, którymi posługuje się Główny Urząd Statystyczny. Zestawienie danych za rok 2011 wskazuje, że średnie miesięczne dochody krakowskich gospodarstw domowych przewyższają średnie miesięczne dochody gospodarstw domowych w Polsce i Małopolsce. Średnie miesięczne dochody 1 mieszkańca Krakowa są o 161,00 zł wyższe niż w Polsce i o 231,00 zł wyższe niż średnia wojewódzka.

Fakt, że większość krakowian nadal nieźle ocenia swoją sytuację ekonomiczną potwierdzają wyniki subiektywnej oceny sytuacji materialnej. Zebrane opinie wskazują na utrzymywanie się tendencji z lat poprzednich. Ponad 41,3% gospodarstw oceniło swoje warunki materialne pozytywnie. Należy jednak zwrócić uwagę, że odsetek osób oceniających swoją sytuację jako dobrą z roku na rok zmniejsza się. Systematycznie obniża się także odsetek osób oceniających swoją sytuację finansową jako złą lub bardzo złą.

**Wykres: Ocena własnej sytuacji materialnej w latach 2008-2012 (w %)**



Źródło: Krakowski Holding Komunalny S.A. 2012

## 5. Beneficjenci świadczeń rodzinnych w Krakowie

Informacji na temat krakowskich rodzin, w tym również odnoszących się ich sytuacji ekonomicznej, dostarczają także dane dotyczące świadczeniobiorców świadczeń rodzinnych. W 2012 r. świadczenia rodzinne w Krakowie otrzymało 34 778 rodzin. Ze świadczeń skorzystało 46 818 dzieci. Dla porównania świadczeniami pomocy społecznej objętych zostało 19 407 rodziny, w tym 4 501 rodzin z dziećmi. Rodziny z dziećmi na utrzymaniu, w których dochód w przeliczeniu na członka rodziny nie przekracza kwoty 504 zł (od 1 listopada 2012 r. – 539 zł), a w przypadku rodzin, w skład których wchodzi dziecko niepełnosprawne – kwoty 583 zł (od 1 listopada 2012 r. – 623 zł), otrzymywały świadczenia rodzinne uzależnione od dochodu, czyli zasiłki rodzinne z dodatkami<sup>2</sup>. Z zasiłku rodzinnego mogą korzystać wszystkie dzieci do ukończenia 18 lat oraz starsza młodzież ucząca się w szkole lub w szkole wyższej. Górna granica wieku określona jest na „nie dłużej niż do ukończenia 21 roku życia, a w przypadku osób posiadających orzeczenie o niepełnosprawności do ukończenia 24 roku życia”. Według stanu na koniec grudnia 2012 r. zasiłek rodzinny wypłacono 12 683 rodzinom dla 21 847 dzieci. Rodziny te stanowiły 36% ogółu rodzin otrzymujących świadczenia.

W przypadku dodatków do zasiłku rodzinnego, z tytułu wychowywania dziecka w rodzinie wielodzietnej wypłacono świadczenie dla 1 931 rodzin (2 675 dzieci), z tytułu samotnego wychowywania dziecka dla 1 360 rodzin; (1 693 dzieci) oraz z tytułu kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego zarówno do jak i powyżej 5 lat dla 1 199 rodzin (1 264 dzieci).

Bardziej szczegółową analizę świadczeniobiorców świadczeń rodzinnych przeprowadzono na podstawie danych za miesiąc październik 2012 r. (jest to najbardziej reprezentatywny miesiąc w roku, jeżeli chodzi o liczbę świadczeniobiorców świadczeń rodzinnych).

**Tabela: Rodziny pobierające świadczenia rodzinne wg stanu – październik 2012 r.**

Rodziny	Liczba dzieci			
	z 1 dzieckiem	z 2 dziećmi	z 3 dziećmi	z 4 i więcej dziećmi
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>
Liczba rodzin pełnych bez dziecka niepełnosprawnego, pobierających świadczenia rodzinne, z tego o dochodzie rodziny w przeliczeniu na osobę	2 383	3 056	1 015	345
bez dochodu	259	204	67	25
do 100 zł	289	344	118	65
od 100,01 do 252 zł	479	800	273	108
od 252,01 do 400 zł	805	925	313	83
od 400,01 do 504 zł	441	609	167	52
powyżej 504 zł	110	174	77	12

<sup>2</sup> art. 5 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (j.t.: Dz. U. z 2006 r. Nr 139 poz. 992)

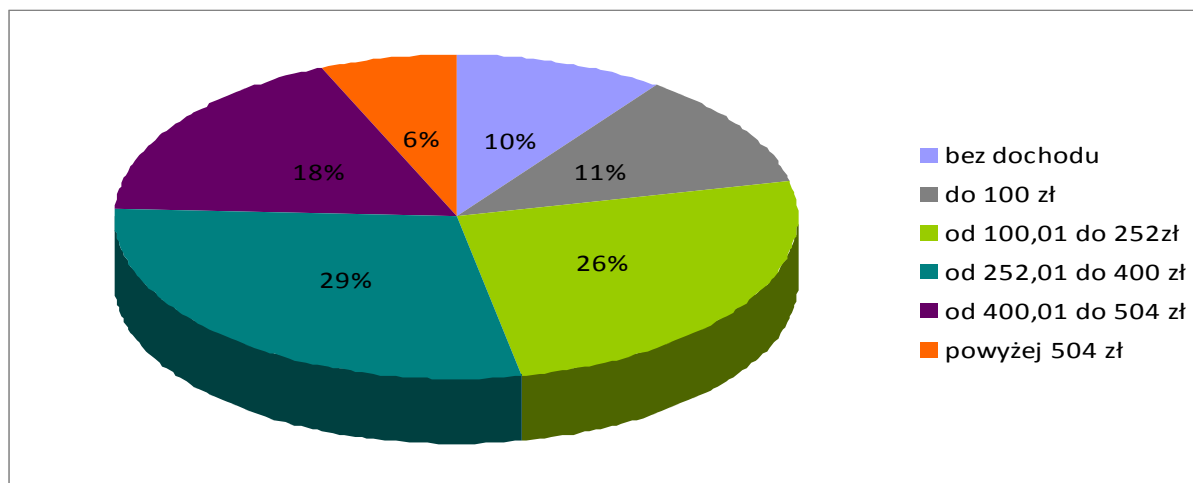
Liczba rodzin pełnych z dzieckiem niepełnosprawnym, pobierających świadczenia rodzinne, z tego o dochodzie rodziny w przeliczeniu na osobę	169	266	121	60
bez dochodu	15	20	8	5
do 100 zł	8	24	13	8
od 100,01 do 291,50 zł	28	65	37	15
od 291,51 do 400 zł	59	71	28	20
od 400,01 do 583 zł	32	45	16	8
powyżej 583 zł	27	41	19	4
Liczba rodzin niepełnych bez dziecka niepełnosprawnego, pobierających świadczenia rodzinne, z tego o dochodzie rodziny w przeliczeniu na osobę	1 715	997	297	109
bez dochodu	366	71	14	4
do 100 zł	202	98	32	12
od 100,01 do 252 zł	454	257	96	38
od 252,01 do 400 zł	368	298	83	31
od 400,01 do 504 zł	229	207	56	19
powyżej 504 zł	96	66	16	5
Liczba rodzin niepełnych z dzieckiem niepełnosprawnym, pobierających świadczenia rodzinne, z tego o dochodzie rodziny w przeliczeniu na osobę	163	111	48	26
bez dochodu	15	8	2	0
do 100 zł	13	11	3	1
od 100,01 do 291,50 zł	63	39	12	13
od 291,51 do 400 zł	23	25	22	7
od 400,01 do 583 zł	21	17	8	3
powyżej 583 zł	28	11	1	2

Źródło: Wydział Spraw Społecznych UMK

W rodzinach pobierających świadczenia rodzinne dominują rodziny pełne, które stanowią 68% ogółu. Wśród ogółu rodzin największy odsetek stanowią rodziny z jednym lub dwójką dzieci – odpowiednio po 40,7%. Rodziny z trojgiem dzieci stanowią 13,6%, a rodziny z czworgiem i więcej dzieci 5%. Ogółem rodzin wychowujących dziecko niepełnosprawne pobierających świadczenia rodzinne jest 8,9%. W zbiorowości rodzin pełnych, w kontekście liczby dzieci, najwyższy jest odsetek rodzin z dwójką dzieci, natomiast w przypadku rodzin niepełnych najwięcej jest rodziców samotnie wychowujących jedno dziecko.

Analiza sytuacji dochodowej rodzin otrzymujących świadczenia rodzinne wskazuje, że największy odsetek rodzin (ponad 54%) wykazuje dochód w przeliczeniu na osobę mieszczący się w przedziale od 100,01 do 400 zł. Rodzin w najtrudniejszej sytuacji finansowej tj. bez dochodu jest 10%.

**Wykres: Struktura dochodu w przeliczeniu na osobę w rodzinie**



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Spraw Społecznych UMK

W rodzinach pełnych dominują rodziny o dochodzie w przeliczeniu na osobę mieszczącym się w przedziale od 252,01 zł do 400,00 zł, natomiast w rodzinach niepełnych w przedziale od 100,01 zł do 252,00 zł. Odsetek rodzin bez dochodu jest w rodzinach pełnych wynosi 8,1 % a w rodzinach niepełnych 13,8%.

W porównaniu z rokiem 2011, mimo zwiększenia świadczeniobiorców świadczeń rodzinnych o ok. 2,5% zmniejszyła się widocznie liczba rodzin otrzymująca zasiłek rodzinny. W 2012 roku zasiłek rodzinny otrzymało prawie 10% mniej rodzin niż w roku 2011.

Spadek liczby rodzin otrzymujących zasiłki rodzinne jest wynikiem sytuacji demograficznej, związanej ze zmniejszaniem się populacji dzieci w wieku uprawniającym do pobierania świadczeń rodzinnych, przy jednoczesnym utrzymaniu kryterium dochodowego uprawniającego do pobierania tych świadczeń na poziomie określonym w 2004 r. (Zmiana kryterium nastąpiła od 1 listopada 2012 roku). Biorąc pod uwagę prognozy demograficzne dotyczące dzieci dla Krakowa, zgodnie z którymi będzie się zwiększać ich liczba i mając jednocześnie na uwadze, poprawiającą się sytuację ekonomiczną mieszkańców Krakowa można przypuszczać, że liczba rodzin spełniających kryteria dochodowe uprawniające do pobierania świadczeń rodzinnych będzie się utrzymywać na zbliżonym poziomie.

## **6. Osoby pobierające świadczenia z funduszu alimentacyjnego**

Świadczenia z funduszu alimentacyjnego przyznawane są na warunkach określonych w ustawie z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów<sup>3</sup>. Do świadczenia z funduszu alimentacyjnego ma prawo osoba uprawniona do alimentów od rodzica na podstawie tytułu wykonawczego pochodzącego lub zatwierdzonego przez sąd, jeżeli egzekucja okazała się bezskuteczna. Świadczenia z funduszu alimentacyjnego przysługują osobie uprawnionej do ukończenia przez nią 18 roku życia albo w przypadku gdy uczy się w szkole lub szkole wyższej do ukończenia przez nią 25 roku życia, albo w przypadku posiadania orzeczenia o znacznym stopniu niepełnosprawności - bezterminowo.

<sup>3</sup> Dz. U. z 2009 r. Nr 1 poz. 7 z późn. zm.

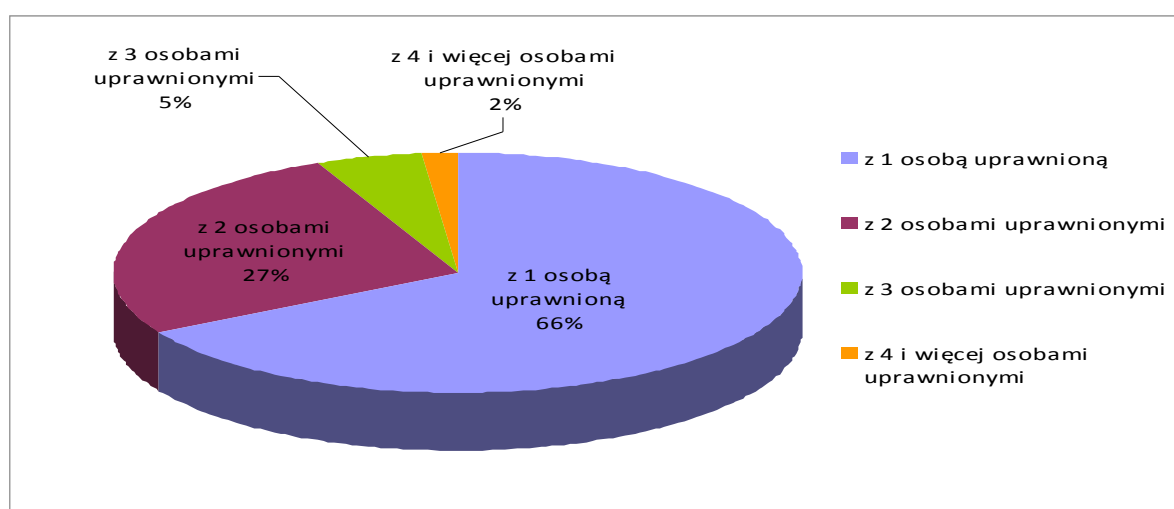
Świadczenia z funduszu alimentacyjnego przysługują, jeżeli dochód rodziny w przeliczeniu na osobę w rodzinie nie przekracza kwoty 725 zł.

W 2012 r. liczba rodzin otrzymujących świadczenia z funduszu alimentacyjnego (rozumianych jako osoba składająca wniosek) wyniosła 3 498, natomiast liczba uprawnionych 4 917.

Analizę świadczeniobiorców otrzymujących świadczenia z funduszu alimentacyjnego przeprowadzono na podstawie danych za miesiąc wrzesień 2012 r. (jest to najbardziej reprezentatywny miesiąc w roku, jeżeli chodzi o liczbę świadczeniobiorców pobierających świadczenia z funduszu alimentacyjnego).

Wśród rodzin, które pobierają świadczenia z funduszu alimentacyjnego największy odsetek stanowią rodziny z jedną osobą uprawnioną 66,7%. Rodzin wielodzietnych tj. z trojgiem i więcej dzieci jest 6,7%.

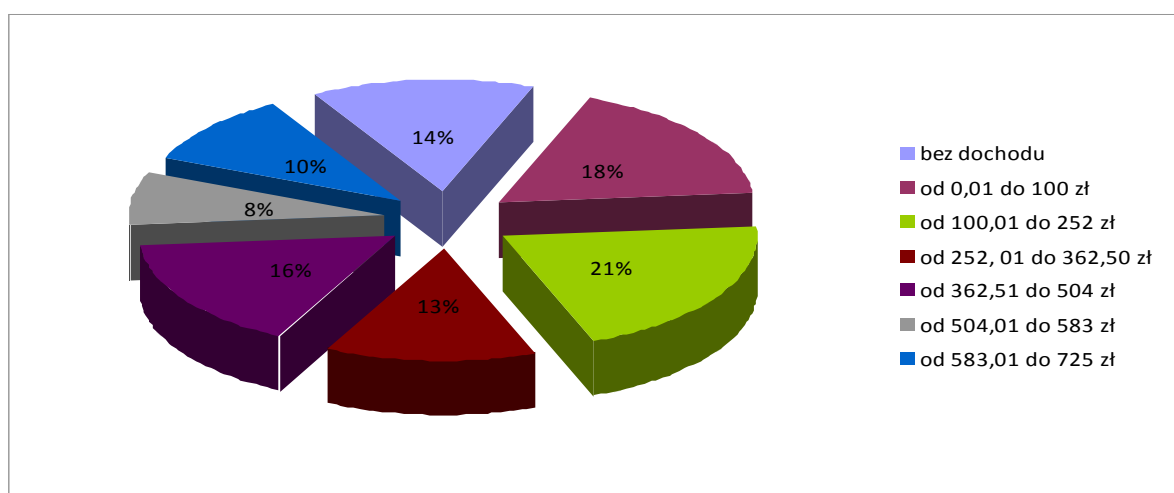
**Wykres: Rodziny pobierające świadczenia z FA wg liczby osób uprawnionych**



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Spraw Społecznych UMK

W odniesieniu do sytuacji dochodowej rodzin widoczne jest, że dominują rodziny o dochodzie w przeliczeniu na osobę w rodzinie mieszczącym się w przedziale pomiędzy 100,01 zł do 252,00 zł.

**Wykres: Dochód rodzin w przeliczeniu na osobę w rodzinie**



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Spraw Społecznych

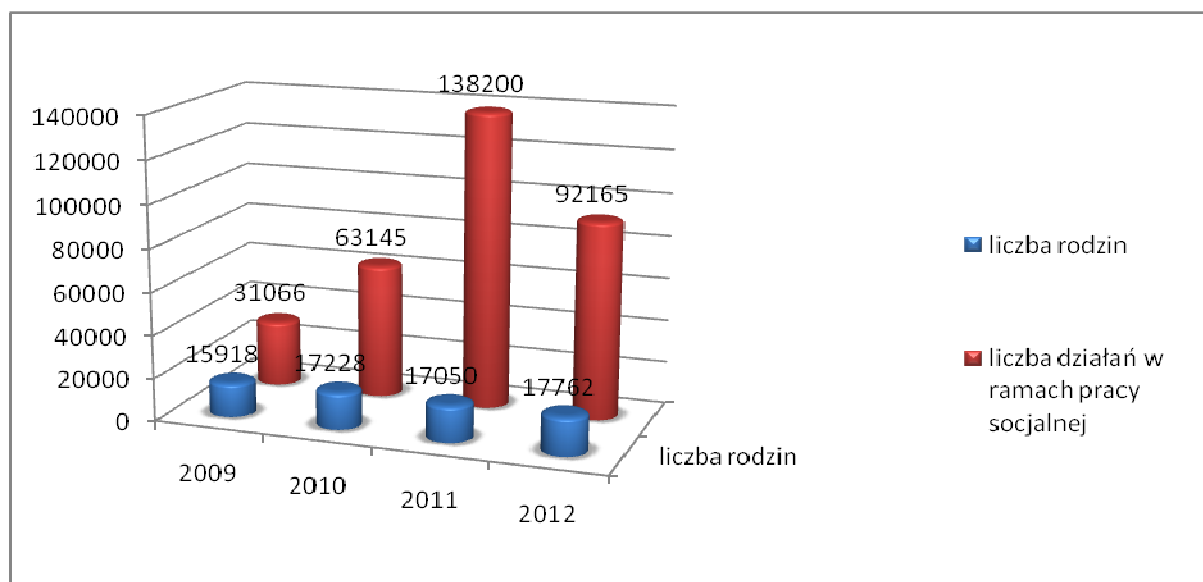
### III. Zasoby pomocy społecznej Gminy Miejskiej Kraków – praca socjalna

Celem pomocy społecznej jest umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężania trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości. Powyższy cel realizowany jest przez podejmowanie działań zmierzających do życiowego usamodzielnienia osób i rodzin oraz ich integracji ze środowiskiem.

Fundamentalnym świadczeniem pomocy społecznej, służącym realizacji powyższych celów, wzbudzającym aktywność osób i rodzin znajdujących się trudnej sytuacji życiowej jest niewątpliwie praca socjalna. Praca socjalna jest procesem, którego celem jest wywołanie zmian, modyfikacja sposobu funkcjonowania osoby, jej otoczenia, wzmacnianie potencjału osób, rodzin do przezwyciężenia trudnej sytuacji życiowej, wsparcie w dążeniu do poprawy funkcjonowania. Aby powyższe założenia mogły zostać spełnione działania podejmowane przez pracownika muszą mieć charakter intencyjny tj. muszą być zaprojektowane w oparciu o sporządzoną ocenę sytuacji i zmierzać do realizacji ustalonych celów. Nie jest możliwe skuteczne oddziaływanie na jednostkę bez dogłębnego rozpoznania (diagnozy) sytuacji, w jakiej się znajduje, jej zasobów i deficytów, bez określenia w jakich obszarach jej funkcjonowania występują trudności i jakie są ich przyczyny. Zebranie informacji na temat występujących w rodzinie problemów, zasobów i ograniczeń rodziny oraz jej otoczenia umożliwia zaplanowanie działań, które będą adekwatne do sytuacji, a w konsekwencji będą służyć rodzinie w rozwiązaniu sytuacji problemowych, z jakimi się boryka. Zaprojektowane, w oparciu o rozeznaną przez pracownika sytuację, działania są następnie realizowane zarówno przez osobę/rodzinę jak i pracownika socjalnego.

W celu umożliwienia dokonywania pomiaru ilościowego prowadzonej pracy socjalnej podejmowane działania ewidencjonowane są w systemie informatycznym (ewidencja prowadzona jest od 15 czerwca 2009 r.).

Wykres : Liczba rodzin objętych pracą socjalną oraz liczba podjętych działań



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

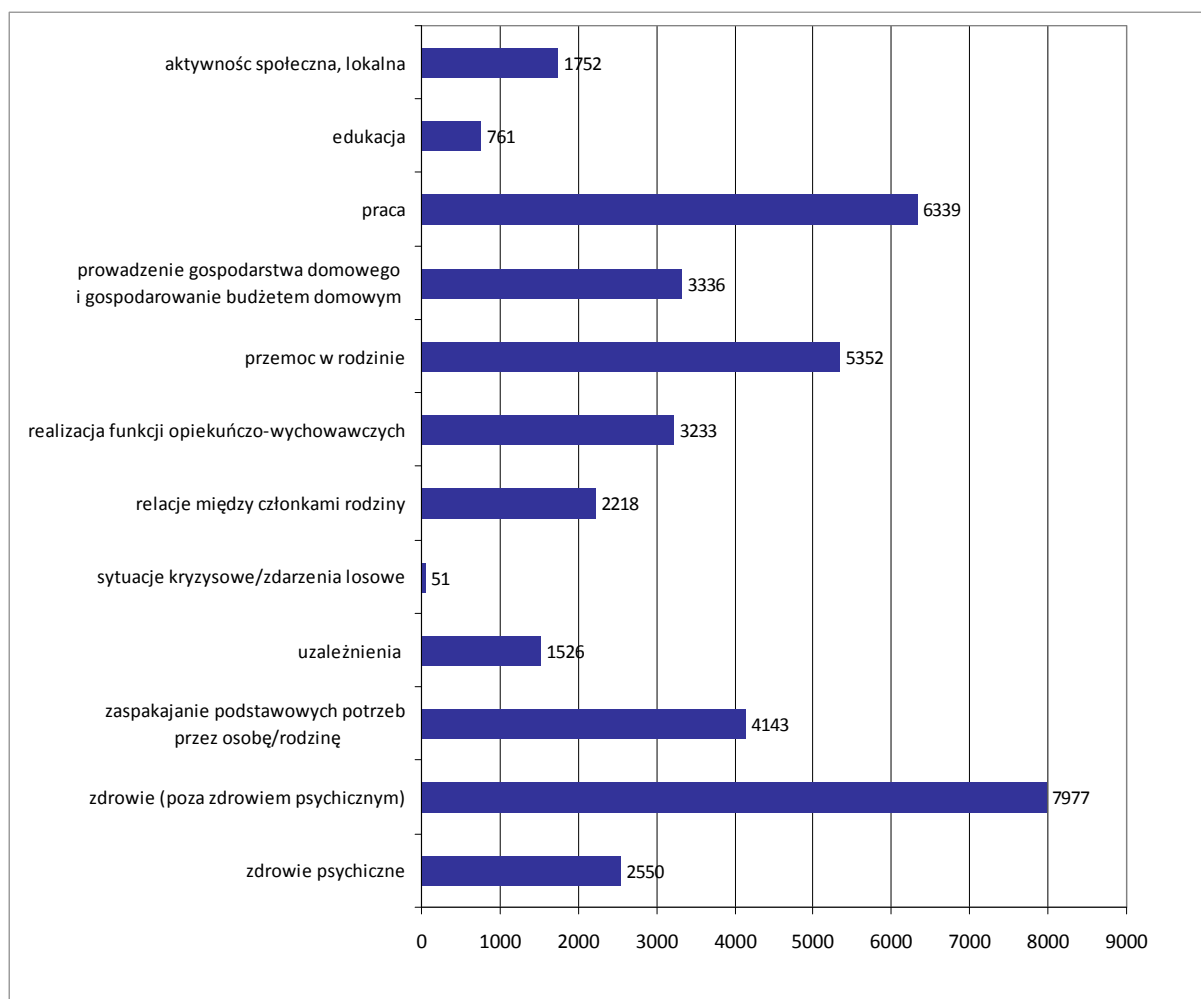
Od 1 lipca 2012 roku wprowadzone zostały zmiany w zakresie zasad dokumentowania i ewidencjonowania pracy socjalnej – zmiana dotyczyła:

- wprowadzenia obowiązku dokumentowania oceny rezultatu pracy,

- zmiana katalogu obszaru funkcjonowania osób i rodzin w ramach, którego realizowana jest praca socjalna oraz katalogu rodzaju działań podejmowanych przez pracownika socjalnego.

Pracownicy socjalni w ramach pracy socjalnej podejmują działania w tych obszarach funkcjonowania, w których osoba/rodzina nie jest w stanie samodzielnie pokonać i wymaga wsparcia. W 2012 roku najczęściej pracownicy socjalni podejmowali działania w obszarze zdrowia, pracy oraz w związku z występowaniem przemocy w rodzinie.

**Tabel : Działania w pracy socjalnej zrealizowane w okresie lipiec-grudzień 2012 według obszaru funkcjonowania osoby/rodziny**



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Wsparcie w formie pracy socjalnej realizowane jest poprzez różnorodne działania np.:

- wspieranie – wzmacnianie osób/rodzin, motywowanie do podjęcia działań,
- wyjaśnianie – uświadamianie osobie różnych aspektów trudnej sytuacji, przyczyn występowania trudności,
- rzecznictwo – reprezentowanie interesów osób/rodzin/grup,
- towarzyszenie – wspólne załatwianie spraw,
- porada – dostarczanie wiedzy niezbędnej do rozwiązania problemu, działania wychowawcze – działania mające na celu podniesienie kompetencji osoby, kształtowania umiejętności, modelowanie zachowań.

Wśród najczęściej osiągniętych rezultatów podejmowanych działań wymienić należy:

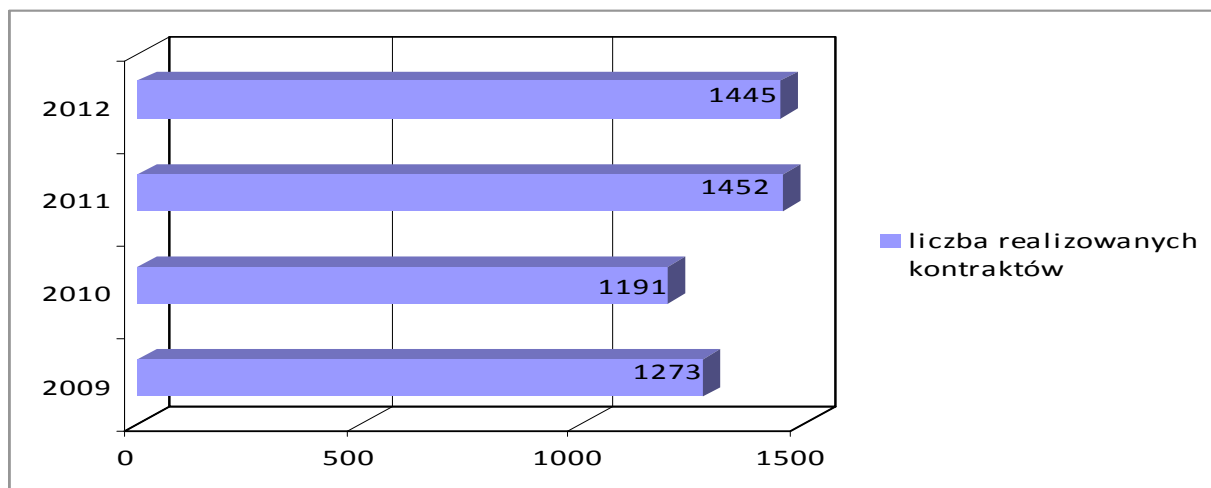


- Korzystanie przez rodzinę/osobę z Instrumentów Aktywnej Integracji w ramach projektu systemowego „Pora na Aktywność”(m.in. korzystanie z usługi asystenta rodzinnego, usługi asystenta osoby niepełnosprawnej, udział w kursach, szkoleniach, terapii)
- Uczestnictwo w klubie integracji społecznej, Centrum Integracji Społecznej,
- Systematyczne leczenie,
- Nabycie umiejętności korzystania z kart przedpłaconych i kart płatniczych,
- Uzyskanie pomocy materialnej od organizacji pozarządowych, sponsorów.

W ramach wsparcia udzielanego osobom i rodzinom szczególnie istotna jest współpraca z innymi specjalistami tj. wykorzystanie zarówno zasobów osobowych wewnętrznych instytucji, jak i korzystanie z zasobów zewnętrznych. Pracownicy socjalni realizując pracę socjalną współpracują z innymi specjalistami zatrudnionymi w MOPS, w tym w ramach programów specjalistycznej pracy socjalnej tj. skierowanej do wybranej grupy osób/rodzin – Program pracy z rodzinami z problemami opiekuńczo-wychowawczymi czy Program Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie. Stale rozwijana jest również współpraca ze specjalistami zatrudnionymi w innych instytucjach czy organizacjach, szczególny nacisk położony został na wykorzystywanie pracy metodą zespołów interdyscyplinarnych. W praktyce główną metodą pracy, stosowaną w ramach pracy socjalnej, jest metoda pracy z indywidualnym przypadkiem – osobą/rodziną. Praca z grupą oraz praca ze środowiskiem lokalnym realizowana jest głównie w ramach punktów aktywności lokalnej realizowanych w ramach PAL.

Praca socjalna może być prowadzona w oparciu o zawarty z rodziną/osobą kontrakt socjalny, czyli pisemną umowę zawartą z osobą ubiegającą się o pomoc, określającą uprawnienia i zobowiązania stron umowy.

**Tabel : Liczba realizowanych kontraktów socjalnych w latach 2009-2012**



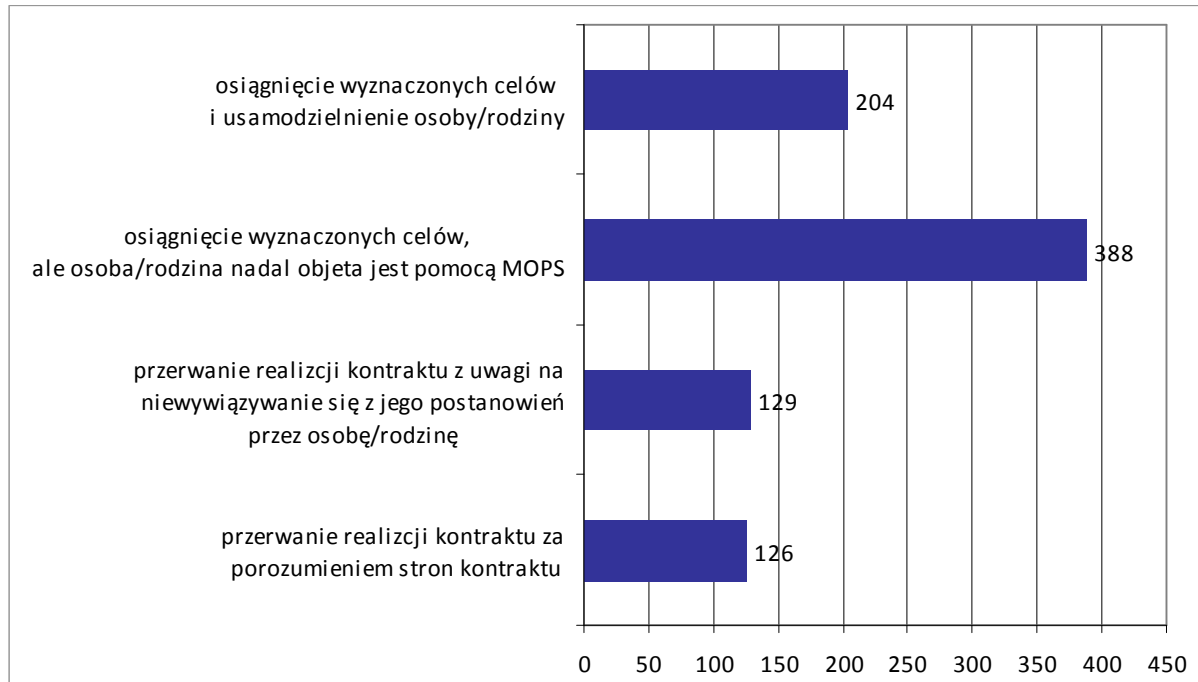
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W 2012 roku realizowanych było 1 445 kontraktów socjalnych. Zakończonych zostało 847 kontraktów, z czego:

- 204 kontrakty (24% wszystkich zakończonych w 2012 r. kontraktów) zostały zakończone z uwagi na osiągnięcie wyznaczonych celów i usamodzielnienie osoby/rodziny,

- w przypadku 388 kontraktów (46% wszystkich zakończonych w 2012 r. kontraktów) wyznaczone cele zostały osiągnięte, ale osoba/rodzina nadal objęta jest pomocą MOPS. Powyższy stan rzeczy wynika z faktu, że w odniesieniu do znacznej liczby rodzin/osób objętych pomocą MOPS, z uwagi na występujące trudności i dysfunkcje, celem pracy socjalnej jest poprawa funkcjonowania, a nie usamodzielnienie się klienta.

**Wykres: Liczba zakończonych kontraktów wg powodu zakończenia**



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Kontrakt socjalny określa kierunki pracy z osobą/rodziną poprzez wyznaczenie celów oraz działań, które mają służyć ich realizacji. Kontrakt socjalny jest narzędziem aktywizacji, wzbudzania motywacji klientów w kierunku zmiany swojej trudnej sytuacji życiowej. W ramach zawierania kontraktów pracownik socjalny wspólnie z osobą/rodziną nie tylko określa występujące trudności, ale przede wszystkim koncentruje się na mocnych stronach osoby, jej umiejętnościach, dotychczasowych osiągnięciach. Dodatkowo, w przypadku rodzin, kontrakt pełni funkcję integracyjną.

Część kontraktów realizowanych jest w ramach projektu systemowego „Pora na aktywność” współfinansowanego ze środków UE, POKL. W odniesieniu do klientów uczestniczących w projekcie, w tym osób i rodzin, w pracy z którymi zastosowany został kontrakt socjalny, prowadzona jest ocena zmian w funkcjonowaniu. Wskaźnikami, w oparciu o które prowadzona jest analiza są m.in.:

- sprawność w pełnieniu ról społecznych,
- sprawna organizacja dnia codziennego,
- dotrzymywanie terminów,
- dotrzymywanie zobowiązań,
- korzystanie z sieci kontaktów społecznych,
- poziom kompetencji komunikacyjnych.

Oceniane jest funkcjonowanie klienta zarówno przed przystąpieniem do projektu, jak i po jego zakończeniu. Ocena poziomu natężenia danej kompetencji jest prowadzona przez pracownika socjalnego przed rozpoczęciem udziału w projekcie.

Wyniki analizy zgromadzonych danych pozwalają na stwierdzenie, że kontrakt socjalny daje wymierne, pożądane efekty w kształtowaniu nowych nawyków, postaw, wzorów

zachowań w obszarach określonych przez wskaźniki funkcjonowania społecznego, w procesie usamodzielnienia się klientów. Przeprowadzona analiza wskazuje, że kontrakt socjalny spełnia rolę motywującą do lepszej samoorganizacji. Dowodem na to są zmiany postaw beneficjentów w takich kwestiach, jak dotrzymywanie terminów i zobowiązań, w których znaczna i zdecydowana zmiana wystąpiła u kolejno 25% i 54%. 45% analizowanej populacji – osób, które zakończyły udział w projekcie prezentuje wyraźną zmianę zachowań w sferze interakcji społecznych, umiejętności komunikacji społecznej, sposobu postrzegania siebie, a co za tym idzie wzrostu samooceny, co z kolei ma pozytywny wpływ na aktywność społeczną. Biorąc pod uwagę fakt, że osoby realizujące kontrakt borykają się z wieloma problemami egzystencjalnymi, często nakładającymi się, potęgując ich życiową bezradność, zdecydowanie można mówić o pozytywnych efektach i realizacji zamierzonych celów w procesie usamodzielnienia, czego dowodem w sferze zawodowej jest podejmowanie pracy, nabycie umiejętności poruszania się po rynku pracy, podnoszenie kwalifikacji a nawet założenie spółdzielni pracy, a w sferze społeczno – kulturowej nabycie umiejętności racjonalnego gospodarowania czasem wolnym, korzystanie z instytucji kulturalnych, nawiązywanie nowych kontaktów społecznych, poprawa relacji rodzinnych, poznanie swoich „słabych i mocnych stron”, poznanie i korzystanie z instytucji oferujących pomoc społeczną, inicjowanie działań w społeczności lokalnej. W sferze zdrowotnej zwiększenie higieny, przestrzeganie zaleceń lekarskich i terminów wizyt.

Można stwierdzić, że rysuje się wyraźna tendencja dotycząca ścisłej korelacji pomiędzy wskaźnikami funkcjonowania społecznego i polegająca na tym, że np. wzrost poziomu kompetencji komunikacyjnych generuje aktywność społeczną i zawodową, pomaga sensowniej organizować życie codzienne, przełamuje izolację społeczną, a także, zwiększając samoorganizację beneficjentów, uczy nowych, pożądanых wzorów zachowań. Jak wynika z analizy danych kontrakt socjalny jest efektywnym narzędziem pracy socjalnej (szczegółowy opis projektu systemowego znajduje się w rozdziale XII).

Nakłady finansowe na organizację realizacji zadania przedstawione są w rozdziale XIV dotyczącym funkcjonowania Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie.

#### ***IV. Poradnictwo specjalistyczne, terapia rodzin oraz interwencja kryzysowa***

##### ***1. Poradnictwo specjalistyczne***

Poradnictwo specjalistyczne, w szczególności prawne, psychologiczne i rodzinne, jest świadczone osobom i rodzinom, które mają trudności lub wykazują potrzebę wsparcia w rozwiązywaniu swoich problemów życiowych<sup>4</sup>.

W Krakowie poradnictwo prawne i psychologiczne świadczone jest przez prawników i psychologów zatrudnionych w MOPS. Poradnictwo specjalistyczne i terapia rodzin na terenie Krakowa jest prowadzona przez ośrodki terapii i poradnictwa. Ponadto dostępne jest także poradnictwo telefoniczne w ramach Telefonu Zaufania zorganizowanego również w strukturze Ośrodka. Zamierzeniem MOPS jest zwiększenie poczucia bezpieczeństwa u klientów i umożliwienie uzyskania fachowej, długotrwałej pomocy, dostosowanej do indywidualnych potrzeb. W związku z tym poradnictwo w Krakowie jest ogólnodostępne, czyli świadczone bez względu na dochód oraz bez rejonizacji, co pozwala na uniknięcie poczucia stygmatyzacji w świadomości klientów oraz zwiększa poczucie anonimowości. Poradnictwo obejmuje wsparcie psychologiczne i pomoc prawną w zakresie prawa rodzinnego i opiekuńczego, zabezpieczenia społecznego, ochrony praw lokatorów świadczoną osobom, które mają trudności lub wykazują potrzebę wsparcia w rozwiązywaniu swoich problemów życiowych. Pomoc telefoniczna może stanowić oparcie w kryzysach, poprzez zapewnienie warunków swobodnego i anonimowego wypowiedzenia myśli osobom przeżywającym problemy oraz uzyskanie informacji o istniejących możliwościach rozwiązania problemów. W 2012 r. przeprowadzono 1 395 rozmów, których tematyka dotyczyła głównie złego stanu psychicznego, poczucia osamotnienia, trudności życia codziennego, konfliktów małżeńskich i rodzinnych, uzależnień.

##### ***1.1. Infrastruktura***

Poradnictwo prawne i psychologiczne dla mieszkańców Krakowa realizowane jest przez MOPS w 9 Filiach Ośrodkach. Poradnictwo specjalistyczne i terapia rodzin prowadzona jest w 4 ośrodkach prowadzonych na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków przez organizacje pozarządowe. Zakres świadczonych usług obejmuje pisemną diagnozę rodziny lub osoby, świadczenie poradnictwa specjalistycznego (rodzinnego, psychologicznego, pedagogicznego) oraz terapii rodzinnej, indywidualnej i grupowej. Działania prowadzone przez ośrodki służą przede wszystkim wzmocnieniu samodzielności i kompetencji rodzin i osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, niewydolnych wychowawczo tak, aby były w stanie adekwatnie i skutecznie pełnić swoje role wychowawcze.

W ramach poradnictwa telefonicznego dyżurni dostępni są przez 7 dni w tygodniu, w godzinach 16:00 – 21:00.

---

<sup>4</sup> art. 46 ust. 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (j.t.: Dz. U. z 2013 poz. 182)

**Tabela: Wykaz jednostek realizujących zadanie poradnictwa rodzinnego i terapii rodzin**

nazwa jednostki i podmiot prowadzący	adres jednostki
Ośrodki Terapii i Poradnictwa prowadzone przez Stowarzyszenie Siemacha	ul. Podbrzezie 6
	ul. Ptaszyckiego 6
	os. Krakowiaków 2
Ośrodek Terapii i Poradnictwa prowadzony przez Stowarzyszenie Dobrej Nadziei	ul. Batorego 5 i ul. Stoczniovców 7

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

### ***1.2. Organizacje pozarządowe realizujące zadanie***

Ośrodki Poradnictwa i Terapii prowadzone są na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków przez Stowarzyszenie Dobrej Nadziei oraz Stowarzyszenie Siemacha.

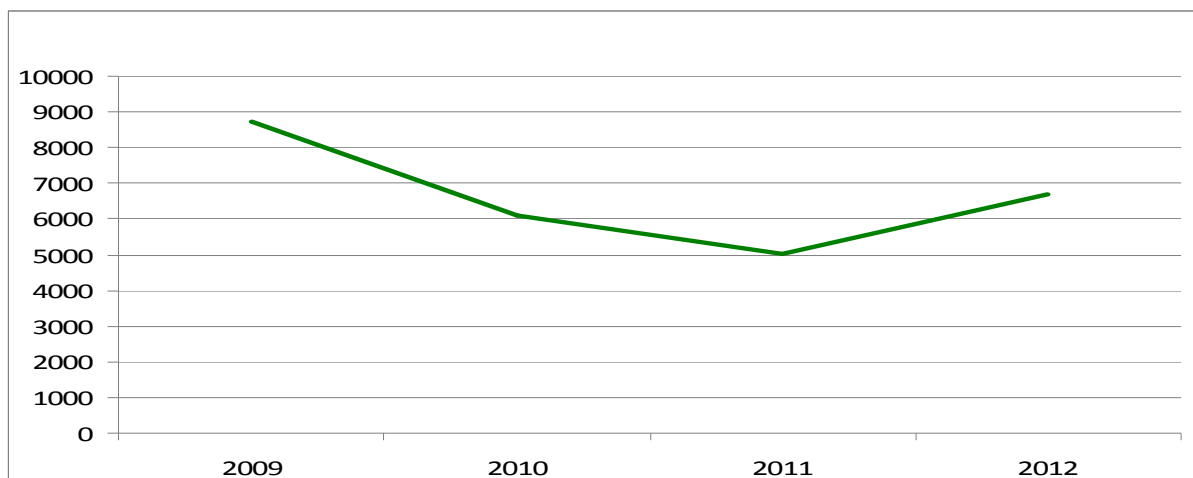
### ***1.3. Kadra***

W realizację zadania polegającego na świadczeniu poradnictwa i terapii rodzin w 2012 r. było zaangażowanych łącznie 55 osób z organizacji pozarządowych. Poradnictwo specjalistyczne świadczone w ramach MOPS w 2012 r. realizowane było przez 10 pracowników. Dyżury w Telefonie Zaufania pełniło 12 osób.

### ***1.4. Osoby i rodziny korzystające ze świadczeń w formie poradnictwa specjalistycznego i terapii rodzin***

Jak wynika z poniższego wykresu w 2012 roku nastąpił wzrost liczby osób korzystających z pomocy w formie poradnictwa. Ze wsparcia w ramach poradnictwa psychologicznego skorzystało 1430 osób, w ramach poradnictwa prawnego 5278 osób. Ze względu na wynikające z ustawy o pomocy społecznej kryteria dostępności do poradnictwa specjalistycznego oraz terapii rodzin, brak jest podstaw do gromadzenia danych dotyczących sytuacji społeczno – demograficznej świadczeniobiorców tego rodzaju wsparcia. Tym samym nie ma możliwości dokonania szczegółowej analizy tej grupy osób.

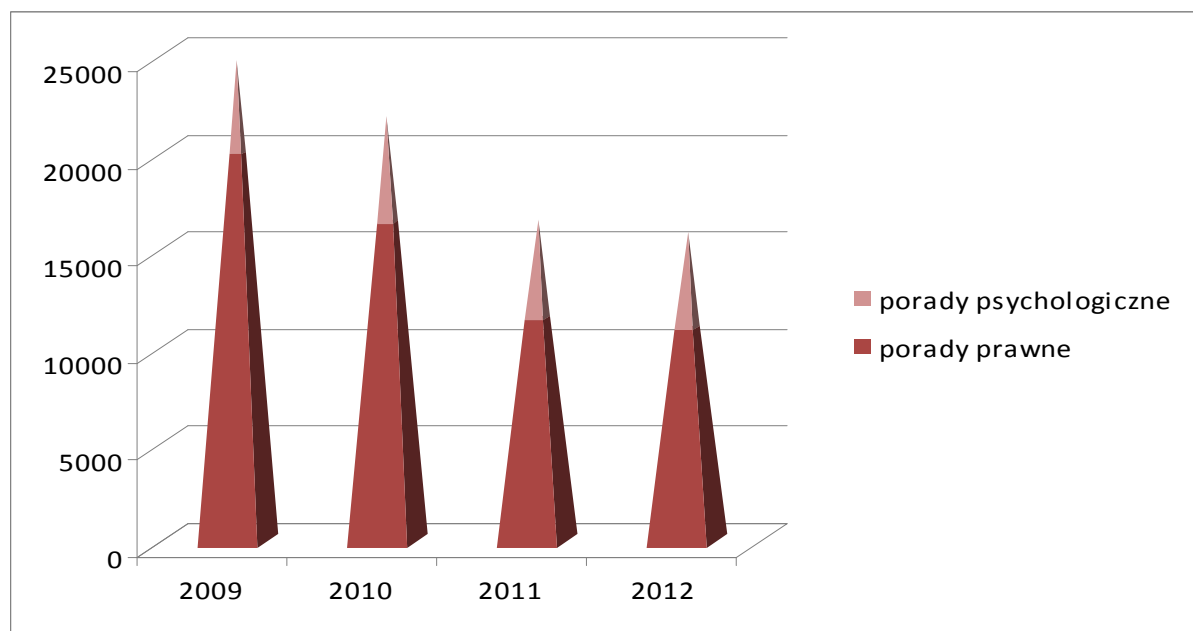
**Wykres : Liczba osób objętych poradnictwem specjalistycznym świadczonym przez MOPS w latach 2009 – 2012**



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Z uwagi na występujące potrzeby, wśród pracowników świadczących poradnictwo przeważali prawnicy. Prawnicy pomagali w wyjaśnieniu obowiązujących przepisów, sporządzaniu pism procesowych, a przede wszystkim, w oparciu o regulacje prawne, poszukiwaniu takiego rozwiązania, które będzie najkorzystniejsze dla osoby zgłaszającej się po pomoc.

**Wykres: Liczba udzielonych porad w latach 2009 – 2012 przez pracowników MOPS**



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Najwięcej porad prawnych udziela się z zakresu prawa rodzinnego i opiekuńczego oraz prawa lokalowego, w tym w kwestiach dotyczących eksmisji, zadłużenia, utraty tytułu prawnego do lokalu. Ponadto prawnicy udzielają porad z zakresu zabezpieczenia społecznego czyli spraw związanych z bezpieczeństwem socjalnym i pomocą społeczną, niezdolnością do pracy z przyczyn zdrowotnych, bezrobociem, orzekaniem

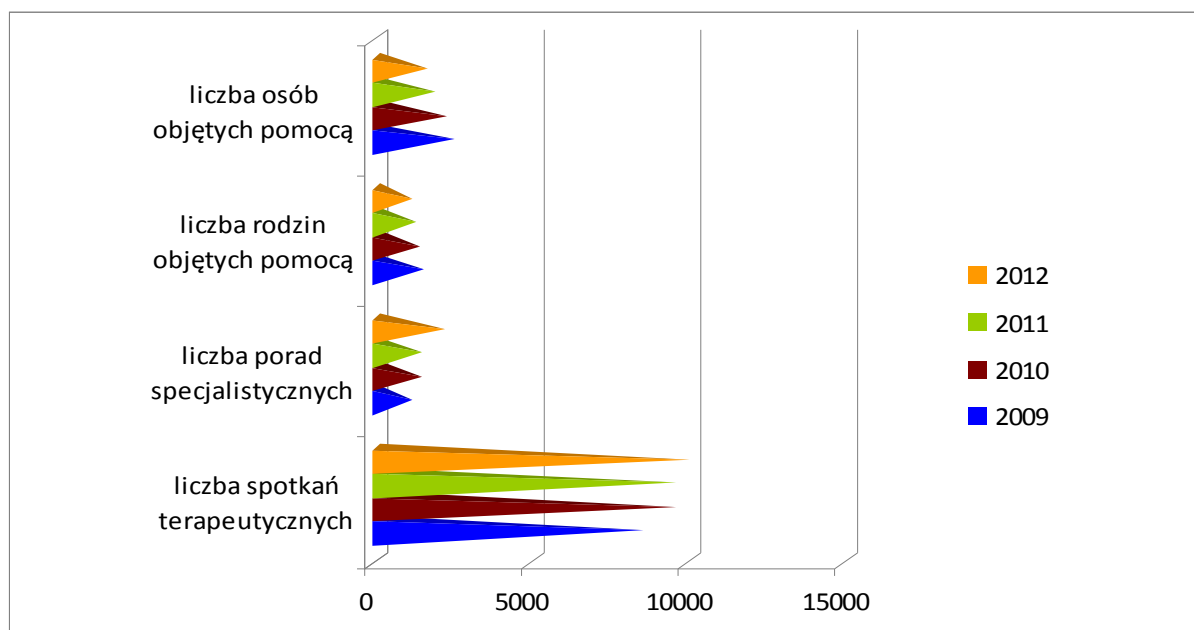
o niepełnosprawności, świadczeniami rodzinnymi, dodatkami mieszkaniowymi oraz ubezpieczeniem społecznym. We wskazanych powyżej sprawach pomoc prawników Ośrodka polega również na sporządzaniu, wspólnie z klientem, pism procesowych.

Porady psychologiczne natomiast dotyczą głównie rozwiązywania problemów rodzinnych i wychowawczych. Ponadto pracownicy MOPS udzielają porad z zakresu zdrowia psychicznego i zaburzeń psychicznych, w tym dotyczących dzieci. Obok poradnictwa indywidualnego prowadzone są również grupowe formy wsparcia psychologicznego: dla rodzin z problemami opiekuńczo-wychowawczymi oraz dla osób niepełnosprawnych, w formie warsztatów kompetencji społecznych.

Działania ośrodków poradnictwa i terapii obejmują rodziny i osoby zamieszkałe na terenie Gminy Miejskiej Kraków. Działalność ośrodków poradnictwa i terapii nastawiona jest na wsparcie rodzin, w których występują dysfunkcje rodzinne i objawowe, łącznie z tak poważnymi jak: przemoc, wykorzystywanie seksualne, żałoba, choroby psychiczne, alkoholizm w rodzinie, inne poważne traumy i kryzysy życiowe. Najczęstszą przyczyną korzystania ze wsparcia udzielanego przez ośrodki były zaburzenia osobowości i zachowania, różnorakie zaburzenia nerwicowe oraz uzależnienia, jednak w ośrodkach znajdują wsparcie również osoby z zaburzeniami lękowymi, zaburzeniami depresyjnymi, stanami po próbach samobójczych, zaburzeniami psychotycznymi.

W latach 2009 - 2012 z pomocy ośrodków skorzystało średniorocznie ponad 1 300 rodzin, w roku 2012 Ośrodki terapii i poradnictwa udzieliły wsparcia 1644 osobom, przy czym zarówno liczba rodzin, jak i osób objętych pomocą ośrodków zmniejszyła się. Spadkowi liczby osób i rodzin korzystających z pomocy ośrodków towarzyszy jednocześnie wzrost liczby spotkań terapeutycznych i porad specjalistycznych. W ośrodkach w 2012 r. przeprowadzono 10 018 spotkań terapeutycznych oraz 2 171 porad specjalistycznych.

**Wykres: Działalność ośrodków terapii i poradnictwa w latach 2009 – 2012**



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

### **1.5. Nakłady finansowe na realizację zadania**

Na realizację zadania polegającego na prowadzeniu ośrodków poradnictwa i terapii rodzin przekazano dotację w wysokości:

- w 2009 r. – 1 226 256 zł.
- w 2010 r. – 1 290 700 zł.
- w 2011 r. – 1 290 700 zł.
- w 2012 r. - przekazano łącznie 1 482 139,63 zł, w tym ze środków Gminy

Miejskiej Kraków dotację w wysokości 827 766,00 zł oraz ze środków unijnych kwotę 654 373,63 zł.

Nakłady finansowe na organizację realizacji zadania jakim jest świadczenie poradnictwa specjalistycznego przez pracowników MOPS przedstawione są w rozdziale XIV dotyczącym funkcjonowania Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie.

### **1.6. Wnioski**

Opierając się na wskaźniku jakim jest okres oczekiwania na pierwsze spotkanie w Ośrodkach Poradnictwa i Terapii, który tylko w jednym spośród czterech działających w Krakowie Ośrodków wynosi mniej niż 1 miesiąc (w pozostałych około kilku miesięcy, szczególnie w przypadku terapii w godzinach popołudniowych) można postawić tezę, że aktualny wymiar w jakim realizowane jest poradnictwo oraz terapia rodzina i istniejąca w tym obszarze infrastruktura nie zaspokajają w wystarczającym stopniu potrzeb społeczności Krakowa w tym zakresie.

## **2. Interwencja kryzysowa**

W stosunku do osób i rodzin znajdujących się w sytuacji kryzysu konieczne jest podjęcie szeregu działań interdyscyplinarnych zwanych interwencją kryzysową. Jej celem jest przywrócenie równowagi psychicznej i umiejętności samodzielnego radzenia sobie, a dzięki temu zapobieganie przejściu reakcji kryzysowej w stan chronicznej niewydolności psychospołecznej. W ramach interwencji kryzysowej udziela się natychmiastowej specjalistycznej pomocy psychologicznej, a w zależności od potrzeb, poradnictwa socjalnego lub prawnego oraz, w szczególnych sytuacjach, schronienia do 3 miesięcy<sup>5</sup>.

### **2.1. Infrastruktura**

Zadanie interwencji kryzysowej w Krakowie realizowane jest przez Ośrodek Interwencji Kryzysowej oraz Ośrodek dla Osób Dotkniętych Przemocą<sup>6</sup>. Placówka zapewnia kompleksową pomoc psychologiczną dla osób i rodzin w sytuacji kryzysu psychicznego poprzez prowadzenie interwencji kryzysowych w siedzibie Ośrodka oraz w miejscu pobytu, prowadzenie interwencji telefonicznych, psychoterapię indywidualną i rodzinną w sytuacjach skrajnie urazowych, poradnictwo prawne i pracę socjalną. Ośrodek zajmuje się animowaniem i prowadzeniem grup samopomocowych oraz grup wsparcia. Celem interdyscyplinarnych

<sup>5</sup> art. 47 ust. 1 i ust. 3 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (j.t.: Dz. U. z 2013 poz. 182)

<sup>6</sup> Szczegółową charakterystykę działalności Ośrodka dla Osób Dotkniętych Przemocą przedstawiono w rozdziale VIII *Zasoby pomocy społecznej Gminy Miejskiej Kraków w zakresie pomocy rodzinom z dziećmi* w podrozdziale 1.2.6. Działalność Ośrodka dla Osób Dotkniętych Przemocą



działań, podejmowanych przez specjalistów ośrodka jest przywrócenie równowagi psychicznej i umiejętności samodzielnego radzenia sobie. Placówka udostępnia w sytuacjach zagrożenia bezpieczeństwa miejsca całonocnego pobytu w hostelach ośrodka.

**Tabela: Ośrodek Interwencji Kryzysowej wraz z liczbą miejsc w hostelach\* w latach 2009-2012**

nazwa i adres jednostki	liczba miejsc 2010	liczba miejsc 2011	liczba miejsc 2012
Ośrodek Interwencji Kryzysowej ul. Radziwiłłowska 8b i ul. Cechowa 142	23	23	23

\*wg danych na 31 grudnia danego roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

## ***2.2. Organizacje pozarządowe realizujące zadanie***

Zadanie nie jest realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

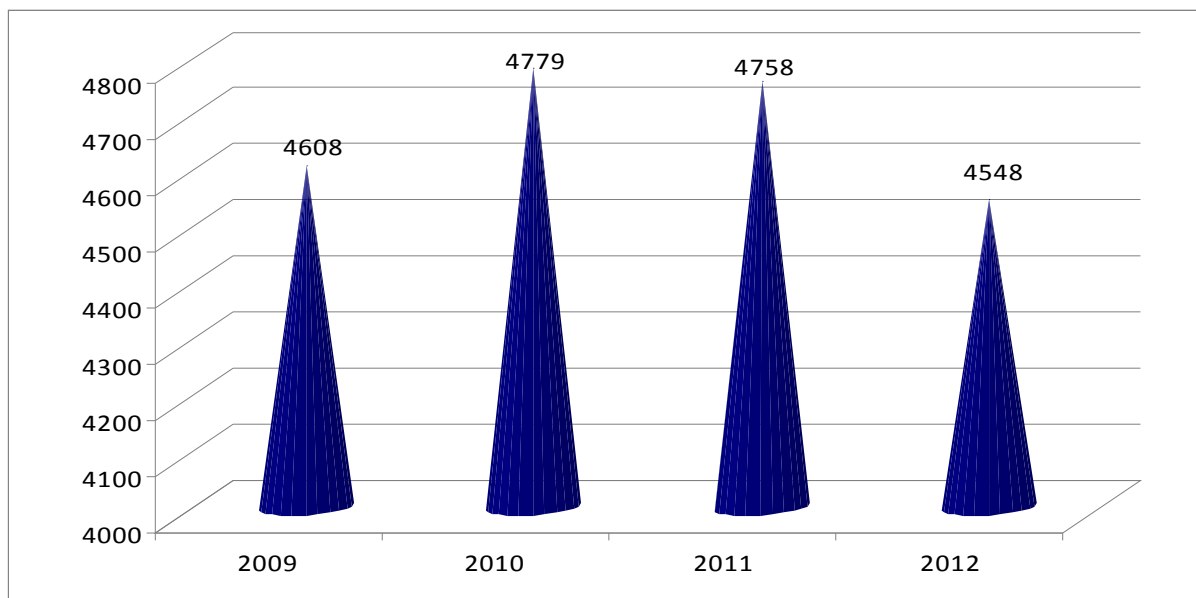
## ***2.3. Kadra***

Zadanie interwencji kryzysowej realizowane było przez 28 pracowników Ośrodka Interwencji Kryzysowej w łącznym wymiarze 24,5 etatu.

## ***2.4. Osoby i rodziny objęte pomocą w ramach interwencji kryzysowej***

Średniorocznie ze wsparcia świadczonego przez Ośrodek Interwencji Kryzysowej korzysta ponad 4,5 tysiąca osób. Ze względu na wynikające z ustawy o pomocy społecznej kryteria dostępności do pomocy w formie interwencji kryzysowej, brak jest podstaw do gromadzenia danych dotyczących sytuacji społeczno – demograficznej świadczeniobiorców tego rodzaju wsparcia. Tym samym nie ma możliwości dokonania szczegółowej analizy tej grupy osób.

**Wykres : Liczba osób korzystających z Ośrodka Interwencji Kryzysowej**



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

### ***2.5. Nakłady finansowe na realizację zadania***

Koszty realizacji interwencji kryzysowej wyniosły:

- w 2009 r. – 1 433 640 zł,
- w 2010 r. – 1 402 468 zł,
- w 2011 r. – 1 409 421 zł,
- w 2012 r. – 1 446 943 zł.

Nakłady finansowe na organizację realizacji zadania w ramach MOPS przedstawione są w rozdziale XIV dotyczącym funkcjonowania Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie.

### ***2.6. Wnioski***

Analiza dostępnych danych wskazuje na stabilizację w obszarze realizacji zadania jakim jest interwencja kryzysowa, tym samym zasadne jest kontynuowanie działań w dotychczasowym wymiarze i formie.

## V. Zasoby pomocy społecznej Gminy Miejskiej Kraków w zakresie pomocy osobom starszym

### 1. Procesy demograficzne zachodzące w społeczności lokalnej Gminy Miejskiej Kraków

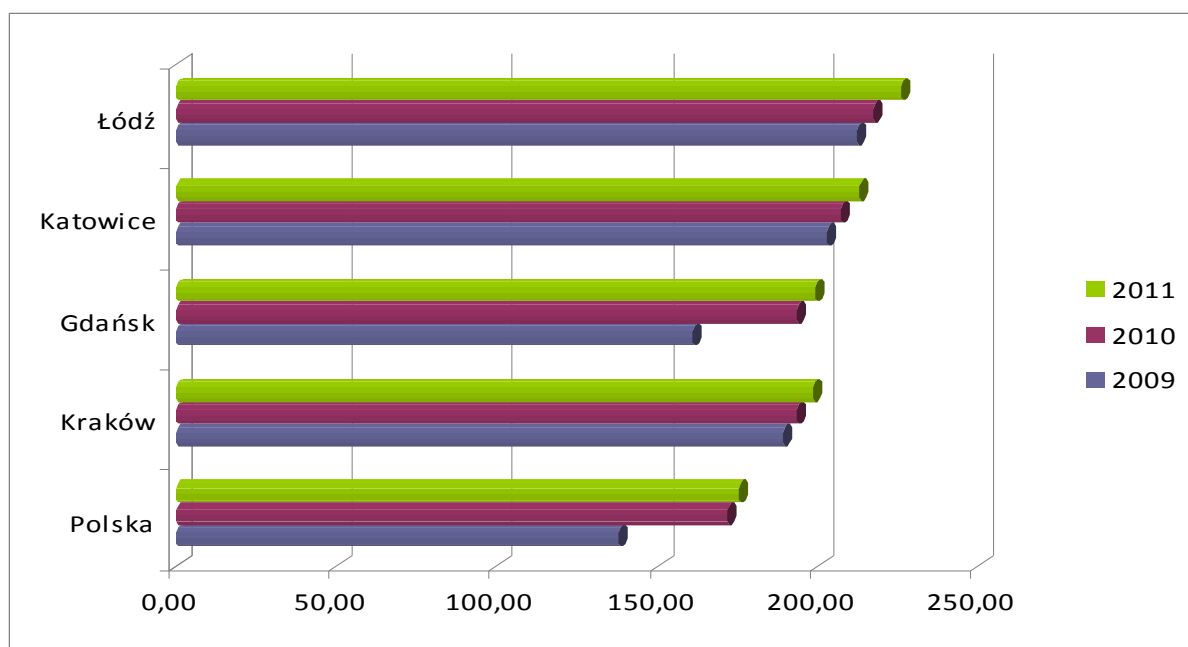
Ludność Krakowa, podobnie jak ludność Polski i Europy charakteryzuje wzrastający odsetek osób w wieku poprodukcyjnym przy jednoczesnej malejącej liczbie osób najmłodszych. Niski udział dzieci i młodzieży, a wysoki osób w wieku poprodukcyjnym ma bezpośredni wpływ na stan i strukturę rodzin i gospodarstw domowych zamieszkujących Kraków.

Miarą stopnia zaawansowania starości demograficznej jest procentowy udział ludzi starych w ogólnej liczbie ludności. W świetle opracowań ONZ za społeczeństwa młode pod względem demograficznym uznaje się te, które w swojej strukturze mają mniej niż 4% osób w wieku 65 lat i starszych. Jeśli odsetek tych osób wynosi od 4% do 7%, mamy do czynienia ze społeczeństwem dojrzałym, powyżej 7% - ze społeczeństwem starym, natomiast powyżej 10% - ze społeczeństwem, które przekroczyło próg starości zaawansowanej<sup>7</sup>.

Odsetek osób w wieku poprodukcyjnym (powyżej 60 roku życia w przypadku kobiet i powyżej 65 lat dla mężczyzn<sup>8</sup>) w ogólnej populacji mieszkańców Krakowa w 2011 roku wyniósł 19,9%. W 2010 roku odsetek ten wyniósł 19,37%. Wobec powyższego Kraków już obecnie jest miastem, które znacznie przekracza próg starości zaawansowanej.

Wskaźnik liczby osób w wieku poprodukcyjnym w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców dla Krakowa przekracza średnią wartość w skali kraju. Natomiast na tle wybranych miast na prawach powiatu Kraków charakteryzuje się przeciętnym udziałem liczby osób starszych w ogólnej liczbie mieszkańców.

**Wykres: Liczba osób w wieku poprodukcyjnym w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców w Krakowie, Polsce i wybranych miastach na prawach powiatu**



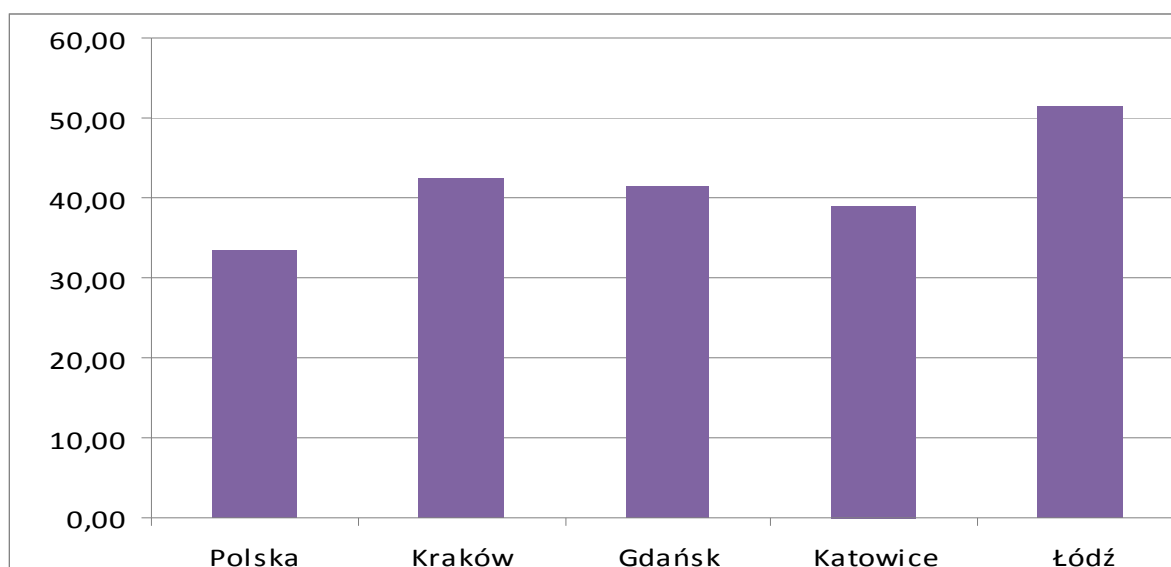
Źródło: opracowanie własne na podstawie Internetowego Systemu Analiz Samorządowych

<sup>7</sup> M.Pakuła, *Postawy osób starszych wobec edukacji. Studium teoretyczno – diagnostyczne*. Lublin, 2010, s. 39-40.

<sup>8</sup> Prognozy sporządzane przed zmianą progów wiekowych uprawniających do otrzymywania świadczeń emerytalnych

Kraków charakteryzuje natomiast jeden z najwyższych (drugi po Łodzi) wskaźników liczby tzw. sędziwych starców (osób powyżej 80 r.ż.) w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców . Oznacza to, że wprawdzie ogólna liczba osób w wieku poprodukcyjnym w Krakowie nie odbiega od normy dla innych dużych ośrodków miejskich, jednak na tle innych miast bardzo liczna jest grupa seniorów o najniższej sprawności psychofizycznej, wymagająca wzmożonej opieki, również ze strony systemu pomocy społecznej. Należy zauważyć, że wskaźnik ten corocznie ulega zwiększeniu: w roku 2009 wynosił 38,12 w 2010 roku – 40,83 a w 2011 roku – 42,49.

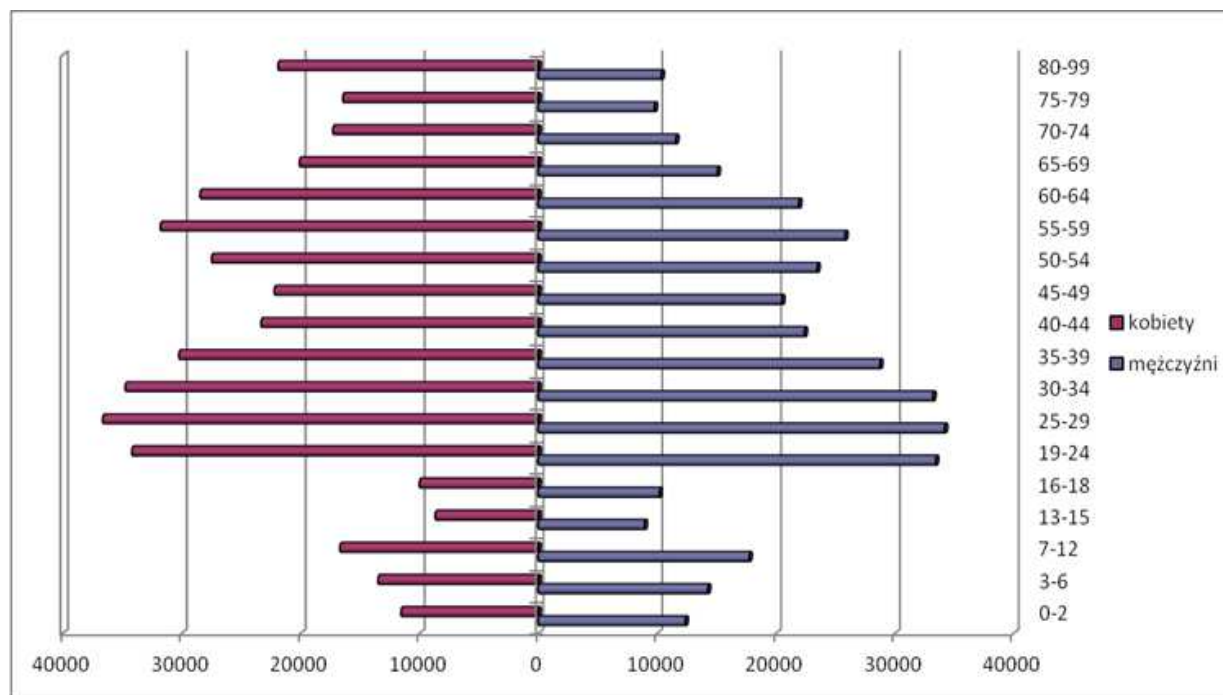
**Wykres: Liczba seniorów tzw. sędziwych starców (osoby powyżej 80 r.ż.) w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców w Krakowie, Polsce i wybranych miastach na prawach powiatu**



Źródło: opracowanie własne na podstawie Internetowego Systemu Analiz Samorządowych

Należy podkreślić, że w grupie mieszkańców Krakowa w wieku poprodukcyjnym prawie 69% stanowią kobiety. Przewagę liczebną kobiet odnotowuje się również we wszystkich przedziałach wiekowych wśród osób w wieku podeszłym. Piramida wieku dla Krakowa wskazuje ponadto na niski potencjał pielęgnacyjny społeczności, czyli proporcję liczby kobiet w wieku 45-64 do liczby osób w wieku 80 lat i więcej, co może stanowić zagrożenie dla osób wchodzących obecnie i w przyszłości w wiek poprodukcyjny oraz wyzwanie dla polityki społecznej.

Wykres: Piramida wieku dla Krakowa wg danych na 31 grudnia 2011 r.



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Rozwoju Miasta UMK (serwis WWW StatKraK)

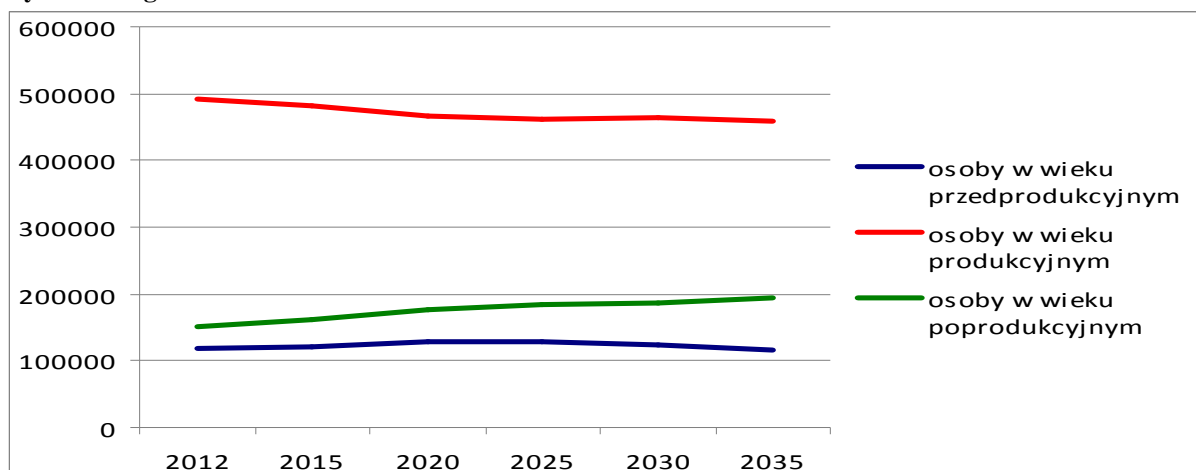
Dokonując analizy wskaźników dotyczących prognoz liczby ludności społeczności Miasta Krakowa warto odnotować pozytywne zjawisko jakim jest obserwowane od kilku lat dodatnie saldo migracji stałej (1,29%) – więcej osób przyjeżdża na pobyt stały do Krakowa z innych rejonów Polski niż się z niego wyprowadza. Dotyczy to głównie osób w wieku produkcyjnym. W obliczu prognoz demograficznych istotny jest również fakt, że od 2008 r. obserwujemy w Krakowie dodatni przyrost naturalny. W roku 2011 przyrost naturalny w przeliczeniu na 1 000 ludności wyniósł 0,6 ‰ (w Małopolsce – 1,74%) wobec 1,04‰ rok wcześniej.

Mimo dodatnich wskaźników salda migracji stałej oraz przyrostu naturalnego, prognoza ludności opracowana przez Główny Urząd Statystyczny dla Miasta Krakowa, wskazuje na trwałość tendencji związanej ze wzrostem liczebności populacji w wieku poprodukcyjnym. Według prognoz, liczebność populacji Krakowa do 2035 roku zwiększy się do poziomu około 770 tys. mieszkańców, postępować będzie jednak proces starzenia się społeczeństwa Miasta. Do 25% ogółu zwiększy się grupa ludności w wieku poprodukcyjnym, kosztem pozostałych grup wiekowych. Spowoduje to dalsze zwiększenie liczby jednoosobowych gospodarstw domowych osób w starszym wieku – głównie kobiet. Jednocześnie spadek liczby ludności w wieku produkcyjnym może pociągnąć za sobą niedobór siły roboczej. Współczynnik obciążenia ekonomicznego (liczba osób w wieku poprodukcyjnym przypadająca na 100 osób w wieku produkcyjnym), który w 2011 r. wyniósł 54, ( w 2010 roku - 53 ) w roku 2035, wg szacunkowych danych, wzrośnie do 67.

Wykres poniżej obrazuje prognozę ludności dla Krakowa wg grup ekonomicznych. Przez ludność w wieku produkcyjnym rozumie się ludność w wieku zdolności do pracy. Dla mężczyzn przyjmuje się wiek 18-64 lata, dla kobiet - 18-59 lat. Wiek przedprodukcyjny to przedział 0-17 lat, wiek poprodukcyjny – powyżej 60 roku życia w przypadku kobiet, powyżej 65 roku życia dla mężczyzn<sup>9</sup>.

<sup>9</sup> Prognozy sporządzane przed zmianą progów wiekowych uprawniających do otrzymywania świadczeń emerytalnych.

**Wykres: Prognoza ludności dla Krakowa do 2035 roku**



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, Prognoza dla powiatów i miast na prawie powiatu oraz podregionów na lata 2012-2035

Wzrost odsetka ludzi starych w społeczeństwach jest nieuniknioną konsekwencją długookresowych przemian dwóch składowych ruchu naturalnego – rozrodczości i umieralności. Dla pełniejszego obrazu tego procesu należy dodać jeszcze zjawisko systematycznego wydłużania się przeciętnego dalszego trwania życia (tabela poniżej).

**Tabela: Przeciętne dalsze trwanie życia mieszkańców Krakowa**

<i>Przeciętna liczba lat dalszego trwania życia dla osób w wieku lat</i>					
	<i>0</i>	<i>15</i>	<i>30</i>	<i>45</i>	<i>60</i>
<b>2003</b>					
<i>Kobiety</i>	79,9	65,5	50,8	36,4	23,1
<i>Mężczyźni</i>	73,2	58,8	44,1	30,2	18,3
<b>2005</b>					
<i>Kobiety</i>	80,3	65,9	51,1	36,5	23,1
<i>Mężczyźni</i>	73,1	58,7	44,2	30,4	18,7
<b>2010</b>					
<i>Kobiety</i>	81,5	67,1	52,2	37,6	24,1
<i>Mężczyźni</i>	75,1	60,4	46,0	31,9	19,7
<b>2011</b>					
<i>Kobiety</i>	81,9	67,5	52,7	38,0	24,6
<i>Mężczyźni</i>	75,6	60,9	46,4	32,3	20,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Jak wynika z powyżej przedstawionych danych, przeciętny dalszy czas trwania życia po osiągnięciu wieku emerytalnego wydłuża się, a zatem wydłuża się także poprodukcyjna faza życia. Mieszkańcy województwa małopolskiego żyją dłużej niż ludność w większości województw. W 2011 roku przeciętna długość życia mężczyzn wynosiła 73,9 lat wobec średniej krajowej 72,4 lata, a kobiet 81,7 przy wskaźniku krajowym 80,9 lat. Tak duża różnica

między długością trwania życia u mężczyzn i kobiet, jest skutkiem występującej zarówno w Polsce jak i województwie wysokiej nadumieralności mężczyzn. W porównaniu do 2007 r. przeciętne trwanie życia w województwie dla mężczyzn wydłużyło się o 1,4 roku a dla kobiet o 1 rok. W Krakowie przeciętna długość życia dla mężczyzn wynosi 75,6 a dla kobiet 81,9 lat.

Cechą charakterystyczną starzejącego się organizmu ludzkiego jest zmniejszająca się sprawność zarówno fizyczna, jak i psychiczna. Po przekroczeniu 75 roku życia, proces starzenia postępuje stosunkowo szybko, co jednocześnie wymusza zapotrzebowanie na świadczenia zdrowotne i usługi opiekuńcze. W przedziale wiekowym 80 – 85 lat znaczny odsetek osób potrzebuje już najczęściej stałej opieki.

„Wprawdzie założona po 1989 r. doktryna pomocy społecznej wyraźnie przewiduje podejmowanie takich działań, które umożliwiają pozostawienie seniora jak najdłużej w miejscu zamieszkania, to jednak nie można nie doceniać znaczenia stacjonarnych form opieki. Konieczność tworzenia placówek instytucjonalnych, to przede wszystkim wynik przemian demograficznych i kulturowych rodziny. Seniorzy coraz częściej nie mogą liczyć na pomoc najbliższych. Niemały procent wśród seniorów stanowią osoby, które nie mają żadnej rodziny, im również trzeba stworzyć takie warunki, aby starzenie przebiegało z godnością i jednocześnie z zachowaniem poczucia bezpieczeństwa<sup>10</sup>.”

## **2. Świadczenia na rzecz osób starszych**

### **2.1. Usługi opiekuńcze**

Pomoc w formie usług przyznawana jest osobie samotnej, która z powodu wieku, choroby lub innych przyczyn wymaga pomocy innych osób, a jest jej pozbawiona. Usługi opiekuńcze mogą być przyznane również osobie, która wymaga pomocy innych osób, a rodzina, a także wspólnie niezamieszkujący małżonek, wstępni, zstępni, nie mogą takiej pomocy zapewnić. Usługi opiekuńcze obejmują pomoc w zaspokajaniu codziennych potrzeb życiowych, opiekę higieniczną, zaleconą przez lekarza pielęgnację oraz, w miarę możliwości, zapewnienie kontaktów z otoczeniem<sup>11</sup>.

Kwestie dotyczące szczegółowych zasad przyznawania pomocy w formie usług opiekuńczych w Krakowie, zakresu czynności wchodzących w skład usług opiekuńczych oraz szczegółowych zasad ustalania wysokości odpłatności za usługi opiekuńcze reguluje Uchwała Nr XXI/272/07 Rady Miasta Krakowa z dnia 26 września 2007 roku (z późn. zm.). Realizacja zadania odbywa się w oparciu o umowy zawarte z podmiotami świadczącymi usługi.

Liczba godzin dziennie oraz liczba dni w tygodniu, w których świadczone są usługi, jest określana indywidualnie, w zależności od sytuacji i potrzeb danej osoby. Zakres przyznawanych usług wynika z indywidualnej sytuacji: stanu zdrowia, sytuacji rodzinnej, potrzeb zgłaszanych przez samą osobę objętą usługami bądź jej rodzinę.

W przypadku, gdy dochód osoby lub na osobę w rodzinie nie przekracza kryterium dochodowego określonego w ustawie o pomocy społecznej (542 zł netto dla osoby samotnie gospodarującej oraz 456 zł netto na osobę w rodzinie), świadczeniobiorcy korzystają z usług nieodpłatnie. W pozostałych przypadkach stosuje się tabele odpłatności zamieszczone w w/w uchwale. Odpłatność maksymalna (tj. 100%) wynosi aktualnie 12,00 zł za godzinę ( w 2012 r. wynosiła od 10,76 zł do 11,20 zł).

Usługi opiekuńcze mogą być świadczone przez 7 dni w tygodniu, w godzinach 6.00 – 21.00. Maksymalny czas świadczenia usług wynosi 8 dniennie. W przypadku osób samotnych,

<sup>10</sup> A. Zawada, *O zadaniach domów opieki społecznej raz jeszcze*. „Praca Socjalna” 5/2010, s. 63-64.

<sup>11</sup> art. 17 ust.1 pkt 11, art. 50 ust. 1-3 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (j.t.: Dz. U. z 2013 poz. 182)

w szczególnie uzasadnionych okolicznościach, w tym zwłaszcza w przypadku osób wymagających opieki w większym zakresie ze względu na stan zdrowia, czas świadczenia usług może zostać wydłużony maksymalnie do 10 godzin dziennie. Maksymalny czas świadczenia usług może przekroczyć 10 godzin dziennie tylko w przypadku osób, wobec których wydana została decyzja administracyjna o skierowaniu do domu pomocy społecznej, oczekujących na jej realizację.

### **2.1.1. Organizacje pozarządowe realizujące zadanie**

Usługi opiekuńcze świadczone są przez podmioty wyłonione w drodze otwartych konkursów ofert, którymi były w 2012 roku Fundacja na Rzecz Chorych na SM im. Bł. Anieli Salawy, Małopolski Zarząd Wojewódzki Polskiego Komitetu Pomocy Społecznej oraz Małopolski Zarząd Okręgowy Polskiego Czerwonego Krzyża.

### **2.1.2. Kadra**

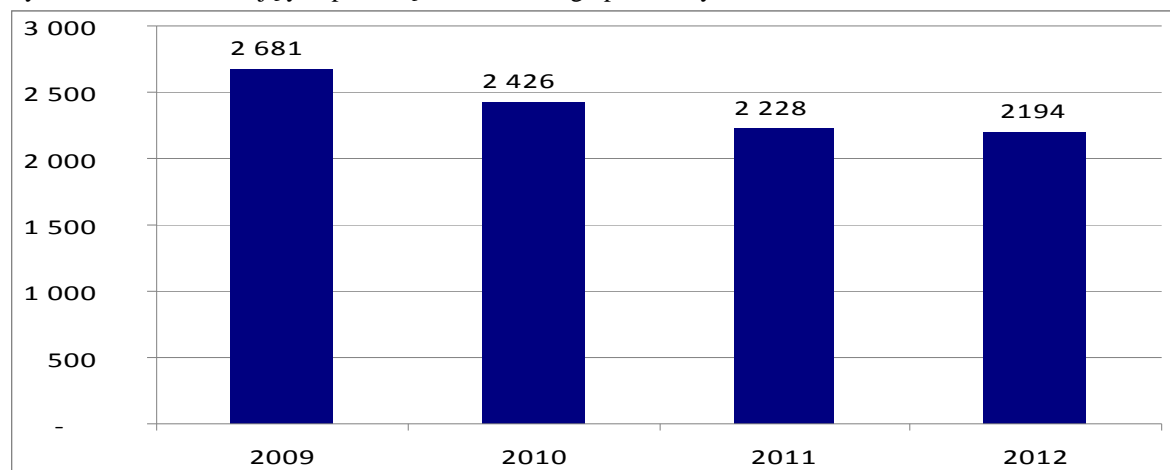
W realizację zadania polegającego na świadczeniu usług opiekuńczych w roku 2012 bezpośrednio zaangażowanych było 798 osób z organizacji pozarządowych wskazanych powyżej.

### **2.1.3. Osoby korzystające ze świadczeń w formie usług opiekuńczych, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy**

Liczba osób objętych pomocą w formie usług opiekuńczych w ostatnich latach systematycznie maleje, przy czym spadek w 2012 roku wyniósł 1,5%.

Świadczeniobiorcy usług opiekuńczych to przede wszystkim kobiety, które stanowią ponad 80% ogółu.

Wykres: Liczba osób objętych pomocą w formie usług opiekuńczych



Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania z działalności MOPS w Krakowie

Zdecydowana większość odbiorców usług opiekuńczych to osoby w starszym wieku tj. 65 lat i więcej. Zbiorowość ta obejmuje ponad 82% ogółu świadczeniobiorców. W wieku poprodukcyjnym jest prawie 88% kobiet i blisko 60% mężczyzn. Kobiety korzystające z usług opiekuńczych to przede wszystkim wdowy (prawie 57,5%) oraz panny (23,7%), natomiast mężczyźni to głównie kawalerowie (31,2%) oraz osoby pozostające w związku małżeńskim i wdowcy (po około 24%). W populacji świadczeniobiorców usług opiekuńczych największą grupę stanowią osoby z wykształceniem średnim (37,6% ogółu). Drugą co do wielkości grupą



są osoby legitymujące się wykształceniem gimnazjalnym lub niższym. Odnosząc te dane do płci świadczeniobiorców stwierdzamy, że wykształceniem średnim legitymuje się więcej kobiet niż mężczyzn. Porównywalny, w obu grupach, jest odsetek osób z wykształceniem policealnym i wyższym. W porównaniu z rokiem 2011 cechy demograficzno-społeczne świadczeniobiorców usług opiekuńczych pozostają na podobnym poziomie.

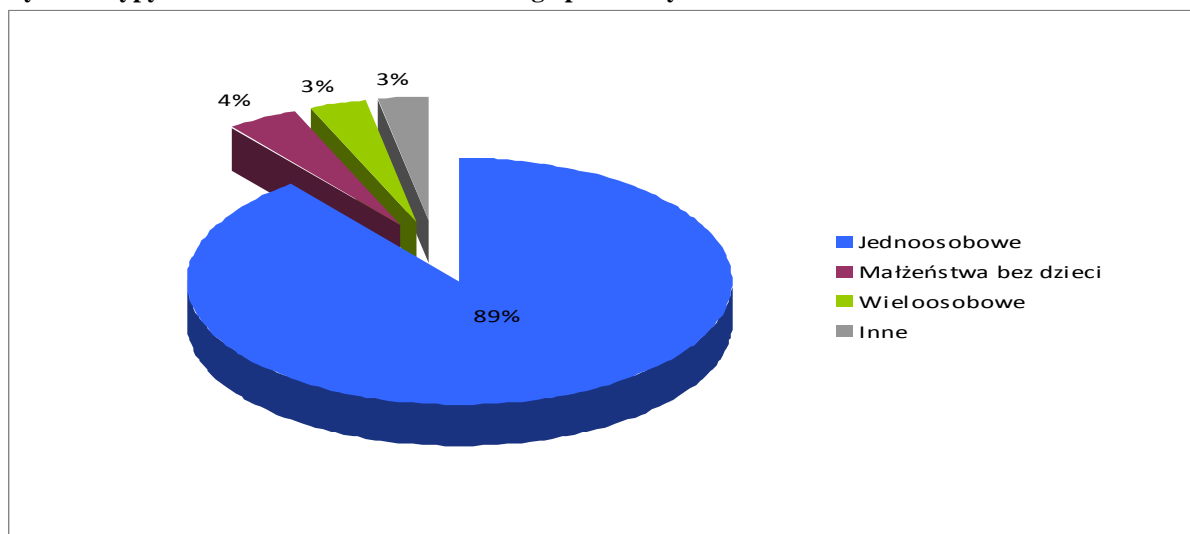
**Tabela: Cechy demograficzno-społeczne świadczeniobiorców usług opiekuńczych**

cechy demograficzno-społeczne uczestników ośrodków wsparcia dla osób starszych	kobiety	mężczyźni	ogółem
<b>wiek</b>			
0-24	0,1%	0,5%	0,2%
25-34	0,5%	1,0%	0,6%
35-44	0,6%	2,9%	1,0%
45-59	6,9%	19,9%	9,3%
60-64	4,2%	16,5%	6,5%
<b>65 i więcej</b>	<b>87,8%</b>	<b>59,3%</b>	<b>82,4%</b>
<b>stan cywilny</b>			
<b>panna/kawaler</b>	23,7%	<b>31,2%</b>	25,1%
rozwidziona/rozwidziony	9,2%	17,7%	10,8%
separowana/separowany	0,6%	1,7%	0,8%
<b>wdowa/wdowiec</b>	<b>57,5%</b>	24,5%	<b>51,3%</b>
zameżna/zonaty	9,0%	24,9%	12,0%
<b>wykształcenie</b>			
gimnazjalne i poniżej	28,9%	24,0%	28,0%
zasadnicze zawodowe	9,4%	24,2%	12,2%
<b>średnie ogólne i zawodowe</b>	<b>39,8%</b>	<b>28,1%</b>	<b>37,6%</b>
policealne	0,5%	0,5%	0,5%
wyższe	11,6%	12,6%	11,8%
nieustalony poziom wykształcenia	9,8%	10,7%	9,9%

Źródło: opracowanie własne na podstawie OU POMOST

Świadczeniobiorcy usług opiekuńczych to przede wszystkim osoby prowadzące jednoosobowe gospodarstwa domowe (89%). Procent tych gospodarstw w stosunku do roku 2011 nie uległ zmianie.

**Wykres: Typy rodzin świadczeniobiorców usług opiekuńczych**



Źródło: opracowanie własne na podstawie OU POMOST

Osoby korzystające z pomocy w formie usług opiekuńczych żyją w większości w gospodarstwach domowych, w których głównym źródłem utrzymania jest emerytura lub renta - 91% ogółu.

Generalnie wysokość dochodu rodzin świadczeniobiorców usług opiekuńczych kształtuje się w przedziale pomiędzy 500 – 1999 zł miesięcznie (około 80%), z tego 40% rodzin osiąga dochód w przedziale 1000 – 1499 zł miesięcznie, 26% osiąga dochód w przedziale 1500 – 1999 zł miesięcznie, natomiast 13% osiąga dochód w przedziale 500 – 999 zł miesięcznie.

**Tabela: Wysokość dochodu w rodzinie**

0	3,4%
1-499	3,7%
500-999	13,4%
<b>1000-1499</b>	<b>40,3%</b>
1500-1999	26,2%
2000-2499	7,5%
2500-2999	3,0%
3000 i powyżej	2,4%

Źródło: opracowanie własne na podstawie OU POMOST

Do najczęstszych problemów występujących w rodzinach świadczeniobiorców usług opiekuńczych należy długotrwała lub ciężka choroba oraz niepełnosprawność.

#### **2.1.4. Nakłady finansowe na realizację zadania**

Nakłady finansowe na świadczenie usług opiekuńczych wyniosły:

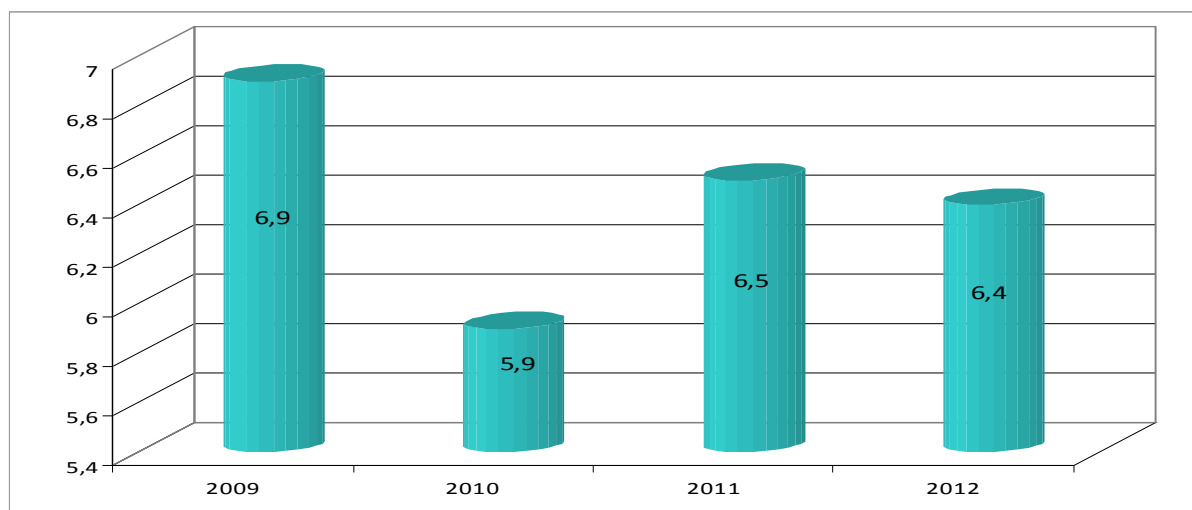
- w roku 2009: 8 091 489 zł;
- w roku 2010: 8 023 078 zł;
- w roku 2011: 8 043 188 zł,
- w roku 2012: 8 057 367 zł.

Nakłady finansowe na organizację realizacji zadania przedstawione są w rozdziale XIV dotyczącym funkcjonowania Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie.

### 2.1.5. Wnioski

Między rokiem 2009 a 2010 nastąpił znaczny spadek liczby godzin zrealizowanych usług opiekuńczych, związany ze wzrostem kosztu realizacji 1 godziny usług, przy utrzymaniu dotacji na świadczenie tej formy pomocy na dotychczasowym poziomie. Zgodnie z zawartymi umowami, od 2010 roku realizatorzy zobowiązani byli do zapewnienia pracownikom minimalnego wynagrodzenia w wysokości 7 zł brutto za godzinę pracy. Dla porównania w roku 2006 wynagrodzenie opiekunów wynosiło 3,50 - 4,00 zł za jedną godzinę. Obniżenie liczby realizowanych godzin przy jednoczesnym podniesieniu ceny za jedną godzinę było konieczne dla zapewnienia realizacji zadania na odpowiednio wysokim poziomie. Powyższe działania stanowiły istotny krok w kierunku ustabilizowania systemu realizacji usług opiekuńczych na rzecz mieszkańców Gminy, jak również poprawy jakości świadczonych usług poprzez stworzenie warunków do zatrudniania opiekunów o wyższych kwalifikacjach. Od 2013 r. wprowadzono dalsze zmiany w zakresie zasad realizacji zadania. Przyjęto wyższą i jednolitą stawkę za godzinę usług opiekuńczych wynoszącą 12 zł oraz, biorąc pod uwagę, że świadczenie pomocy pielęgnacyjnej wymaga wyższych umiejętności i jest bardziej obciążające dla pracownika, zróżnicowano wysokość wynagrodzeń osób świadczących usługi opiekuńcze i pielęgnacyjne. Zgodnie z zawartymi umowami realizatorzy zobowiązani są do zapewnienia pracownikom minimalnego wynagrodzenia w wysokości 7,15 zł brutto za godzinę usług gospodarczych oraz 8,32 zł brutto z godzinę usług pielęgnacyjnych. W roku 2012 nastąpił wprawdzie dalszy spadek liczby osób objętych tą formą pomocy, jednak wskaźnik liczby godzin usług opiekuńczych na jednego świadczeniobiorcę utrzymał się na niemal nie zmienionym poziomie (spadek o 0,1 punktu procentowego).

**Wykres: Średnia liczba godzin usług opiekuńczych na 1 świadczeniobiorcę w tygodniu**



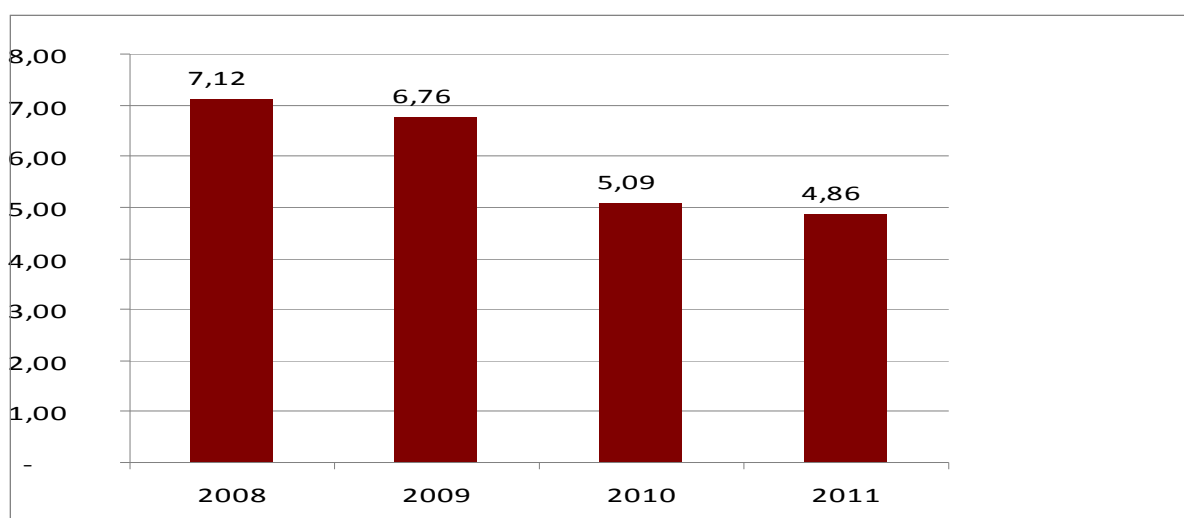
Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań z działalności MOPS w Krakowie

Biorąc pod uwagę aktualną średnią tygodniową liczbę godzin usług opiekuńczych na 1 świadczeniobiorcę w kontekście cech charakteryzujących grupę adresatów świadczenia (osoby starsze o ograniczonej możliwości funkcjonowania), można postawić tezę, że ogólna liczba godzin usług powinna zostać zwiększona, zwłaszcza uwzględniając ogólnie przyjęty kierunek działań polegający na podejmowaniu działań, mających na celu jak najdłuższe utrzymanie osób w środowisku i zapobieganie instytucjonalizacji. Dodatkowo przemawia za tym fakt, że

zmiana stawki za godzinę usługi oraz zróżnicowanie stawek wynagrodzenia osób bezpośrednio realizujących zadanie przy jednoczesnym utrzymaniu dotacji na dotychczasowym poziomie skutkuje mniejszą liczbą godzin usług, które można zlecić do realizacji w 2013 r.

Konieczność zwiększenia dotacji na realizację zadania potwierdza również wskaźnik liczby godzin usług opiekuńczych przypadających na 1 mieszkańca Krakowa w wieku poprodukcyjnym, którego wartość nie przekracza 10 godzin w skali roku i, ze względu na postępujące zwiększanie się liczby krakowskich seniorów, systematycznie maleje.

**Wykres: Liczba godzin usług opiekuńczych w przeliczeniu na 1 mieszkańca Krakowa w wieku poprodukcyjnym w skali roku**



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS i MOPS

Jak wskazano w podrozdziale 1 *Procesy demograficzne zachodzące w społeczności lokalnej Gminy Miejskiej Kraków*, prognoza ludności dla Krakowa opracowana przez GUS wskazuje na trwałość tendencji związanej ze wzrostem liczebności populacji w wieku poprodukcyjnym, co w konsekwencji spowoduje dalsze zwiększanie się liczby jednoosobowych gospodarstw domowych osób w starszym wieku, głównie kobiet. Już teraz znajduje to odzwierciedlenie w populacji świadczeniobiorców usług opiekuńczych, którymi w zdecydowanej większości są kobiety prowadzące jednoosobowe gospodarstwa domowe. Starzenie się przynosi również pogorszenie stanu zdrowia, a w konsekwencji potencjalny wzrost liczby osób wymagających ze względu na wiek zintensyfikowanej opieki. Ze względu na obniżający się potencjał pielęgnacyjny rodziny, w przyszłości można spodziewać się, znacznego zwiększenia liczby osób wymagających przyznania i dofinansowania pomocy w tej formie.

## **2.2. Ośrodki Wsparcia dla Osób Starszych**

Podstawową formą pomocy, dzięki której osoby w wieku podeszłym mogą zaspokajać bardzo ważną potrzebę kontaktu i integracji społecznej, bez ostatecznego zerwania więzi z rodziną i środowiskiem lokalnym są ośrodki wsparcia, dziennego pobytu. Ich uczestnikami mogą być osoby, które ze względu na wiek, chorobę lub niepełnosprawność wymagają częściowej opieki i pomocy w zaspokajaniu niezbędnych potrzeb życiowych<sup>12</sup>.

<sup>12</sup> art. 51 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (j.t.: Dz. U. z 2013 poz. 182)

Dzienne ośrodki wsparcia łączą opiekę czasową z kreowaniem i zaspokajaniem zainteresowań uczestników. Placówki te zapewniają opiekę, posiłek, prowadzą rehabilitację i terapię zajęciową, zaspokajają potrzeby kulturalne uczestników. Należy również podkreślić, że ośrodki wsparcia dla osób starszych mogą pełnić istotną funkcję odciążającą dla rodzin seniorów, organizując opiekę najbliższym w czasie pełnienia przez opiekunów obowiązków związanych z pracą zawodową.

### 2.2.1. Infrastruktura

Na terenie Krakowa w roku 2012 funkcjonowały cztery ośrodki wsparcia dla osób starszych: Miejski Dzienny Dom Pomocy Społecznej, działający w formie jednostki budżetowej, którego strukturę tworzy sześć Domów i sześć Klubów Seniora oraz trzy Ośrodki Wsparcia dla Osób Starszych, prowadzone przez podmioty niepubliczne na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków. Wymienione placówki, zlokalizowane w różnych dzielnicach miasta, dysponują szeroką ofertą usług oraz możliwością organizacji czasu wolnego osobom w wieku emerytalnym. Wszystkie zajęcia odbywają się pod opieką doświadczonych specjalistów: pracowników socjalnych, terapeutów zajęciowych, fizykoterapeutów. Należy zaznaczyć, że Miejski Dzienny Dom Pomocy Społecznej świadczy ponadto usługi cateringowe dla Domu Pomocy Społecznej na os. Szkolnym 28 oraz klientów Filii nr 4 MOPS, korzystających z pomocy w formie gorącego posiłku.

**Tabela: Wykaz ośrodków wsparcia dla osób starszych, funkcjonujących na terenie Gminy Miejskiej Kraków w latach 2010-2012 wraz z liczbą miejsc\***

	nazwa i adres jednostki	dzielnica	liczba miejsc 2010	liczba miejsc 2011	liczba miejsc 2012
1	Miejski Dzienny Dom Pomocy Społecznej	II, III, IV, XI i XVIII	385	385	385
2	Niepubliczne Ośrodki Wsparcia dla Osób Starszych	I, VIII, XVIII	130	130	120
3	Kluby Seniora znajdujące się w strukturze MDDPS**	IV, VI, VII i XII	155	175	175
Łączna liczba miejsc			670	690	680

\*wg danych na 31 grudnia danego roku

\*\*funkcjonują w wybrane dni tygodnia

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

### 2.2.2. Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Podmiotami realizującymi zadanie polegające na prowadzeniu niepublicznych ośrodków wsparcia dla osób starszych na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków są: Caritas Archidiecezji Krakowskiej, Zgromadzenie Służebnic Najświętszego Serca Jezusowego oraz Stowarzyszenie Pomocy Socjalnej Gaudium et Spes.

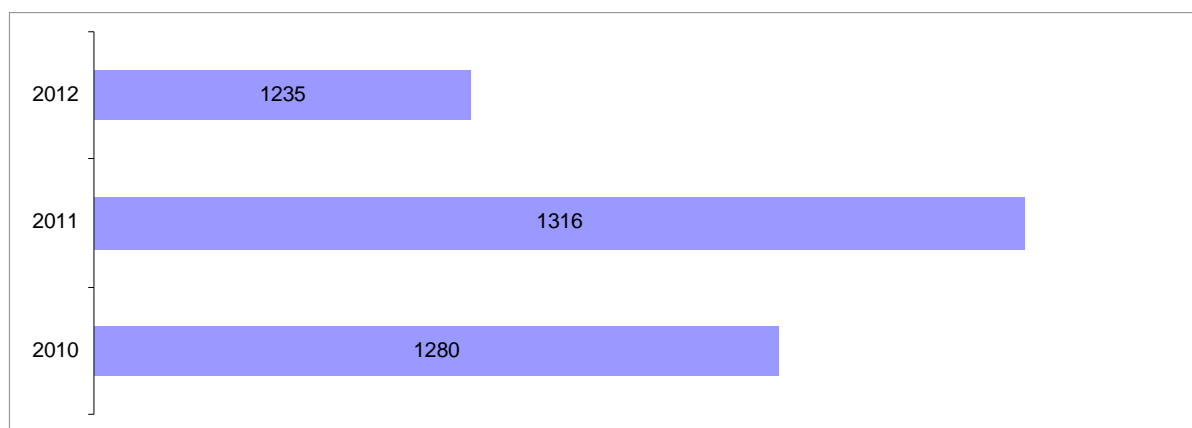
### 2.2.3. Kadra

W bezpośrednią realizację zadania w roku 2012 zaangażowanych było 8 osób z organizacji pozarządowych. Ponadto zadanie realizowało 97 pracowników Miejskiego Dziennego Domu Pomocy Społecznej (wg stanu na dzień 31.12.2012 r.), z których 14 zaangażowanych było w organizację cateringu.

### 2.2.4. Osoby korzystające ze świadczeń w formie uczestnictwa w ośrodku wsparcia dla osób starszych, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Ze świadczeń oferowanych przez ośrodki w latach 2010-2012 średniorocznie korzystało około 1277 osób starszych.

Wykres: Liczba uczestników krakowskich ośrodków wsparcia dla osób starszych w latach 2009-2012



Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań z działalności MOPS w Krakowie

Do opisu charakterystyki uczestników ośrodków wsparcia dla osób starszych w Krakowie wykorzystano informacje z próby 1105 osób, które korzystały z tej formy pomocy w roku 2012. Większość (63%) uczestników ośrodków wsparcia dla osób starszych stanowią kobiety. W 2011 kobiety stanowiły 71 % świadczeniobiorców. Wśród najczęstszych przyczyn wystąpienia z wnioskiem o przyznanie pomocy wymienić można niepełnosprawność i długotrwałą lub ciężką chorobę – odpowiednio 63% i 34%. Niemal wszyscy uczestnicy (ponad 97%) to osoby długotrwale chore lub chore.

W analizowanej grupie 53,6% osób prowadzi jednoosobowe gospodarstwo domowe. W grupie kobiet najwięcej jest panien i wdów (53,5%). Wśród mężczyzn korzystających z tej formy pomocy 46,6% jest kawalerami, 25,5% pozostaje w związkach małżeńskich. Niemal jedna trzecia uczestników ośrodków wsparcia dla osób starszych legitymuje się wykształceniem co najmniej średnim - w grupie tej obserwuje się przewagę kobiet (36,9%). W przypadku mężczyzn największa grupa (17,5%) obejmuje osoby posiadające wykształcenie zasadnicze zawodowe. Na uwagę zasługuje fakt, że dla ponad 37% uczestników ośrodków wsparcia nie ustalono poziomu wykształcenia.

Głównym źródłem utrzymania blisko 90% osób jest świadczenie emerytalno-rentowe.

Prawie co trzeci uczestnik ośrodka wsparcia dla osób starszych jest osobą w wieku między 70 a 79 rokiem życia, przy czym mężczyźni korzystają z tej formy pomocy najczęściej w wieku 80-89 lat. Niemal 4% uczestników ma 90 i więcej lat.

Tabela: Uczestnicy ośrodków wsparcia dla osób starszych według cech demograficzno – społecznych

cechy demograficzno-społeczne uczestników ośrodków wsparcia dla osób starszych	kobiety	mężczyźni	ogółem
<b>wiek</b>			
poniżej 60 r.ż.	18,3%	36,9%	25,2%
60-69	16,9%	13,8%	15,7%
<b>70-79</b>	<b>32,5%</b>	22,8%	<b>28,9%</b>
80-89	28,3%	<b>23,1%</b>	26,3%
90 i więcej	4,0%	3,4%	3,8%
<b>wykształcenie</b>			
gimnazjalne i poniżej	11,8%	12,1%	11,9%
zasadnicze zawodowe	8,2%	17,5%	11,7%
średnie ogólne i zawodowe	27,7%	15,0%	23,0%
policealne	0,4%	0,2%	0,4%
wyższe	8,8%	9,0%	8,9%
<b>nieustalony poziom wykształcenia</b>	<b>35,6%</b>	<b>39,8%</b>	<b>37,2%</b>
brak danych	7,4%	6,3%	7,0%
<b>liczba osób w gospodarstwie domowym</b>			
<b>1</b>	<b>59,2%</b>	<b>44,4%</b>	<b>53,6%</b>
2	23,0%	26,7%	24,4%
3	11,9%	18,6%	14,4%
4	3,7%	6,8%	4,9%
5	2,0%	3,0%	2,4%
<b>stan cywilny</b>			
panna/kawaler	<b>28,0%</b>	<b>46,6%</b>	<b>34,9%</b>
rozwidziona/rozwidziony	7,4%	5,1%	6,5%
separowana/separowany	0,4%	0,5%	0,5%
wdowa/wdowiec	25,5%	22,6%	24,4%
zamężna/zonaty	10,2%	25,2%	15,8%
<b>brak danych</b>	<b>28,4%</b>	0,0%	17,8%
<b>główne źródło utrzymania</b>			
brak dochodu	0,1%	0,0%	0,1%
inne, niezarobkowe źródło utrzymania:	<b>92,8%</b>	<b>87,6%</b>	<b>90,9%</b>
w tym emerytura lub renta	90,9%	82,0%	87,6%
praca najemna dorywcza	0,0%	0,2%	0,1%
praca najemna stała	2,9%	6,1%	4,1%
praca na własny rachunek, poza rolnictwem indyw., wykonywanie wolnego zawodu	0,1%	1,2%	0,5%
użytkowanie indyw. gosp. rolneego	0,1%	0,0%	0,1%
brak danych	3,9%	4,9%	4,3%

Źródło: opracowanie własne na podstawie OU POMOST

Wysokość dochodu na osobę w rodzinach uczestników ośrodków wsparcia dla osób starszych zawiera się głównie w przedziale pomiędzy 500-1999 zł miesięcznie (ponad 78%), z

tego ponad jedna trzecia osób dysponuje miesięcznym dochodem w wysokości od 1000-1499 zł miesięcznie. Dochód 5% osób przekracza 2500 zł.

**Tabela: Miesięczny dochód na osobę w rodzinach uczestników ośrodków wsparcia dla osób starszych**

0-500	7,0%
501-1000	20,6%
<b>1000-1499</b>	<b>33,5%</b>
1500-1999	24,3%
2000-2499	9,6%
2500 i powyżej	5,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie OU POMOST

### **2.2.5. Nakłady finansowe na realizację zadania**

Wydatki na bieżącą działalność dziennych ośrodków wsparcia dla osób starszych w ostatnich 3 latach wyniosły:

- w 2010 r.: 4 643 977 zł, w tym 4 101 858 zł to wydatki jednostki budżetowej;
- w 2011 r.: 4 692 007 zł, w tym 4 191 847 zł to wydatki Miejskiego Dziennego Domu Pomocy Społecznej;
- w 2012 r.: 5 084 992 zł, w tym 4 236 672 zł stanowiły wydatki Miejskiego Dziennego Domu Pomocy Społecznej<sup>13</sup>.

Nakłady finansowe na organizację realizacji zadania przedstawione są w rozdziale XIV dotyczącym funkcjonowania Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie.

### **2.2.6. Wnioski**

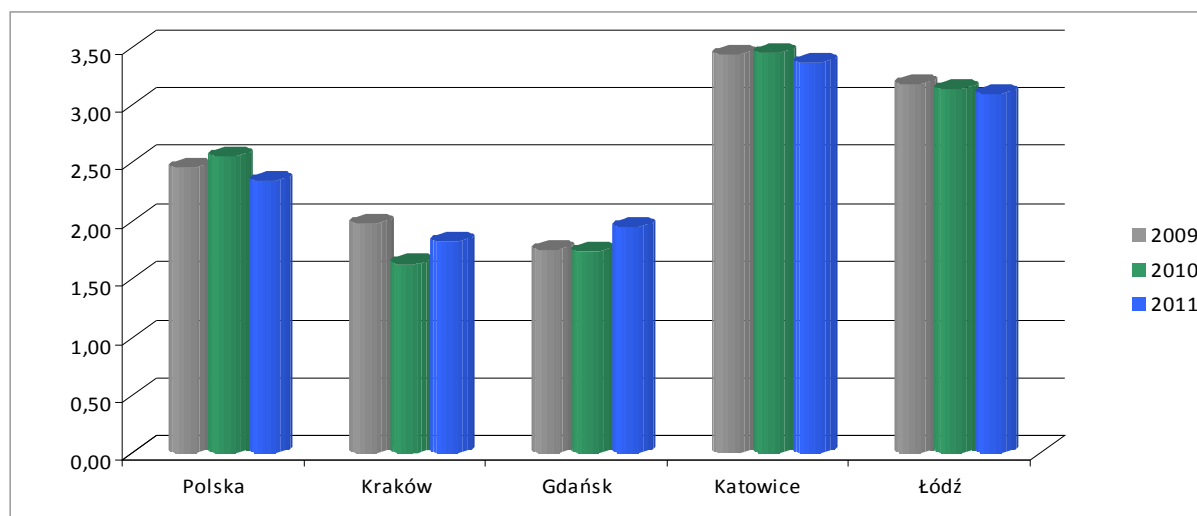
Oferta ośrodków pobytu dziennego dla osób w wieku podeszłym ulega sukcesywnemu poszerzeniu, jednak na tle innych dużych ośrodków miejskich Kraków charakteryzuje się jednym z niższych wskaźników liczby miejsc w ośrodkach wsparcia w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców. Należy jednocześnie podkreślić, że na terenie Krakowa funkcjonuje dodatkowo kilkanaście klubów seniora, finansowanych ze źródeł innych niż budżet Gminy, które stanowią istotne uzupełnienie oferty ośrodków wsparcia, działających w ramach systemu pomocy społecznej.

---

<sup>13</sup> wskazane kwoty wydatków jednostki budżetowej uwzględniają wyłącznie wydatki związane z funkcjonowaniem MDDPS jako ośrodka wsparcia - odliczono koszty związane z obsługą i realizacją cateringu dla DPS i klientów Filii nr 4 bez darowizn



**Wykres: Liczba miejsc w ośrodkach wsparcia w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców w Krakowie, Polsce i wybranych miastach na prawach powiatu**



Źródło: opracowanie własne na podstawie Internetowego Systemu Analiz Samorządowych

Biorąc pod uwagę prognozy demograficzne dla Krakowa, oferta ośrodków wsparcia dla osób starszych, finansowanych ze środków Gminy, powinna być systematycznie rozbudowywana zwłaszcza że, z uwagi na wzrost odsetka seniorów w społeczności Miasta, zmniejszeniu ulega wskaźnik liczby miejsc w ośrodkach wsparcia dla osób starszych, w przeliczeniu na 10 000 mieszkańców Krakowa w wieku poprodukcyjnym – z 48 w roku 2008 do 46 w roku 2011. Oszacowano, że dla utrzymania dostępności do świadczenia na obecnym poziomie, biorąc pod uwagę prognozowaną liczbę mieszkańców Krakowa w wieku poprodukcyjnym, liczba miejsc w ośrodkach wsparcia dla osób starszych już w roku 2015 powinna wzrosnąć o około 140. Działania w tym zakresie przyjęte w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Krakowa na lata 2007 – 2013, ujęte w harmonogramie na lata 2010 – 2013 zakładają sukcesywne zwiększanie liczby miejsc w niepublicznych ośrodkach wsparcia, przy czym najistotniejszą kwestią jest organizowanie nowych ośrodków w dzielnicach, w których dotychczas placówki tego typu nie funkcjonowały.

### **2.3. Domy Pomocy Społecznej dla osób w podeszłym wieku i osób przewlekle somatycznie chorych**

Jedną z podstawowych form instytucji zapewniających całodobową opiekę są domy pomocy społecznej. Prawo do uzyskania pomocy w tej formie przysługuje osobie wymagającej całodobowej opieki z powodu wieku, choroby lub niepełnosprawności, niemogącej samodzielnie funkcjonować w środowisku, której nie można zapewnić takiej opieki w miejscu zamieszkania<sup>14</sup>.

Głównym zadaniem domów pomocy społecznej jest świadczenie usług bytowych, opiekuńczych, wspomagających i edukacyjnych, na poziomie obowiązującego standardu, w zakresie i formach wynikających z indywidualnych potrzeb mieszkańców. Organizacja domu oraz świadczone usługi musi uwzględniać w szczególności wolność, intymność, godność i poczucie bezpieczeństwa mieszkańców domu oraz stopień ich fizycznej i psychicznej sprawności<sup>15</sup>.

<sup>14</sup> art. 54 ust. 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (j.t.: Dz. U. z 2013 poz. 182)

<sup>15</sup> art. 55 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (j.t.: Dz. U. z 2013 poz. 182)

Kierowanie do domów pomocy społecznej osób tego wymagających i ponoszenie odpłatności za pobyt należy do zadań własnych gminy, natomiast do zadań własnych powiatu należy prowadzenie i rozwój infrastruktury domów pomocy społecznej o zasięgu ponadgminnym oraz umieszczanie w nich skierowanych osób<sup>16</sup>. Pobyt w domu pomocy społecznej jest odpłatny do wysokości średniego miesięcznego kosztu utrzymania a obowiązek opłaty za pobyt ciąży w kolejności na mieszkańcu domu, małżonku, zstępnych i wstępnych mieszkańca, gminie, kierującej do domu pomocy społecznej, która wnosi opłatę w wysokości różnicy między średnim miesięcznym kosztem utrzymania a opłatą wnoszoną przez mieszkańca i jego rodzinę<sup>17</sup>. W praktyce największe obciążenia finansowe, związane z pobytem osób w domach pomocy społecznej, ciążą na gminach, co sprawia, że przyznanie pomocy w formie pobytu w DPS jest jednym z najbardziej kosztownych świadczeń z pomocy społecznej.

Domy Pomocy Społecznej, w zależności od tego, dla kogo są przeznaczone dzielą się na następujące typy:

- dla osób w podeszłym wieku,
- dla osób przewlekle somatycznie chorych,
- dla osób przewlekle psychicznie chorych,
- dla dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie,
- dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie,
- dla osób niepełnosprawnych fizycznie<sup>18</sup>.

Na terenie Gminy Miejskiej Kraków funkcjonują wszystkie wymienione typy placówek poza jednostkami przeznaczonymi dla osób niepełnosprawnych fizycznie.

Osoby starsze zamieszkują praktycznie we wszystkich wymienionych typach domów, z wyjątkiem przedostatniego<sup>19</sup>. Z założenia najwięcej mieszkańców w wieku senioralnym zamieszkuje w domach przeznaczonych dla osób w podeszłym wieku oraz osób przewlekle somatycznie chorych.

### **2.3.1. Infrastruktura**

Na terenie Krakowa funkcjonowało w 2012 r. 9 domów pomocy społecznej przeznaczonych dla osób w podeszłym wieku i przewlekle somatycznie chorych.

---

<sup>16</sup> art. 17 ust. 1 pkt 16 i art. 19 pkt 10 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (j.t.: Dz. U. z 2013 poz. 182)

<sup>17</sup> art. 60 i art. 61 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (j.t.: Dz. U. z 2013 poz. 182)

<sup>18</sup> art. 56 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (j.t.: Dz. U. z 2013 poz. 182)

<sup>19</sup> Z. Szweda - Lewandowska, *Prognoza zapotrzebowania na miejsca w domach pomocy społecznej dla osób w wieku 75 lat i więcej*. [w:] J.T. Kowaleski, P. Szukalski (red.), *Starzenie się ludności Polski. Między demografią a gerontologią społeczną*. Łódź, 2008, s. 137.

**Tabela: Wykaz domów pomocy społecznej przeznaczonych dla osób w podeszłym wieku i osób przewlekle somatycznie chorych prowadzonych przez Gminę Miejską Kraków w latach 2010-2012 wraz z liczbą miejsc\***

	nazwa i adres jednostki	typ Domu	liczba miejsc 2010	liczba miejsc 2011	liczba miejsc 2012
1	DPS ul. Łanowa 39	dla osób przewlekle somatycznie chorych	155	140	140
2	DPS ul. Radziwiłłowska 8		50	50	55
3	DPS ul. Helclów 2		332	332	332
4	DPS ul. Nowaczyńskiego 1		175	175	175
5	DPS os. Sportowe 9		37	40	40
6	DPS ul. Podgóрки Tynieckie 96**		50	50	50
			<b>799</b>	<b>787</b>	<b>792</b>
7	DPS ul. Praska 25	dla osób w podeszłym wieku	76	76	76
8	DPS ul. Kluzeka 6		90	90	90
9	DPS ul. Sołtysowska 13d**		67	67	67
			<b>233</b>	<b>233</b>	<b>233</b>
<b>Łączna liczba miejsc</b>			<b>1 032</b>	<b>1 020</b>	<b>1 025</b>

UWAGA: zmniejszenie liczby miejsc w domach pomocy społecznej związane było z koniecznością dostosowania jednostek do obowiązujących standardów w zakresie usług bytowych i warunków sanitarnych

\*wg danych na 31 grudnia danego roku

\*\*jednostki prowadzone na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

### 2.3.2. Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Podmiotami realizującymi zadanie polegające na prowadzeniu niepublicznych domów pomocy społecznej dla osób w podeszłym wieku i osób przewlekle somatycznie chorych, na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków są: Zgromadzenie Sióstr Służebniczek NMP NP Prowincja Krakowska oraz Fundacja Zdrowie dla Budowlanych.

### 2.3.3. Kadra

W bezpośrednią realizację zadania w roku 2012 zaangażowanych było 80 osób z organizacji pozarządowych. Ponadto zadanie realizowało 782 pracowników jednostek budżetowych (wg stanu na dzień 31.12.2012 r.). Wszystkie jednostki spełniają wymagany standardem wskaźnik zatrudnienia pracowników zespołu opiekuńczo – terapeutycznego, który dla DPS przeznaczonych dla osób w podeszłym wieku wynosi nie mniej niż 0,4 na jednego mieszkańca, a w przypadku DPS dla osób przewlekle somatycznie chorych – 0,6 na jednego mieszkańca domu.

### 2.3.4. Osoby skierowane do domów pomocy społecznej przeznaczonych dla osób przewlekle somatycznie chorych oraz osób w podeszłym wieku, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Dla scharakteryzowania **osób przewlekle somatycznie chorych**, którym przyznano pomoc w formie skierowania do domu pomocy społecznej tego typu, posłużono się danymi z próby 304 osób, które zostały skierowane do tego typu jednostek w 2012 r.

W grupie osób, które zostały skierowane do domu pomocy społecznej dla osób przewlekle somatycznie chorych, kobiety stanowią 68% ogółu. Wśród najczęstszych przyczyn wystąpienia z wnioskiem o przyznanie pomocy wymienić można, długotrwałą lub ciężką chorobę i niepełnosprawność.

W analizowanej grupie prawie 60% kobiet i mężczyzn prowadzi jednoosobowe gospodarstwo domowe. Zarówno wśród kobiet i mężczyzn największy odsetek stanowią osoby owdowiałe – ponad 46%. Na zbliżonym poziomie liczebnie są grupy panien i kawalerów – po około 23%. Niemal co druga osoba (47%) legitymuje się wykształceniem co najmniej średnim. Zarówno wśród mężczyzn (około 26%) jak i wśród kobiet (około 35%) największą grupę stanowią osoby legitymujące się wykształceniem średnim.

Najwięcej osób, które zostały skierowane do DPS dla osób przewlekle somatycznie chorych (co druga kobieta i co trzeci mężczyzna) znajduje się w przedziale wiekowym od 80 do 89 lat. Blisko 40% mężczyzn w chwili złożenia wniosku nie miało ukończonego 70 roku życia. U kobiet analogiczny odsetek wynosi 13,5%. Prawie 8% osób ma 90 i więcej lat. W grupie tej ponad 90% stanowią kobiety.

**Tabela: Osoby skierowane do domu pomocy społecznej dla osób przewlekle somatycznie chorych według cech demograficzno – społecznych**

cechy demograficzno-społeczne osób przewlekle somatycznie chorych skierowanych do domu pomocy społecznej	kobiety	mężczyźni	ogółem
<b>wiek</b>			
poniżej 60 r.ż.	6,3%	21,6%	11,2%
60-69	7,2%	17,5%	10,5%
70-79	24,2%	28,9%	25,7%
<b>80-89</b>	<b>51,7%</b>	<b>29,9%</b>	<b>44,7%</b>
90-99	10,1%	2,1%	7,6%
100 i więcej	0,5%	0,0%	0,3%
<b>wykształcenie</b>			
gimnazjalne i poniżej	25,6%	15,5%	22,4%
zasadnicze zawodowe	7,7%	18,6%	11,2%
<b>średnie ogólne i zawodowe</b>	<b>35,3%</b>	<b>25,8%</b>	<b>32,2%</b>
policealne/pomaturalne	0,5%	1,0%	0,7%
wyższe	13,0%	16,5%	14,1%
nieustalony poziom wykształcenia	15,0%	22,7%	17,4%
brak danych	2,9%	0%	2,0%
<b>liczba osób w gospodarstwie domowym</b>			
<b>1</b>	<b>63,6%</b>	<b>48,2%</b>	<b>57,9%</b>
2	19,9%	29,2%	23,4%
3 i więcej	16,5%	22,6%	18,8%
<b>stan cywilny</b>			

panna/kawaler	23,2%	23,7%	23,4%
konkubina/konkubent	0,0%	0,0%	0,0%
rozwidziona/rozwidziony	7,2%	19,6%	11,2%
separowana/separowany	0,5%	3,1%	1,3%
<b>wdowa/wdowiec</b>	<b>54,6%</b>	<b>29,9%</b>	<b>46,7%</b>
zameżna/żonaty	11,1%	22,7%	14,8%
brak danych	3,4%	1,0%	2,6%

Zródło: opracowanie własne na podstawie danych OU POMOST

Na tle innych świadczeniobiorców pomocy społecznej, osoby przewlekle somatycznie chore skierowane do DPS, są grupą stosunkowo dobrze sytuowaną – prawie 60% dysponuje miesięcznym dochodem w wysokości od 1 000 zł do 1 999 zł. W przypadku 7% dochód przekracza 2500 zł.

**Tabela: Miesięczny dochód na osobę w rodzinach osób skierowanych do domów pomocy społecznej dla osób przewlekle somatycznie chorych**

0-499	12,5%
500-999	12,9%
<b>1000-1499</b>	<b>34,9%</b>
1500-1999	24,6%
2000-2499	8,1%
2500 i powyżej	7,0%

Zródło: opracowanie własne na podstawie danych OU POMOST

Dla scharakteryzowania grupy osób skierowanych do DPS **dla osób w podeszłym wieku** wykorzystano dane z próby 70 osób, które otrzymały decyzję o skierowaniu do tego typu jednostek.

Niemal 51% osób skierowanych do domu pomocy społecznej dla osób w podeszłym wieku stanowią kobiety. Najczęstsze przyczyny wystąpienia z wnioskiem o przyznanie pomocy to: długotrwała lub ciężka choroba i niepełnosprawność. Ponad 70% analizowanej grupy prowadzi jednoosobowe gospodarstwo domowe. Zarówno wśród kobiet, jak i mężczyzn największą grupę stanowią osoby owdowiałe (58,3% kobiet i 50% mężczyzn). Odnotowuje się podobny odsetek panien i kawalerów. Największy odsetek badanych legitymuje się wykształceniem średnim 31,4 % oraz wykształceniem gimnazjalnym i poniżej – 25,7%. Ponad 70% skierowanych do DPS dla osób w podeszłym wieku to osoby znajdujące się w wieku między 70, a 89 rokiem życia.

**Tabela: Osoby skierowane do domu pomocy społecznej dla osób w podeszłym wieku według cech demograficzno – społecznych**

cechy demograficzno-społeczne osób w podeszłym wieku skierowanych do domu pomocy społecznej	kobiety	mężczyźni	ogółem
<b>wiek</b>			
poniżej 70 r.ż.	22,2%	23,5%	22,9%
<b>70-79</b>	33,3%	<b>38,2%</b>	<b>35,7%</b>
<b>80-89</b>	<b>36,1%</b>	35,3%	<b>35,7%</b>
90 i więcej	8,3%	2,9%	5,7%
<b>wykształcenie</b>			
<b>gimnazjalne i poniżej</b>	30,6%	20,6%	25,7%

zasadnicze zawodowe	5,6%	11,8%	8,6%
<b>średnie ogólne i zawodowe</b>	<b>33,3%</b>	<b>29,4%</b>	<b>31,4%</b>
policealne/pomaturalne	2,8%	0,0%	1,4%
wyższe	13,9%	17,6%	15,7%
nieustalony poziom wykształcenia	13,9%	20,6%	17,1%
<b>liczba osób w gospodarstwie domowym</b>			
<b>1</b>	<b>78,0%</b>	<b>62,5%</b>	<b>70,4%</b>
2	17,1%	22,5%	19,8%
3 i więcej	4,9%	15,0%	9,9%
<b>stan cywilny</b>			
panna/kawaler	22,2%	20,6%	21,4%
rozwidziona/rozwidziony	5,6%	14,7%	10,0%
separowana/separowany	0,0%	2,9%	1,4%
<b>wdowa/wdowiec</b>	<b>58,3%</b>	<b>50,0%</b>	<b>54,3%</b>
zamężna/zonaty	11,1%	11,8%	11,4%
brak danych	2,8%	0,0%	1,4%

Zródło: opracowanie własne na podstawie danych OU POMOST

Ponad 60% osób dysponuje miesięcznym dochodem w wysokości od 1000 zł do 1 999 zł. W porównaniu do roku 2011 zmniejszyła się liczba osób posiadających dochód wynoszący od 500 do 999 zł, (w 2011 r.– 28,1%, w 2012 r.- 13,4%) zwiększyła się natomiast liczba osób o dochodzie w granicach 1500-1999 zł (w 2011 r. – 15,8%, w 2012 r. – 22,4%).

**Tabela: Miesięczny dochód na osobę w rodzinach osób skierowanych do domów pomocy społecznej dla osób w podeszłym wieku**

0-499	10,4%
500-999	13,4%
<b>1000-1499</b>	<b>38,8%</b>
1500-1999	22,4%
2000-2499	11,9%
2500 i powyżej	3,0%

Zródło: opracowanie własne na podstawie danych OU POMOST

### 2.3.5. Nakłady finansowe na realizację zadania

Pobyty w domu pomocy społecznej jest najbardziej kosztownym świadczeniem z pomocy społecznej. Wydatki na bieżącą działalność domów pomocy społecznej dla osób w podeszłym wieku i osób przewlekle somatycznie chorych wynoszą ponad 40 mln rocznie i w ostatnich 3 latach kształtowały się na poziomie:

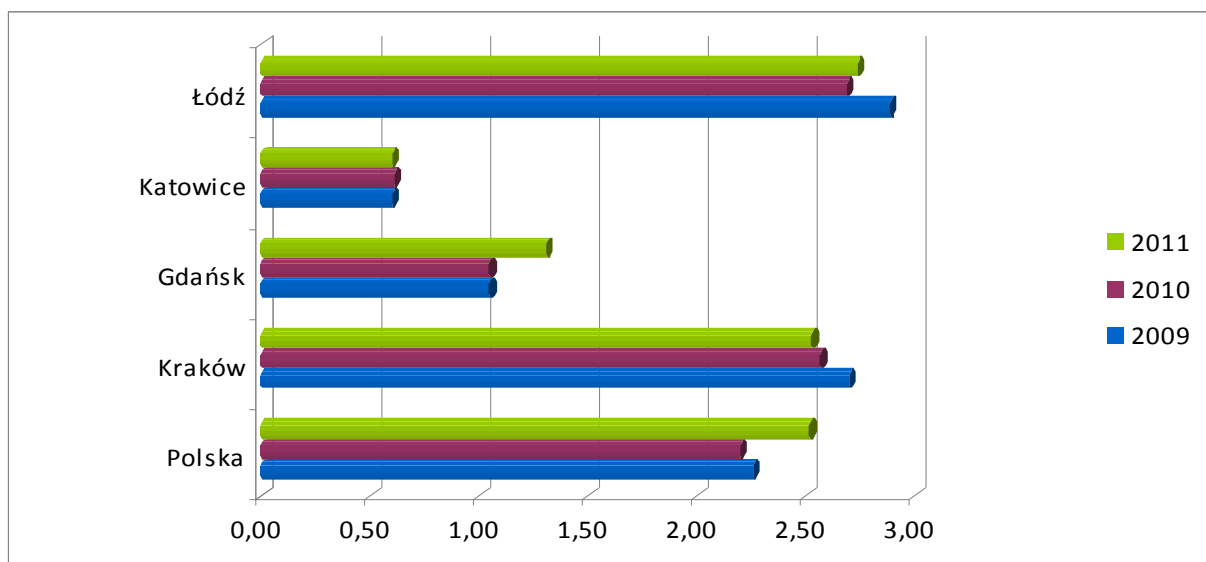
- 41 986 419 zł w roku 2010, w tym 37 850 527 zł stanowiły wydatki miejskich jednostek organizacyjnych;
- 41 166 912 zł w roku 2011, w tym 38 028 360 zł to wydatki jednostek budżetowych;
- 42 500 868 zł w roku 2012, w tym 38 899 978 zł to wydatki jednostek budżetowych

Nakłady finansowe na organizację realizacji zadania przedstawione są w rozdziale XIV dotyczącym funkcjonowania Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie.

### 2.3.6. Wnioski

Kraków, na tle innych miast na prawach powiatu posiada jeden z wyższych wskaźników liczby miejsc w domach pomocy społecznej wszystkich typów.

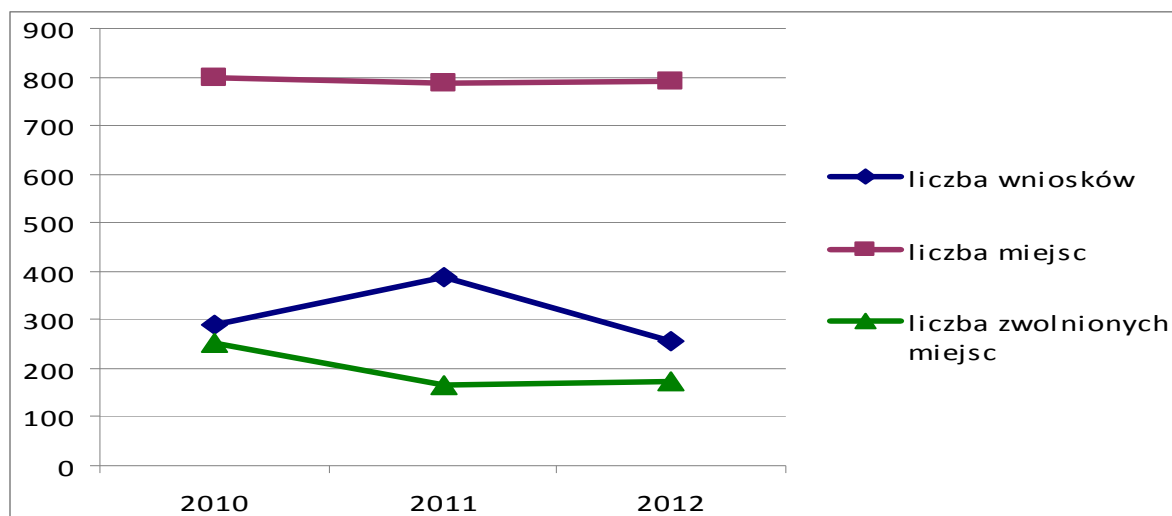
**Wykres: Liczba miejsc w domach pomocy społecznej w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców w Krakowie, Polsce i wybranych miastach na prawach powiatu**



Źródło: opracowanie własne na podstawie Internetowego Systemu Analiz Samorządowych

W ogólnej liczbie wniosków o skierowanie do domu pomocy społecznej, zdecydowana większość dotyczy przyznania pomocy w formie pobytu w DPS **dla osób przewlekle somatycznie chorych**. Jest to tendencja utrzymująca się od kilku lat. Odsetek wniosków osób przewlekle somatycznie chorych w ogólnej liczbie wniosków rozpatrzonych pozytywnie wynosi ponad 60%. W roku 2012 odnotowano jednak niższą liczbę wniosków o skierowanie do jednostek tego typu w porównaniu do lat poprzednich. Ruch na naturalny w domach pomocy społecznej dla osób przewlekle somatycznie chorych utrzymywał się na podobnym poziomie, jak w roku 2011. W roku 2012 na jedno zwolnione miejsce w krakowskich placówkach dla osób przewlekle somatycznie chorych przypadało 1,47 nowych wniosków o przyznanie pomocy w tej formie.

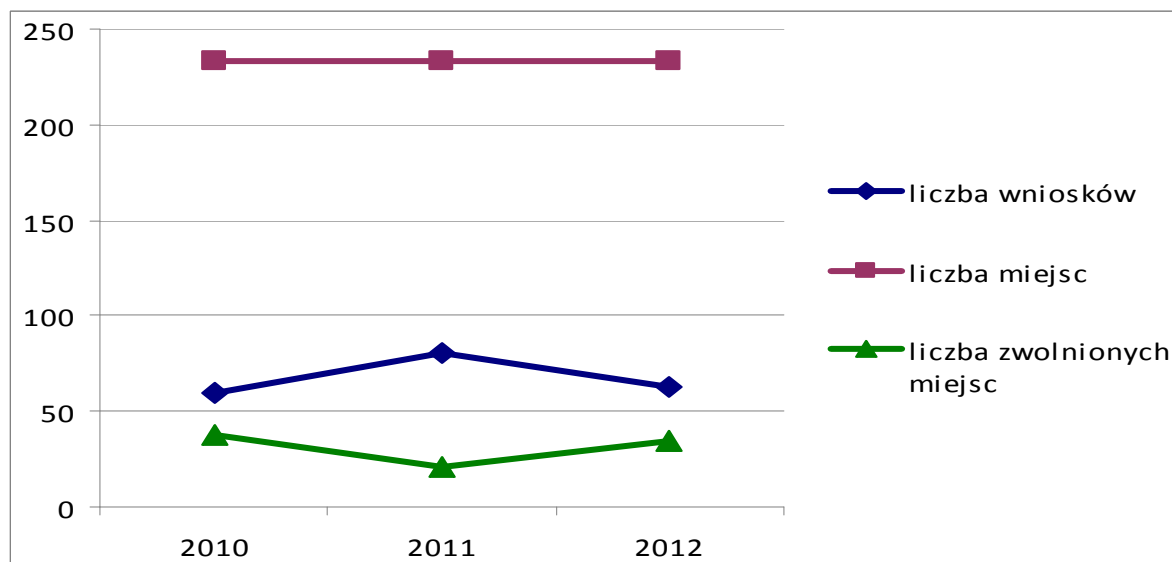
**Wykres: Liczba wniosków o umieszczenie w DPS dla osób przewlekle somatycznie chorych, liczba miejsc w krakowskich jednostkach tego typu oraz ruch naturalny w latach 2010 – 2012**



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Wnioski osób skierowanych do domów pomocy społecznej przeznaczonych **dla osób w podeszłym wieku** stanowiły średniorocznie około 15% ogółu złożonych wniosków w latach 2010 - 2012. W roku 2012 zwiększył się ruch naturalny w domach pomocy społecznej przeznaczonych dla osób w podeszłym wieku. Na jedno wolne miejsce w domach pomocy społecznej dla osób w podeszłym wieku przypada 1,85 nowych wniosków.

**Wykres: Liczba wniosków o umieszczenie w DPS dla osób w podeszłym wieku, liczba miejsc w krakowskich jednostkach tego typu oraz ruch naturalny w latach 2010 – 2012**

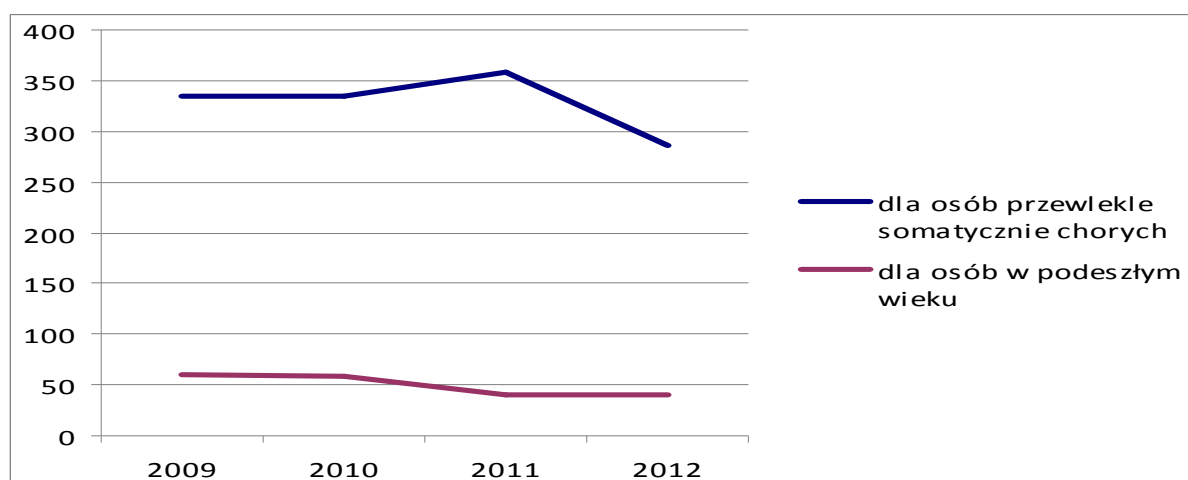


Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W 2012 r., w porównaniu do roku 2011, uległa zmniejszeniu liczba osób oczekujących na umieszczenie w domach pomocy społecznej dla osób przewlekle somatycznie chorych (z 358 na dzień 31.12.2011 r. do 286 na 31.12.2012 r.), mimo to nadal utrzymywała się na wysokim poziomie. Liczba osób oczekujących na miejsce w placówkach dla osób w podeszłym wieku pozostała bez zmian.



**Wykres: Liczba osób oczekujących na miejsce w Domach Pomocy Społecznej dla osób przewlekle somatycznie chorych i osób w podeszłym wieku w latach 2010 - 2012 wg danych na dzień 31 grudnia danego roku**



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Okres oczekiwania na miejsce jest zróżnicowany i zależy przede wszystkim od typu domu, ale także od płci i preferencji osób oczekujących dotyczących skierowania do konkretnego domu pomocy społecznej.

**Tabela: Średni okres oczekiwania na miejsce w Domach Pomocy Społecznej dla osób przewlekle somatycznie chorych i osób w podeszłym wieku w latach 2010 - 2012**

Typ placówki	Średni okres oczekiwania na miejsce w danym roku					
	2010		2011		2012	
	Kobiety	Mężczyźni	Kobiety	Mężczyźni	Kobiety	Mężczyźni
dla osób w podeszłym wieku	12 miesięcy	12 miesięcy	6 miesięcy	6 miesięcy	12 miesięcy	8 miesięcy
dla osób przewlekle somatycznie chorych	24 miesięcy	24 miesiące	24 miesiące	30 miesięcy	20 miesięcy	28 miesięcy

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Wszystkie jednostki dla osób w podeszłym wieku i osób przewlekle somatycznie chorych spełniają wymagany przepisami standard usług.

Zgodnie z prognozami liczba niepełnosprawnych mieszkańców województwa małopolskiego w wieku powyżej 75 lat, w roku 2030 podwoi się w stosunku do roku 2005. Prognozowana liczba seniorów mieszkających w domach pomocy społecznej powinna zwiększyć się również niemal dwukrotnie. Jednocześnie, czynniki demograficzne przyczyniają się z jednej strony do większego zaawansowania procesu starzenia się, a z drugiej strony do zmniejszenia potencjału pielęgnacyjnego rodziny. W konsekwencji wzrosnąć musi zaangażowanie samorządu terytorialnego w obszarze instytucjonalnej pomocy osobom starszym. Zmiany w liczbie osób wymagających opieki w warunkach domu pomocy społecznej powinny oddziaływać na zwiększanie liczby miejsc bądź budowę nowych jednostek. Należy ponadto przypuszczać, że w Polsce, podobnie jak np. w Niemczech, nastąpi rozwój różnorodnych form domów pomocy społecznej. Od domów złożonych

z samodzielnych apartamentów do domów z oddziałami o standardzie szpitalno – hospicyjnym dla osób z zaawansowaną demencją lub innymi chorobami wieku podeszłego<sup>20</sup>. Na terenie Gminy Miejskiej Kraków i w bliskim sąsiedztwie miasta funkcjonuje już wprawdzie kilka prywatnych domów, zapewniających seniorom całodobową opiekę pielęgnacyjną, jednak są to placówki dysponujące niewielką liczbą miejsc, a ich dostępność jest nadal ograniczona względami finansowymi.

#### 2.4. Rodzinne Domy Pomocy

Szczególnym przykładem placówki zapewniającej pomoc całodobową, są rodzinne domy pomocy. Z usług opiekuńczych i bytowych świadczonych w tych jednostkach mogą korzystać osoby wymagające z powodu wieku lub niepełnosprawności pomocy innych osób, w przypadku braku możliwości zapewnienia opieki w miejscu zamieszkania. Cechą różnicującą rodzinne domy pomocy i pozostałe placówki opieki jest to, że są one przeznaczone dla bardzo małej liczby mieszkańców – co najmniej 3 i maksymalnie 8 osób<sup>21</sup>. Na terenie Gminy Miejskiej Kraków aktualnie funkcjonują rodzinne domy pomocy przeznaczone wyłącznie dla osób starszych.

Zadania tego typu jednostek są zbliżone do zadań realizowanych przez domy pomocy społecznej. Mieszkańcy rodzinnych domów pomocy, w efekcie prowadzonej działalności mają zapewnioną całodobową opiekę, w warunkach zbliżonych do domowych. Wszystkim umożliwia się dostęp do lekarza podstawowej opieki zdrowotnej oraz zapewnia pomoc w zakupie leków, załatwianiu spraw osobistych. Seniorzy mają również zorganizowany czas wolny. Ważnym aspektem różnicującym rodzinny dom pomocy i dom pomocy społecznej, poza poziomem sprawności psychofizycznej osób skierowanych, jest podejmowanie przez mieszkańców placówek rodzinnych aktywności na rzecz domu i jego użytkowników. Seniorzy przebywający w rodzinnych domach pomocy uczestniczą w przygotowaniu posiłków, pomagają w utrzymaniu czystości, prowadzą przydomowe ogródki. Formy aktywności dostosowane są do indywidualnych możliwości.

##### 2.4.1. Infrastruktura

**Tabela: Wykaz Rodzinnych Domów Pomocy funkcjonujących na terenie Gminy Miejskiej Kraków w latach 2010-2012 wraz z liczbą miejsc\***

	nazwa i adres jednostki	liczba miejsc 2010	liczba miejsc 2011	liczba miejsc 2012
1	Rodzinny Dom Pomocy ul. Dziewiarzy 11	4	4	4
2	Rodzinny Dom Pomocy ul. Źródlana 15	8	8	8
Łączna liczba miejsc		12	12	12

\*wg danych na 31 grudnia danego roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

<sup>20</sup> Z. Szweđa - Lewandowska, *Prognoza zapotrzebowania na miejsca w domach pomocy społecznej dla osób w wieku 75 lat i więcej*. [w:] J.T. Kowaleski, P. Szukalski (red.), *Starzenie się ludności Polski. Między demografią a gerontologią społeczną*. Łódź, 2008, s. 138-149.

<sup>21</sup> art. 52 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (j.t.: Dz. U. z 2013 poz. 182)

#### **2.4.2. Organizacje pozarządowe realizujące zadanie**

Funkcjonujące w Krakowie Rodzinne Domy Pomocy prowadzone są na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków przez Zgromadzenie Sióstr św. Feliksa z Kantalicjo i Caritas Archidiecezji Krakowskiej.

#### **2.4.3. Kadra**

W bezpośrednią realizację zadania w roku 2012 zaangażowanych było 4 osoby z organizacji pozarządowych.

#### **2.4.4. Osoby korzystające ze świadczeń w formie pobytu w rodzinnym domu pomocy dla osób starszych, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy**

Ze względu na małą liczbę osób, które korzystają ze świadczenia w formie pobytu w rodzinnym domu pomocy, biorąc pod uwagę fakt, że do domów pomocy społecznej dla osób w podeszłym wieku i funkcjonujących na terenie Krakowa rodzinnych domów pomocy, kierowane są osoby o podobnym stanie zdrowia i potrzebach można przyjąć, że charakterystyki seniorów, kwalifikujących się do przyznania pomocy w formie pobytu w rodzinnym domu pomocy i domu pomocy społecznej dla osób w podeszłym wieku są zbliżone.

#### **2.4.5. Nakłady finansowe na realizację zadania**

Wydatki na prowadzenie rodzinnych domów pomocy kształtują się na poziomie około 300 tys. zł rocznie i w latach 2010 – 2012 wyniosły:

- w roku 2010: 303 680 zł;
- w roku 2011: 303 360 zł;
- w roku 2012: 303 360 zł.

Nakłady finansowe na organizację realizacji zadania przedstawione są w rozdziale XIV dotyczącym funkcjonowania Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie.

#### **2.4.6. Wnioski**

Rodzinne domy pomocy powinny sukcesywnie wypierać Domy Pomocy Społecznej przeznaczone dla osób starszych. Działania w tym zakresie przyjęte w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Krakowa zakładają zwiększenie liczby miejsc w rodzinnych domach pomocy dla osób starszych. Trzeba jednak podkreślić, że rozwój sieci rodzinnych domów pomocy uzależniony jest z jednej strony od posiadania środków na prowadzenie jednostek po stronie Miasta, z drugiej zaś od aktywności podmiotów niepublicznych w tym zakresie.

### ***2.5. Dofinansowanie zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze***

Każda osoba opłacająca składki na ubezpieczenie zdrowotne, w razie potrzeby ma prawo do otrzymania, bezpłatnie lub za częściową odpłatnością, określonego rodzaju zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze ze środków Narodowego Funduszu Zdrowia. Dodatkowo osoby niepełnosprawne, które otrzymały dofinansowanie z Narodowego Funduszu Zdrowia mogą starać się również o dofinansowanie z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, w przypadku, gdy otrzymane z NFZ

dofinansowanie nie pokryło całkowitego kosztu zakupu. Wysokość dofinansowania dla osób niepełnosprawnych wynosi do 150% kwoty limitu przyznanej w ramach NFZ oraz udziału własnego osoby niepełnosprawnej, jeżeli taki udział był wymagany<sup>22</sup>.

Osoba niepełnosprawna może ubiegać się o dofinansowanie, jeżeli przeciętny miesięczny dochód rodziny, w rozumieniu przepisów o świadczeniach rodzinnych, podzielony przez liczbę osób we wspólnym gospodarstwie domowym, obliczony za kwartał poprzedzający miesiąc złożenia wniosku, nie przekracza kwoty:

- 65% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia - w przypadku osoby samotnej;
- 50% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia na osobę we wspólnym gospodarstwie domowym.

Wysokość dofinansowania wynosi:

- do 100% udziału własnego osoby niepełnosprawnej w limicie ceny (jeśli udział taki jest wymagany);
- do 150% sumy kwoty limitu oraz wymaganego udziału własnego osoby niepełnosprawnej w zakupie przedmiotów i środków, jeżeli cena zakupu jest wyższa niż limit<sup>23</sup>.

### **2.5.1. Organizacje pozarządowe realizujące zadanie**

Zadanie nie może być realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

### **2.5.2. Kadra**

Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej.

### **2.5.3. Osoby korzystające z dofinansowania zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy**

W 2012 roku złożonych zostało 2 031 wniosków o dofinansowanie w/w zadania. Dofinansowanie otrzymało 1 979 osób niepełnosprawnych.

Szacunkowo 76% wnioskodawców, którzy zgłosili się do MOPS w roku 2012 o pomoc w formie dofinansowania zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze, to osoby w wieku poprodukcyjnym. W tej grupie ponad 77% stanowiły kobiety.

Najczęściej w ramach zadania przyznawane jest dofinansowanie do zakupu: aparatów słuchowych, pieluchomajtek, cewników, wózków inwalidzkich, protez kończyn, protez powietrznych, obuwia ortopedycznego oraz parapodium.

### **2.5.4. Nakłady finansowe na realizację zadania**

Wysokość dofinansowania zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze wyniosła:

- w roku 2009: 1 818 103 zł;
- w roku 2010: 812 512 zł;

---

<sup>22</sup> art. 35a ust. 1 pkt. 7 lit. c ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 roku o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (j.t.: Dz. U. z 2011 r. Nr 127, poz. 721 z późn. zm.)

<sup>23</sup> Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 25 czerwca 2002 roku w sprawie określenia rodzajów zadań powiatu, które mogą być finansowane ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (Dz. U. Nr 96, poz. 861 z późn. zm.)

- w roku 2011: 736 631 zł;
- w roku 2012: 1 494 691 zł.

Nakłady finansowe na organizację realizacji zadania przedstawione są w rozdziale XIV dotyczącym funkcjonowania Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie.

### **2.5.5. Wnioski**

W roku 2009 przyznano dofinansowanie ponad 96% osób, które złożyły wniosek, w roku 2010 ten odsetek wyniósł tylko niewiele ponad 60%, w roku 2011 dofinansowanie otrzymali prawie wszyscy wnioskodawcy (ponad 97% pozytywnie rozpatrzonych wniosków), w roku 2012 podobnie jak w roku 2011 dofinansowanie otrzymało 97,4% osób które złożyły wnioski. Powyższe rozbieżności wynikają z faktu, że na przyznane dofinansowanie mają wpływ z jednej strony limity środków finansowych Narodowego Funduszu Zdrowia na dany rok, z drugiej zaś wysokość przyznanych na dany rok środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. Z kolei w ramach przyznanych przez PFRON środków finansowych na realizację wszystkich zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych ustalana jest, w drodze uchwały Rady Miasta Krakowa, wysokość limitu do zakupu przedmiotów ortopedycznych i środków pomocniczych oraz szczegółowe zasady przyznawania dofinansowania na ten cel, w danym roku.

Z uwagi na powyższe nie ma możliwości dokonania oceny, w oparciu o obiektywne wskaźniki, czy i w jakim stopniu realizacja zadania jest adekwatna do aktualnych potrzeb społeczności Krakowa. Z uwagi na analizę procesów demograficznych można jedynie wnioskować, że grupa osób starszych, wymagających przyznania pomocy w formie dofinansowania zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze będzie systematycznie wzrastać.

## **VI. Zasoby pomocy społecznej Gminy Miejskiej Kraków w zakresie pomocy osobom z zaburzeniami psychicznymi**

### **1. Osoby cierpiące na zaburzenia psychiczne w społeczności Krakowa**

Zgodnie z ustawą z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego, pojęcie „osoba z zaburzeniami psychicznymi” odnosi się do osób, które są:

1. chore psychiczne (wykazujące zaburzenia psychotyczne);
2. upośledzone umysłowo;
3. wykazujące inne zakłócenia czynności psychicznych, które zgodnie ze stanem wiedzy medycznej zaliczane są do zaburzeń psychicznych, a osoby te wymagają świadczeń zdrowotnych lub innych form pomocy i opieki niezbędnych do życia w środowisku rodzinnym lub społecznym<sup>24</sup>.

Zgodnie z obowiązującymi przepisami ochronę tę winny zapewnić organy administracji rządowej i samorządowej oraz instytucje do tego powołane, w szczególności poprzez działania polegające na:

- promocji zdrowia psychicznego i zapobieganiu zaburzeniom psychicznym,
- zapewnieniu osobom z zaburzeniami psychicznymi wielostronnej i powszechnie dostępnej opieki zdrowotnej oraz innych form opieki i pomocy niezbędnych do życia w środowisku rodzinnym i społecznym,
- kształtowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi, właściwych postaw społecznych, a zwłaszcza zrozumienia, tolerancji, życzliwości, a także przeciwdziałaniu ich dyskryminacji.

Opieka nad osobami z zaburzeniami psychicznymi jest sprawowana głównie w ramach podstawowej i specjalistycznej opieki zdrowotnej, zwłaszcza psychiatrycznej opieki zdrowotnej – w formie opieki doraźnej, ambulatoryjnej, dziennej, szpitalnej oraz w ramach świadczeń pomocy społecznej poprzez: m.in.: pracę socjalną, specjalistyczne usługi opiekuńcze, uczestnictwo w środowiskowych domach samopomocy, pobyt w mieszkaniach chronionych czy, w ostateczności, domach pomocy społecznej.

Brak jest dokładnych danych statystycznych dotyczących liczby osób chorujących psychicznie w populacji Krakowa. Według danych uzyskanych z Małopolskiego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego na lata 2011-2015 w 2010 r. w województwie małopolskim liczba osób zgłaszających się do poradni z zaburzeniami psychicznymi wynosiła 131 544 osób tj. 4,0 % mieszkańców całego województwa. W porównaniu z rokiem 2009, liczba leczonych ogółem spadła o 3 627 (2,7%) osoby. Wśród leczonych ogółem 11,7% pacjentów stanowiły osoby w wieku 0-18 lat. Liczba leczonych po raz pierwszy wzrosła o 1 269 (3,95%) osoby. Liczba mężczyzn leczonych z powodu chorób psychicznych wynosiła 54 817 osób. W 2010 roku objęto opieką czynną w poradniach zdrowia psychicznego 35 168 (26,8%) pacjentów. Jak wynika z danych, w ostatnich latach liczba leczonych w poradniach zdrowia psychicznego ciągle wzrasta. Od kilku lat obserwuje się, że do najczęstszych przyczyn zaburzeń psychicznych należą zaburzenia nerwicowe związane ze stresem i somatoformiczne – 36 409 (28,7%) przypadków, organiczne zaburzenia psychotyczne (14 234), schizofrenia (13 197) oraz depresje nawracające i zaburzenia dwubiegunowe (9 846).

W Małopolsce w 2010 r. leczono 12 263 pacjentów z zaburzeniami psychicznymi spowodowanymi nadużywaniem alkoholu (spadek w porównaniu z poprzednim rokiem o 12,1%). Liczba leczonych z powodu zaburzeń spowodowanych używaniem środków

---

<sup>24</sup> art. 3 pkt 1 ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (j.t.: Dz. U. z 2011 r. Nr 231 poz. 1375 z późn. zm.)

psychoaktywnych wynosiła w 2010 r. w województwie małopolskim 2 033, z czego ponad 70% to mężczyźni (w 2009 r. liczby te wynosiły odpowiednio 1852 oraz 69,33%).

Według dostępnych danych w 2009 roku w zespołach (oddziałach) leczenia środowiskowego w Krakowie leczono 1 407 pacjentów. W porównaniu do roku poprzedniego nastąpił wzrost o 142 leczonych. Przyczynami zaburzeń najczęściej były organiczne zaburzenia psychiczne włącznie z zespołami objawowymi – 469 osób (33,33%), schizofrenia – 450 osób (31,98%), afektywne zaburzenia nastroju – 232 osoby (16,49%) oraz inne zaburzenia psychotyczne i urojeniowe – 137 osób (9,74%). Ze względu na okres sprawowania opieki nad pacjentem w ciągu roku największą grupę stanowią leczeni powyżej 6 miesięcy (1 109 osób)<sup>25</sup>.

Należy przyjąć, że u części chorych głębokość zaburzenia wymaga trwałego bądź okresowego wsparcia, nie tylko służb psychiatrycznych, ale również zróżnicowanych służb społecznych. Ta grupa osób powinna zostać objęta świadczeniami pomocy społecznej ze względu na narastające zagrożenie trwałym społecznym wykluczeniem.

Ponadto na uwagę zasługuje fakt, iż w problem niepełnej sprawności psychicznej jednej osoby, niejednokrotnie uwikłana jest cała rodzina, którą choroba dotyka, zniekształcając podstawowe jej funkcje we wszystkich wymiarach egzystencji. W związku z powyższym, wsparciem w postaci pracy socjalnej, ułatwiającej radzenie sobie z trudnościami, powinny zostać objęte całe rodziny, dotknięte problemem choroby psychicznej jednego z członków.

## **2. Świadczenia skierowane do osób z zaburzeniami psychicznymi**

### **2.1. Specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi**

Do zadań zleconych z zakresu administracji rządowej realizowanych przez gminę należy organizowanie i świadczenie specjalistycznych usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania dla osób z zaburzeniami psychicznymi. Specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi są to usługi dostosowane do szczególnych potrzeb wynikających z rodzaju schorzenia lub niepełnosprawności, świadczone przez osoby ze specjalistycznym przygotowaniem zawodowym<sup>26</sup>. Specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi, świadczone na rzecz mieszkańców GMK obejmują następujące czynności:

- 1) uczenie i rozwijanie umiejętności niezbędnych do samodzielnego życia, w tym:
  - a) kształtowanie umiejętności zaspokajania podstawowych potrzeb życiowych i umiejętności społecznego funkcjonowania, motywowanie do aktywności, leczenia i rehabilitacji, prowadzenie treningów umiejętności samoobsługi i umiejętności społecznych oraz wspieranie, także w formie asystowania w codziennych czynnościach życiowych,
  - b) interwencje i pomoc w życiu w rodzinie,
  - c) pomoc w załatwianiu spraw urzędowych,
  - d) pomoc w gospodarowaniu pieniędzmi,
- 2) pielęgnację – jako wspieranie procesu leczenia.

Specjalistyczne usługi opiekuńcze mogą być świadczone przez 7 dni w tygodniu, w godzinach 6.00 – 21.00. Liczba godzin dziennie oraz liczba dni w tygodniu, w których świadczone są usługi, jest określona indywidualnie, zależnie od sytuacji i potrzeb danej osoby. Szczegółowe zasady realizacji specjalistycznych usług opiekuńczych, w tym również zasady ustalania wysokości odpłatności za usługi, określa rozporządzenie Ministra Polityki

<sup>25</sup> Biuletyn Statystyczny Ochrony Zdrowia Województwa Małopolskiego za rok 2009

<sup>26</sup> art. 18 ust.1 pkt 3, art. 50 ust. 4 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2013 poz. 182)

Spółecznej z dnia 22 września 2005 r. (z późn. zm.) w sprawie specjalistycznych usług opiekuńczych<sup>27</sup>. Realizacja zadania odbywa się w oparciu o umowy zawarte z podmiotami świadczącymi usługi.

W przypadku, gdy dochód osoby lub na osobę w rodzinie nie przekracza kryterium dochodowego, o którym mowa w art. 8 ust. 1 pkt 1 ustawy o pomocy społecznej, specjalistyczne usługi opiekuńcze świadczone są nieodpłatnie. W pozostałych przypadkach wysokość odpłatności ustalana jest na podstawie wywiadu środowiskowego zgodnie z zasadami, określonymi w rozporządzeniu. Odpłatność maksymalna (tj. 100%) wynosiła w 2012 r. 16 zł za godzinę, od 2013 r. wynosi 18 zł.

### **2.1.1. Organizacje pozarządowe realizujące zadanie**

Usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi świadczone były w 2012 r. przez Fundację na Rzecz Chorych na SM im. Bł. Anieli Salawy.

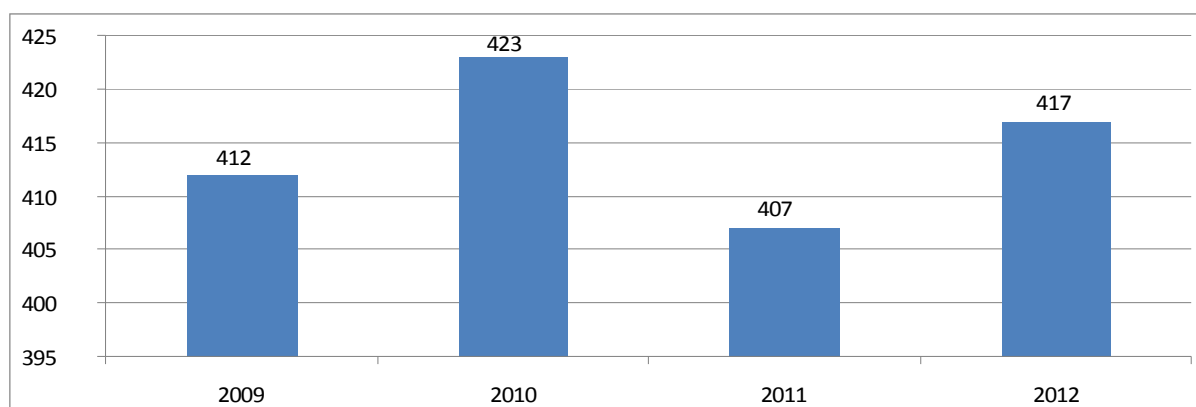
### **2.1.2. Kadra**

W bezpośrednią realizację zadania polegającego na świadczeniu specjalistycznych usług opiekuńczych w roku 2012 zaangażowanych było 199 osób.

### **2.1.3. Osoby korzystające ze świadczeń w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy**

Liczba osób objętych pomocą w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi w prezentowanym przedziale czasu kształtowała się na względnie stałym poziomie ponad 400 osób w skali roku. W 2012 r. odnotowano nieznaczny (ok. 2%) wzrost liczby osób objętych tą formą wsparcia w stosunku do roku 2011.

**Wykres: Liczba świadczeniobiorców pomocy w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi**



Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania z działalności MOPS w Krakowie

Wśród świadczeniobiorców specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi prawie 64% stanowią kobiety. W 2011 kobiety stanowiły 70% świadczeniobiorców.

<sup>27</sup> Dz. U. Nr 189 poz. 1598 z późn. zm.



**Tabela: Cechy demograficzno-społeczne świadczeniobiorców specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi**

cechy demograficzno-społeczne świadczeniobiorców specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi	kobiety	mężczyźni	ogółem
<b>wiek</b>			
0-24	2,3%	7,2%	4,1%
25-34	6,0%	9,9%	7,4%
35-44	7,9%	12,5%	9,6%
<b>45-59</b>	<b>27,1%</b>	<b>34,9%</b>	<b>29,9%</b>
60-64	11,3%	10,5%	11,0%
<b>65 i więcej</b>	<b>45,5%</b>	<b>25,0%</b>	<b>38,0%</b>
<b>Wykształcenie</b>			
<b>gimnazjalne i poniżej</b>	<b>29,7%</b>	<b>28,3%</b>	<b>29,2%</b>
zasadnicze zawodowe	14,3%	19,1%	16,0%
średnie ogólne i zawodowe	27,1%	21,1%	24,9%
policealne	0,8%	0,7%	0,7%
wyższe	9,8%	13,8%	11,2%
nieustalony poziom wykształcenia	18,4%	17,1%	17,9%
<b>stan cywilny</b>			
konkubinat	0,0%	0,7%	0,2%
<b>panna/kawaler</b>	<b>35,7%</b>	<b>59,2%</b>	<b>44,3%</b>
rozwidziona/rozwidziony	13,2%	17,1%	14,6%
separowana/ separowany	2,6%	0,0%	1,7%
wdowa/ wdowiec	33,5%	7,2%	23,9%
zamężna/zonaty	15,0%	15,8%	15,3%
<b>pozycja na rynku pracy</b>			
bezrobotny	0,8%	2,0%	1,2%
<b>bierny zawodowo</b>	<b>99,2%</b>	<b>98,0%</b>	<b>98,8%</b>

Źródło: opracowanie własne na podstawie OU POMOST

Dwie największe grupy odbiorców specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi stanowią osoby w starszym wieku tj. 65 lat i więcej oraz w wieku 45-59 lat. Analizując zmienną jaką jest wiek w odniesieniu do płci w przypadku kobiet największa jest grupa osób w wieku 65 lat i więcej (45,5%), natomiast w przypadku mężczyzn najliczniejsza jest grupa osób w przedziale wiekowym pomiędzy 45 a 59 lat (34,9%). W porównaniu z kobietami, w populacji mężczyzn większy jest odsetek osób młodych w wieku do 24 lat (ponad 7%). Kobiety korzystające ze specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi to przede wszystkim panny (35,7%) oraz wdowy (33,5%), natomiast mężczyźni to głównie kawalerowie (59,2%) oraz osoby rozwiedzione (17,1%). W populacji świadczeniobiorców specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi najbardziej liczebną grupę tworzą osoby z wykształceniem gimnazjalnym i niższym (29,2% ogółu). Odnosząc dane dotyczące wykształcenia do płci świadczeniobiorców stwierdzamy, że wykształceniem średnim legitymuje się więcej kobiet, natomiast wykształcenie zasadnicze zawodowe jest częstsze dla mężczyzn. W porównaniu z rokiem 2011 cechy demograficzno-społeczne świadczeniobiorców specjalistycznych usług opiekuńczych pozostają na podobnym poziomie.

Większość osób korzystających z pomocy w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi prowadzi jednoosobowe gospodarstwa domowe (75%).

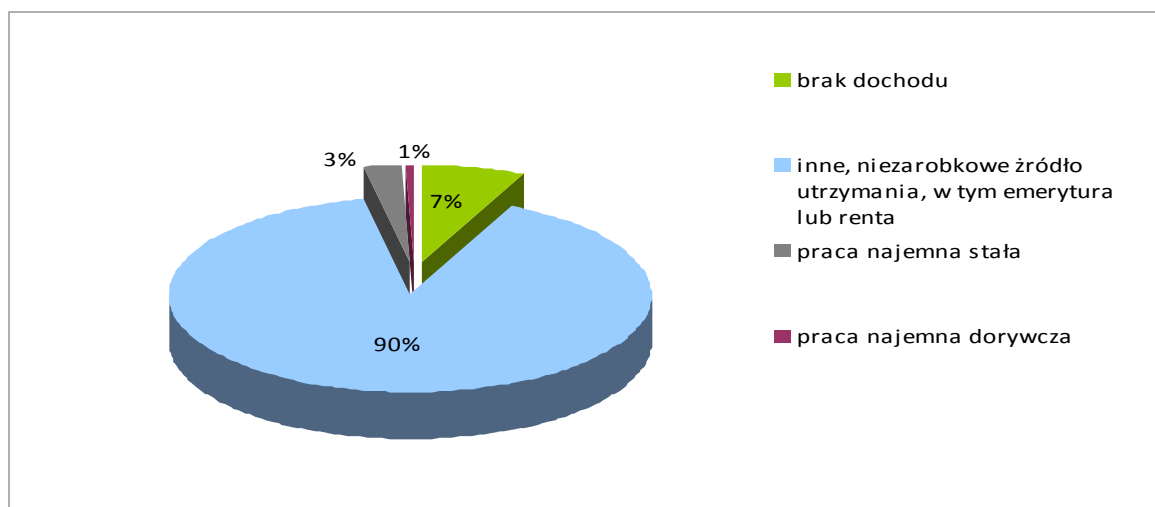
**Tabela: Typy rodzin świadczeniobiorców specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi**

Skład rodziny	%
<b>Jednoosobowe</b>	<b>75%</b>
Wieloosobowe	9%
Małżeństwo bez dzieci	6%
Matka z jednym dzieckiem	3%
Dwurodzinne spokrewnione w linii prostej	2%
Małżeństwo z jednym dzieckiem	2%
Konkubinaty bez dzieci	1%
inne	2%

Źródło: opracowanie własne na podstawie OU POMOST

Świadczeniobiorcy specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi żyją w większości w gospodarstwach domowych, w których głównym źródłem utrzymania jest emerytura lub renta inwalidzka – 79,4% ogółu. Blisko 99% świadczeniobiorców usług opiekuńczych to osoby bierne zawodowo.

**Wykres: Główne źródło utrzymania świadczeniobiorców usług opiekuńczych**



Źródło: opracowanie własne na podstawie OU POMOST

Ponad połowa rodzin świadczeniobiorców specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi osiąga dochód w przedziale pomiędzy 500 – 1499 zł miesięcznie (57%).

**Tabela: Wysokość dochodu w rodzinie**

0	7%
1-499	8%
<b>500-999</b>	<b>24%</b>
<b>1000-1499</b>	<b>33%</b>
1500-1999	12%
2000-2499	6%
2500-2999	5%
3000 i powyżej	6%

Zródło: opracowanie własne na podstawie OU POMOST

Do najczęstszych problemów występujących w rodzinach świadczeniobiorców specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi należy długotrwała lub ciężka choroba oraz niepełnosprawność.

#### **2.1.4. Nakłady finansowe na realizację zadania**

Wysokość dotacji przekazanej podmiotom świadczącym specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi w ostatnich trzech latach kształtuje się następująco:

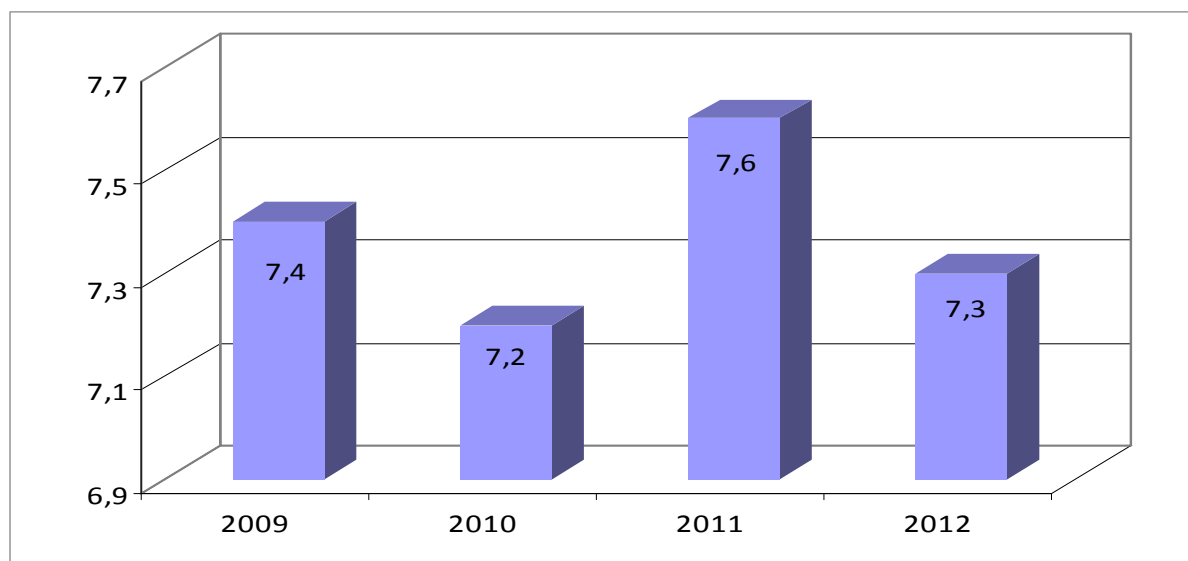
- w roku 2009: 1 817 600 zł;
- w roku 2010: 2 560 000 zł;
- w roku 2011: 2 617 600 zł;
- w roku 2012: 2 536 000 zł.

Nakłady finansowe na organizację realizacji zadania przedstawione są w rozdziale XIV dotyczącym funkcjonowania Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie.

#### **2.1.5. Wnioski**

W 2012 r. pomoc w formie specjalistycznych usług opiekuńczych przyznano, w porównaniu do roku ubiegłego, większej liczbie osób, jednocześnie zmniejszył się wymiar godzinowy przyznanej pomocy.

**Wykres: Średnia liczba godzin specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi na 1 świadczeniobiorcę w tygodniu**

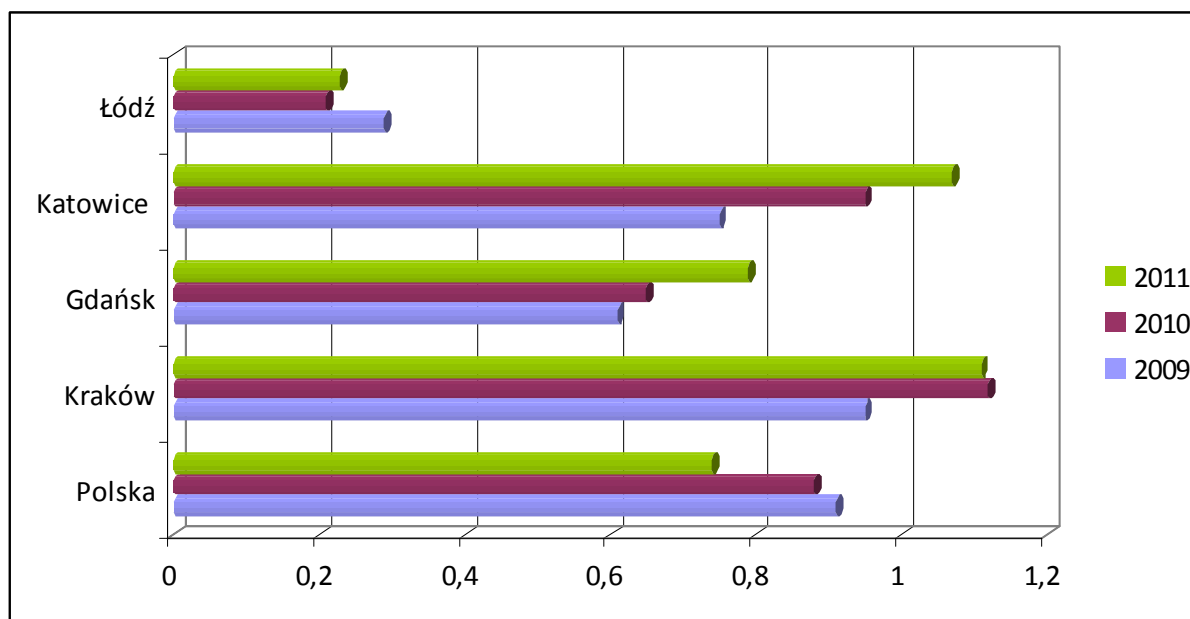


Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań z działalności MOPS w Krakowie

Podobnie jak w przypadku usług opiekuńczych, przy ustalaniu wartości wynagrodzenia za 1 godzinę specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi założono, że powinno być ono adekwatne do poziomu wynagrodzeń oczekiwanych przez osoby wykwalifikowane, stosownie do specyfiki usług. W związku z powyższym od 2013 r. podwyższono stawkę do kwoty 18 zł za godzinę w celu ustabilizowania stanu zatrudnienia osób świadczących specjalistyczne usługi opiekuńcze, a przede wszystkim aby zagwarantować zatrudnienie osób z odpowiednim doświadczeniem i kwalifikacjami, z uwagi na fakt, że zgodnie z zawartą umową realizator zobowiązany jest zapewnić pracownikom minimalne wynagrodzenie w wysokości 11,81 zł brutto za godzinę. Wymóg zapewnienia określonej stawki minimalnego i średniego wynagrodzenia opiekunów ma na celu zapewnienie odpowiedniej jakości świadczonych specjalistycznych usług opiekuńczych.

Na podstawie dostępnych danych stwierdzono, że wzrasta odsetek osób z zaburzeniami psychicznymi, którym udzielane są specjalistyczne usługi opiekuńcze w ogólnej liczbie osób objętych pomocą. Wskaźnik ten jest wysoki również na tle innych dużych ośrodków miejskich.

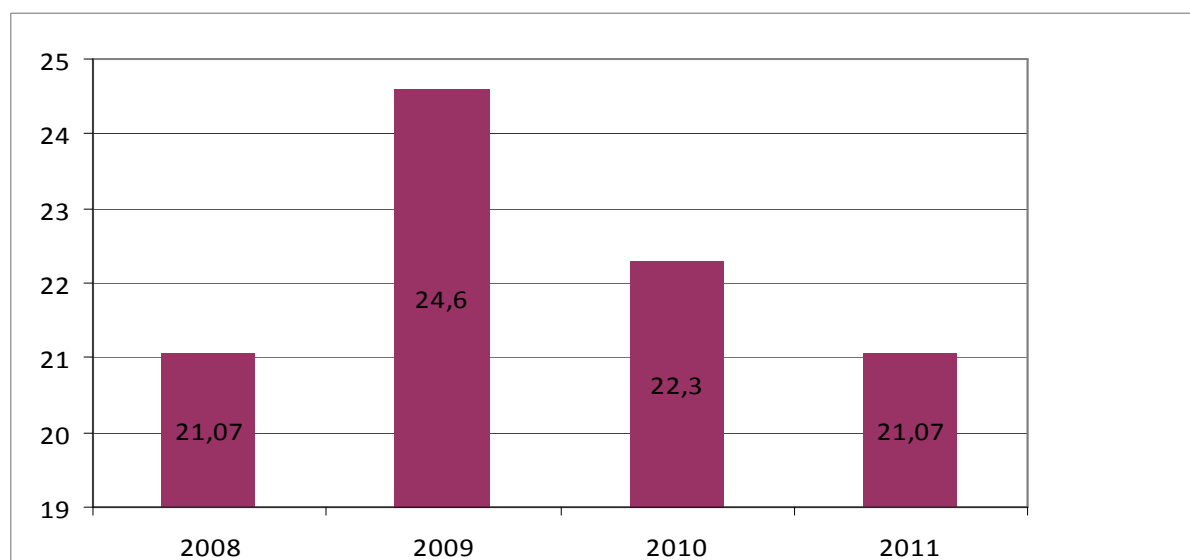
**Wykres: Udział osób, którym udzielane są specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi w ogólnej liczbie osób objętych pomocą w Krakowie, Polsce i wybranych miastach na prawach powiatu**



Źródło: opracowanie własne na podstawie Internetowego Systemu Analiz Samorządowych

Według ekspertów liczba osób chorujących psychicznie w populacji wynosi około 1%. Przyjmując powyższe założenie liczba godzin usług opiekuńczych na 1 mieszkańca Krakowa, cierpiącego na zaburzenia psychiczne kształtuje się na poziomie ponad 20 godzin rocznie.

**Wykres: Liczba godzin usług opiekuńczych w przeliczeniu na 1 mieszkańca Krakowa z zaburzeniami psychicznymi w skali roku**



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS i MOPS

Należy jednak mieć na uwadze, że fakt podwyższenia stawki za jedną godzinę świadczenia usług, przy jednoczesnym utrzymaniu dotacji na realizację całego zadania w niezmienionej wysokości, skutkuje koniecznością realizacji pomocy na mniejszym, niż dotychczasowy poziomie. Dostępne dane wskazują, że można spodziewać się wzrostu

zapotrzebowania na wsparcie środowiskowe, zwłaszcza w przypadku osób w podeszłym wieku, cierpiących na różnego typu zaburzenia o charakterze dementyjnym. Biorąc powyższe pod uwagę można przyjąć, że konieczne będzie zmniejszenie dotychczasowego wymiaru specjalistycznych usług opiekuńczych do poziomu, który nie będzie wystarczający w stosunku do potrzeb osób z zaburzeniami psychicznymi, dlatego też zasadnym jest zwiększenie środków przewidzianych na realizację.

## **2.2. Mieszkania chronione dla osób z zaburzeniami psychicznymi**

Pobyt w mieszkaniu chronionym może być przyznany osobie, która ze względu na trudną sytuację życiową, wiek, niepełnosprawność lub chorobę potrzebuje wsparcia w funkcjonowaniu w codziennym życiu, ale nie wymaga usług w zakresie świadczonego przez jednostkę całodobowej opieki. Jest to forma pomocy, której celem jest przygotowanie osoby, pod opieką specjalistów, do prowadzenia samodzielnego życia, poprzez zapewnienie warunków samodzielnego funkcjonowania w środowisku, w integracji ze społecznością lokalną. Pobyt w mieszkaniu chronionym może także zastępować pobyt w placówce zapewniającej całodobową opiekę.<sup>28</sup>

Mieszkania chronione dla osób z zaburzeniami psychicznymi są uzupełnieniem form wsparcia skierowanych do tej grupy osób, których celem nadrzędnym jest zapobieganie utrwalaniu zależności klientów od instytucji pomocowych. W trakcie pobytu w mieszkaniu chronionym osobom z zaburzeniami psychicznymi udziela się wsparcia w zakresie poprawy kontaktów społecznych, przywrócenia możliwości pełnienia satysfakcjonujących ról społecznych, zapewnienia bezpiecznego, całodobowego zakwaterowania. Wsparcie w wykonywaniu codziennych obowiązków połączone z treningiem umiejętności społecznych może pozwolić na częściowe lub całkowite usamodzielnienie.

### **2.2.1. Infrastruktura**

W Krakowie w roku 2012 r. funkcjonowało 6 mieszkań chronionych tego typu. Łączna liczba miejsc wyniosła: w roku 2010 – 17, w roku 2011 – 27, w roku 2012 - 29.

### **2.2.2. Organizacje pozarządowe realizujące zadanie**

Pięć z sześciu funkcjonujących w roku 2012 mieszkań chronionych dla osób z zaburzeniami psychicznymi prowadzonych było na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków przez podmioty niepubliczne: Stowarzyszenie Pomocy Socjalnej „Gaudium et Spes”, Stowarzyszenie Rodzin „Zdrowie Psychiczne” oraz Fundację Pomocy Chorym Psychicznie im. Tomasza Deca.

### **2.2.3. Kadra**

W bezpośrednią realizację zadania w roku 2012 zaangażowanych było 6 osób z organizacji pozarządowych.

---

<sup>28</sup> art. 53 ust. 1 i ust. 2 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (j.t.: Dz. U. z 2013 poz. 182)

#### **2.2.4. Osoby korzystające ze świadczeń w formie pobytu w mieszkaniu chronionym dla osób z zaburzeniami psychicznymi, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy**

Z pomocy w formie pobytu w mieszkaniu chronionym korzystało w latach 2010 – 2012 średniorocznie 31 osób z zaburzeniami psychicznymi.

**Tabela: Liczba osób objętych pomocą w formie pobytu w mieszkaniach chronionych dla osób z zaburzeniami psychicznymi w latach 2009 – 2012 w zestawieniu z liczbą miejsc**

	2010		2011		2012	
	liczba miejsc	liczba mieszkańców	liczba miejsc	liczba mieszkańców	liczba miejsc	liczba mieszkańców
mieszkania chronione dla osób z zaburzeniami psychicznymi	17	25	27	34	29	35

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MOPS

Większa niż wynika z liczby miejsc liczba osób przebywających w mieszkaniach chronionych wynika z charakterystyki tej formy pomocy. Podstawową cechą pobytu w mieszkaniu chronionym jest jego tymczasowość. Pobyt w tego typu jednostkach ma za zadanie wyposażyć osobę objętą pomocą w narzędzia służące do rozpoczęcia samodzielnego życia. Należy podkreślić, że pomoc w formie pobytu w mieszkaniu chronionym nie jest odpowiedzią na problemy mieszkaniowe klienta.

#### **2.2.5. Nakłady finansowe na realizację zadania**

Wydatki na działalność mieszkań chronionych dla osób z zaburzeniami psychicznymi nie przekraczają 200 tys. zł w skali roku i ostatnich trzech latach wyniosły:

- w roku 2010: 121 533 zł;
- w roku 2011: 178 275 zł w tym 30 624 zł wydatkowano na działalność mieszkania chronionego prowadzonego w formie jednostki budżetowej.
- w roku 2012: 119 994 zł, w tym 28 179 zł to wydatki jednostki budżetowej.

Miesięczny koszt utrzymania jednego miejsca w jednostkach tego typu w ostatnim roku wyniósł około 345 zł.

Nakłady finansowe na organizację realizacji zadania przedstawione są w rozdziale XIV dotyczącym funkcjonowania Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie.

#### **2.2.6. Wnioski**

W ramach działań mających na celu przeciwdziałanie instytucjonalizacji, konieczne jest sukcesywne zwiększenie liczby miejsc w mieszkaniach chronionych tego typu.

### 2.3. Środowiskowe Domy Samopomocy

Środowiskowe domy samopomocy to ośrodki wsparcia dla osób chorych psychicznie i niepełnosprawnych intelektualnie działające w ramach zleconych gminie zadań z zakresu administracji rządowej<sup>29</sup>. Jest to oferta dla osób z zaburzeniami psychicznymi różnego typu. Środowiskowe domy samopomocy to jednostki organizacyjne pomocy społecznej zapewniające w systemie dziennym różnorodne formy pomocy, do których należą:

- trening umiejętności życia codziennego (np. pranie i higiena, przygotowywanie posiłków, gospodarowanie pieniędzmi),
- trening umiejętności społecznych i interpersonalnych (kontakty społeczne, aktywność, odpowiedzialność),
- terapia zajęciowa (rzeźbienie, malowanie, itp.),
- poradnictwo psychologiczne i socjalne, psychoedukacja.

Pomoc ta ma na celu utrzymanie osoby w jej naturalnym środowisku i przeciwdziałanie instytucjonalizacji, czyli umieszczeniu osoby w placówce całodobowej opieki. Specyfika środowiskowych domów samopomocy polega m.in. na tym, że uczestnictwo w oferowanych zajęciach może stanowić oparcie dla rehabilitacji psychiatrycznej w środowisku poprzez konkretne programy rehabilitacyjne. Usługi w środowiskowym domu samopomocy mogą też pomagać w utrzymaniu się osób w środowisku poprzez kształtowanie akceptowanych przez otoczenie zachowań, wyrabianie nawyków celowej aktywności, treningu w samodzielnym funkcjonowaniu, itp.

Szczególnym przykładem placówek tego typu są funkcjonujące w Krakowie dwa środowiskowe domy samopomocy dla osób z zespołem otępiennym typu Alzheimer'a. Obie jednostki są prowadzone przez organizacje pozarządowe, na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków.

#### 2.3.1. Infrastruktura

W Krakowie w roku 2012 funkcjonowało 13 środowiskowych domów samopomocy: jeden działający w formie jednostki budżetowej oraz 12 prowadzonych przez podmioty niepubliczne na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków. Wśród środowiskowych domów samopomocy, 11 dysponuje miejscami dla 355 osób chorujących psychicznie, a 2 dysponują miejscami dla 41 osób z innymi rodzajami zaburzeń psychicznych.

**Tabela: Wykaz środowiskowych domów samopomocy, funkcjonujących na terenie Gminy Miejskiej Kraków w latach 2010-2012 wraz z liczbą miejsc\***

	nazwa i adres jednostki	typ ŚDS	liczba miejsc 2010	liczba miejsc 2011	liczba miejsc 2012
1	ŚDS "Vita", os. Młodości 8**	dla osób przewlekle psychicznie chorych	57	57	57
2	ŚDS, ul. Józefa 1	dla osób przewlekle psychicznie chorych	27	27	27
3	ŚDS, ul. Czarnowiejska 13/8-9	dla osób przewlekle psychicznie chorych	25	25	25
4	ŚDS, ul. Komandosów 18	dla osób upośledzonych	60	60	60

<sup>29</sup> art. 18 ust. 5 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (j.t.: Dz. U. z 2013 poz. 182)



		umysłowo i przewlekle psychicznie chorych			
5	ŚDS, ul. Piekarska 3	dla osób upośledzonych umysłowo	47	47	47
6	ŚDS, os. Szkolne 30	dla osób upośledzonych umysłowo oraz dla osób wykazujących inne przewlekle zaburzenia czynności psychicznych	30	30	30
7	ŚDS, os. Tysiąclecia 86	dla osób upośledzonych umysłowo	16	16	17
8	ŚDS, ul. Aleksandry 1	dla osób upośledzonych umysłowo	40	40	42
9	ŚDS, ul. Prądnicza 10	dla osób upośledzonych umysłowo	15	15	15
10	ŚDS, ul. Ułanów 25	dla osób upośledzonych umysłowo	23	20	20
11	ŚDS, ul. Grotgera 3	dla osób upośledzonych umysłowo, w tym cierpiących na autyzm	15	15	15
12	ŚDS, ul. Dobrego Pasterza 110/21-22	dla osób wykazujących inne przewlekle zaburzenia czynności psychicznych (choroba Alzheimera)	19	19	19
13	ŚDS, ul. Kurczaba 5	dla osób wykazujących inne przewlekle zaburzenia czynności psychicznych (choroba Alzheimera)	22	22	22
Łączna liczba miejsc			396	393	396

\*wg danych na 31 grudnia danego roku

\*\*jednostka budżetowa Gminy Miejskiej Kraków

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

### 2.3.2. Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Podmiotami realizującymi zadanie polegające na prowadzeniu niepublicznych ośrodków wsparcia dla osób starszych na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków są: Krakowska Fundacja „Hamlet”, Fundacja dla Dzieci, Młodzieży i Dorosłych Niepełnosprawnych Intelktualnie, Małopolska Fundacja Pomocy Ludziom Dotkniętym Chorobą Alzheimera, Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju Psychiatrii i Opieki Środowiskowej, Chrześcijańskie Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych, ich Rodzin i Przyjaciół „Ognisko”, Stowarzyszenie Pomocy Socjalnej „Gaudium et Spes”, Stowarzyszenie Pomocy Osobom Niepełnosprawnym

„Przystanek Betlejem”, Krajowe Towarzystwo Autyzmu – Oddział Kraków, Caritas Archidiecezji Krakowskiej oraz Fundacja Wspierania Rozwoju Społecznego „Leonardo”.

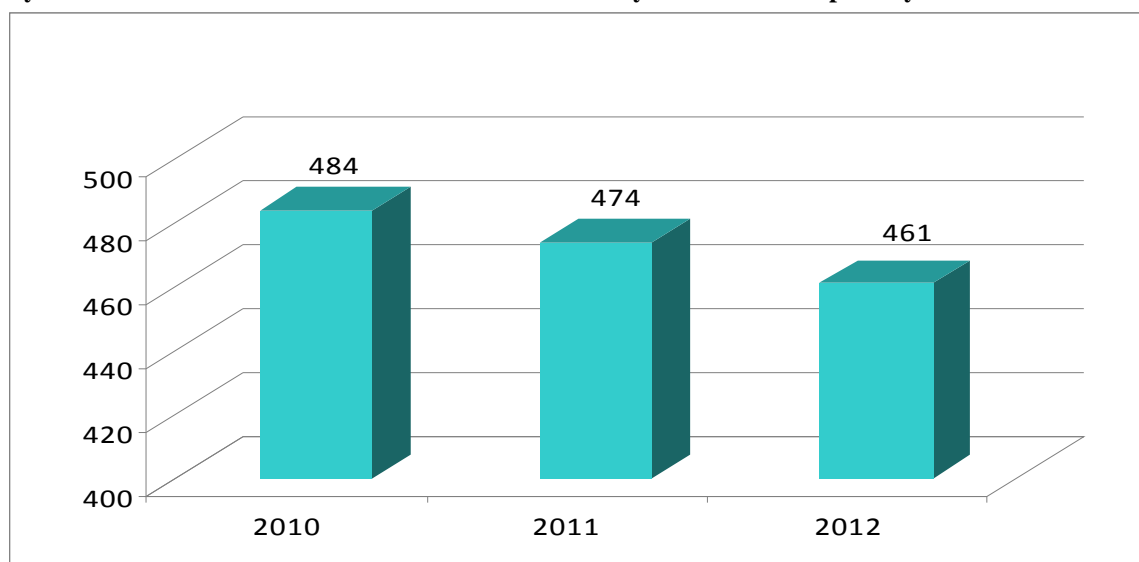
### 2.3.3. Kadra

W bezpośrednią realizację zadania w roku 2012 zaangażowanych było 117 osób z organizacji pozarządowych. Ponadto zadanie realizowało 11 pracowników jednostki budżetowej - ŚDS "VITA" (wg stanu na dzień 31.12.2012 r.).

### 2.3.4. Osoby korzystające ze świadczeń w formie uczestnictwa w środowiskowym domu samopomocy, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Liczba uczestników środowiskowych domów samopomocy wykazuje nieznaczne wahania. Ze świadczeń oferowanych przez ŚDS w okresie ostatnich trzech lat korzystało średniorocznie 473 osób z problemami psychicznymi.

Wykres: Liczba uczestników krakowskich środowiskowych domów samopomocy w latach 2009-2012



Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MOPS

Do omówienia charakterystyki uczestników środowiskowych domów samopomocy w Krakowie wykorzystano informacje z próby 242 osób, które korzystały z tej formy pomocy w roku 2012.

Wśród uczestników środowiskowych domów samopomocy przeważają mężczyźni, którzy stanowią 57% ogółu. Najczęstszą przyczyną przyznania pomocy jest niepełnosprawność oraz długotrwała lub ciężka choroba.

Większość uczestników środowiskowych domów samopomocy żyje w rodzinach, niespełna 18% osób prowadzi jednoosobowe gospodarstwo domowe. Przeważają osoby, które nie założyły własnej rodziny, prawdopodobnie ze względu na występującą chorobę psychiczną lub upośledzenie umysłowe – prawie 76% kobiet korzystających z tej formy pomocy to panny, ponad 91% mężczyzn to kawalerowie. Głównym źródłem utrzymania blisko 65% osób jest świadczenie emerytalno-rentowe. Warto jednak odnotować sporą grupę gospodarstw domowych utrzymujących się z wynagrodzenia za pracę. Uczestnicy środowiskowych domów samopomocy to w większości osoby młode – ponad 60% ma od 18 do 39 lat.

Tabela: Uczestnicy środowiskowych domów samopomocy według cech demograficzno – społecznych

cechy demograficzno-społeczne uczestników środowiskowych domów samopomocy	kobiety	mężczyźni	ogółem
<b>wiek</b>			
poniżej 18 roku życia	1,9%	7,2%	5,0%
<b>18-29</b>	26,2%	<b>33,1%</b>	30,2%
<b>30-39</b>	<b>37,9%</b>	27,3%	<b>31,8%</b>
40-49	10,7%	12,9%	12,0%
50-59	2,9%	11,5%	7,9%
60-69	7,8%	2,9%	5,0%
70-79	4,9%	3,6%	4,1%
<b>80 i więcej</b>	7,8%	1,4%	4,1%
<b>poziom niepełnosprawności<sup>30</sup></b>			
brak danych	24,3%	17,3%	20,2%
<b>znaczny</b>	<b>50,5%</b>	<b>43,9%</b>	<b>46,7%</b>
umiarkowany	23,3%	31,7%	28,1%
lekki	1,0%	2,9%	2,1%
dziecko niepełnosprawne	1,0%	4,3%	2,9%
<b>liczba osób w gospodarstwie domowym</b>			
1	15,0%	20,9%	17,9%
2	30,7%	19,0%	24,9%
<b>3</b>	<b>33,9%</b>	<b>34,8%</b>	<b>34,3%</b>
4	16,5%	21,3%	18,9%
5	3,9%	4,0%	3,9%
<b>stan cywilny</b>			
<b>kawaler/panna</b>	<b>75,7%</b>	<b>91,4%</b>	<b>84,7%</b>
rozwidziony/rozwidziona	1,9%	0,7%	1,2%
wdowiec/wdowa	11,7%	0,7%	5,4%
żonaty/zamężna	9,7%	7,2%	8,3%
konkubinat	1,0%		0,4%
<b>główne źródło utrzymania</b>			
brak dochodu	1,8%	0,8%	1,2%
inne, niezarobkowe źródło utrzymania:	<b>75,0%</b>	<b>74,6%</b>	<b>74,8%</b>
w tym emerytura lub renta	67,0%	63,1%	64,9%
dochód z pracy zarobkowej	22,3%	24,6%	23,6%
dochód z wynajmu	0,9%	0,0%	0,4%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OU POMOST

<sup>30</sup> przyjęto jako znaczny poziom niepełnosprawności: „orzeczenie o znacznym stopniu niepełnosprawności”, „inny grupa I (niepełnosprawność w stopniu znacznym)”, „I grupa inwalidzka (znaczny stopień niepełnosprawności) z prawem do zasiłku pielęgnacyjnego” oraz „całkowita niezdolność do pracy i samodzielnej egzystencji”; jako umiarkowany poziom niepełnosprawności: „orzeczenie o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności”, „inny grupa II (niepełnosprawność w stopniu umiarkowanym)” oraz „całkowita niezdolność do pracy”; jako lekki poziom niepełnosprawności: „orzeczenie o lekkim stopniu niepełnosprawności” oraz „częściowa niezdolność do pracy”.

Wśród świadczeniobiorców tej formy pomocy przeważają osoby posiadające pełną zdolność do czynności prawnych, jednak ponad 20% osób jest ubezwłasnowolnionych częściowo lub całkowicie.

Ponad 67% gospodarstw domowych uczestników środowiskowych domów samopomocy osiąga dochód na osobę w przedziale pomiędzy 500 a 1499 zł miesięcznie.

**Tabela: Wysokość dochodu na osobę w rodzinach uczestników środowiskowych domów samopomocy**

0-499	3,8%
<b>500-999</b>	<b>36,7%</b>
<b>1000-1499</b>	<b>30,8%</b>
1500-1999	17,5%
2000-2499	7,9%
2500 i powyżej	3,3%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OU POMOST

### 2.3.5. Nakłady finansowe na realizację zadania

Na działalność środowiskowych domów samopomocy prowadzonych przez podmioty niepubliczne Gmina Miejska Kraków przeznaczyła:

- w roku 2010: 4 185 090 zł, z czego 588 240 zł to wydatki jednostki budżetowej;
- w roku 2011: 4 318 186 zł, w tym 609 764 zł wydatkowano na działalność środowiskowego domu samopomocy będącego jednostką budżetową;
- w roku 2012: 4 533 799 zł, w tym 648 427 zł to wydatki jednostki budżetowej.

Nakłady finansowe na organizację realizacji zadania przedstawione są w rozdziale XIV dotyczącym funkcjonowania Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie.

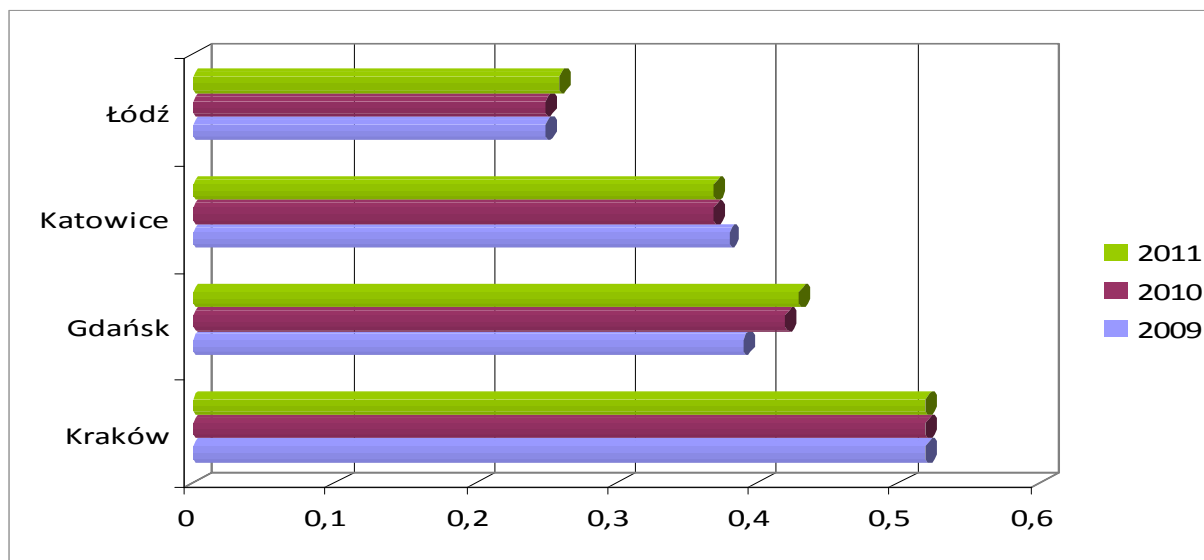
### 2.3.6. Wnioski

Na tle innych dużych ośrodków miejskich Kraków dysponuje jedną z bogatszych ofert środowiskowych domów samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi.

Działania przyjęte w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Krakowa na lata 2007 – 2013, ujęte w harmonogramie na lata 2010 – 2013 zakładają dalszy rozwój tych form wsparcia. Obecnie trzy Środowiskowe Domy Samopomocy osiągnęły wymagany przepisami standard. Dla dwóch środowiskowych domów samopomocy, w których ze względu na niższy niż wymagany przepisami metraż pomieszczeń nie byłoby możliwe prowadzenie zajęć znaleziono nowe lokale, w których po przeprowadzeniu remontu będzie można w dalszym ciągu realizować zadanie. Dla ŚDS ul. Czarnowiejska 13/8-9 oraz Filii ŚDS ul. Aleksandry 1 – ul. Kolejowa 2 trwają poszukiwania nowych lokali z zasobów Gminy Miejskiej Kraków. W siedmiu pozostałych zaplanowano remonty, które pozwolą na realizację programów naprawczych. Termin dostosowania środowiskowych domów samopomocy do wymaganych standardów upływa z dniem 31 grudnia 2014 r.<sup>31</sup>

<sup>31</sup> § 26 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 9 grudnia 2010 r. w sprawie środowiskowych domów samopomocy (Dz. U. Nr 238 poz. 1586)

**Wykres: Liczba miejsc w środowiskowych domach samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi w przeliczeniu na 1000 mieszkańców w Krakowie i wybranych miastach na prawach powiatu**



Źródło: opracowanie własne na podstawie Internetowego Systemu Analiz Samorządowych

#### **2.4. Domy Pomocy Społecznej dla osób z zaburzeniami psychicznymi**

Szczegółową charakterystykę domu pomocy społecznej jako instytucjonalnej formy pomocy dla osób wymagających całodobowej opieki osób drugich, przedstawiono w rozdziale V *Zasoby pomocy społecznej Gminy Miejskiej Kraków w zakresie pomocy osobom starszym*, podrozdziale 2.3 *Domy Pomocy Społecznej dla osób w podeszłym wieku i osób przewlekle somatycznie chorych*. W niniejszym rozdziale skupiono się na placówkach przeznaczonych dla osób z zaburzeniami psychicznymi: przewlekle psychicznie chorych, dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie oraz dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie.

##### **2.4.1. Infrastruktura**

Krakowski system domów pomocy społecznej dla osób z zaburzeniami psychicznymi w roku 2012 tworzyło 7 domów pomocy społecznej, z których jeden prowadzony jest przez podmiot niepubliczny, na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków.

**Tabela: Wykaz domów pomocy społecznej dla osób z zaburzeniami psychicznymi prowadzonych przez Gminę Miejską Kraków w latach 2010-2012 wraz z liczbą miejsc\***

	nazwa i adres jednostki	typ Domu	liczba miejsc 2010	liczba miejsc 2011	liczba miejsc 2012	różnica
1	DPS ul. Łanowa 43	dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie oraz dla dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie	169	169	169	0
			169	169	169	0
2	DPS ul. Krakowska 55	dla osób przewlekłe psychicznie chorych	222	208	208	-14
3	DPS ul. Łanowa 41		318	318	318	0
4	DPS os. Szkolne 28**		50	50	50	0
			590	576	576	-14
5	DPS ul. Babińskiego 25**	dla dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie	88	88	87	-1
6	DPS os. Hutnicze 5		40	40	40	0
			128	128	127	-1
7	DPS ul. Ułanów 25***	dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie	23	25	25	+2
			23	25	25	+2
<b>Łączna liczba miejsc</b>			<b>910</b>	<b>898</b>	<b>897</b>	<b>-13</b>

\*wg danych na 31 grudnia danego roku

\*\*wyłącznie dla kobiet

\*\*\*jednostka prowadzona na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków

UWAGA: zmniejszenie liczby miejsc w domach pomocy społecznej związane było z koniecznością dostosowania jednostek do obowiązujących standardów w zakresie usług bytowych i warunków sanitarnych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

## 2.4.2. Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Organizacją pozarządową realizującą zadanie jest Fundacja dla Dzieci, Młodzieży i Dorosłych Niepełnosprawnych Intelektualnie.

## 2.4.3. Kadra

W bezpośrednią realizację zadania w roku 2012 zaangażowanych było 19 osób z organizacji pozarządowej. Ponadto zadanie realizowało 716 pracowników jednostek budżetowych (wg stanu na dzień 31.12.2012 r.). Wszystkie jednostki spełniają wymagany

standardem wskaźnik zatrudnienia pracowników zespołu opiekuńczo – terapeutycznego, który dla DPS przeznaczonych dla osób przewlekle psychicznie chorych oraz dla osób dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie wynosi nie mniej niż 0,5 na jednego mieszkańca, a w przypadku DPS dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnej intelektualnie – 0,6 na jednego mieszkańca domu.

#### **2.4.4. Osoby skierowane do domów pomocy społecznej dla osób przewlekle psychicznie chorych, dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie oraz dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy**

Dla scharakteryzowania osób przewlekle psychicznie chorych, którym przyznano pomoc w formie skierowania do domu pomocy społecznej posłużono się danymi z próby 101 osób, które zostały skierowane do tego typu jednostek w 2012 r.

W grupie osób, które zostały skierowane do domu pomocy społecznej **dla osób przewlekle psychicznie chorych** liczebność kobiet i mężczyzn jest na takim samym poziomie. Najczęstszą przyczyną wystąpienia z wnioskiem o przyznanie pomocy jest tu niepełnosprawność oraz długotrwała lub ciężka choroba. W tej grupie klientów problemem jest również bezdomność, a także choroba alkoholowa.

Prawie 45% analizowanej grupy żyje w gospodarstwie domowym, którego liczba osób wynosi przynajmniej 3 osoby, blisko 40% osób prowadzi jednoosobowe gospodarstwa domowe. Istotnych informacji dostarcza charakterystyka osób skierowanych do domu pomocy społecznej dla przewlekle psychicznie chorych ze względu na stan cywilny. Ponad 42% osób nigdy nie założyło własnej rodziny. Brak rodziny oznacza, że główny ciężar opieki nad osobami przewlekle psychicznie chorymi, zwłaszcza w poprodukcyjnej fazie życia, spoczywa na Gminie.

W ogólnym rozkładzie kobiet i mężczyzn wg poziomu wykształcenia największą grupę stanowią osoby, które zakończyły edukację na etapie gimnazjalnym lub poniżej (ponad 24,8% ogółu). Jednocześnie prawie równa pod względem liczebności jest grupa osób legitymująca się wykształceniem średnim oraz zawodowym. Wśród mężczyzn największą zbiorowość stanowią osoby z wykształceniem gimnazjalnym i poniżej (29,4%) oraz wykształceniem zawodowym (27,5%), wśród kobiet osoby z wykształceniem średnim (22%).

Najbardziej liczna grupa osób skierowanych do DPS dla osób przewlekle psychicznie chorych ma 50 – 59 lat, należy jednak podkreślić, że kobiety częściej wymagają pomocy we wskazanej formie w wieku poprodukcyjnym. Przeciwną tendencję odnotowuje się w przypadku mężczyzn – prawie 63% jest w wieku poniżej 60 roku życia.

**Tabela: Osoby skierowane do domu pomocy społecznej dla osób przewlekle psychicznie chorych według cech demograficzno – społecznych**

<b>cechy demograficzno-społeczne osób przewlekle psychicznie chorych skierowanych do domu pomocy społecznej</b>	<b>kobiety</b>	<b>mężczyźni</b>	<b>ogółem</b>
<b>wiek</b>			
poniżej 30 r.ż.	4,0%	11,8%	7,9%
30-39	10,0%	3,9%	6,9%
40-49	4,0%	19,6%	11,9%
<b>50-59</b>	<b>28,0%</b>	27,5%	<b>27,7%</b>
<b>60-69</b>	24,0%	<b>29,4%</b>	26,7%
70-79	18,0%	2,0%	9,9%

80 i więcej	12,0%	5,9%	8,9%
<b>wykształcenie</b>			
<b>gimnazjalne i poniżej</b>	20,0%	<b>29,4%</b>	<b>24,8%</b>
zasadnicze zawodowe	14,0%	27,5%	20,8%
<b>średnie ogólne i zawodowe</b>	<b>22,0%</b>	17,6%	19,8%
wyższe	18,0%	2,0%	9,9%
nieustalony poziom wykształcenia	24,0%	21,6%	22,8%
brak danych	2,0%	2,0%	2,0%
<b>liczba osób w gospodarstwie domowym</b>			
<b>1</b>	<b>43,3%</b>	36,2%	39,8%
2	20,0%	10,3%	15,3%
3 i więcej	36,7%	<b>53,4%</b>	<b>44,9%</b>
<b>stan cywilny</b>			
<b>panna/kawaler</b>	<b>42,0%</b>	<b>43,1%</b>	<b>42,6%</b>
rozwidziona/rozwidziony	14,0%	21,6%	17,8%
separowana/separowany	0,0%	2,0%	1,0%
wdowa/wdowiec	24,0%	5,9%	14,9%
zamężna/żonaty	8,0%	21,6%	14,9%
brak danych	12,0%	5,9%	8,9%
<b>główne źródło utrzymania</b>			
brak dochodu	6,0%	15,7%	10,9%
inne, niezarobkowe źródło utrzymania:	<b>56%</b>	<b>64,7%</b>	<b>60,4%</b>
w tym emerytura lub renta	50,0%	45,1%	47,5%
praca najemna stała	2,0%	0,0%	1,0%
brak danych	6,0%	2,0%	4,0%
osoby skierowane bez wywiadu (brak danych)	30,0%	17,6%	23,8%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OU POMOST

Na tle osób starszych skierowanych do DPS, analizowana grupa jest gorzej sytuowana. Miesięczny dochód na osobę w przypadku ponad 68% badanych nie przekracza 1 000 zł.

**Tabela: Miesięczny dochód na osobę w rodzinach osób skierowanych do domów pomocy społecznej dla osób przewlekle psychicznie chorych**

0	11,9%
1-499	19,4%
<b>500-999</b>	<b>37,3%</b>
1000-1499	11,9%
1500 i powyżej	19,4%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OU POMOST

Z uwagi na małą liczebność próby nie dokonano szczegółowej charakterystyki **dzieci, młodzieży i dorosłych skierowanych do domów pomocy społecznej przeznaczonych dla osób niepełnosprawnych intelektualnie**, ustalono jedynie najbardziej charakterystyczne cechy tej grupy świadczeniobiorców.



W grupie osób niepełnosprawnych intelektualnie, które zostały skierowane do domu pomocy społecznej większość stanowią mężczyźni i chłopcy. Analizowani świadczeniobiorcy przeważnie nie usamodzielnili się i zamieszkują wspólnie z rodziną biologiczną. Liczba małoletnich skierowanych do DPS nie przekracza 6 w skali roku.

#### 2.4.5. Nakłady finansowe na realizację zadania

Wydatki na bieżącą działalność domów pomocy społecznej dla osób z zaburzeniami psychicznymi wyniosły:

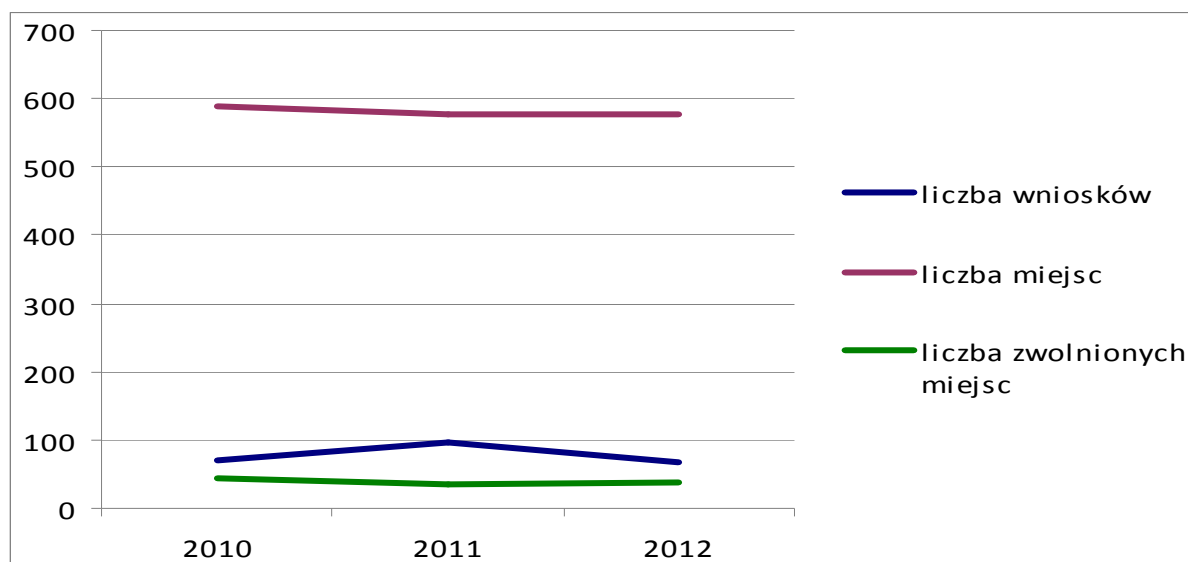
- w 2010 r.: 41 089 995 zł, z czego 40 359 885 zł to wydatki jednostek budżetowych;
- w 2011 r.: 37 220 235 zł, w tym 36 401 866 zł stanowiły wydatki jednostek budżetowych;
- w 2012 r.: 37 307 721 zł, w tym 36 447 991 zł to wydatki jednostek budżetowych.

Nakłady finansowe na organizację realizacji zadania przedstawione są w rozdziale XIV dotyczącym funkcjonowania Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie.

#### 2.4.6. Wnioski

Na podstawie analizy rozpatrzonych pozytywnie wniosków o przyznanie pomocy w formie umieszczenia w DPS należy stwierdzić, że osoby przewlekle psychicznie chore nadal stanowią drugą co do wielkości grupą wymagającą zapewnienia całodobowej opieki w warunkach domu pomocy społecznej. W latach 2010 – 2012 stanowiły średnio 17% ogółu wniosków. Na jedno zwolnione miejsce domach pomocy społecznej dla osób przewlekle psychicznie chorych w roku 2012 przypadało 1,69 nowych wniosków

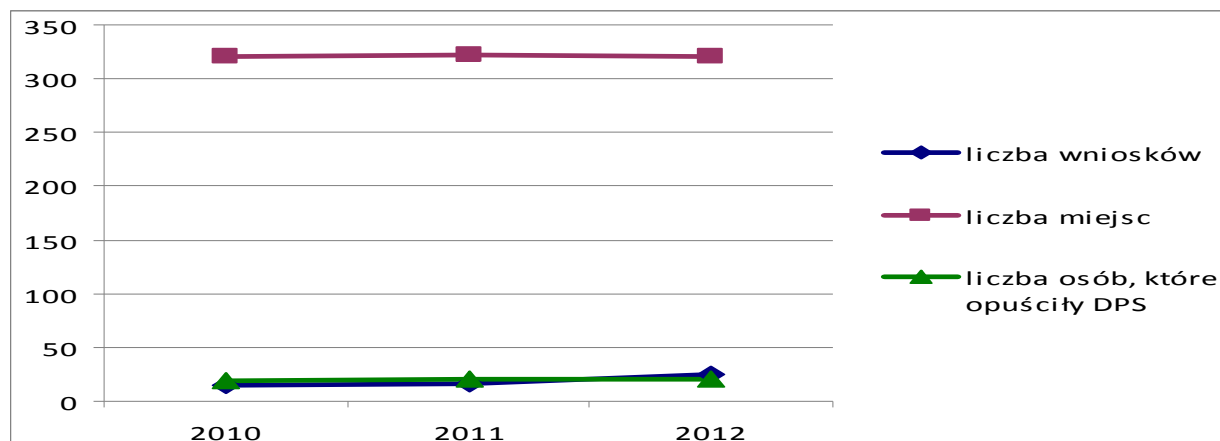
**Wykres: Liczba wniosków o umieszczenie w DPS dla osób przewlekle psychicznie chorych, liczba miejsc w krakowskich jednostkach tego typu oraz ruch naturalny w latach 2010 – 2012**



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Osoby skierowane do domów pomocy społecznej dla osób niepełnosprawnych intelektualnie (dzieci, młodzieży i dorosłych) stanowią około 4% ogółu. Ten rodzaj opieki instytucjonalnej charakteryzuje ponadto najkorzystniejszy wskaźnik stosunku liczby nowych wniosków do liczby zwolnionych miejsc.

**Wykres: Liczba wniosków o umieszczenie w DPS dla osób niepełnosprawnych intelektualnie, liczba miejsc w krakowskich jednostkach tego typu oraz ruch naturalny w latach 2010 – 2012**

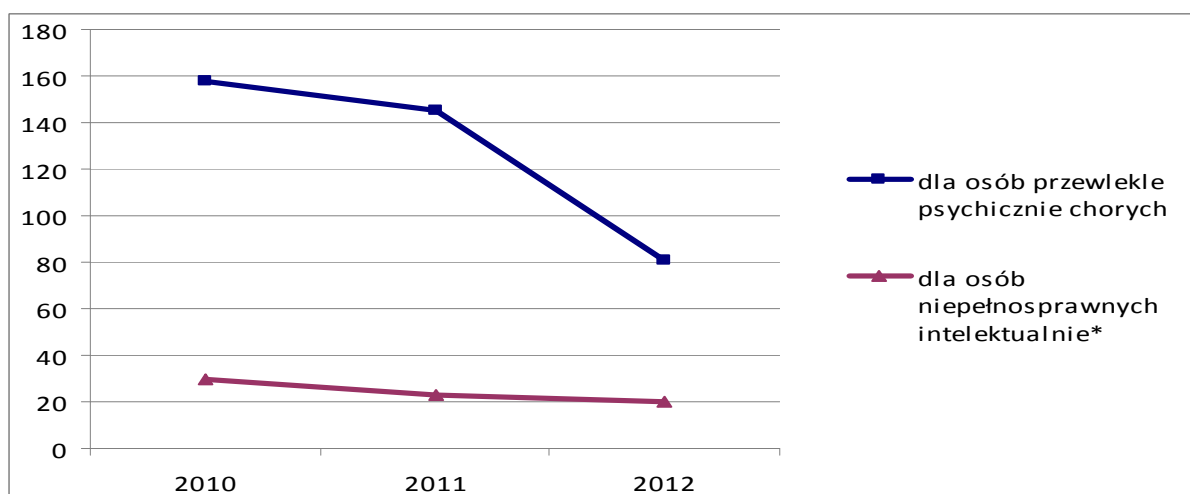


Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W roku 2012 w stosunku do lat poprzednich znacznie zmniejszyła się liczba osób oczekujących na miejsce w domach pomocy społecznej przeznaczonych dla osób przewlekle psychicznie chorych. Na ten fakt wpłynęło uruchomienie Domu Pomocy Społecznej ul. Rozrywka 1, przeznaczonego dla osób przewlekle psychicznie chorych, w tym z problemem alkoholowym. Placówka jest jednostką gminną, prowadzoną przez Miejskie Centrum Profilaktyki Uzależnień w Krakowie.

Liczba osób niepełnosprawnych intelektualnie oczekujących na przyznanie miejsca w domu pomocy społecznej jest względnie stała i wynosi około 20.

**Wykres: Liczba osób oczekujących na miejsce w Domach Pomocy Społecznej dla osób przewlekle psychicznie chorych i niepełnosprawnych intelektualnie w latach 2010 - 2012 wg danych na 31 grudnia danego roku**



\*łącznie: dzieci, młodzież i dorośli

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W roku 2012 r. w stosunku do 2011 r., skrócił się okres oczekiwania na umieszczenie w domach pomocy społecznej dla osób przewlekle psychicznie chorych oraz dla osób dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie. Dzieci i młodzież niepełnosprawna intelektualnie nadal umieszczana jest w DPS w sposób płynny.

**Tabela: Średni okres oczekiwania na miejsce w Domach Pomocy Społecznej dla osób z zaburzeniami psychicznymi w latach 2010 - 2012 wg typów**

Typ placówki	Średni okres oczekiwania na miejsce w danym roku					
	2010		2011		2012	
	Kobiety	Mężczyźni	Kobiety	Mężczyźni	Kobiety	Mężczyźni
dla osób przewlekłe psychicznie chorych	18 miesięcy	36 miesięcy	30 miesięcy	36 miesięcy	30 miesięcy	30 miesięcy
dla dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie	18 miesięcy	18 miesięcy	12 miesięcy	18 miesięcy	5 miesięcy	18 miesięcy

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Wszystkie domy pomocy społecznej dla osób z zaburzeniami psychicznymi zakończyły realizację programów naprawczych i spełniają wymagane standardy.

## 2.5. Warsztaty terapii zajęciowej

Zgodnie z ustawą o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych jedną z podstawowych form aktywności wspomagającej proces rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych jest uczestnictwo tych osób w warsztatach terapii zajęciowej. Dofinansowanie kosztów tworzenia i działania warsztatów terapii zajęciowej należy do zadań powiatu. Warsztat terapii zajęciowej oznacza wyodrębnioną organizacyjnie i finansowo placówkę stwarzającą osobom niepełnosprawnym niezdolnym do podjęcia pracy możliwość rehabilitacji społecznej i zawodowej w zakresie pozyskiwania lub przywracania umiejętności niezbędnych do podjęcia zatrudnienia<sup>32</sup>. Uczestnikami warsztatów mogą być osoby niepełnosprawne, które posiadają wskazanie do uczestniczenia w warsztatach terapii zajęciowej, przy zastosowaniu technik terapii zajęciowej realizowanych w ramach pracowni m.in. gospodarstwa domowego, stolarskich, krawieckich, edukacyjnych, plastycznych, komputerowych, gospodarczo - ogrodniczych. Omówienie tej formy pomocy ujęto w części dotyczącej osób z zaburzeniami psychicznymi gdyż ponad 90% osób korzystających z WTZ należy do tej grupy.

### 2.5.1. Infrastruktura

W 2012 r. na terenie Gminy Miejskiej Kraków funkcjonowało 14 warsztatów terapii zajęciowej.

<sup>32</sup> Art. 10a ust. 1, art. 35a ust. 1 pkt 8 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 roku o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (j.t.: Dz. U. z 2010 r, Nr 214, poz. 1407, z późn. zm.)

**Tabela: Wykaz warsztatów terapii zajęciowej funkcjonujących w Gminie Miejskiej Kraków**

Lp.	Nazwa i adres warsztatu terapii zajęciowej	Liczba miejsc w poszczególnych latach			
		2009	2010	2011	2012
<b>Warsztaty terapii zajęciowej dla osób chorujących psychicznie</b>					
1	WZT ul. Miodowa 9 ul. Czarnowiejska 13*	75	75	75	75
2	WTZ os. Górali 19	70	70	70	70
3	WTZ ul. Babińskiego 29	40	40	40	40
4	WTZ ul. Król. Jadwigi 81	30	30	30	30
suma		215	215	215	215
<b>Warsztaty terapii zajęciowej dla osób ze schorzeniami ruchu</b>					
5	WTZ ul. Estery 3	20	20	20	20
6	WTZ os. Złotej Jesieni 9	25	25	25	25
suma		45	45	45	45
<b>Warsztaty terapii zajęciowej dla osób z upośledzeniem umysłowym</b>					
7	WTZ ul. Emaus 18	35	35	35	35
8	WTZ os. Dywizjonu 303 nr 65	35	35	35	35
9	WTZ *os. Stalowe 9 os. Teatralne 25	35	35	35	35
10	WTZ ul. Truskawkowa 4	25	25	25	25
11	WTZ ul. Łanowa 41b	24	24	24	24
12	WTZ os. Centrum C 7	35	35	35	35
13	WTZ ul. Prądnicka 10	30	30	30	40
14	WTZ ul. Za Torem 22	28	28	28	28
suma		247	247	247	257
<b>Łączna liczba miejsc</b>		<b>507</b>	<b>507</b>	<b>507</b>	<b>517</b>

\*jedna placówka w dwóch lokalizacjach  
 Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

### 2.5.2. Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

W 2012 r. Gmina Miejska Kraków finansowała prowadzenie warsztatów terapii zajęciowej następującym organizacjom pozarządowym: Fundacja Artes, Katolickie Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych i Ich Przyjaciół „KLIKA” , Stowarzyszenie Integracji oraz Aktywizacji Zawodowej i Społecznej Osób Niepełnosprawnych „EMAUS”, Fundacja im. Brata Alberta Towarzystwo Przyjaciół Dzieci Oddział Kraków Nowa Huta, Towarzystwo Przyjaciół Dzieci Oddział Miejski Krakowski, Duszpasterskie Stowarzyszenie Osób z Upośledzeniem Umysłowym, Chrześcijańskie Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych, Ich Rodzin i Przyjaciół „Ognisko”, Stowarzyszenie „Dobrej Nadziei”, Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Psychiatrii i Opieki Środowiskowej, Stowarzyszenie Pomocy Socjalnej „Gaudium et Spes”.

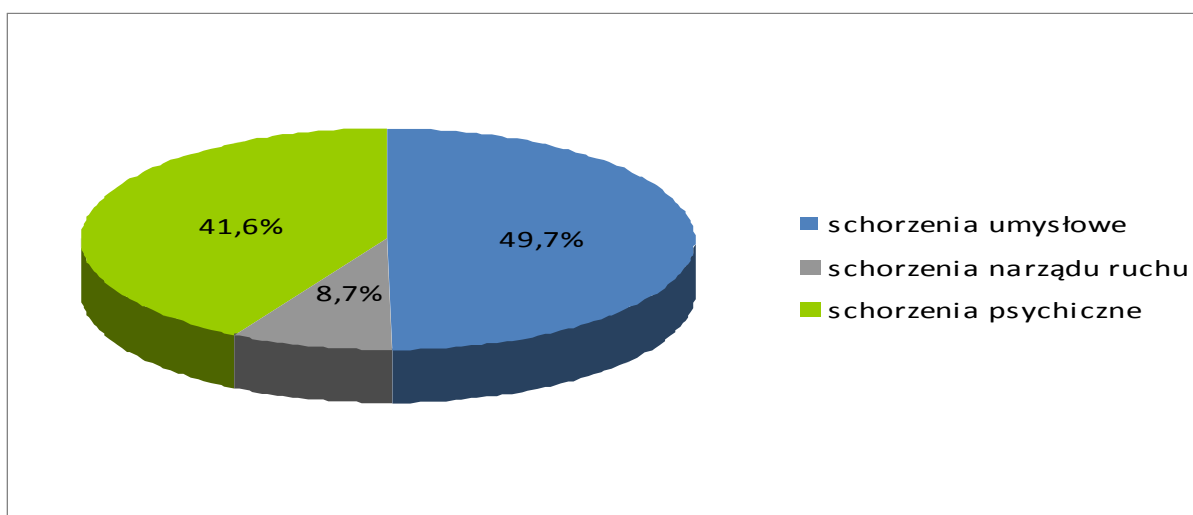
### 2.5.3. Kadra

W realizację zadania zaangażowanych było łącznie 198 osób, w tym 177 osób, w ramach placówek prowadzonych na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków przez organizacje pozarządowe.

### 2.5.4. Osoby korzystające z uczestnictwa w warsztatach terapii zajęciowej

W 2012 r. na terenie Gminy Miejskiej Kraków działało 14 warsztatów terapii zajęciowej, przeznaczonych dla osób ze schorzeniami narządu ruchu, schorzeniami psychicznymi oraz umysłowymi, w zajęciach których uczestniczyło 570 osób niepełnosprawnych. Największą liczbę uczestników warsztatów terapii zajęciowej w Krakowie stanowią osoby ze schorzeniami umysłowymi – 49,7%. Druga pod względem liczebności to grupa osób ze schorzeniami psychicznymi, których jest 41,6%. Pozostałe 8,7% uczestników to osoby ze schorzeniami narządu ruchu.

Wykres : Uczestnicy warsztatów terapii zajęciowej wg rodzaju schorzeń

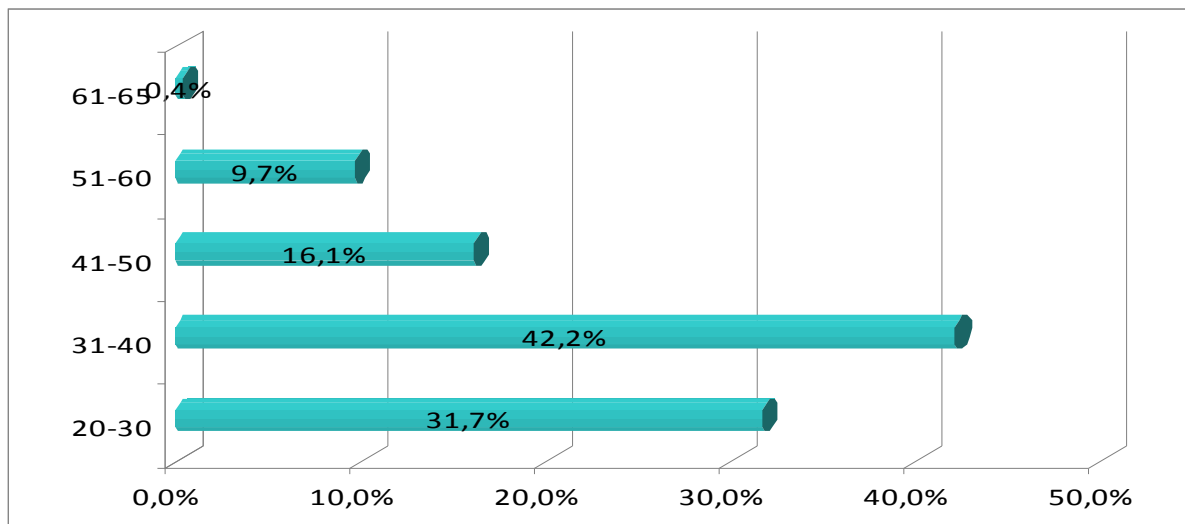


Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Największy odsetek uczestników warsztatów terapii zajęciowej (42,2%) stanowią osoby w wieku 31 – 40 lat. Drugą co do wielkości grupę (ok. 31,7%) stanowią osoby w wieku 20-30 lat. Najmniej liczną grupą, poza liczącą 2 osoby grupą uczestników w wieku 60-65 lat, jest grupa osób w wieku przedemerytalnym, czyli w przedziale 51-60 lat. Obejmuje ona blisko

9,7% wszystkich uczestników warsztatu. Największe zainteresowanie udziałem w zajęciach warsztatów występuje u osób młodych. U osób po czterdziestym roku życia to zainteresowanie spada wraz z wiekiem.

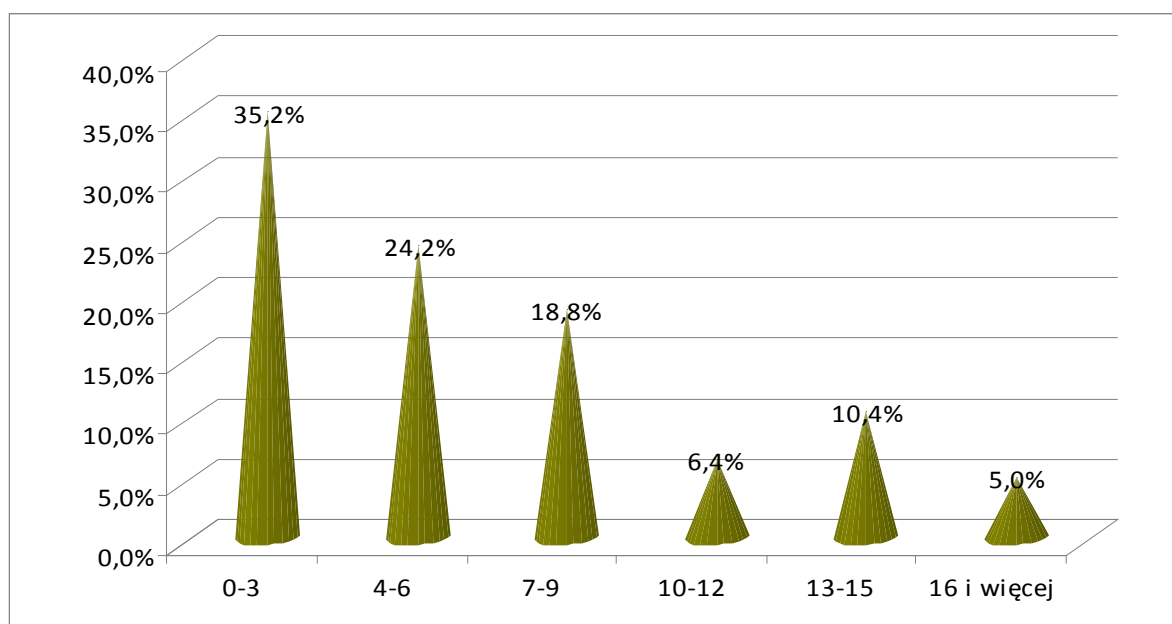
**Wykres : Wiek uczestników warsztatów terapii zajęciowej**



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Zdecydowana większość uczestników to osoby, których uczestnictwo w warsztatach nie przekracza 3 lat. Stanowią oni niemal 35,2% ogółu uczestników. Drugą pod względem liczebności, stanowiącą niemal 24,2% wszystkich uczestników, jest grupa osób ze stażem pomiędzy 4 a 6 lat. Najmniejsza grupa (5%) to osoby przebywające w warsztacie 16 lat i więcej.

**Wykres : Uczestnicy warsztatów terapii zajęciowej wg czasu uczestnictwa liczonego w latach**



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

### 2.5.5. Nakłady finansowe na realizację zadania

Środki finansowe wydatkowane na działalność warsztatów wynosiły:

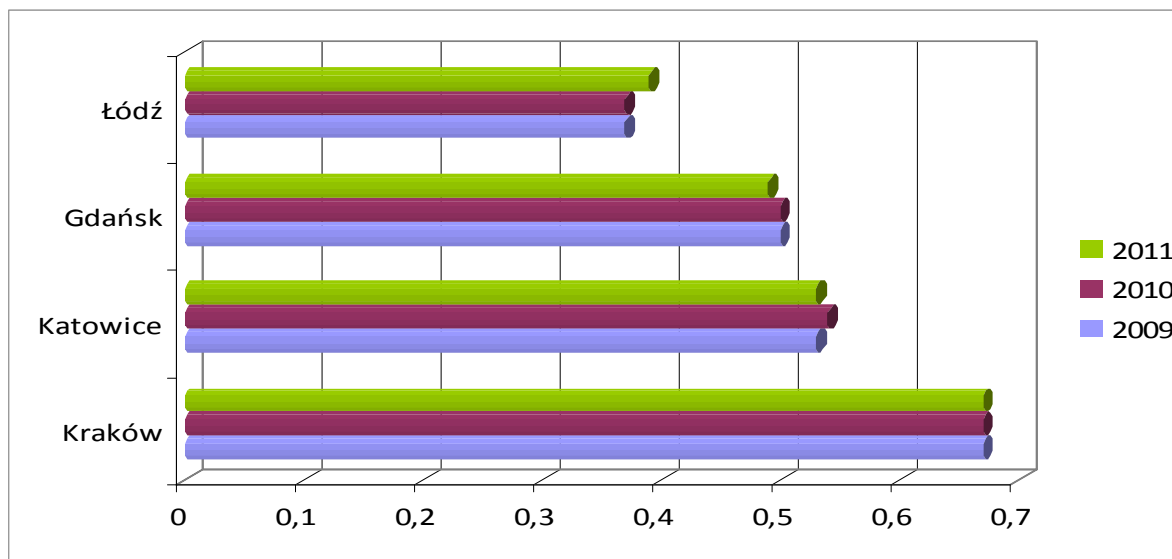
- w 2009 r. – 8 289 870 zł;
- w 2010 r. – 8 289 870 zł;
- w 2011 r. – 8 389 870 zł;
- W 2012 r. – 8 739 847 zł.

Nakłady finansowe na organizację realizacji zadania w ramach MOPS przedstawione są w rozdziale XIV dotyczącym funkcjonowania Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie.

### 2.5.6. Wnioski

W porównaniu z innymi wybranymi ośrodkami miejskimi Kraków charakteryzuje wysoki wskaźnik liczby miejsc w warsztatach terapii zajęciowej w przeliczeniu na 1000 mieszkańców.

**Wykres : Liczba miejsc w warsztatach terapii zajęciowej w przeliczeniu na 1000 mieszkańców w Krakowie i wybranych miastach na prawach powiatu**



Źródło: opracowanie własne na podstawie Internetowego Systemu Analiz Samorządowych

W roku 2012 w związku z prowadzoną rehabilitacją warsztaty opuściło celem podjęcia pracy 14 osób niepełnosprawnych.

Warto zwrócić uwagę na potrzebę zmian legislacyjnych umożliwiających beznakładowe zwiększenie dostępności do warsztatów terapii zajęciowej, poprzez kierowanie nowych osób w przypadku dłuższych nieobecności uczestników. Podobne rozwiązanie zastosowane jest w odniesieniu do środowiskowych domów samopomocy, gdzie w razie częstych nieobecności uczestników, trwających powyżej 10 dni, do domu mogą być kierowane kolejne osoby, przy czym ich liczba nie może przekroczyć liczby uczestników o częstych nieobecnościach.

## ***VII. Zasoby pomocy społecznej Gminy Miejskiej Kraków w zakresie pomocy osobom niepełnosprawnym***

### ***1. Osoby niepełnosprawne w społeczności Miasta Krakowa***

Osoba niepełnosprawna, zgodnie z definicją Światowej Organizacji Zdrowia, to osoba, u której istotne uszkodzenia i obniżenie sprawności funkcjonowania organizmu powodują uniemożliwienie, utrudnienie lub ograniczenie sprawnego funkcjonowania w społeczeństwie, biorąc pod uwagę takie czynniki jak płeć, wiek, oraz czynniki zewnętrzne.

Dane uzyskane w trakcie Narodowego Spisu Powszechnego w 2011 roku wykazały wstępnie, że osoby niepełnosprawne stanowiły 12,2% ludności kraju. Należy jednak podkreślić, iż w związku z dobrowolnym charakterem pytań dotyczących niepełnosprawności blisko 1,5 mln respondentów odmówiło udzielenia odpowiedzi. Można przypuszczać, że w tej zbiorowości znajdują się osoby niepełnosprawne. Również braki danych mogą rzutować na uzyskaną w spisie strukturę osób niepełnosprawnych. Bardzo liczną grupą ludności, o której nie zebrano bardziej szczegółowych danych są przede wszystkim osoby przebywające za granicą 12 miesięcy lub dłużej. Wyniki spisu 2011 dotyczące osób niepełnosprawnych należy traktować jako wstępne.

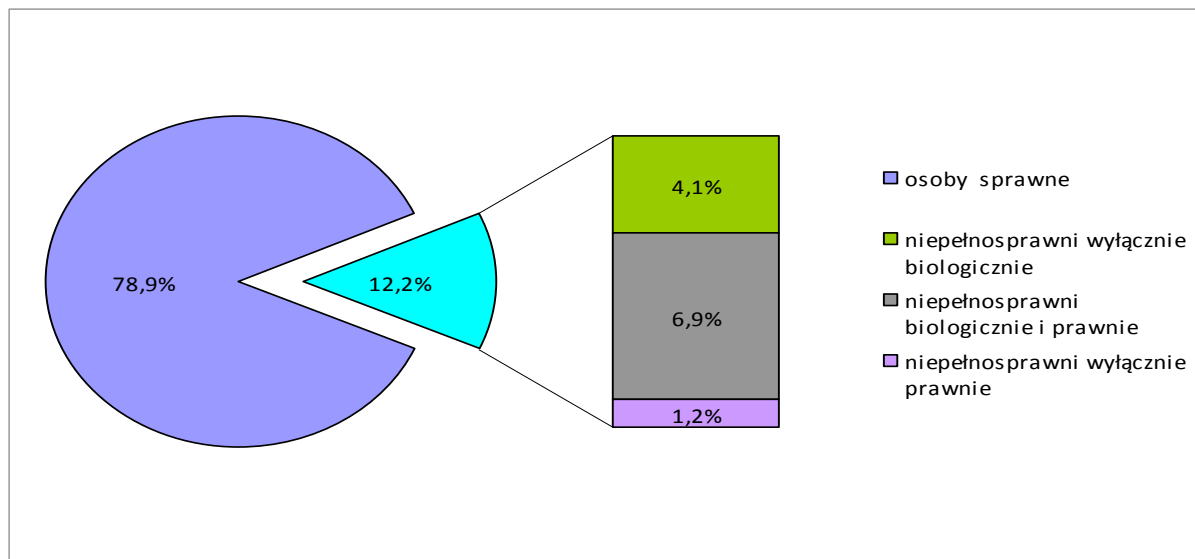
Nadal będą prowadzone pogłębione analizy, których celem będzie zmniejszenie liczby brakujących odpowiedzi (ok. 1940,2 tys.), natomiast nie ulegnie już zmianie liczba odmów odpowiedzi przez respondentów. W świetle powyższych wyjaśnień należy przyjąć, że ogólne liczby osób niepełnosprawnych mężczyzn i kobiet, uzyskane wstępnie z wyników spisu 2011 – są niedoszacowane. W konsekwencji zaniżone są także odsetki osób niepełnosprawnych w relacji do ogólnej liczby ludności.

Według wyników spisu w 2011 roku wśród ogółu osób niepełnosprawnych 2530,4 tys. stanowiły kobiety, których w porównaniu do spisu 2002 odnotowano spadek o 12,4%. Niepełnosprawni mężczyźni w 2011 roku stanowili nieco mniej liczną grupę – 2167,1 tys. osób. Ich liczebność zmniejszyła się w stosunku do 2002 roku o 15,6%. Wśród ogółu osób niepełnosprawnych mężczyźni stanowili 46%.

Istotne zmiany można zauważyć analizując poszczególne kategorie osób niepełnosprawnych. Liczba osób niepełnosprawnych prawnie w 2011 r. wyniosła 3 131,9 tys. i zmniejszyła się w stosunku do 2002 r. o blisko 30%. Na znaczne zmniejszenie zbiorowości osób niepełnosprawnych prawnie miały wpływ zmiany w przepisach prawnych i zaostrzenie przepisów dotyczących przyznawania rent z tytułu niezdolności do pracy i podobnych świadczeń. W 2011 roku stanowiły one 1,2% ogółu ludności, natomiast w 2002 ich odsetek wynosił 4,3%. Z kolei należy zwrócić uwagę na fakt, że zwiększyła się istotnie (o ponad 50%) – w stosunku do wyników spisu 2002 – liczba osób niepełnosprawnych wyłącznie biologicznie, tj. takich, które nie posiadają orzeczenia, ale ich subiektywna ocena wskazywała, że miały (odczuwały) całkowicie lub poważnie ograniczoną zdolność do wykonywania czynności podstawowych. Ich liczba wyniosła 4,1% ogółu ludności (w 2002 stanowili oni 2,6% ogółu ludności).



**Wykres: Osoby niepełnosprawne w 2011 roku (w stosunku do ogółu ludności)**



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

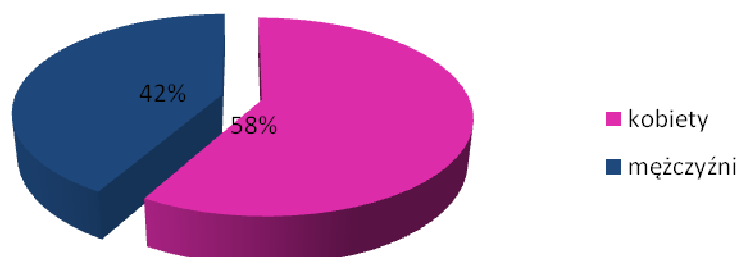
W 2011 r. niepełnosprawni w województwie małopolskim stanowili 11,8% z ogółu Małopolan z czego 55,1% stanowiły niepełnosprawne kobiety.

Wśród osób niepełnosprawnych największą grupę stanowili niepełnosprawni zarówno biologicznie jak i prawnie (62,2%), osoby niepełnosprawne tylko biologicznie stanowiły 28%. Najmniej liczną grupę osób niepełnosprawnych stanowili niepełnosprawni tylko prawnie (9,7%).

Nie opublikowano jeszcze wyników spisu przeprowadzonego w 2011 roku obejmujących osoby niepełnosprawne w Krakowie.

Dostępne dane pochodzące z Narodowego Spisu Powszechnego z roku 2002 wskazują, że w Krakowie populacja osób niepełnosprawnych stanowiła około 19% ogólnej liczby mieszkańców Krakowa. Na 100 mieszkańców Krakowa przypadało więc 19 mieszkańców niepełnosprawnych. Zdecydowaną większość (niemal 60%) wśród niepełnosprawnych mieszkańców Krakowa stanowiły kobiety. Udział niepełnosprawnych dzieci w ogólnej liczbie dzieci wychowujących się w Krakowie wynosił około 2,5%

**Wykres Niepełnosprawni mieszkańcy Krakowa wg płci**



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

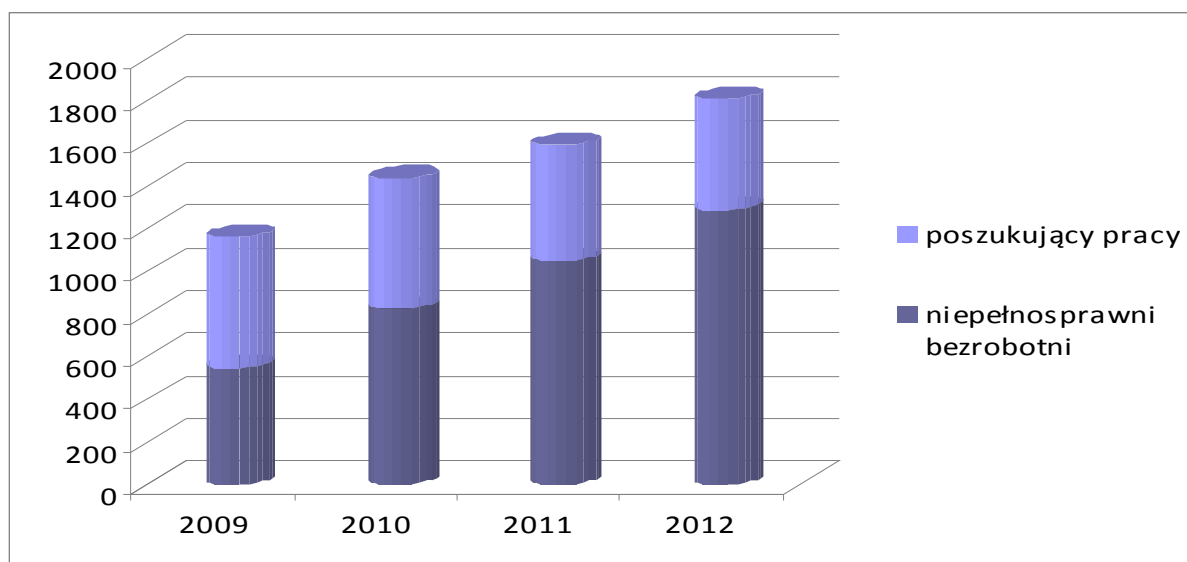
U około 90% niepełnosprawność została potwierdzona przez uprawniony organ, pozostała grupa obejmuje osoby niepełnosprawne biologicznie tj. nie posiadające orzeczenia o niepełnosprawności, odczuwające ograniczenie sprawności w wykonywaniu podstawowych dla swojego wieku czynności.

Z dostępnych danych wynika, iż najwięcej osób niepełnosprawnych prawnie i biologicznie jest wieku poprodukcyjnym – stanowią oni ponad połowę wszystkich osób niepełnosprawnych w Krakowie.

Na podstawie sprawozdań Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności można natomiast stwierdzić, że systematycznie wzrasta liczba wydawanych orzeczeń z określonym stopniem niepełnosprawności: z niespełna 7 000 w roku 2005 do ponad 9 000 na koniec dekady. W 2012 roku wydano 10379 orzeczeń z określeniem stopnia niepełnosprawności. Postępujący jednocześnie proces starzenia się społeczności Krakowa przy uwzględnieniu towarzyszących tej fazie życia deficytów różnego typu, pozwala postawić tezę, że odsetek niepełnosprawnych mieszkańców Gminy Miejskiej Kraków będzie wzrastał.

Znaczącym problemem osób niepełnosprawnych jest pozostawanie bez pracy. W Grodzkim Urzędzie Pracy na dzień 31 grudnia 2012 roku zarejestrowanych było 1 806 osób niepełnosprawnych, w tym 1287 osób posiadało status bezrobotnego, a 519 osoby to osoby poszukujące pracy nie pozostające w zatrudnieniu. Oznacza to, że w stosunku do końca 2011 r. liczba osób niepełnosprawnych pozostających w rejestrach Grodzkiego Urzędu Pracy uległa wzrostowi o 12% tj. o 215 osób, a w odniesieniu do 2009 r. wzrost wyniósł 36%. Grupą, gdzie odnotowano zdecydowanie wyższą dynamikę we wzroście liczebności, są osoby niepełnosprawne ze statusem osoby bezrobotnej.

**Wykres: Liczebność osób niepełnosprawnych pozostających w rejestrach Grodzkiego Urzędu Pracy w latach 2009 – 2012 wg stanu na koniec roku**



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUP

## **2. Świadczenia na rzecz osób niepełnosprawnych**

### **2.1. Zasiłek stały**

Wyplacanie zasiłków stałych należy do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym. Zasiłek stały przysługuje:

- a) pełnoletniej osobie samotnie gospodarującej, niezdolnej do pracy z powodu wieku lub całkowicie niezdolnej do pracy, jeżeli jej dochód jest niższy od kryterium dochodowego osoby samotnie gospodarującej;
- b) pełnoletniej osobie pozostającej w rodzinie, niezdolnej do pracy z powodu wieku lub całkowicie niezdolnej do pracy, jeżeli jej dochód, jak również dochód na osobę w rodzinie są niższe od kryterium dochodowego na osobę w rodzinie.

Zasiłek stały ustala się w wysokości:

- 1) w przypadku osoby samotnie gospodarującej — różnicy między kryterium dochodowym osoby samotnie gospodarującej a dochodem tej osoby, z tym że kwota zasiłku nie może być wyższa niż 529 zł miesięcznie;
- 2) w przypadku osoby w rodzinie — różnicy między kryterium dochodowym na osobę w rodzinie a dochodem na osobę w rodzinie.

Kwota zasiłku stałego nie może być niższa niż 30 zł miesięcznie. W przypadku zbiegu uprawnień do zasiłku stałego i renty socjalnej, świadczenia pielęgnacyjnego lub dodatku z tytułu samotnego wychowywania dziecka i utraty prawa do zasiłku dla bezrobotnych na skutek upływu ustawowego okresu jego pobierania, zasiłek stały nie przysługuje<sup>33</sup>.

#### **2.1.1. Organizacje pozarządowe realizujące zadanie**

Zadanie nie może być realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

#### **2.1.2. Kadra**

Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej.

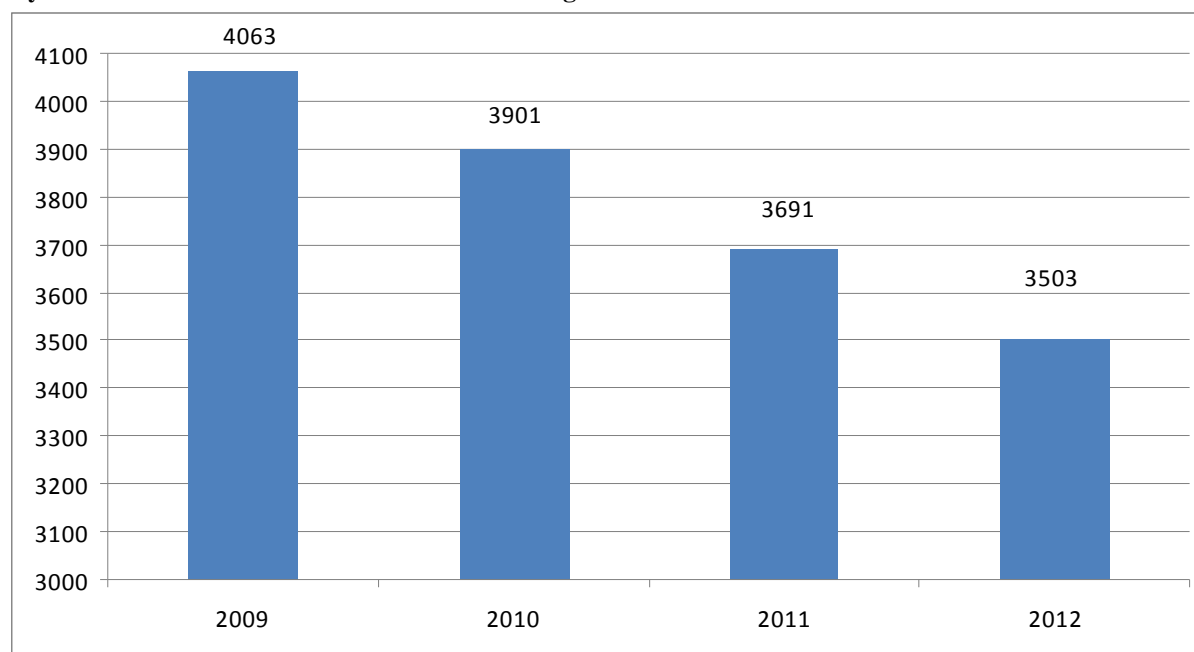
#### **2.1.3. Osoby i rodziny korzystające ze świadczenia w formie zasiłku stałego, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy**

Liczba osób otrzymujących pomoc w formie zasiłku stałego systematycznie maleje. W prezentowanym przedziale czasowym zmniejszyła się o blisko 14%.

---

<sup>33</sup> art. 17 ust. 1 pkt 19, art. 37 ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej (j.t.: Dz. U. z 2013 poz. 182)

**Wykres: Liczba świadczeniobiorców zasiłku stałego**



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W 2012 r. pomocą w formie zasiłku stałego objęto około 3,5 tys. osób. Świadczeniobiorcy zasiłków stałych to przede wszystkim mężczyźni stanowiący 65% ogółu.

**Tabela : Cechy demograficzno-społeczne świadczeniobiorców zasiłków stałych**

Cechy demograficzno-społeczne świadczeniobiorców zasiłków stałych	kobiety	mężczyźni	ogółem
<b>wiek</b>			
19-24	1,53%	0,94%	1,14%
25-34	5,63%	6,53%	6,22%
35-44	9,97%	9,86%	9,90%
<b>45-59</b>	<b>55,63%</b>	<b>48,93%</b>	<b>51,25%</b>
60-64	13,02%	19,43%	17,21%
65 i więcej	14,23%	14,30%	14,28%
<b>wykształcenie</b>			
nieustalony poziom wykształcenia	21,70%	17,42%	18,91%
<b>gimnazjalne i poniżej</b>	<b>28,70%</b>	28,78%	<b>28,75%</b>
zasadnicze zawodowe	20,58%	<b>32,49%</b>	28,36%
średnie ogólne i zawodowe	22,91%	16,52%	18,74%
policealne	1,45%	0,85%	1,06%
wyższe	4,66%	3,93%	4,18%
<b>stan cywilny</b>			
<b>panna/kawaler</b>	<b>31,19%</b>	<b>43,68%</b>	<b>39,35%</b>
konkubina/konkubent	0,40%	0,47%	0,45%
rozwidziona/rozwidziony	27,73%	31,81%	30,40%
separowana/separowany	3,94%	4,10%	4,04%
wdowa/wdowiec	12,94%	3,71%	6,92%

zameżna/zonaty	23,79%	16,23%	18,85%
<b>pozycja na rynku pracy</b>			
bezrobotny	9,16%	9,22%	9,20%
<b>bierny zawodowo</b>	<b>88,99%</b>	<b>89,41%</b>	<b>89,26%</b>
pracujący	1,45%	1,15%	1,25%

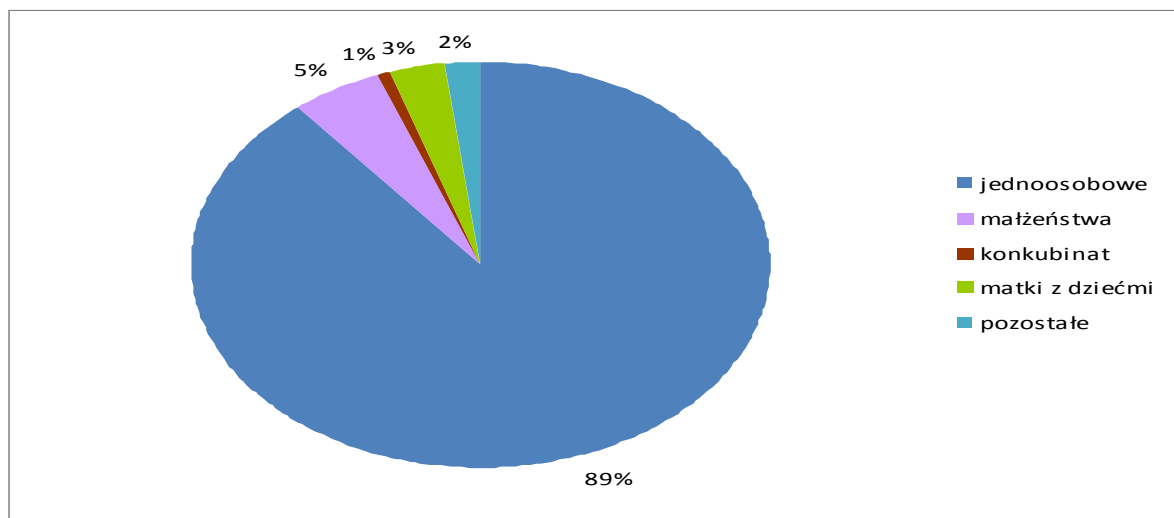
Źródło: opracowanie własne na podstawie OU POMOST

Największą grupę odbiorców tj. 51,25%, zarówno wśród kobiet jak i wśród mężczyzn, stanowią osoby w wieku między 45 a 59 lat. Kobiety w wieku 45-59 lat stanowią 55,63%, natomiast mężczyźni 48,93%. Wśród ogółu świadczeniobiorców osoby ok. 28% posiada wykształcenie gimnazjalne lub niższe, około 28 % świadczeniobiorców legitymuje się wykształceniem zasadniczym zawodowym. Odsetek osób z wykształceniem średnim wynosi blisko 19%. przy czym kobiet jest o połowę więcej w tej grupie. Pod względem stanu cywilnego wśród kobiet panny stanowią 31,19%, osoby po rozwodzie 27,73%. Na zbliżonym poziomie pozostaje również odsetek osób pozostających w związku małżeńskim 23,79%. Natomiast w przypadku mężczyzn największą grupą otrzymującą zasiłki stałe są osoby stanu wolnego tj. kawalerowie 43,68% oraz osoby po rozwodzie 31,81%. Wśród świadczeniobiorców zasiłków stałych blisko 90% to osoby biernie zawodowo, około 1% stanowią osoby pracujące. Nie zachodzą tu rozbieżności jeżeli chodzi o płeć - jest to dominująca pozycja na rynku pracy zarówno w odniesieniu do kobiet jak i do mężczyzn. W porównaniu z rokiem 2011 cechy demograficzno-społeczne świadczeniobiorców zasiłków stałych pozostają na podobnym poziomie.

Wśród świadczeniobiorców zasiłków stałych dominują osoby z orzeczeniem o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności które stanowią około 78 % ogółu. przy czym orzeczenie wydane na czas nieokreślony posiada ok. 41 % świadczeniobiorców. Około 21 % osób otrzymujących zasiłek stały to osoby z zaburzeniami psychicznymi.

Świadczeniobiorcy zasiłków stałych to przede wszystkim osoby prowadzące samodzielne, jednoosobowe gospodarstwa domowe – 89% ogółu świadczeniobiorców (w 2011 r. – 86%), osoby pozostające w rodzinach stanowią około 11% ogółu świadczeniobiorców. Wśród rodzin korzystających z zasiłków stałych małżeństwa stanowią ok. 5% (wśród nich najwięcej jest małżeństw bez dzieci) oraz rodziny niepełne 3% (w tej grupie najliczniej występują matki samotnie wychowujące jedno dziecko).

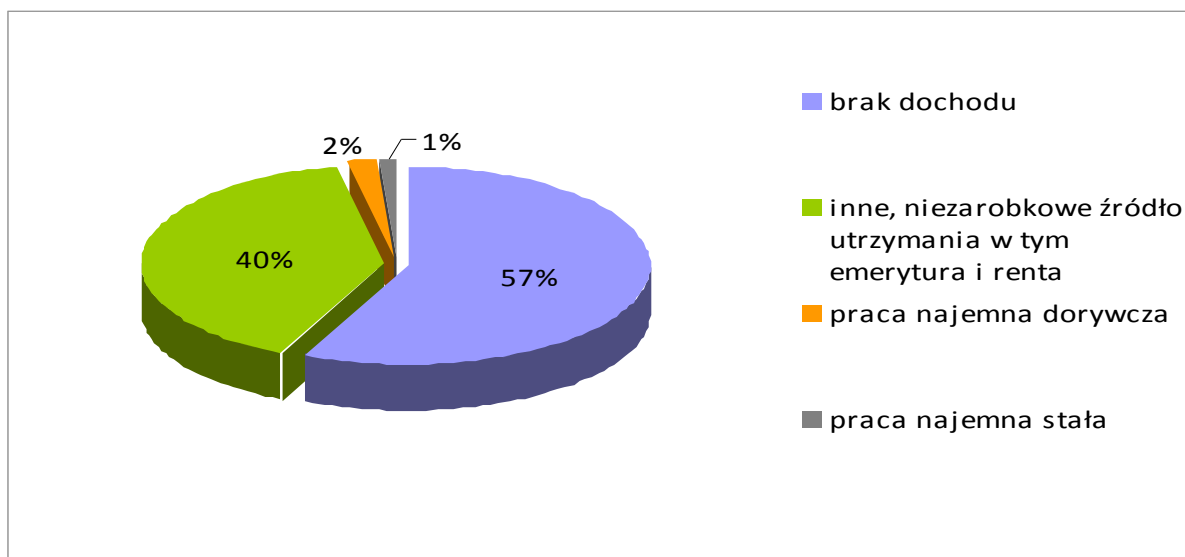
**Wykres: Typy rodzin świadczeniobiorców zasiłków stałych**



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OU POMOST

Świadczeniobiorcy zasiłków stałych należą przede wszystkim do rodzin nie posiadających własnego dochodu 57% ( w 2011 r. - 52%) oraz rodzin, których dochody pochodzą z niezarobkowych źródeł utrzymania – 40%, przy czym świadczenia emerytalno-rentowe to główne źródło utrzymania w przypadku rodzin 3% świadczeniobiorców.

**Wykres: Główne źródło utrzymania rodzin świadczeniobiorców zasiłków stałych**



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OU POMOST

Największy odsetek świadczeniobiorców zasiłków stałych rekrutuje się z rodzin nie wykazujących żadnych dochodów - stanowią oni 57% ogółu świadczeniobiorców oraz rodzin osiągających dochód w granicach 500 zł – 34%.

**Tabela: Wysokość łącznego dochodu w rodzinach świadczeniobiorców zasiłków stałych**

<b>bez dochodu</b>	<b>57%</b>
1-499	34%
500 i powyżej	9%

Źródło: opracowanie własne na podstawie OU POMOST

Poza ubóstwem i niepełnosprawnością do głównych problemów występujących w rodzinach świadczeniobiorców zasiłków stałych należą długotrwała lub ciężka choroba 75%, bezdomność 7% alkoholizm 7% i bezrobocie 10%.

#### **2.1.4. Nakłady finansowe na realizację zadania**

Na realizację zadania wydatkowano następujące środki:

- w 2009 r. - 14 352 857 zł,
- w 2010 r. - 13 851 767 zł,
- w 2011 r. - 12 919 649 zł,
- w 2012 r. – 12 383 214 zł.

Średnia miesięczna wysokość świadczenia na osobę w 2012 r. wyniosła 364,67 zł.

Nakłady finansowe na organizację realizacji zadania przedstawione są w rozdziale XIV dotyczącym funkcjonowania Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie.

### 2.1.5. Wnioski

W odróżnieniu od ogólnopolskiej tendencji wzrostu liczby odbiorców zasiłków stałych na przestrzeni lat 2005-2012, w Gminie Miejskiej Kraków od roku 2008 notujemy spadek liczby osób którym przyznawany jest ten rodzaj świadczenia.

W wyniku waloryzacji kryteriów dochodowych od miesiąca października 2012 r. nieznacznie tj. 1,69% kwartał do kwartału wzrosła liczba osób pobierających zasiłki stałe.

Szacuje się, że na ogólną liczbę świadczeniobiorców zasiłków stałych w kolejnych latach będą wpływać 3 główne czynniki:

- 1) skala poprawy sytuacji materialnej osób i rodzin w tym podjęcie pracy, uzyskanie uprawnień do świadczeń emerytalnych i rentowych. W 2012 r. około 34% zaewidencjonowanych powodów wstrzymań decyzji zasiłków stałych stanowiły powody związane z poprawą sytuacji osób,
- 2) skala uzyskiwania przez świadczeniobiorców kontynuacji posiadanych orzeczeń o niepełnosprawności w zakresie stopnia niepełnosprawności. Tylko około 40% świadczeniobiorców w roku 2012 legitymowało się orzeczeniem o niepełnosprawności wydanym na czas nieokreślony,
- 3) sytuacja demograficzna Gminy Miejskiej Kraków, głównie znaczący wzrost odsetka gospodarstw jednoosobowych w skali zbiorowości oraz wydłużanie się średniej długości życia. Prognoza ludności dla Krakowa opracowana przez GUS wskazuje na trwałość tendencji związanej ze wzrostem liczebności populacji w wieku poprodukcyjnym, co w konsekwencji spowoduje dalsze zwiększanie się liczby jednoosobowych gospodarstw domowych osób w starszym wieku, w tym głównie kobiet. Znajduje to odzwierciedlenie w populacji świadczeniobiorców zasiłków stałych, którymi w zdecydowanej większości są osoby prowadzące jednoosobowe gospodarstwa domowe, przy czym aktualnie przeważają mężczyźni. Ponadto wydłuża się przeciętne dalsze trwanie życia w związku z czym liczba osób starszych, niepełnosprawnych w populacji będzie wzrastać.

Przewiduje się również:

- a. utrzymanie tendencji spadkowej udziału liczby osób gospodarujących w rodzinie w ogólnej liczbie świadczeniobiorców zasiłków stałych,
- b. zmianę tendencji spadkowej dotyczącej kosztów udzielania świadczeń w formie zasiłków stałych. W latach 2010-2012 łączny koszt tych świadczeń notował spadek rok do roku. W roku 2013 w związku z waloryzacją kryteriów dochodowych wzrośnie w stosunku do lat ubiegłych jednostkowy koszt świadczenia a w konsekwencji łączna kwota udzielanych świadczeń,
- c. utrzymanie dotychczasowej tendencji dotyczącej średniej rocznej wysokości jednego świadczenia - średnia (lata 2005-2011) jest widocznie wyższa od średniej ogólnopolskiej. Powyższa relacja jest determinowana również przez znacząco większy w Gminie Miejskiej Kraków niż w skali Polski udział osób samotnie gospodarujących w skali wszystkich biorców zasiłków stałych.

### 2.2. Turnusy rehabilitacyjne

Formą wsparcia adresowaną do osób niepełnosprawnych jest udział w turnusie rehabilitacyjnym. Dofinansowanie uczestnictwa osób niepełnosprawnych i ich opiekunów w turnusach rehabilitacyjnych należy do zadań powiatu. Turnus oznacza zorganizowaną formę aktywnej rehabilitacji połączonej z elementami wypoczynku, której celem jest ogólna poprawa psychofizycznej sprawności oraz rozwijanie umiejętności społecznych uczestników, między innymi przez nawiązywanie i rozwijanie kontaktów społecznych, realizację i rozwijanie zainteresowań, a także przez udział w innych zajęciach przewidzianych

programem turnusu. Czas trwania turnusów wynosi co najmniej 14 dni. Osoba niepełnosprawna, której przyznano dofinansowanie, dokonuje wyboru turnusu sama, zgodnie z zaleceniami i przeciwwskazaniami lekarza zawartymi we wniosku lekarskim.

O dofinansowanie uczestnictwa w turnusie rehabilitacyjnym ze środków PFRON może ubiegać się osoba niepełnosprawna, jeżeli przeciętny miesięczny dochód rodziny, w rozumieniu przepisów o świadczeniach rodzinnych, podzielony przez liczbę osób we wspólnym gospodarstwie domowym, obliczony za kwartał poprzedzający miesiąc złożenia wniosku, nie przekracza kwoty:

- 65% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia - w przypadku osoby samotnej,
- 50% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia na osobę we wspólnym gospodarstwie domowym i została skierowana na turnus na wniosek lekarza, pod którego opieką się znajduje.

W przypadku przekroczenia kwot dochodu, o których mowa powyżej, kwotę dofinansowania pomniejsza się o kwotę, o którą ten dochód został przekroczony<sup>34</sup>.

### **2.2.1. Organizacje pozarządowe realizujące zadanie**

Zadanie nie może być realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

### **2.2.2. Kadra**

Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej.

### **2.2.3. Osoby korzystające z dofinansowania uczestnictwa w turnusach rehabilitacyjnych**

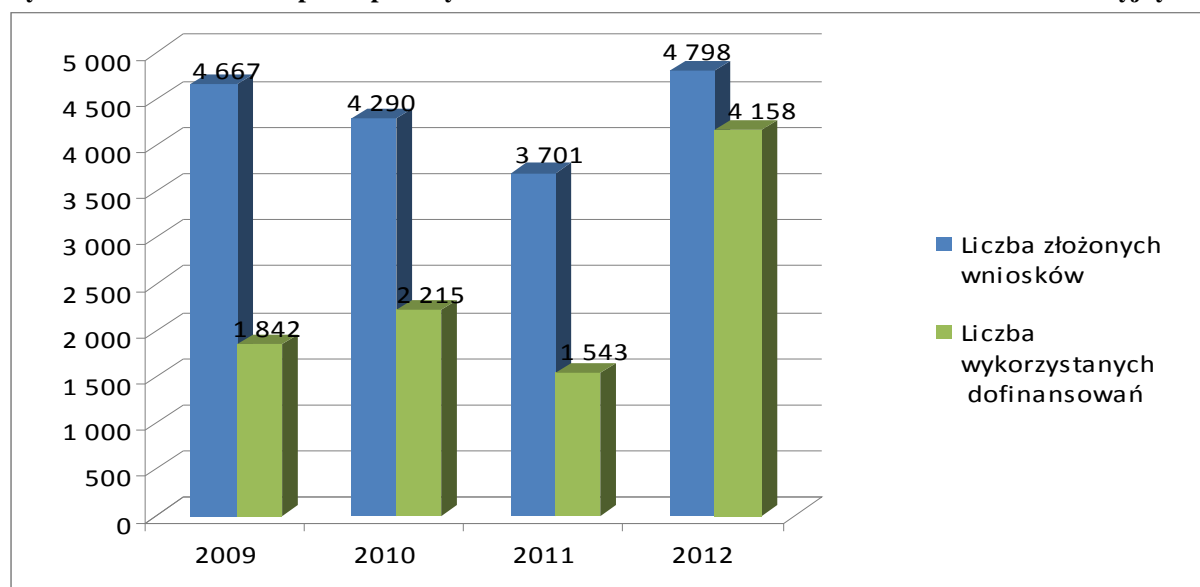
Analiza danych z lat 2009 - 2011 pokazuje spadek liczby osób ubiegających się o dofinansowanie uczestnictwa w turnusie rehabilitacyjnym (co mogło być wynikiem ograniczonych środków finansowych). Odsetek wykorzystanych dofinansowań w stosunku do ogólnej liczby złożonych wniosków w prezentowanym przedziale czasu wyniósł średnio ok. 45%. W roku 2012 sytuacja ta uległa zmianie. O dofinansowanie uczestnictwa w turnusie ubiegało się 4 798 osób niepełnosprawnych oraz 1322 opiekunów tych osób. Przyznano dofinansowanie 4 762 osobom niepełnosprawnym i 1308 opiekunom tych osób. Ostatecznie w wyniku zgłoszonych rezygnacji z turnusów skorzystało 4 158 osób niepełnosprawnych i 987 opiekunów tych osób.

---

<sup>34</sup> Art. 10c ust. 1, art. 35a ust. 1 pkt. 7 lit. "a" ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 roku o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (j.t.: Dz. U. z 2010 r, Nr 214, poz. 1407, z późn. zm.)



**Wykres: Wnioski osób niepełnosprawnych o dofinansowanie uczestnictwa w turnusach rehabilitacyjnych**



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

#### **2.2.4. Nakłady finansowe na realizację zadania**

Wysokość dofinansowania uczestnictwa w turnusach rehabilitacyjnych wyniosła:

- w 2009 r. – 1 743 160 zł;
- w 2010 r. – 2 047 801 zł;
- w 2011 r. – 1 763 388 zł;
- w 2012 r. – 4 285 175 zł.

Nakłady finansowe na organizację realizacji zadania w ramach MOPS przedstawione są w rozdziale XIV dotyczącym funkcjonowania Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie.

#### **2.2.5. Wnioski**

Liczba przyznanych dofinansowań uczestnictwa w turnusie rehabilitacyjnym uzależniona jest od wysokości środków przekazanych na realizację zadania przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. W ostatnich latach liczba osób zainteresowanych tą formą wsparcia malała, jednak odsetek pozytywnie rozpatrzonych wniosków oscylował w granicach 40-50%. W roku 2012 w wyniku dużo większej puli środków przeznaczonych na realizację tego zadania z turnusów rehabilitacyjnych skorzystało 86,7% osób, które złożyły wnioski.

Aby zapewnić możliwość skorzystania z udziału w turnusie jak największej liczbie osób Ośrodek stosuje określone w przepisach szczegółowych zasady dotyczące otrzymania dofinansowania m.in. prowadzona jest weryfikacja dotychczasowego uczestnictwa w turnusach, tak aby jak najwięcej nowych osób wymagających tego rodzaju wsparcia mogło z niego skorzystać.

### **2.3. Likwidacja barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych w związku z indywidualnymi potrzebami osób niepełnosprawnych**

Dofinansowanie likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych w związku z indywidualnymi potrzebami osób niepełnosprawnych należy do zadań powiatu.<sup>35</sup> Bariery architektoniczne to wszelkie utrudnienia występujące w budynku i jego elementach zewnętrznych, które ze względu na rozwiązania techniczne, konstrukcyjne lub warunki użytkowania uniemożliwiają lub zmniejszają swobodę ruchu osobom niepełnosprawnym. Likwidacja barier w miejscu zamieszkania osoby niepełnosprawnej ma na celu umożliwienie jej, lub w znacznym stopniu ułatwienie, wykonywania podstawowych, codziennych czynności, a przede wszystkim poruszania się w miejscu zamieszkania. W ramach tego zadania najczęściej Ośrodek przyznaje dofinansowanie do budowy pochylni dla osób niepełnosprawnych ruchowo umożliwiające samodzielne poruszanie się, w przypadku gdy zastosowanie innych rozwiązań z uwagi na warunki techniczne jest niemożliwe, zakupu i montażu podnośników, platform schodowych, transporterów schodowych, wind przyściennych i innych urządzeń do transportu pionowego, w przypadku, gdy zastosowanie urządzeń alternatywnych ze względu na wysokie koszty lub warunki techniczne nie jest możliwe, dostosowania łazienek i innych pomieszczeń w celu samodzielnego funkcjonowania. Bariery w komunikowaniu się to ograniczenia uniemożliwiające lub utrudniające osobie niepełnosprawnej swobodne porozumiewanie się lub przekazywanie informacji. Bariery techniczne to przeszkody wynikające z braku zastosowania lub niedostosowania odpowiednich do rodzaju niepełnosprawności przedmiotów lub urządzeń.

Likwidacja tych barier ma na celu umożliwienie, lub w znacznym stopniu ułatwienie, osobie niepełnosprawnej wykonywania podstawowych, codziennych czynności lub kontaktów z otoczeniem.

W ramach tego zadania najczęściej Ośrodek przyznaje dofinansowanie do: zakupu oporęczowania do mieszkania, podnośników wannowych i transportowo - kąpielowych, wózków toaletowych, lup, zestawów głośnomówiących, telefonów ze specjalistycznym oprogramowaniem dla osób niewidomych, programów udźwiękowiających.

#### **2.3.1. Organizacje pozarządowe realizujące zadanie**

Zadanie nie może być realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

#### **2.3.2. Kadra**

Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej

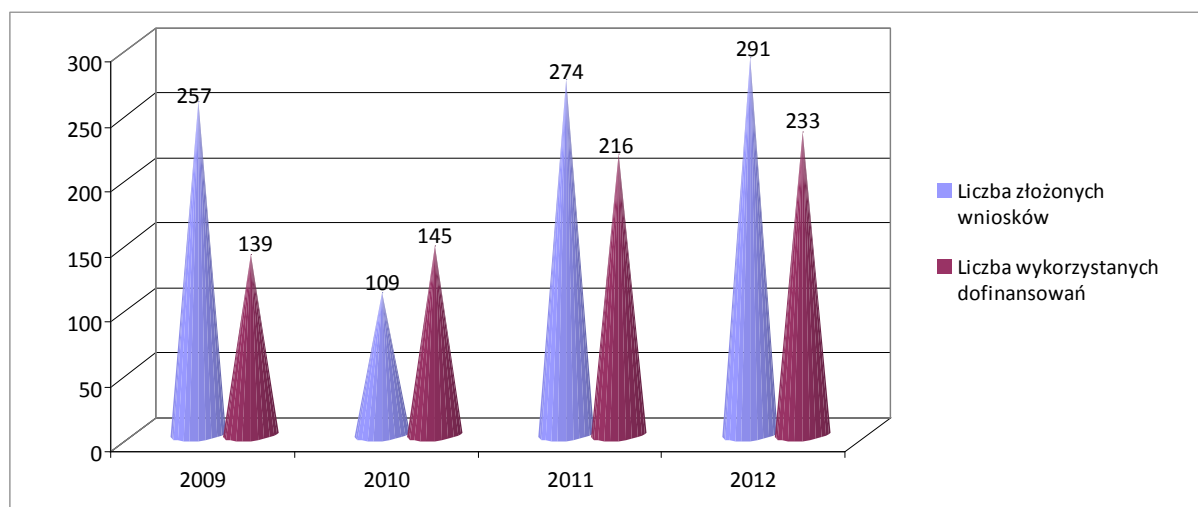
#### **2.3.3. Osoby korzystające z dofinansowania likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych w związku z indywidualnymi potrzebami osób niepełnosprawnych**

W roku 2012 liczba złożonych wniosków w ramach dofinansowania likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych wyniosła 2131, z czego liczba wykorzystanych dofinansowań wyniosła 1345.

---

<sup>35</sup> Art. 35a ust. 1 pkt. 7 lit. "d" ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 roku o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (j.t.: Dz. U. z 2010 r, Nr 214, poz. 1407, z późn. zm.)

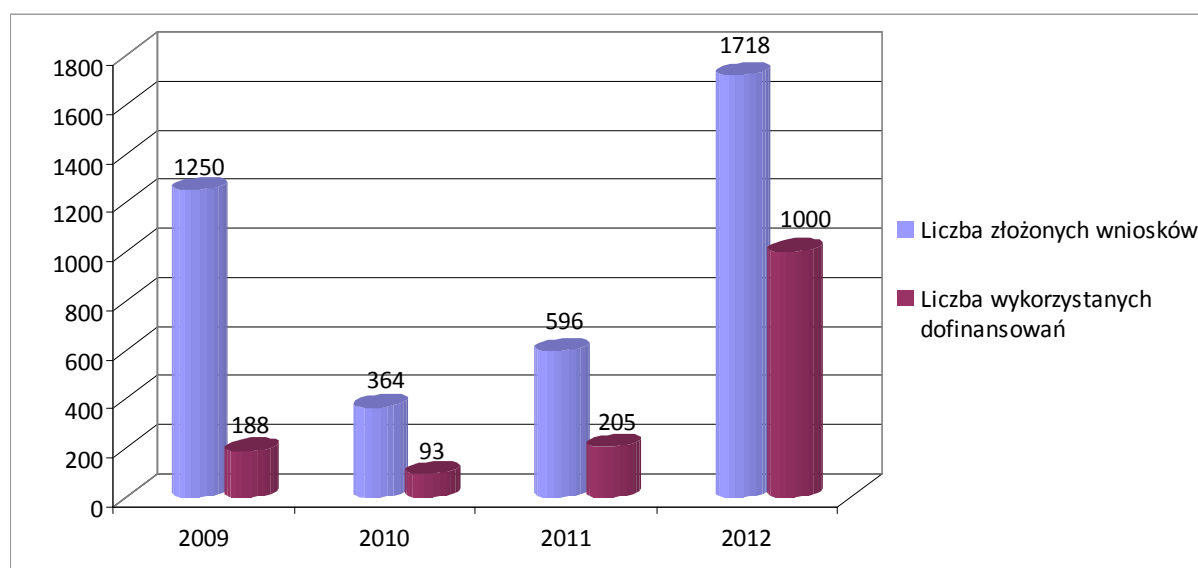
**Wykres : Wnioski o dofinansowanie likwidacji barier architektonicznych**



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

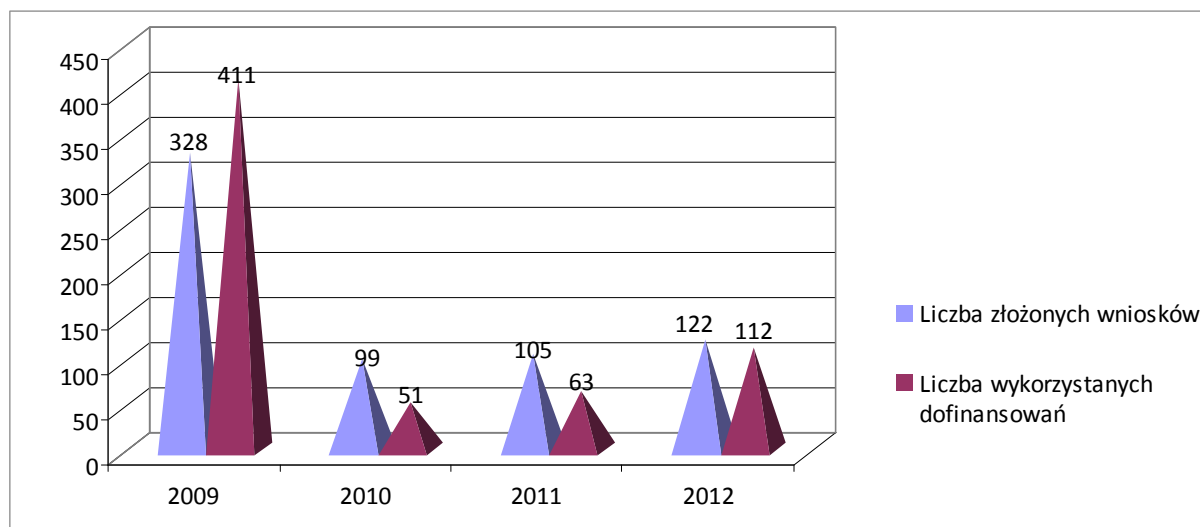
Najwięcej składanych wniosków z zakresu likwidacji barier dotyczy barier w komunikowaniu się. Jednocześnie odsetek pozytywnie rozpatrzonych wniosków tj. przyznanych dofinansowań jest w przypadku tych barier najniższy. Analizując stosunek liczby złożonych wniosków do liczby przyznanych dofinansowań w latach 2009 -2011 stwierdzamy, że najwyższy wskaźnik procentowy dotyczy likwidacji barier technicznych. W 2012 roku wskaźniki te kształtowały się podobnie jak w latach ubiegłych. Najwięcej rozpatrzonych wniosków pozytywnie, w stosunku do złożonych wniosków, dotyczyło dofinansowania likwidacji barier technicznych – 91,8%, najmniej dofinansowania likwidacji barier w komunikowaniu się – 58%.

**Wykres : Wnioski o dofinansowanie likwidacji barier w komunikowaniu się**



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

**Wykres : Wnioski o dofinansowanie likwidacji barier technicznych**



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

#### **2.3.4. Nakłady finansowe na realizację zadania**

Nakłady finansowe na realizację zadania wyniosły:

- 1) w 2009 r. – 2 149 316 zł, w tym na :
  - likwidację barier architektonicznych 1 490 573 zł
  - likwidację barier technicznych 262 890 zł,
  - likwidację barier w komunikowaniu się 395 853 zł.
  
- 2) w 2010 r. – 1 591 117 zł, w tym na:
  - likwidację barier architektonicznych 1 325 803 zł,
  - likwidację barier technicznych 63 428 zł,
  - likwidację barier w komunikowaniu się 201 886 zł.
  
- 3) w 2011 r. - 2 344 589,71 zł, w tym na:
  - likwidację barier architektonicznych 1 915 257,69 zł,
  - likwidację barier technicznych 77 518,70 zł,
  - likwidację barier w komunikowaniu się 351 813,32 zł.
  
- 4) w 2012 r. – 4 062 597,06 zł, w tym na:
  - likwidację barier architektonicznych 1 913 073,61 zł,
  - likwidację barier technicznych 312 320,83 zł,
  - likwidację barier w komunikowaniu się 1 837 202,62 zł.

Nakłady finansowe na organizację realizacji zadania w ramach MOPS przedstawione są w rozdziale XIV dotyczącym funkcjonowania Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie.

## VIII. Zasoby pomocy społecznej Gminy Miejskiej Kraków w zakresie pomocy rodzinom z dziećmi

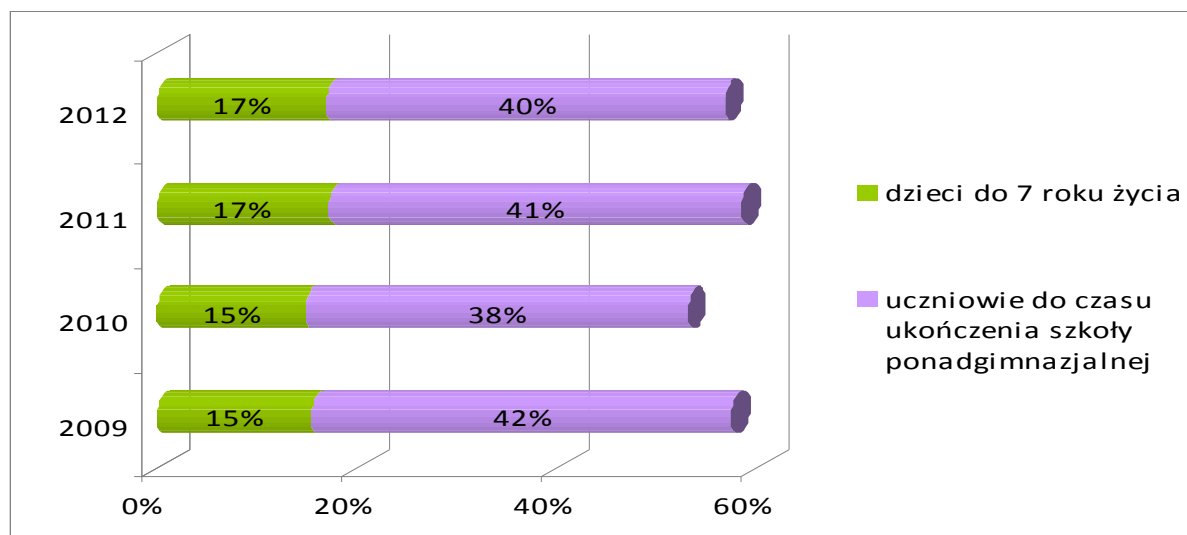
### 1. Świadczenia na rzecz rodzin z dziećmi

#### 1.1. Pomoc w formie posiłków oraz zasiłków celowych na zakup żywności lub posiłku

Wskazana forma pomocy została opisana w rozdziale X *Zasoby pomocy społecznej Gminy Miejskiej Kraków w zakresie pomocy osobom i rodzinom o niskich dochodach*, podrozdział 2.3. Szczególną grupą odbiorców świadczenia są dzieci i młodzież.

Odsetek dzieci, w wieku do ukończenia szkoły ponadgimnazjalnej, w ogólnej liczbie świadczeniobiorców wynosi średniorocznie ok. 37%. Udział dzieci w ogólnej liczbie osób otrzymujących pomoc w formie posiłku wynosi średnio ponad 55% w skali roku. W 2012 r. był najwyższy od czterech lat – 61%. Odsetek osób w poszczególnych kategoriach tj. dzieci do 7 roku życia oraz uczniów do czasu ukończenia szkoły ponadgimnazjalnej w prezentowanym przedziale czasowym utrzymuje się na zbliżonym poziomie.

Wykres: Udział dzieci w ogólnej liczbie osób objętych pomocą w formie posiłków.



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Osoby niepełnoletnie stanowią blisko 38% ogółu świadczeniobiorców pomocy udzielanej w ramach Programu. Wśród dzieci objętych dożywianiem nieznacznie więcej jest osób płci męskiej. Największy odsetek stanowią dzieci w wieku 7 – 13 lat, czyli uczęszczające do szkół podstawowych oraz dzieci w wieku przedszkolnym – 28,44%.

W szczególnie uzasadnionych przypadkach, gdy uczeń albo dziecko korzystające z zajęć w ramach rocznego przygotowania przedszkolnego w szkole lub przedszkolu wyraża chęć zjedzenia posiłku, dyrektor szkoły lub przedszkola udziela pomocy w formie posiłku, informując jednocześnie ośrodek pomocy społecznej, właściwy ze względu na miejsce zamieszkania ucznia lub dziecka, o udzieleniu pomocy. Przyznanie pomocy, o której mowa powyżej, nie wymaga ustalania sytuacji rodziny w drodze rodzinnego wywiadu środowiskowego oraz wydania przez ośrodek pomocy społecznej decyzji administracyjnej. Środki na zakup posiłku, są przekazywane przez ośrodek pomocy społecznej na podstawie sporządzonej listy uczniów lub dzieci oraz liczby spożytych posiłków w przyjętym okresie rozliczeniowym.

W 2012 r. dożywianie w ramach art. 6a prowadziło 218 placówek. Z posiłków przyznawanych dzieciom na podstawie decyzji dyrektora szkoły skorzystało 1129 dzieci, za które opłacono posiłki na łączną kwotę 388 588,37 zł.

### **1.1.1. Wnioski**

Analiza danych dotyczących realizacji programu „Pomoc państwa w zakresie dożywiania” za lata 2009 - 2012 wskazuje, że nie ma dzieci oraz osób wymagających dożywiania, które nie zostały objęte pomocą w ramach Programu. Niemniej jednak prognozy dotyczące liczby dzieci w Krakowie wskazują, że populacja ta będzie się systematycznie zwiększać, przy czym największy wzrost dotyczy dzieci w przedziale wiekowym 7-12 lat. Biorąc pod uwagę, że w 2012 roku udział dzieci w tym wieku w ogólnej liczbie osób objętych pomocą w ramach programu był największy koniecznym może się okazać zwiększenie skali świadczonej pomocy.

### **1.2. Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie**

Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie w zakresie przeciwdziałanie przemocy w rodzinie podejmują działania w oparciu o ustawę z dnia 29 lipca 1995 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieskie Karty”.

Zadania określone w powyższych aktach prawnych są realizowane wobec wszystkich członków w rodzinach uwikłanych w przemoc, zarówno wobec osób dotkniętych przemocą w rodzinie jak i wobec osób stosujących przemoc w rodzinie.

Osobom, co do których istnieje podejrzenie, że są dotknięte przemocą udzielana jest pomoc z zakresu wsparcia psychologicznego, prawnego, rodzinnego oraz socjalnego. Mają one także możliwość uczestniczenia w grupach wsparcia, które są organizowane przez pracowników na terenie Ośrodka bądź są prowadzone we współpracy z instytucjami świadczącymi pomoc psychologiczną w Krakowie.

Na terenie Krakowa funkcjonowały 4 Punkty Informacji, Wsparcia i Pomocy dla Osób Dotkniętych Przemocą w Rodzinie, które oferowały poradnictwo, możliwość uzyskania wsparcia oraz informacji na temat instytucji i osób pomagających osobom uwikłanym w przemoc. Punkty były czynne przez pięć dni w tygodniu po cztery godziny dziennie, w tym również po godzinach pracy Ośrodka. Dyżury w punktach pełnili prawnik, psycholog oraz pracownik socjalny. Dodatkowo pomoc psychologiczną i prawną można było uzyskać w ramach poradnictwa świadczonego w Filiach przez psychologów i prawników zatrudnionych w MOPS. Od 1 stycznia 2013 r. funkcjonowanie punktów zostało zakończone z uwagi na niskie zainteresowanie społeczności Krakowa oraz niewielką liczbę porad, jakie były udzielane w Punktach. Osoby, które obecnie potrzebują poradnictwa związanego z przemocą w rodzinie mają możliwość skorzystania z tej formy pomocy w działającym całodobowo OIK, ul. Radziwiłłowska 8b. Ponadto w ramach pracy socjalnej realizowanej w ramach Programu pracownicy socjalni oraz pozostali pracownicy zaangażowani w pracę z osobami dotkniętymi przemocą nadal udzielają wsparcia w trakcie wykonywanych obowiązków.

Praca z rodzinami, w których występuje przemoc jest podejmowana kompleksowo, dlatego do osób, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie również kierowane są działania w tym oddziaływania korekcyjno – edukacyjne. Polegają one na regularnych wizytach pracowników socjalnych w miejscu zamieszkania rodziny, motywowaniu do zmiany zachowania oraz do uczestniczenia w spotkaniach grupy korekcyjno – edukacyjnej prowadzonej przez pracowników Ośrodka. Ponadto osoby te mogą korzystać z bezpłatnych indywidualnych konsultacji psychologicznych.

Z uwagi na określoną w ustawie o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie rolę Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej, w odniesieniu do funkcjonującego w Gminie Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, pracownicy Ośrodka podejmują działania pomocowe w stosunku do każdej rodziny, w której zjawisko przemocy zostało ujawnione przez wszczęcie procedury „Niebieskie Karty”.

Działania związane z procedurą „Niebieskie Karty” stanowią element działań realizowanych w oparciu o uchwałę nr C/1334/10 z dnia 12 maja 2010 Rady Miasta Krakowa w sprawie przyjęcia Programu Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie dla Gminy Miejskiej Kraków. Realizacja Programu odbywała się w 2012 roku m.in. poprzez:

- tworzenie grup wsparcia dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie. W 2012 r. funkcjonowało 5 grup wsparcia, w których uczestniczyło 30 osób dotkniętych przemocą,
- podejmowanie działań korekcyjno – edukacyjnych skierowanych do sprawców przemocy. W 2012 r. udział w cotygodniowych spotkaniach dla osób stosujących przemoc w rodzinie wzięło 27 mężczyzn,
- podejmowanie przez pracowników socjalnych działań informacyjno – edukacyjnych skierowanych do ogółu społeczności lokalnej, grup ryzyka oraz do przedstawicieli instytucji oświatowych i ochrony zdrowia z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie. W 2012 r. pracownicy przeprowadzili 218 spotkań,
- w ramach realizacji procedury „Niebieskie Karty” zostało powołanych 967 grup roboczych, które spotykały się 3 705 razy.

### **1.2.1. Infrastruktura**

Realizacja Programu Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie odbywa się w zasobach lokalowych MOPS.

### **1.2.2. Organizacje pozarządowe realizujące zadanie**

Zadanie jest realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi w zakresie przewidzianym ustawą o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz rozporządzeniem Rady Ministrów w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieskie Karty”.

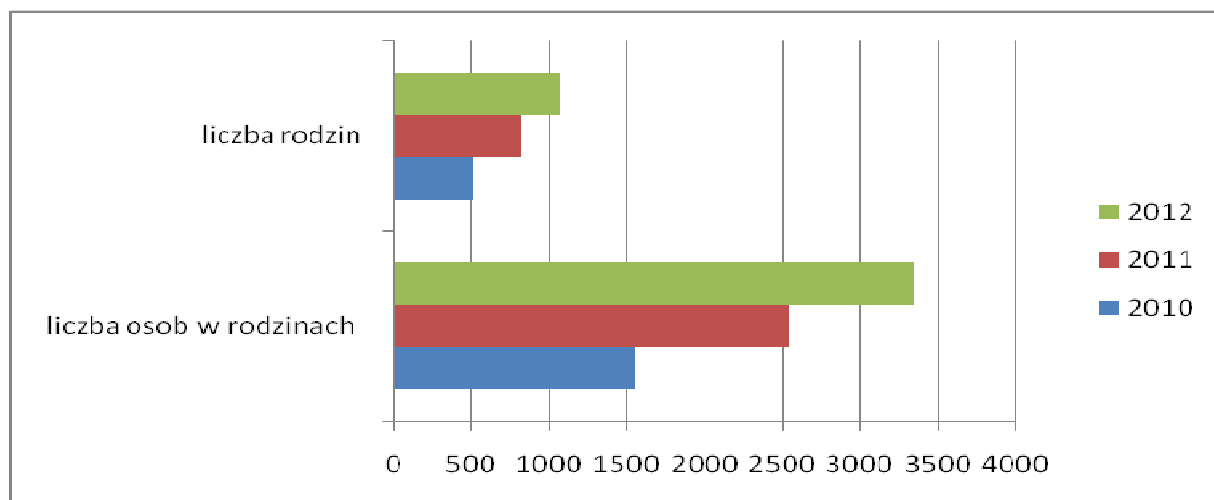
### **1.2.3. Kadra**

Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej.

### **1.2.4. Osoby i rodziny objęte pomocą w ramach Programu Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie**

Od czasu wejścia w życie procedury „Niebieskie Karty” ilość środowisk objętych przez Ośrodek pomocą z powodu stwierdzonej przemocy znacząco wzrosła. Ma to związek z przekazywaniem „Niebieskich Kart” wszczynanych przez wszystkie instytucje do tego uprawnione do kancelarii Przewodniczącego Zespołu Interdyscyplinarnego mieszczących się w Filiach Ośrodka oraz z faktem, że procedurę wszczyna się już w sytuacji powzięcia podejrzenia o zaistnieniu przemocy. Część z rodzin, w których doszło do zjawiska przemocy oprócz pomocy prawnej i psychologicznej otrzymuje również pomoc finansową. W 2012 r. Ośrodek przyznał pomoc finansową dla 170 rodzin objętych procedurą „Niebieskie Karty”.

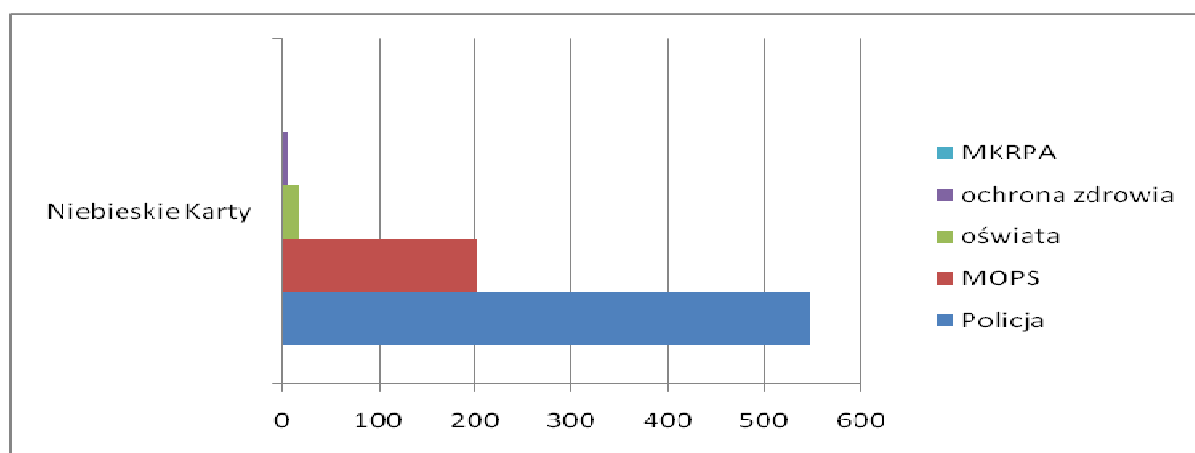
**Wykres : Liczba rodzin i osób objętych pomocą w sytuacji przemocy w rodzinie**



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W 2012 roku pracownicy socjalni założyli 202 „Niebieskie Karty”, z innych instytucji zobowiązanych do wszczynania procedury „Niebieskie Karty” w 2012 r. wpłynęło 570 „Niebieskich Kart” (548 – Policja, 17 – oświata, 5 – ochrona zdrowia, 0 - MKRPA) co w łącznej liczbie stanowi 772 „Niebieskie Karty”.

**Wykres : Liczba wszystkich „Niebieskich Kart” założonych w 2012 roku w Krakowie**

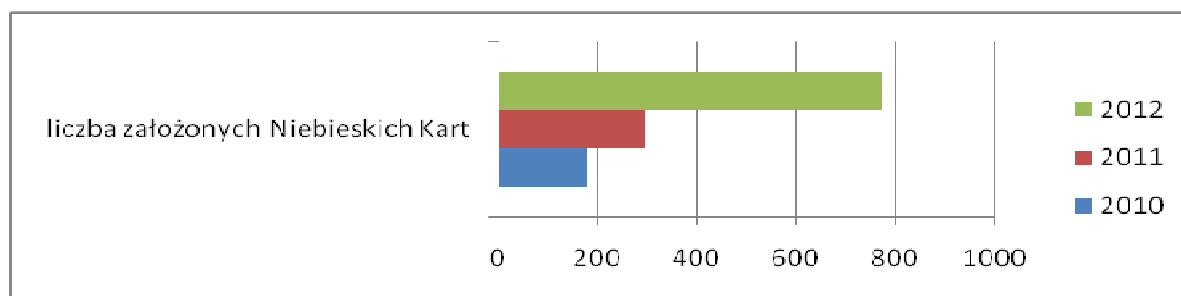


Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Poniższy wykres obrazuje wzrost liczby Niebieskich Kart, w oparciu o które udzielana była pomoc rodzinom dotkniętym przemocą w 2012 roku i w latach ubiegłych.



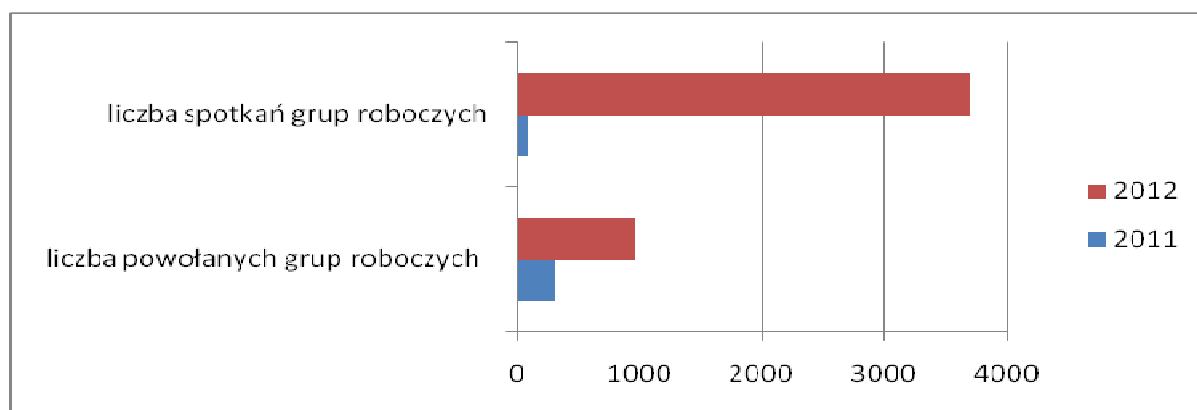
**Wykres : Porównanie liczby Niebieskich Kart z lat 2010 – 2012**



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W 2012 roku w odniesieniu do rodzin, w których doszło do przemocy powołanych zostało 967 grup roboczych, które spotykały się 3 705 razy.

**Wykres : Liczba powołanych grup roboczych oraz liczba zrealizowanych spotkań**



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

### **1.2.5. Nakłady finansowe na realizację zadania**

Realizacja działań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie w 2012 roku była dofinansowana ze środków Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego w kwocie 153 079zł.

Nakłady finansowe na organizację realizacji zadania w ramach MOPS przedstawione są w rozdziale XIV dotyczącym funkcjonowania Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie.

### **1.2.6. Działalność Ośrodka dla Osób Dotkniętych Przemocą**

Na podstawie zapisów ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie osobie dotkniętej przemocą w rodzinie udziela się bezpłatnej pomocy, w szczególności w formie:

- poradnictwa medycznego, psychologicznego, prawnego i socjalnego, zawodowego i rodzinnego;
- interwencji kryzysowej i wsparcia;
- ochrony przed dalszym krzywdzeniem, poprzez uniemożliwienie osobom stosującym przemoc korzystania ze wspólnie zajmowanego z innymi członkami rodziny mieszkania oraz zakazanie kontaktowania się i zbliżania do osoby pokrzywdzonej;
- zapewnienia osobie dotkniętej przemocą w rodzinie bezpiecznego schronienia w specjalistycznym ośrodku wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie;

Działalność Ośrodka dla Osób Dotkniętych Przemocą obejmuje udzielanie specjalistycznej pomocy w zakresie terapeutyczno - wspomagającym, w tym poradnictwa specjalistycznego psychologicznego, prawnego, pedagogicznego, rodzinnego, medycznego, pracy socjalnej oraz całodobowe zapewnienie schronienia.

W 2012 roku z pomocy w formie schronienia skorzystało 140 osób w tym 63 kobiety i 77 dzieci. Udzielonych zostało 2201 porad, z czego 803 udzielono osobom z zewnątrz, nie korzystającym z pomocy w formie schronienia.

#### **1.2.6.1. Infrastruktura**

W Gminie Miejskiej Kraków funkcjonuje jedna placówka udzielająca schronienia osobom doświadczającym przemocy prowadzona na zlecenie gminy przez organizację pozarządową.

**Tabela: Ośrodek dla Osób Dotkniętych Przemocą wraz z liczbą miejsc w latach 2009-2012\***

nazwa i adres jednostki	liczba miejsc 2009	liczba miejsc 2010	liczba miejsc 2011	liczba miejsc 2012
Ośrodek dla Osób Dotkniętych Przemocą os. Krakowiaków 46	50	50	50	50

\*wg danych na 31 grudnia danego roku;

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MOPS

#### **1.2.6.2. Organizacje pozarządowe realizujące zadanie**

Placówka jest prowadzona na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków przez Caritas Archidiecezji Krakowskiej.

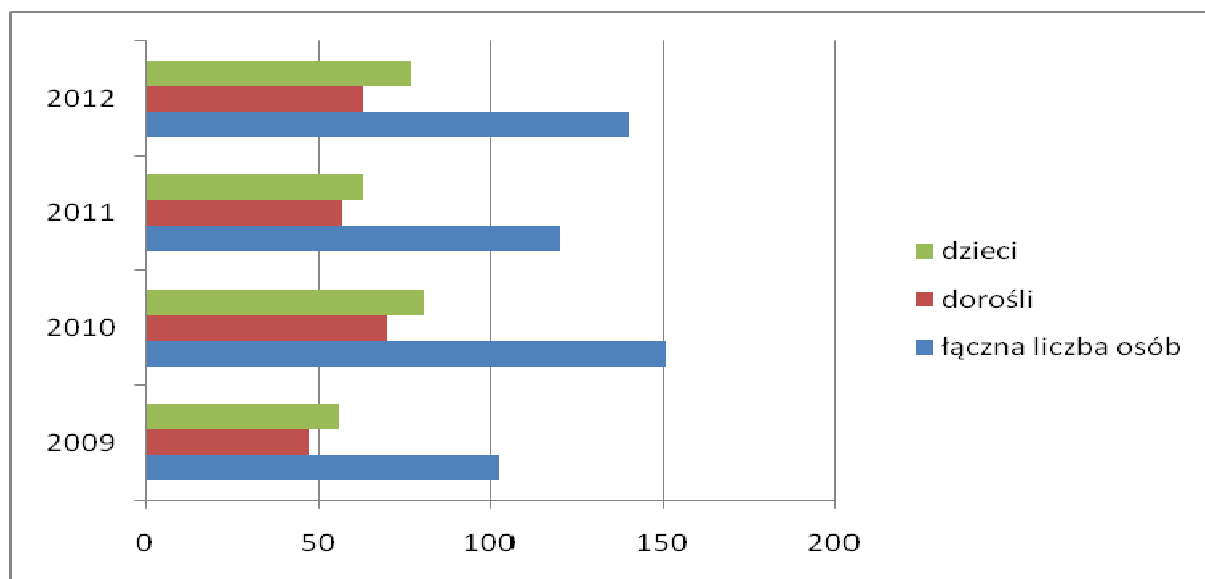
#### **1.2.6.3. Kadra**

W realizację zadania w 2012 roku zaangażowanych było 14 osób z organizacji pozarządowej.

#### **1.2.6.4. Osoby i rodziny korzystające ze wsparcia udzielanego przez Ośrodek dla Osób Dotkniętych Przemocą**

W latach 2009 - 2012 Ośrodek dla Osób Dotkniętych Przemocą udzielił schronienia średniorocznie ponad 120 osobom.

**Wykres: Liczba osób objętych schronieniem w Ośrodku dla Osób Dot. Przemocą w latach 2009 – 2012**



Zródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

#### **1.2.6.5. Nakłady finansowe na realizację zadania**

Wysokość dotacji przekazanej na realizację zadania wynosiła:

- w 2009 r. - 397 100 zł
- w 2010 r. - 425 100 zł
- w 2011 r. - 425 100 zł
- w 2012 r. - 425 100 zł.

Nakłady finansowe na organizację realizacji zadania w ramach MOPS przedstawione są w rozdziale XIV dotyczącym funkcjonowania Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie.

#### **1.2.7. Wnioski**

W latach 2010 - 2012 podwoiła się liczba rodzin objętych wsparciem w ramach realizacji zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Z pomocy Ośrodka dla Osób Dotkniętych Przemocą w 2012 roku skorzystało 20 osób więcej niż w roku poprzednim. Jest to poziom porównywalny z rokiem 2010.

Wraz z wejściem w życie w 2011 roku nowej procedury „Niebieskie Karty” zmieniła się struktura rodzin, które są obejmowane pomocą MOPS. Wcześniej Ośrodek realizował Niebieskie Karty głównie w rodzinach, które wymagały wsparcia finansowego i pomocy materialnej. Obecnie kryterium finansowe nie jest wyznacznikiem powodu, dla którego rodzina zostaje objęta pomocą Ośrodka, lecz wszystkie rodziny, w których doszło do ujawnienia zjawiska są obejmowane pomocą MOPS.

W oparciu o te przesłanki można postawić tezę, że infrastruktura służąca zapewnieniu schronienia dla osób doświadczających przemocy jest wystarczająca wobec istniejącego w środowisku zapotrzebowania, a zakres udzielanej pomocy dostosowany do diagnozowanego poziomu potrzeb.

### **1.3. Placówki wsparcia dziennego**

Zgodnie z ustawą z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, w celu wsparcia rodziny, dziecko może zostać objęte nieodpłatną opieką i wychowaniem w placówce wsparcia dziennego, prowadzonej w formie:

- opiekuńczej, w tym kół zainteresowań, świetlic, klubów i ognisk wychowawczych;
- specjalistycznej;
- pracy podwórkowej, realizowanej przez wychowawcę.

Placówka wsparcia dziennego prowadzona w formie opiekuńczej zapewnia dziecku: opiekę i wychowanie, pomoc w nauce i organizację czasu wolnego.

Do zadań placówek wsparcia dziennego prowadzonych w formie specjalistycznej należy w szczególności: organizacja zajęć socjoterapeutycznych, terapeutycznych, korekcyjnych, kompensacyjnych i logopedycznych oraz realizacja indywidualnych planów korekcyjnych, programów psychoedukacyjnych lub psychoprofilaktycznych, w szczególności terapię pedagogiczną, psychologiczną i socjoterapię.

Placówka wsparcia dziennego prowadzona w formie pracy podwórkowej realizuje natomiast działania animacyjne i socjoterapeutyczne.

Wszystkie placówki wsparcia dziennego, są zobowiązane współpracować z rodzicami lub opiekunami dziecka oraz placówkami oświatowymi i podmiotami leczniczymi. Pobyt jest dobrowolny, chyba, że do placówki skieruje sąd<sup>36</sup>.

Podstawowym zadaniem realizowanym przez placówki wsparcia dziennego było przeciwdziałanie umieszczeniu dziecka w całodobowej formie opieki.

Placówki wsparcia dziennego zaspokajają niezbędne potrzeby dziecka: bytowe, rozwojowe, emocjonalne, społeczne i religijne. Proponując i ukazując właściwe postawy i wartości, których niejednokrotnie brakuje w rodzinie biologicznej dziecka, placówka zapobiega powielaniu negatywnych wzorców i tworzeniu pokoleniowej patologii. Zadaniem placówek jest nie tylko bezpośrednia praca z dzieckiem, ale również praca z rodzinami wychowanków. Dzieci uczestniczą w zajęciach edukacyjnych, specjalistycznych i rekreacyjnych; mają również zapewniony posiłek. Placówki funkcjonują przez cały rok, we wszystkie dni robocze.

#### **1.3.1. Infrastruktura**

Na terenie Gminy Miejskiej Kraków w 2012 – według stanu na 31.12.2012 r. funkcjonowało 36 placówek wsparcia dziennego, czego 35 prowadzonych było przez 17 organizacji pozarządowych na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków, oraz 1 placówka funkcjonująca w strukturze publicznej placówki opiekuńczo – wychowawczej typu socjalizacyjnego.

#### **1.3.2. Organizacje pozarządowe realizujące zadanie**

Podmiotami realizującymi zadanie polegające na prowadzeniu niepublicznych placówek wsparcia dziennego na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków były: Towarzystwo Przyjaciół Dzieci Oddział Miejski Krakowski, Terenowy Komitet Ochrony Praw Dziecka, Towarzystwo Przyjaciół Dzieci Oddział Kraków Śródmieście, Towarzystwo Przyjaciół Dzieci Oddział Kraków Nowa Huta, Towarzystwo Przyjaciół Dzieci Oddział Kraków Krowodrza, Stowarzyszenie Rozwoju Dzieci i Młodzieży Alf, Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Nowej Huty, Stowarzyszenie Na Rzecz Integracji, Zgromadzenie SS św. Michała, Salezjański Ruch

<sup>36</sup> art. 18 ust. 1, art. 23, art. 24 ust. 1-4 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (j.t.: Dz. U. Nr 149 poz. 887 z późn. zm.)

Troski o Młodzież, Caritas Archidiecezji Krakowskiej, Parafia M.B. Częstochowskiej, Stowarzyszenie Siemacha, Kolegium Pijarów Kraków, Parafia pod wezwaniem św. Maksymiliana Kolbe, Stowarzyszenie Na Rzecz Integracji Fundacja Pomocy Rodzinie w Wychowaniu „Dom dla Dziecka” oraz Fundacja im. Św. Scholastyki.

### **1.3.3. Kadra**

W bezpośrednią realizację zadania w roku 2012 zaangażowane były 764 osoby z organizacji pozarządowych i 3 pracowników jednostek budżetowych (wg stanu na dzień 31.12.2012 r.)

**Tabela: Wykaz placówek wsparcia dziennego prowadzonych na terenie Gminy Miejskiej Kraków w latach 2009 – 2012\***

	nazwa placówki	adres placówki	forma placówki	liczba miejsc 2009	liczba miejsc 2010	liczba miejsc 2011	liczba miejsc 2012
1	Placówka Wsparcia Dziennego przy ZPOW Nr 1**	os. Szkolne 27	opiekunicza	20	20	20	0
2	Placówka Wsparcia Dziennego przy ZPOW Nr 2**	ul. Chmielowskiego 6		20	20	20	20
3	Placówka Wsparcia Dziennego prowadzona w formie opiekuńczej "Radość"	ul. Zamojskiego 1		40	40	40	40
4	Placówka Wsparcia Dziennego prowadzona w formie opiekuńczej "Wesołe Małolaty"	ul. Strzelców 15		65	65	65	65
5	Placówka Wsparcia Dziennego prowadzona w formie opiekuńczej "Wspólna Chata"	ul. Szlachtowskiego 31		60	60	60	60
6	Placówka Wsparcia Dziennego prowadzona w formie opiekuńczej "Amaltea"	ul. Borkowska 27		30	30	30	30
7	Placówka Wsparcia Dziennego prowadzona w formie opiekuńczej "Gratka"	ul. ks. Józefa 337		30	30	30	30
8	Placówka Wsparcia Dziennego prowadzona w formie opiekuńczej "Wesołe Urwisy"	ul. Popławskiego 17		45	45	45	45
9	Placówka Wsparcia Dziennego prowadzona w formie opiekuńczej "Dom"	ul. Skarbińskiego 16		25	25	25	25
10	Placówka Wsparcia Dziennego prowadzona w formie opiekuńczej "Promyczek"	ul. Włodkowica 7a		25	25	25	25
11	Placówka Wsparcia Dziennego prowadzona w formie opiekuńczej "Augustiańska"	ul. Augustiańska 22		35	35	35	35
12	Placówka Wsparcia Dziennego prowadzona w formie opiekuńczej "Przyjaciele K. Makuszyńskiego"	os. Na Wzgórzach 13a		55	55	55	55
13	Placówka Wsparcia Dziennego prowadzona w formie opiekuńczej "Dzieci z Jaskrowej"	Wadów, ul. Jaskrowa 5		30	30	30	30
14	Placówka Wsparcia Dziennego prowadzona w formie opiekuńczej "Alf"	ul. Tyniecka 122		35	35	35	35

15	Placówka Wsparcia Dziennego prowadzona w formie opiekuńczej "Świetliki"	al. Słowackiego 44		32	32	32	32
16	Placówka Wsparcia Dziennego prowadzona w formie opiekuńczej "Oratorium"	ul. Aleksandry 1		33	33	33	33
17	Placówka Wsparcia Dziennego prowadzona w formie opiekuńczej "Potworki"	os. Kalinowe 18		20	20	20	20
18	Placówka Wsparcia Dziennego prowadzona w formie opiekuńczej "Gwiazdeczki"	os. Albertyńskie 36		20	20	20	20
19	Placówka Wsparcia Dziennego prowadzona w formie opiekuńczej "Zwariowane Aniołki"	os. Wysokie 6		20	20	20	20
20	Placówka Wsparcia Dziennego prowadzona w formie opiekuńczej "Saltrom"	ul. Różana 5		70	70	70	70
21	Placówka Wsparcia Dziennego prowadzona w formie opiekuńczej "Mały Książę"	ul. Kurczaba 5		30	30	30	30
22	Placówka Wsparcia dziennego prowadzona w formie opiekuńczej Szklane Domy	os. Szklane Domy 7		25	25	25	25
23	Placówka Wsparcia dziennego prowadzona w formie opiekuńczej	Os. Słoneczne 1		0	0	0	30
				765	765	765	775
24	Placówka Wsparcia Dziennego prowadzona w formie specjalistycznej "Chatka Puchatka"	ul. Stachewicza 33	specjalistyczna	40	40	40	40
25	Placówka Wsparcia Dziennego prowadzona w formie specjalistycznej "Akademia Młodzieży"	ul. Radzikowskiego 29		82	82	82	82
26	Placówka wsparcia dziennego „SIEMACHA SPOT”, ul. Długa 42	ul. Długa 42		175	175	175	175
27	Placówka wsparcia dziennego „SIEMACHA SPOT” os. Górali 19	os. Górali 19		150	150	150	150

28	Placówka wsparcia dziennego „SIEMACHA SPOT”, ul. Na Kozłówce 25	ul. Na Kozłówce 25		175	175	175	175
29	Placówka wsparcia dziennego „SIEMACHA SPOT”, ul. Lea 55	ul. Lea 55		175	175	175	175
30	Placówka wsparcia dziennego „SIEMACHA SPOT”, ul. Mogilska 58	ul. Mogilska 58		150	150	150	150
31	Młodzieżowy Ośrodek Rozwoju Społecznego Bonarka City Center	ul. Kamieńskiego 11		0	0	150	175
32	Młodzieżowy ośrodek Rozwoju Społecznego Centrum Rozwoju Com Com Zone	ul. Ptaszyckiego 6		175	175	175	175
33	Młodzieżowy Klub Umiejętności "Progress"	ul. Konopnickiej 19		100	100	0	0
34	Placówka Wsparcia Dziennego prowadzona w formie specjalistycznej "Isierka"	ul. Strzelców 9a/1		30	30	30	30
35	Placówka Wsparcia Dziennego prowadzona w formie specjalistycznej "SOS"	ul. Pijarska 2		35	35	35	35
36	Placówka Wsparcia Dziennego prowadzona w formie specjalistycznej "Maximilianum"	os. Tysiąclecia 86		25	25	25	25
37	Placówka Wsparcia Dziennego prowadzona w formie specjalistycznej "Ikar"	ul. Bujaka 15		30	30	30	30
38	Placówka Wsparcia Dziennego prowadzona w formie specjalistycznej „Benedictus”	ul. Rynek Podgórski 4/1a		30	30	30	30
				1372	1372	1422	1447
<b>Łączna liczba miejsc</b>				<b>2137</b>	<b>2137</b>	<b>2187</b>	<b>2222</b>

\*wg danych na 31 grudnia danego roku

\*\* jednostki budżetowe

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

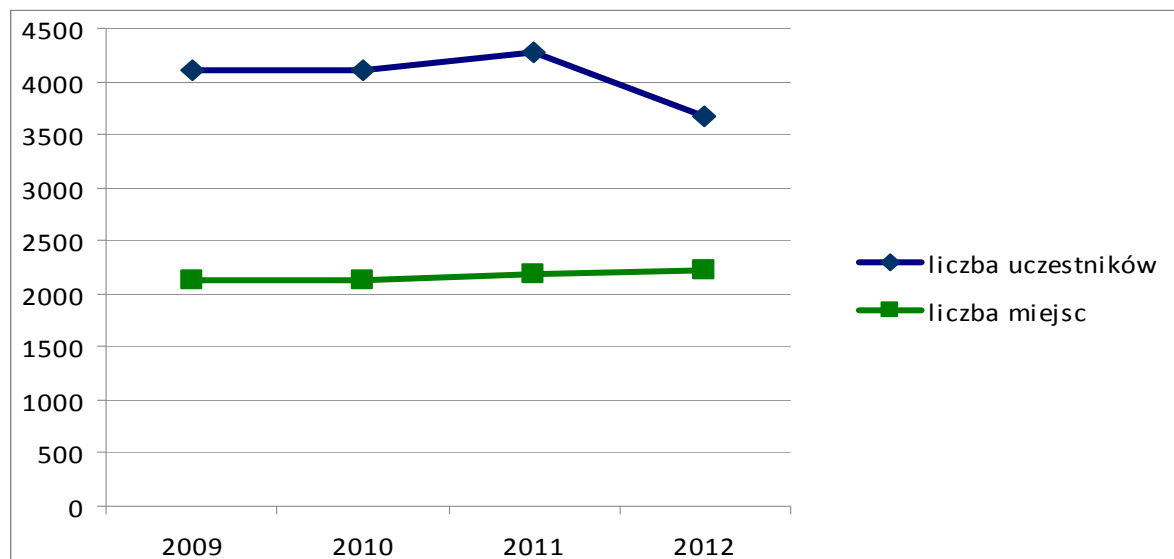


#### 1.3.4. Dzieci i młodzież korzystająca ze świadczeń w formie pobytu w placówkach wsparcia dziennego, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Liczba dzieci i młodzieży, które w latach 2009-2012 średniorocznie korzystało ze świadczeń oferowanych przez jednostki tego typu średniorocznie wynosi około 4 000.

Około 20% uczestników placówek wsparcia dziennego prowadzonych w formie specjalistycznej to dzieci i młodzież z rodzin z problemem alkoholowym. Analogiczny odsetek dla placówek prowadzonych w formie opiekuńczej wynosi około 19%<sup>37</sup>. Z uwagi na specyfikę tego typu pomocy, w szczególności fakt, że uczestnictwo w placówkach wsparcia dziennego jest ogólnodostępne i nie wymaga przeprowadzenia procedur administracyjnych, brak jest możliwości dokonania szczegółowej charakterystyki tej grupy świadczeniobiorców.

**Wykres: Liczba uczestników i liczba miejsc w krakowskich placówkach wsparcia dziennego w latach 2009-2012.**



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

#### 1.3.5. Nakłady finansowe na realizację zadania

Wydatki na bieżącą działalność placówek wsparcia dziennego wyniosły:

- w 2009 r.: 7 663 080 zł, w tym 212 230 zł to wydatki jednostek budżetowych;
- w 2010 r.: 7 773 236 zł, z czego 238 518 zł to wydatki jednostek publicznych;
- w 2011 r. 8 103 858 zł, w tym 236 269 zł przeznaczono na funkcjonowanie jednostek budżetowych,
- w 2012 r.: 8 110 077,65 w tym 171 477,65 zł przeznaczono na funkcjonowanie jednostek budżetowych

Nakłady finansowe na organizację realizacji zadania w ramach MOPS przedstawione są w rozdziale XIV dotyczącym funkcjonowania Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie.

<sup>37</sup> Wg danych z rocznych sprawozdań PARPA-G1 za lata 2009-2012

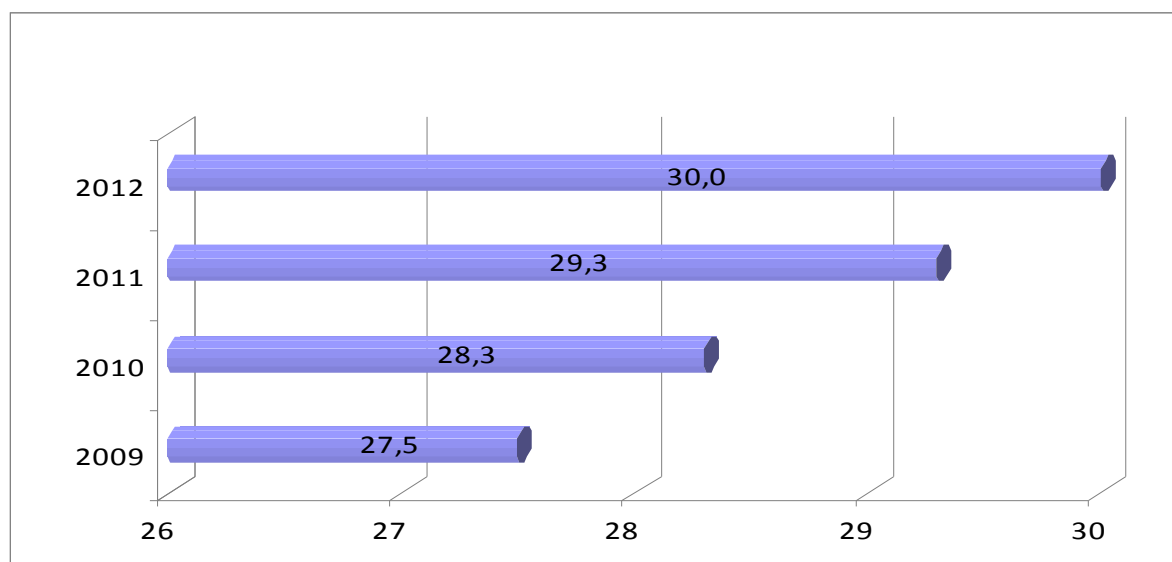
### 1.3.6. Wnioski

W okresie ostatnich 10 lat liczba placówek wsparcia dziennego podwoiła się. W latach 2009 – 2012 w sposób istotny wzrósł również wskaźnik liczby miejsc w placówkach wsparcia dziennego, w przeliczeniu na 1 000 dzieci i młodzieży w wieku szkolnym tj. w wieku 7-18 lat.

W roku 2012 obniżyła się liczba dzieci korzystających z opieki w placówkach wsparcia dziennego, ale nie przewiduje się, iż powyższa tendencja spadkowa się utrzyma. Wprawdzie prognozy demograficzne nie wskazują na znaczący wzrost ogólnej liczby dzieci i młodzieży w Krakowie, jednak wg szacunków nastąpi istotne zwiększenie liczebności grupy w przedziale wiekowym od 7 do 18 lat: z 74 585 w roku 2011 do 89 078 w roku 2025.

W związku z tym istniejąca infrastruktura w zakresie jednostek wspierających rodzinę powinna być sukcesywnie rozbudowywana. Szczególnie istotne jest zwiększanie liczby placówek wsparcia dziennego prowadzonych w formie specjalistycznej, lub liczby miejsc w tych placówkach. Mogą one stanowić istotny czynnik ograniczający występowanie wśród krakowskiej młodzieży postaw negatywnych.

**Wykres: Liczba miejsc w placówkach wsparcia dziennego w przeliczeniu na 10 000 mieszkańców Krakowa w wieku 7-18 lat.**



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS i MOPS

### 1.4. *Specjalistyczne usługi opiekuńcze dla rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi*

Do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym należy organizowanie i świadczenie usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych, w miejscu zamieszkania z wyłączeniem specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi<sup>38</sup>.

Pomoc w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi przeznaczona jest dla tych rodzin zamieszkałych na terenie Gminy Miejskiej Kraków, w których wychowywane jest przynajmniej jedno dziecko

<sup>38</sup> art. 17 ust.1 pkt 11 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (j.t.: Dz. U. z 2013 poz. 182)

niepełnosprawne i które w związku z niepełnosprawnością dziecka wymagają specjalistycznego wsparcia ze strony osób drugih.

Szczegółowe warunki przyznawania tej formy pomocy oraz ustalania odpłatności określa uchwała Nr LXXIV/941/09 Rady Miasta Krakowa z dnia 3 czerwca 2009 r. W przypadku, gdy dochód na osobę w rodzinie nie przekracza kryterium dochodowego określonego w art. 8 ust. 1 ustawy o pomocy społecznej, czyli aktualnie 456,00 zł, specjalistyczne usługi opiekuńcze świadczone są nieodpłatnie. W pozostałych przypadkach stosuje się tabele odpłatności określone w uchwale.

Celem przyznania pomocy w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi jest wsparcie rodziny w sposób umożliwiający zniwelowanie negatywnego wpływu niepełnosprawności dziecka na kształtowanie wzajemnych relacji pomiędzy członkami rodziny oraz na funkcjonowanie rodziny w otoczeniu społecznym.

Adresatami pomocy są niepełnosprawne dzieci, które mają zdiagnozowane różnego rodzaju dysfunkcje, między innymi autyzm i inne zaburzenia zachowania i rozwoju, dziecięce porażenie mózgowe, epilepsję, choroby nowotworowe, obniżenie poziomu rozwoju intelektualnego, achondroplazja oraz inne choroby uwarunkowane genetycznie.

Specyfika opisywanej formy pomocy polega na tym, że usługi skierowane są nie tylko do dziecka niepełnosprawnego, ale również – w takim samym, a nawet większym stopniu – do całej jego rodziny (rodzice, rodzeństwo, także dziadkowie). Usługi świadczą osoby ze specjalistycznym przygotowaniem zawodowym, w tym psycholog, pedagog, logopeda, asystent osoby niepełnosprawnej oraz pielęgniarka.

Dobór opiekuna o określonych kwalifikacjach podyktowany jest stwierdzonymi potrzebami rodziny. Niejednokrotnie u jednej rodziny usługi świadczy więcej niż jedna osoba (np. psycholog oraz dodatkowo logopeda).

Zakres czynności wykonywanych w ramach usług obejmuje:

1. Wspieranie rodziny w uczeniu i rozwijaniu umiejętności dziecka niepełnosprawnego niezbędnych do samodzielnego życia, w tym:
  - a) kształtowanie umiejętności zaspokajania podstawowych potrzeb życiowych i umiejętności społecznego funkcjonowania,
  - b) motywowanie do aktywności, leczenia i rehabilitacji,
  - c) prowadzenie treningów umiejętności samoobsługi i umiejętności społecznych,
  - d) wspieranie w codziennych czynnościach życiowych.
2. Interwencje i pomoc w życiu w rodzinie, w tym:
  - a) pomoc w radzeniu sobie w sytuacjach kryzysowych: wsparcie psychologiczne, rozmowy terapeutyczne, pomoc w zakresie ułatwienia dostępu do poradnictwa specjalistycznego oraz interwencji kryzysowej,
  - b) ułatwienie rodzinie dostępu do edukacji i kultury, jako uzupełnienie oferty podmiotów odpowiedzialnych za realizację tego typu zadań,
  - c) doradztwo w zakresie możliwości uzyskania pomocy ze strony innych instytucji świadczących pomoc rodzinom z dziećmi niepełnosprawnymi,
  - d) pomoc w załatwianiu spraw urzędowych związanych z niepełnosprawnością dziecka,
  - e) kształtowanie pozytywnych relacji w rodzinie oraz odpowiednich postaw wobec dziecka niepełnosprawnego.
3. Wspieranie i trening rodziny w zakresie wspomagania procesu leczenia dziecka niepełnosprawnego, w tym:
  - a) wsparcie i trening umiejętności pielęgnacji dziecka niepełnosprawnego, w szczególności: utrzymania higieny, zmiany opatrunków, użycia środków pomocniczych, materiałów medycznych i przedmiotów ortopedycznych,

- b) wsparcie i trening w zakresie uzgadniania i pilnowania terminów badań, zabiegów, wizyt u lekarza,
- c) wsparcie i trening w zakresie podawania leków oraz obserwowania ewentualnych skutków ubocznych ich stosowania,
- d) pomoc w dotarciu do placówek służby zdrowia oraz placówek rehabilitacyjnych.

Zakres usług uzależniony jest od sytuacji rodziny, która na zostać objęta pomocą, w tym w szczególności: liczby osób niepełnosprawnych w rodzinie, stanu zdrowia osób niepełnosprawnych oraz pozostałych członków rodziny, sytuacji zawodowej członków rodziny, a także innych czynników mogących mieć wpływ na zakres koniecznego wsparcia ze strony osób drugih. Maksymalny czas świadczenia usług wynosi 20 godzin tygodniowo, w szczególnie uzasadnionych przypadkach może zostać wydłużony do 30 godzin.

#### 1.4.1. Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Specjalistyczne usługi opiekuńcze dla rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi świadczone są przez Małopolski Zarząd Okręgowy Polskiego Czerwonego Krzyża.

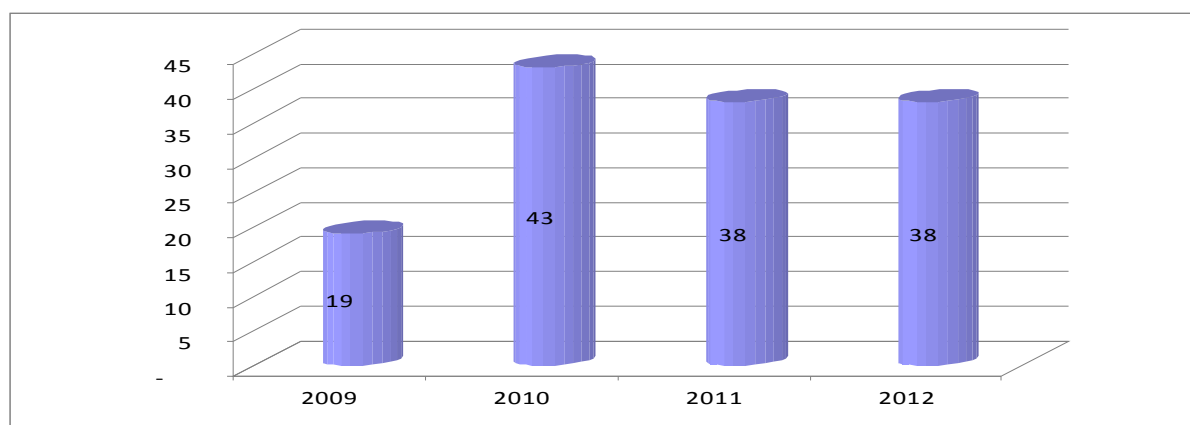
#### 1.4.2. Kadra

W realizację zadania zaangażowanych było 36 osób z organizacji pozarządowych.

#### 1.4.3. Rodziny korzystające ze świadczeń w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Pomoc w powyższej formie adresowana jest do rodzin. Pierwszym pełnym rokiem realizacji usług był rok 2010. Objęto wtedy pomocą 43 rodziny. Od 2011 r. z pomocy korzysta 38 rodzin.

**Wykres: Liczba rodzin objętych pomocą w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla rodzin z dziećmi**

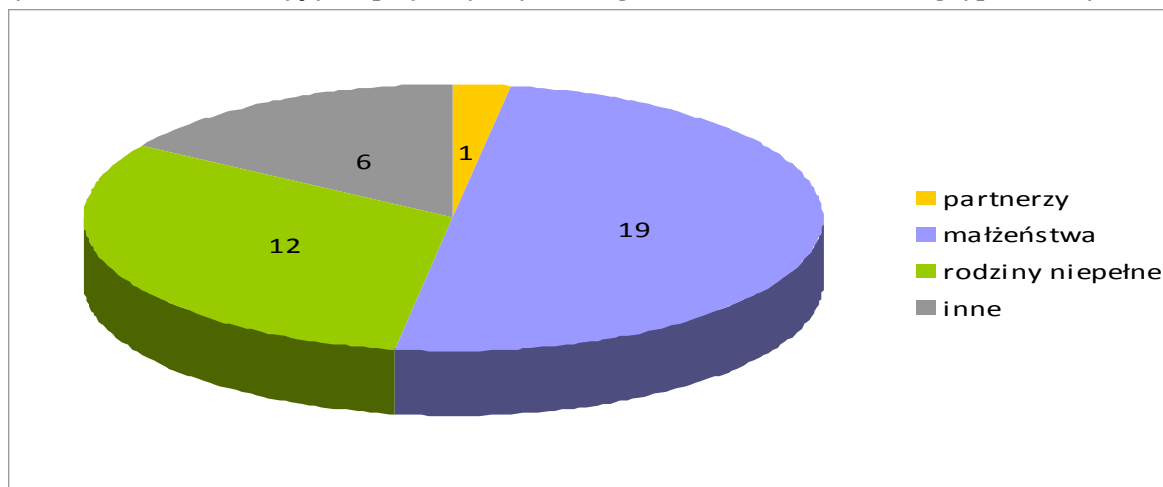


Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Z pomocy w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi korzystają przede wszystkim rodziny pełne, wśród których dominują małżeństwa. W grupie małżeństw najczęściej występują małżeństwa z dwojgiem dzieci. Rodziny niepełne to matki z jednym dzieckiem i matki z dwójką dzieci - stanowią odpowiednio po 6 rodzin. W porównaniu z rokiem 2011 cechy demograficzno-społeczne

rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi objętych pomocą w formie specjalistycznych usług opiekuńczych pozostają na podobnym poziomie.

**Wykres: Liczba rodzin objętych specjalistycznymi usługami dla rodzin z dziećmi wg typu rodziny**

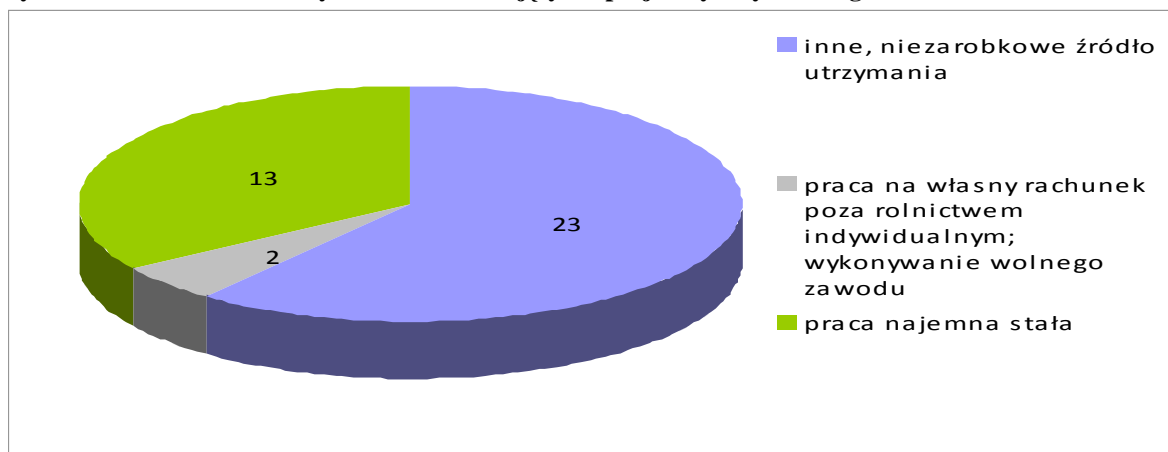


Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OU POMOST

Ponad połowa świadczeniobiorców pomocy (w rozumieniu osób będących podmiotami decyzji przyznającej pomoc) ma wykształcenie co najmniej średnie z czego jedna czwarta legitymuje się wykształceniem wyższym.

Rodziny korzystające z pomocy uzyskują dochody pochodzące przede wszystkim z niezarobkowych źródeł utrzymania w tym, w przypadku 3 rodzin jest to emerytura lub renta. Dla 13 rodzin głównym źródłem utrzymania jest dochód ze stałej pracy najemnej.

**Wykres: Główne źródło utrzymania rodzin objętych specjalistycznymi usługami dla rodzin z dziećmi**



Źródło: opracowanie własne na podstawie OU POMOST

Generalnie można stwierdzić, że rodziny korzystające z pomocy znajdują się w dobrej sytuacji materialnej. Najwięcej rodzin uzyskuje dochód w przedziale pomiędzy 1 500 a 2 999 zł, natomiast 14 rodzin posiada dochód w wysokości 3 000 zł lub więcej.

**Tabela: Dochód rodzin objętych pomocą w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi**

wysokość dochodu w rodzinach korzystających ze specjalistycznych usług opiekuńczych dla rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi	liczba rodzin
0-1499	9
1500-2999	15
3000 i powyżej	14

Zródło: opracowanie własne na podstawie OU POMOST

#### **1.4.4. Nakłady finansowe na realizację zadania**

Wysokość dotacji przekazanej na realizację zadania wynosiła:

- w 2009 r. – 41 900 zł
- w 2010 r. – 197 894 zł,
- w 2011 r. – 241 196 zł,
- w 2012 r. – 258 954 zł.

Nakłady finansowe na organizację realizacji zadania w ramach MOPS przedstawione są w rozdziale XIV dotyczącym funkcjonowania Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie.

#### **1.4.5. Wnioski**

W latach 2010 – 2012 wskaźnik jakim jest średnia liczba godzin usług na rodzinę tygodniowo wzrósł od 3,6 do 6,2 godziny. Wysokość środków przewidzianych na realizację zadania w 2013 r. pozwoli na zlecenie 9090 godzin. Tym samym wskaźnik, o którym mowa powyżej, przy tej samej liczbie rodzin korzystających z pomocy, zmaleje do 4,6 godziny. Biorąc pod uwagę, że dotychczas realizowane były wszystkie zlecone w ramach umowy z PCK godziny można przyjąć, że koniecznym jest zwiększenie nakładów finansowych na zadanie jakim jest świadczenie specjalistycznych usług opiekuńczych dla rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi.

Z danych Wydziału Spraw Społecznych UMK w Krakowie wynika, że w 2012 r. prawie 1 200 rodzin otrzymywało dodatek z tytułu kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego. Tym samym można uznać, że co najmniej tyle rodzin mogłoby się ubiegać o pomoc w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi. Należy mieć tu jednak na uwadze, że specjalistyczne usługi opiekuńcze dla rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi są stosunkowo nową formą pomocy świadczoną przez MOPS w Krakowie. Mając świadomość wielkość grupy osób w Krakowie potencjalnie uprawnionych do otrzymania tej formy pomocy można wnioskować, że w perspektywie czasu będzie zachodził konieczność znaczącego zwiększania zakresu w jakim realizowana jest pomoc.

### 1.5. Rodziny zastępcze spokrewnione i niezawodowe

Zgodnie z zapisami ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, piecza zastępcza dzieli się na pieczę rodzinną i instytucjonalną.

Rodzinna piecza zastępcza to system pieczy zastępczej, w skład którego wchodzi rodziny zastępcze oraz rodzinne domy dziecka.

Do dnia 31 grudnia 2011 r. system niezawodowych rodzin zastępczych tworzyły:

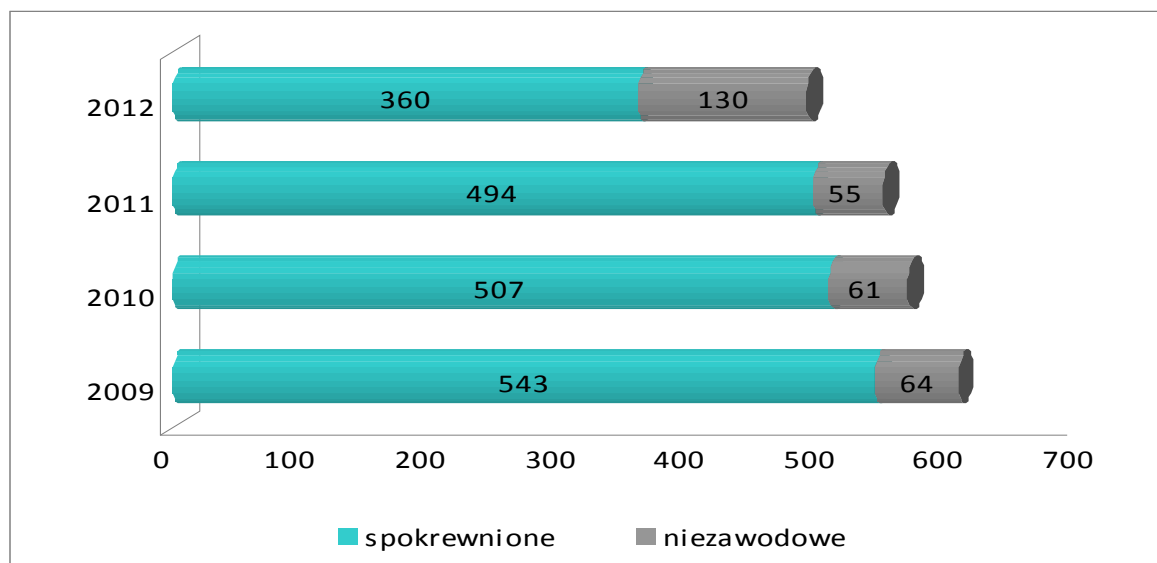
- rodziny zastępcze spokrewnione z dzieckiem, w których opiekunami byli zarówno wstępni i rodzeństwo, jak i dalsza rodzina dziecka oraz
- rodziny zastępcze niespokrewnione z dzieckiem.

Od dnia 1 stycznia 2012 r. w miejsce dotychczasowych niezawodowych rodzin zastępczych, w skład których wchodziły rodziny spokrewnione i niespokrewnione, ustawodawca wprowadził podział na:

- rodziny zastępcze spokrewnione, które tworzą wyłącznie wstępni lub rodzeństwo dziecka oraz
- rodziny zastępcze niezawodowe, w których opiekunami są dalsi krewni lub osoby niespokrewnione z dzieckiem<sup>39</sup>.

W związku z tym część dotychczasowych spokrewnionych rodzin zastępczych, od dnia 1 stycznia 2012 r. stało się z mocy ustawy, niezawodowymi rodzinami zastępczymi.

**Wykres: Spokrewnione i niezawodowe rodziny zastępcze objęte pomocą Ośrodka w latach 2009 – 2012**



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

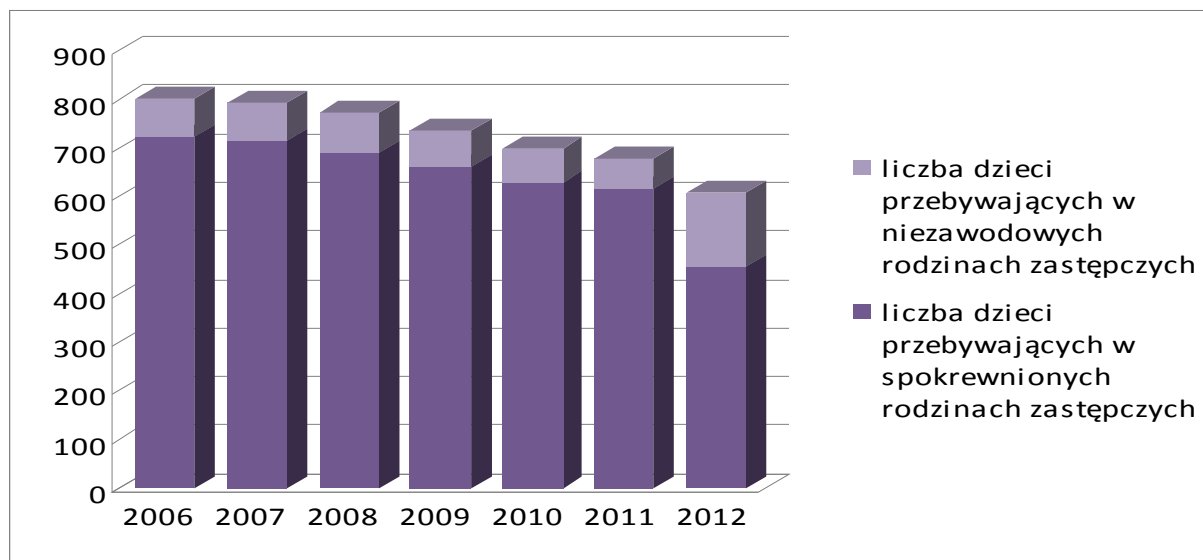
W latach 2009 – 2011 Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie obejmował pomocą średniorocznie 575 spokrewnionych i niespokrewnionych rodzin zastępczych. W 2012 roku objętych pomocą było 490 rodzin zastępczych.

Ustanowione przez sąd rodziny zastępcze w roku 2012 sprawowały opiekę nad 610 małoletnimi, zamieszkującymi na terenie Gminy Miejskiej Kraków. Od roku 2007 obserwuje się spadek liczby „nowych” dzieci umieszczanych w rodzinach zastępczych. W 2012 roku

<sup>39</sup> art. 41 ust. 3 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. Nr 149 poz. 887 z późn. zm.)

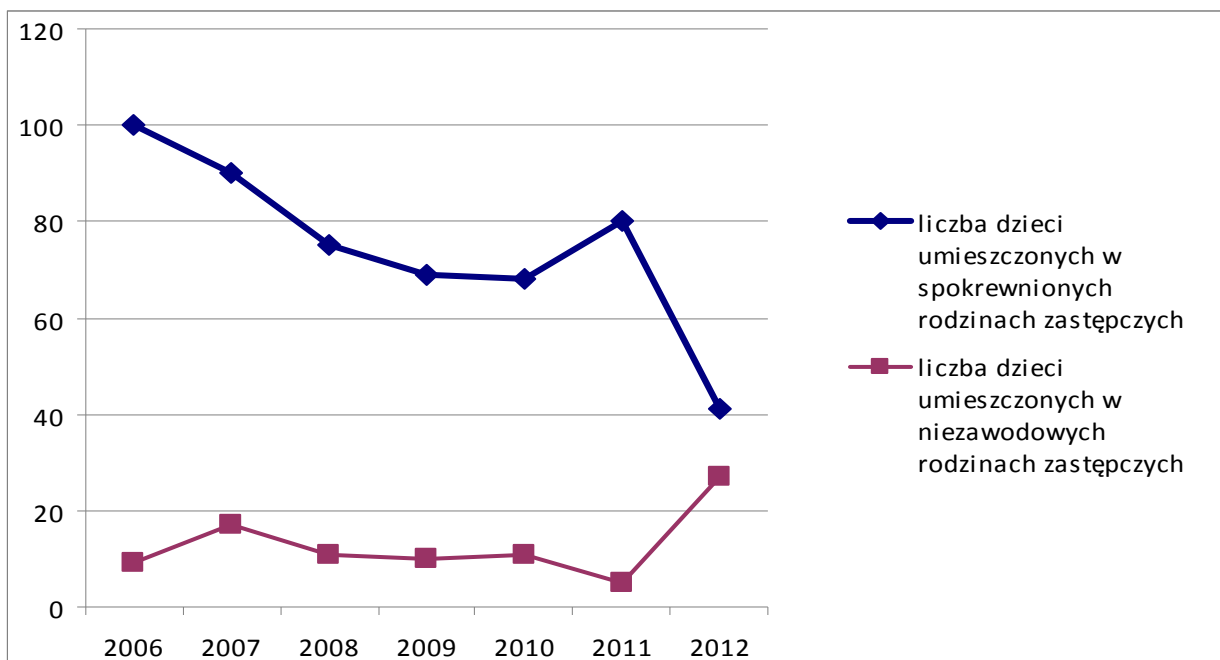
zostało umieszczonych w rodzinach zastępczych spokrewnionych 41 dzieci, w rodzinach zastępczych niezawodowych 27.

**Wykres: Liczba dzieci przebywających w spokrewnionych i niezawodowych rodzinach zastępczych w latach 2006 – 2012**



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

**Wykres: Liczba dzieci umieszczanych w spokrewnionych i niezawodowych rodzinach zastępczych w latach 2006 – 2012**



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W celu zapewnienia dzieciom opieki i wychowania w rodzinach zastępczych MOPS współpracuje z sądem rodzinnym. W roku 2007 nastąpiła intensyfikacja współpracy z krakowskimi sądami rodzinnymi w zakresie udziału Ośrodka w postępowaniach w sprawie umieszczenia dziecka w rodzinie zastępczej. Negatywna opinia o kandydatach na rodziców



zastępczych lub zgromadzony przez pracowników MOPS materiał dowodowy świadczący o niezasadności umieszczenia dziecka w rodzinie zastępczej jest zazwyczaj uwzględniany w postępowaniu sądowym. W latach 2009 - 2012 na zlecenie sądu zostało opracowanych 346 opinii o kandydatach do pełnienia funkcji spokrewnionej i niezawodowej rodziny zastępczej.

W ramach wsparcia dla rodzin zastępczych MOPS organizował szkolenia, mające na celu przygotowanie opiekunów do właściwego pełnienia powierzonej im roli. Ponadto dla spokrewnionych i niezawodowych rodzin zastępczych organizowano: grupy wsparcia, warsztaty psychoedukacyjne, szkolenia, przygotowywano plany pomocy dziecku, realizowano projekty z zakresu opieki nad dzieckiem i rodziną.

### **1.5.1. Organizacje pozarządowe realizujące zadanie**

Zadanie nie może być realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

### **1.5.2. Kadra**

Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej.

### **1.5.3. Rodziny korzystające ze świadczeń dla spokrewnionych i niezawodowych rodzin zastępczych, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy**

Dla uzyskania opisu rodzin zastępczych tego typu przeanalizowano dane z próby 610 dzieci, które przebywały w spokrewnionych i niezawodowych rodzinach zastępczych, objętych we wskazanym roku pomocą Ośrodka. Należy podkreślić, że jako świadczeniobiorcy w OU POMOST figurują w tym przypadku małoletni, w związku z tym brak jest danych dotyczących np. poziomu wykształcenia czy stanu cywilnego opiekunów zastępczych.

Wśród dzieci przebywających zarówno w spokrewnionych jak i niezawodowych rodzinach zastępczych tyle samo było chłopców i dziewczynek. Pomiędzy 70% badanej grupy dzieci jest w wieku 11-20 lat. Największa grupa dzieci przebywa w rodzinie składającej się z trzech osób 34,2%. Prawie co trzeci wychowanek przebywa w rodzinie składającej się z czterech osób.

Większość to rodziny z jednym dzieckiem – w przypadku rodzin spokrewnionych odsetek ten wynosił 79%, w przypadku rodzin niespokrewnionych – 86%. Opiekunowie spokrewnionych rodzin zastępczych to głównie osoby w średnim wieku i starsze – w przypadku 85% rodzin tego typu opiekunowie mieli 51 w więcej lat. To oznacza, że większość opiekunów spokrewnionych rodzin zastępczych stanowili dziadkowie. W przypadku opiekunów rodzin niezawodowych 60% stanowią osoby w wieku 41 do 60 lat. W porównaniu z rokiem 2011 dane dotyczące przedstawionych cech pozostają na zbliżonym poziomie.

Tabela: Spokrewnione i niezawodowe rodziny zastępcze według cech demograficzno – społecznych

cechy demograficzno-społeczne spokrewnionych i niezawodowych rodzin zastępczych	dziewczynki	chłopcy	ogółem
<b>wiek dzieci przebywających w rodzinach zastępczych</b>			
poniżej 5 r.ż.	5,2%	9,2%	7,2%
6-10	22,0%	22,3%	22,1%
11-15	35,4%	29,8%	32,6%
<b>16-20</b>	<b>36,7%</b>	<b>37,4%</b>	<b>37,0%</b>
powyżej 20	0,7%	1,3%	1,0%
<b>liczba osób w gospodarstwie domowym</b>			
2	13,2%	11,9%	12,6%
<b>3</b>	<b>34,8%</b>	<b>33,5%</b>	<b>34,2%</b>
4	26,5%	31,1%	28,8%
5	18,3%	14,0%	16,2%
6 i więcej	7,2%	9,5%	8,3%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OU POMOST

Od 2012 roku informacje dotyczące źródła utrzymania jak również wysokości dochodu w spokrewnionych i niezawodowych rodzinach zastępczych nie są zbierane w OU POMOST.

Do 31 grudnia 2012 r. rodzinom zastępczym udzielano pomocy pieniężnej na częściowe pokrycie kosztów utrzymania każdego umieszczonego w nich dziecka w wysokości 40% podstawy (tj. w wysokości 658,80 zł) pomniejszonej o kwotę odpowiadającą 50% dochodu dziecka lub w wysokości nieprzekraczającej 80% podstawy mając na uwadze wiek dziecka, jego stan zdrowia oraz niedostosowanie społeczne. Niezawodowa z dzieckiem rodzina zastępcza otrzymywała dodatkowo na każde umieszczone w niej dziecko kwotę odpowiadającą 10% podstawy, z tytułu sprawowania osobistej opieki nad dzieckiem i jego wychowaniem.

Na podstawie ustawy o pomocy społecznej rodziny zastępcze mogły otrzymywać ponadto świadczenia o charakterze fakultatywnym: jednorazowe świadczenie pieniężne na pokrycie niezbędnych wydatków związanych z potrzebami przyjmowanego do rodziny dziecka oraz na pokrycie skutków zdarzenia losowego.

#### 1.5.4. Nakłady finansowe na realizację zadania

Całkowity koszt świadczeń przyznanych spokrewnionym i niezawodowym rodzinom zastępczym wyniósł:

- w 2009 r.: 5 173 848 zł;
- w 2010 r.: 4 929 516 zł;
- w 2011 r.: 4 581 572 zł;
- w 2012 r.: 4 639 514 zł

Nakłady finansowe na organizację realizacji zadania w ramach MOPS przedstawione są w rozdziale XIV dotyczącym funkcjonowania Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie.

### 1.5.5. Wnioski

W związku z wejściem w życie ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej od dnia 1 stycznia 2012 r. w skład systemu pieczy rodzinnej wchodzi:

- rodziny zastępcze spokrewnione z dzieckiem, w których opiekunami są wstępni i rodzeństwo dziecka oraz
- rodziny zastępcze niezawodowe z dzieckiem tworzone przez osoby niebędące wstępnymi lub rodzeństwem dziecka.

Rodziny zastępcze, które uzyskały prawo do świadczeń przed 1 stycznia 2012 r. i we właściwym terminie złożyły wniosek o rozpatrywanie spraw dotyczących świadczeń na utrzymanie dzieci na zasadach dotychczasowych, otrzymują pomoc pieniężną na zasadach dotychczasowych, wynikających z ustawy o pomocy społecznej.

Na podstawie ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej<sup>40</sup> rodzinie zastępczej spokrewnionej i niezawodowej, na każde umieszczone dziecko, przysługuje świadczenie na pokrycie kosztów jego utrzymania w wysokości co najmniej 660 zł miesięcznie, w przypadku dziecka umieszczonego w rodzinie spokrewnionej i nie mniej niż 1000 zł miesięcznie, w przypadku dziecka umieszczonego w rodzinie niezawodowej. Powyższe kwoty pomniejsza się o połowę dochodu dziecka, czyli otrzymywane alimenty, rentę rodzinną oraz uposażenie rodzinne. Ponadto na dziecko legitymujące się orzeczeniem o niepełnosprawności lub orzeczeniem o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności przysługuje dodatek nie niższy niż 200 zł miesięcznie, na pokrycie zwiększonych kosztów utrzymania tego dziecka. Dodatkowo osoby sprawujące pieczę zastępczą mogą otrzymywać świadczenia o charakterze fakultatywnym: dofinansowanie do wypoczynku dziecka w wieku od 6 do 18 lat (raz w roku), jednorazową pomoc na pokrycie kosztów związanych z przyjęciem dziecka do rodziny oraz jednorazową lub okresową pomoc związaną z wystąpieniem zdarzenia losowego albo innych zdarzeń mających wpływ na jakość sprawowanej opieki. Ustawa o wspieraniu rodziny zakłada również możliwość przyznania niezawodowym rodzinom zastępczym środków na utrzymanie lokalu mieszkalnego.

W związku z powyższym rodziny spokrewnione otrzymały świadczenia wyższe o co najmniej 1,20 zł miesięcznie, rodziny spokrewnione, które z mocy ustawy stały się niezawodowymi o nie mniej niż 341,20 zł miesięcznie, natomiast rodziny zastępcze niespokrewnione, które stały się niezawodowymi o minimum 176,50 zł. Koszty wynikające z wypłaty świadczeń na dotychczasowych zasadach dla rodzin, które złożyły stosowny wniosek przed 1 stycznia 2012 r. wynoszą 148 889,13 zł w skali roku.

Mając powyższe na uwadze, koszt świadczeń dla rodzin zastępczych spokrewnionych i niezawodowych, wzrósł w stosunku do lat poprzednich o 523 844zł rocznie.

**Tabela: Prognozowane koszty świadczeń na utrzymanie dzieci w spokrewnionych i niezawodowych rodzinach zastępczych w latach 2012 - 2015**

rok	Liczba dzieci przebywających w rodzinach zastępczych spokrewnionych i niezawodowych	Kwota świadczeń na utrzymanie dzieci w rodzinach zastępczych		
		obligatoryjne	fakultatywne	łącznie
2012	610	4 615 493,33 zł	24 021,21zł	4 639 514,85 zł
2013	615	4 653 323 zł	10 000zł	4 663 323 zł

<sup>40</sup> art. 80 ust. 1-3, art. 81 i art. 83 ust. 1-2 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. Nr 149 poz. 887 z późn. zm.)

2014	620	4 691 153 zł	10 000zł	4 701 153 zł
2015	625	4 728 983 zł	10 000 zł	4 738 983 zł

Nie przewiduje się aby wejście w życie ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej wpłynęło w znaczący sposób na liczbę rodzin zastępczych spokrewnionych ustanawianych przez sąd rodzinny. Zadaniem MOPS jest wspieranie tych rodzin w realizacji pełnionych przez nie funkcji, tak aby jakość świadczonej opieki, a co za tym idzie sytuacja opiekuńczo - wychowawcza dziecka objętego opieką, była optymalna. Cel ten zostanie osiągnięty poprzez zapewnianie rodzinom szkoleń mających na celu podnoszenie ich kwalifikacji, organizowanie grup wsparcia, organizowanie pomocy wolontariuszy, prowadzenie poradnictwa i terapii dla osób sprawujących rodzinną pieczę zastępczą i ich dzieci oraz dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej, zapewnianie pomocy prawnej osobom sprawującym rodzinną pieczę zastępczą, w szczególności w zakresie prawa rodzinnego.

### ***1.6. Zawodowe rodziny zastępcze***

Zawodowe rodziny zastępcze są formą rodzinnej pieczy zastępczej. W ich skład wchodzi:

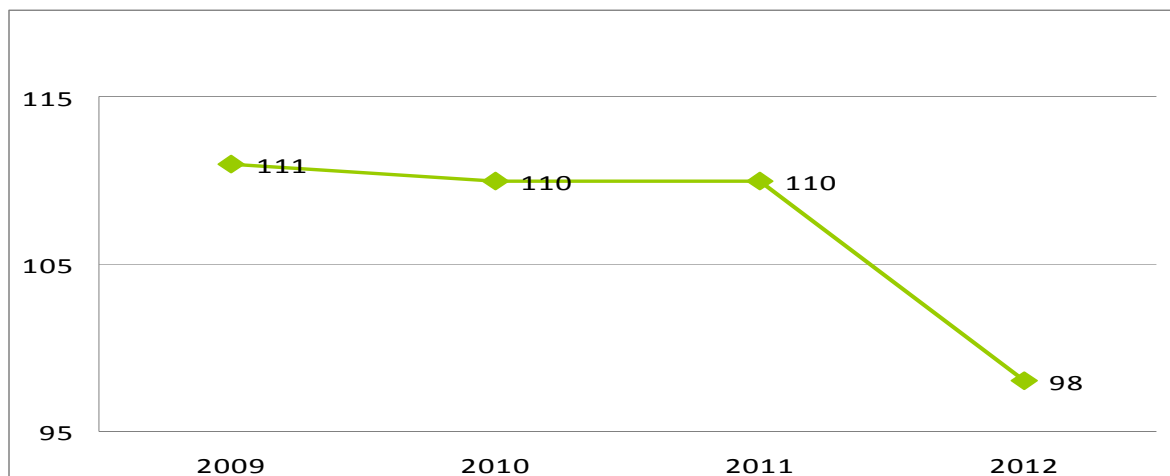
- Rodziny zastępcze pełniące funkcję pogotowia rodzinnego,
- Zawodowe specjalistyczne rodziny zastępcze.

Zawodowa rodzina zastępcza pełniąca funkcję pogotowia rodzinnego to interwencyjna, krótkoterminowa forma opieki nad dzieckiem, sprawowana przez odpowiednio przeszkolone rodziny do czasu uregulowania sytuacji prawnej dziecka. W rodzinach tego typu umieszcza się dziecko na maksymalny okres 8 miesięcy lub do zakończenia postępowania sądowego i powrotu do rodziny, przysposobienia albo skierowania dziecka do stałej formy rodzinnej pieczy zastępczej<sup>41</sup>. Na dzień 31 grudnia 2012 r. w Krakowie funkcjonowało 25 zawodowych rodzin zastępczych pełniących funkcję pogotowia rodzinnego, dysponujące 47 miejscami dla dzieci. W roku 2012 zawarto 3 nowe umowy z rodzinami na pełnienie funkcji pogotowia rodzinnego. W porównaniu z rokiem 2009, zarówno liczba miejsc w formach pieczy zastępczej tego typu jak i liczba pogotowi rodzinnych uległa zmniejszeniu. Liczba dzieci przebywających w pogotowia rodzinnych, w latach 2010 – 2011 wyniosła 110 małoletnich, natomiast w roku 2012 – 98 dzieci.

---

<sup>41</sup> art. 58 ust. 4 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. Nr 149 poz. 887 z późn. zm.)

**Wykres: Liczba dzieci przebywających w zawodowych rodzinach zastępczych pełniących funkcję pogotowia rodzinnego w latach 2009 – 2012**



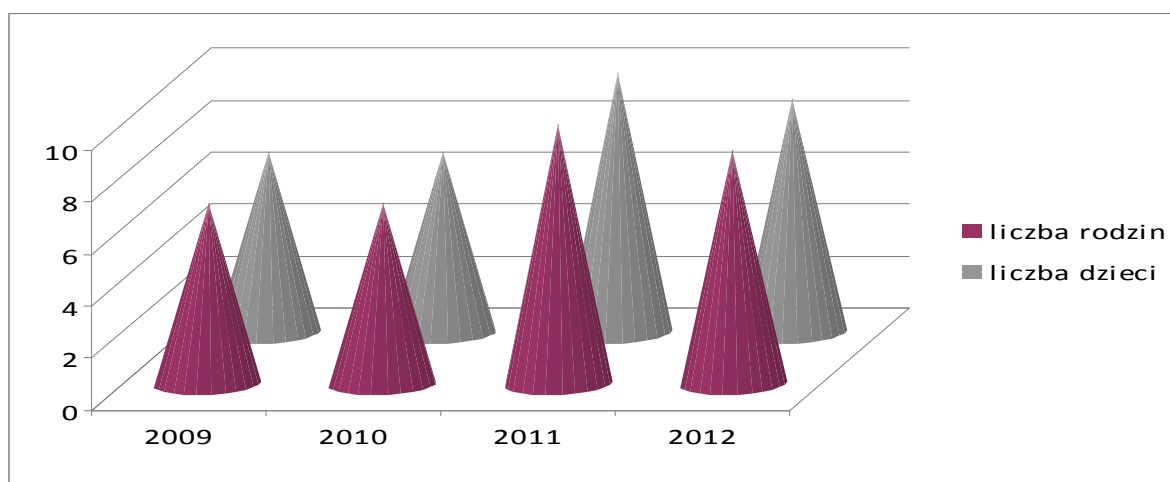
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Zawodowa specjalistyczna rodzina zastępcza to forma rodzinnej pieczy zastępczej, której zadaniem jest zapewnienie opieki szczególnej grupie dzieci. Umieszcza się w nich dzieci z różnego typu problemami, w tym:

- dzieci legitymujące się orzeczeniem o niepełnosprawności lub orzeczeniem o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności;
- dzieci na podstawie ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich;
- małoletnie matki z dziećmi<sup>42</sup>.

Na terenie Gminy Miejskiej Kraków w roku 2012 funkcjonowało 9 zawodowych specjalistycznych rodzin zastępczych, obejmujących opieką 9 dzieci z problemami zdrowotnymi, wymagających szczególnej opieki i pielęgnacji: zespół Downa, McCarthy’ego oraz Zespół Alkoholowy Płodu.

**Wykres: Liczba rodzin zastępczych zawodowych specjalistycznych wraz z liczbą małoletnich pozostających pod opieką w latach 2009 – 2012**



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

<sup>42</sup> art. 59 ust. 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. Nr 149 poz. 887 z późn. zm.)

### 1.6.1. Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie może być realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

### 1.6.2. Kadra

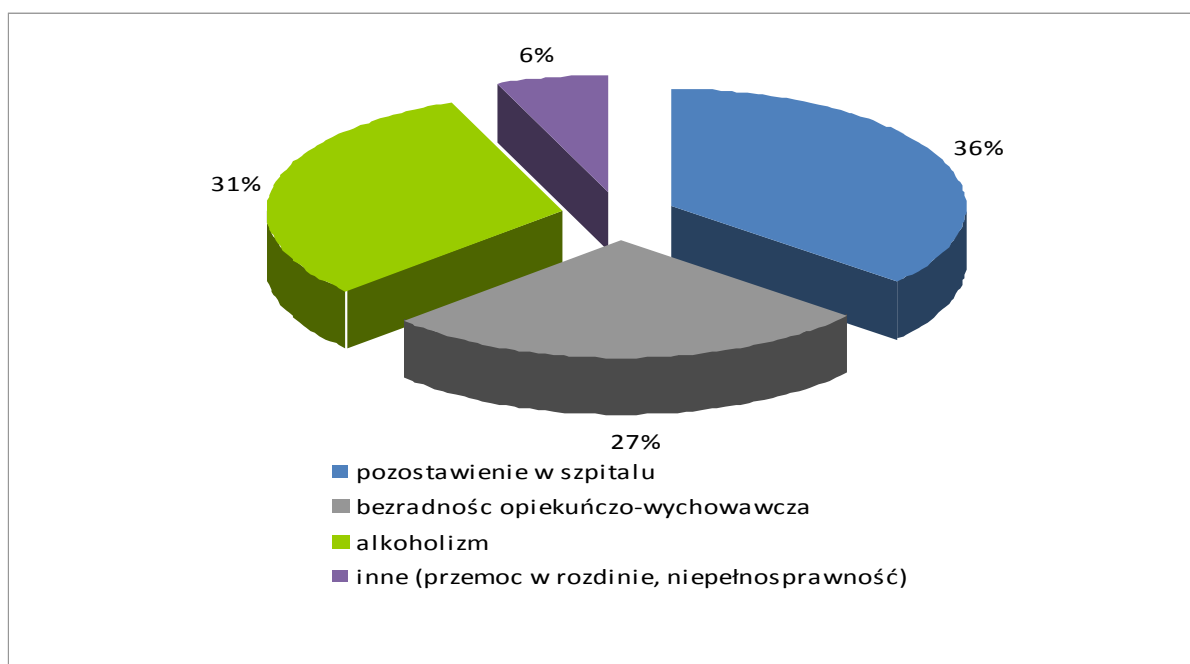
Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej.

### 1.6.3. Dzieci umieszczone w zawodowych rodzinach zastępczych, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Na dzień 31.12.2012 r. 90% dzieci przebywających w pogotowiu rodzinnym miało od 0 do 3 lat. Dwie trzecie pogotowia stanowiły rodziny z dwójką dzieci. Niespełna 80% rodzin zastępczych pełniących funkcję pogotowia rodzinnego tworzyli opiekunowie w wieku 41 – 60 lat<sup>43</sup>.

Umieszczenie dziecka w zawodowej rodzinie zastępczej, pełniącej funkcję pogotowia rodzinnego spowodowane jest głównie: pozostawieniem przez matkę noworodka w szpitalu, alkoholizmem w rodzinie lub bezradnością w sprawach opiekuńczo – wychowawczych skutkująca zaistnieniem sytuacji zagrażających zdrowiu i życiu dziecka

**Wykres: Przyczyny umieszczenia dzieci w zawodowych rodzinach zastępczych pełniących funkcję pogotowia rodzinnego w roku 2011**



Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy skierowań wydanych w roku 2011

Wśród dzieci przebywających w dniu 31.12.2012 r. w zawodowych specjalistycznych rodzinach zastępczych około 44% było w wieku od 0 do 3 lat. Identyczny był odsetek małych dzieci w wieku od 6 do 14 lat. Wszystkie rodziny przyjęły na wychowaniu jedno dziecko. Opiekunowie tworzący zawodowe specjalistyczne rodziny zastępcze są

<sup>43</sup> Źródło: dane ze sprawozdania PS-02 – stan na dzień 31.12.2012 r.

zdecydowanie młodszy od osób prowadzących pogotowia rodzinne – tylko jedna osoba przekroczyła 51 rok życia<sup>44</sup>.

#### 1.6.4. Nakłady finansowe na realizację zadania

Wysokość środków wydatkowanych na funkcjonowanie zawodowych rodzin zastępczych wyniosła łącznie:

- w roku 2009: 647 534 zł, w tym 47 275 zł przeznaczono na funkcjonowanie zawodowych specjalistycznych rodzin zastępczych;
- w roku 2010: 572 642 zł, z czego 76 819 zł stanowiły wydatki na świadczenia dla zawodowych specjalistycznych rodzin zastępczych;
- w roku 2011: 598 821 zł, z czego 86 531 zł wydatkowano na pomoc dzieciom umieszczonym w zawodowych specjalistycznych rodzinach zastępczych.
- w roku 2012: 938 246,83, z czego 199 659,74 zł wydatkowano na pomoc dzieciom umieszczonym w zawodowych specjalistycznych rodzinach zastępczych. Większe koszty funkcjonowania zawodowych rodzin zastępczych w roku 2012 wynikają z wypłacenia dodatkowych świadczeń zgodnie z ustawą z dnia 9 czerwca 2011r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

Nakłady finansowe na organizację realizacji zadania w ramach MOPS przedstawione są w rozdziale XIV dotyczącym funkcjonowania Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie.

#### 1.6.5. Wnioski

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie rocznie, średnio kieruje około 70 dzieci do zawodowych rodzin zastępczych. Jak wynika z trendu wieloletniego, podobna sytuacja będzie utrzymywać się w kolejnych latach.

**Tabela: Liczba dzieci, którym wydano skierowanie do zawodowej rodziny zastępczej w latach 2009 – 2012**

wiek dzieci	2009		2010		2011		2012	
	liczba skierowań	odsetek skierowań	liczba skierowań	odsetek skierowań	liczba skierowań	odsetek skierowań	liczba skierowań	odsetek skierowań
0 – 6 lat	69	97 %	68	99 %	78	100 %	53	99%
7 -12 lat	2	3 %	1	1 %	0	0 %	1	1%

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy skierowań do zawodowych rodzin zastępczych

#### 1.7. Rodzinne Domy Dziecka

Rodzinny Dom Dziecka jest formą rodzinnej pieczy zastępczej, którą tworzą małżonkowie lub osoba nie pozostająca w związku małżeńskim. Powyższa forma sprawuje opiekę nad łącznie nie więcej niż 8 dzieci oraz osób, które osiągnęły pełnoletność przebywając w pieczy zastępczej. W roku 2012 podpisano 3 umowy na prowadzenie rodzinnych domów dziecka dla 19 dzieci. Powyższe formy pieczy zastępczej powstały w wyniku przekształcenia placówek opiekuńczo – wychowawczych typu rodzinnego, zgodnie z

<sup>44</sup> Źródło: dane ze sprawozdania PS-02 – stan na dzień 31.12.2012 r.

art. 229 ust. 6 ustawy dnia 9 czerwca 2011r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

### **1.7.1. Organizacje pozarządowe realizujące zadanie**

Zadanie nie jest realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

### **1.7.2. Kadra**

Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej.

### **1.7.3. Dzieci umieszczone w rodzinnych domach dziecka, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy**

Z opieki i wychowania w rodzinnych domach dziecka w roku 2012 skorzystało 24 dzieci. Na dzień 31.12.2012 r. 47% dzieci przebywających w rodzinnych domach dziecka miało od 7 do 13 lat, a 37% dzieci było w wieku 14 – 17 lat. Umieszczenie dziecka w rodzinnym domu dziecka spowodowane jest głównie: bezradnością w sprawach opiekuńczo – wychowawczych, przemocą w rodzinie oraz długotrwałą chorobą jednego z rodziców.

### **1.7.4. Nakłady finansowe na realizację zadania**

Wysokość środków, przeznaczonych w 2012 roku na pomoc dzieciom umieszczonym w rodzinnych domach dziecka wyniosła 126 706,37 zł. Wydatki związane z utrzymaniem lokalu mieszkalnego w budynku wielorodzinnym lub domu jednorodzinnego wyniosły 22 838,48 zł. Natomiast wysokość środków finansowych na pokrycie innych nieprzewidzianych kosztów związanych z opieką i wychowaniem dziecka oraz funkcjonowaniem rodzinnego domu dziecka wyniosła 23 701,68 zł. Poniesione w roku 2012 koszty związane z przeprowadzeniem niezbędnego remontu wyniosły 1 000,00 zł.

## **1.8. Placówki opiekuńczo – wychowawcze**

Dziecko pozbawione częściowo lub całkowicie opieki rodzicielskiej, po wyczerpaniu możliwości udzielenia pomocy w rodzinie naturalnej lub umieszczenia w rodzinie zastępczej, mogło zostać umieszczone w placówce opiekuńczo – wychowawczej typu:

- interwencyjnego,
- rodzinnego,
- socjalizacyjnego.

Placówki opiekuńczo – wychowawcze zobowiązane były do zapewnienia dziecku całodobowej opieki i wychowania oraz zaspokajania niezbędnych potrzeb rozwojowych i bytowych<sup>45</sup>.

### **1.8.1. Infrastruktura**

Według stanu na 31.12.2012 r. w Krakowie funkcjonowało łącznie 30 placówek opiekuńczo-wychowawczych zapewniających 512 miejsc. Z placówek opiekuńczo – wychowawczych skorzystało łącznie 711 dzieci.

---

<sup>45</sup> art. 80 ust. 1, ust. 3 i ust. 6 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (j.t.: Dz. U. z 2013 poz. 182)



- ✓ 2 placówki typu interwencyjnego (publiczna dla chłopców i niepubliczna dla dziewcząt), zapewniające doraźną opiekę nad dzieckiem w czasie trwania sytuacji kryzysowej, w szczególności w przypadkach wymagających natychmiastowego zapewnienia opieki - do czasu wydania przez sąd postanowienia o umieszczeniu dziecka w placówce, rodzinie zastępczej, adopcyjnej lub powrocie do rodziny biologicznej. W placówkach tego typu w roku 2012 przebywało łącznie 144 dzieci;
- ✓ 19 placówek typu socjalizacyjnego, zapewniających opiekę łącznie 407 dzieciom;
- ✓ 8 placówek typu rodzinnego, w których w 2012 roku przebywało łącznie 86 dzieci.
- ✓ 1 niepubliczna placówka, łącząca zadania placówki typu socjalizacyjnego oraz interwencyjnego. W 2012 r. z placówki skorzystało 74 dzieci.

W ramach 6 jednostek organizacyjnych Gminy Miejskiej Kraków funkcjonowało 10 placówek opiekuńczo – wychowawczych.

### **1.8.2. Organizacje pozarządowe realizujące zadanie**

Podmiotami realizującymi w roku 2012 zadanie polegające na prowadzeniu niepublicznych placówek opiekuńczo - wychowawczych na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków były: Zgromadzenie Sióstr Służebniczek NMP, Prowincja Krakowska, Zgromadzenie Sióstr Miłosierdzia św. W. a Paulo, Zgromadzenie Zakonne Sług Jezusa, Towarzystwo „Nasz Dom”, Zgromadzenie Sióstr św. Jana Chrzciciela, Stowarzyszenie Na Rzecz Młodzieży „Nowa Droga”, Stowarzyszenie Siemacha, Caritas Archidiecezji Krakowskiej, Stowarzyszenie Rodzin Adopcyjnych i Zastępczych „Pro Familia”, Towarzystwo Przyjaciół Dzieci Oddział Miejski Kraków, Prowincja Polski Południowej Towarzystwa Jezusowego.

### **1.8.3. Kadra**

W bezpośrednią realizację zadania w roku 2012 zaangażowanych było 280 osób z organizacji pozarządowych i 212 pracowników jednostek budżetowych (wg stanu na dzień 31.12.2012 r.)

**Tabela: Wykaz placówek opiekuńczo - wychowawczych prowadzonych na terenie Gminy Miejskiej Kraków w latach 2009 – 2012**

	nazwa placówki	adres placówki	typ placówki	liczba miejsc 2009	liczba miejsc 2010	liczba miejsc 2011	liczba miejsc 2012
1	Centrum Administracyjne Nr 1**	ul. Sobieskiego 10/5	socjalizacyjna	48	46	42	12
2	Centrum Administracyjne Nr 1**	ul. Zybkiewicza 5/111					12
3	Centrum Administracyjne Nr 1**	ul. Św. Teresy 16/7					10
4	Centrum Administracyjne Nr 1**	ul. Piłsudskiego 9/5					12
5	Centrum Administracyjne Nr 1**	ul. Św. Gertrudy 2/3					10
6	Dom Dziecka Nr 7**	ul. Naczelną 12		30	30	30	30
7	Specjalistyczna Placówka Opiekuńczo- Wychowawcza Dom Dziecka im. J. Brzechwy**	al. Pod Kopcem 10a		45	34	34	34
8	Zespół Placówek Opiekuńczo- Wychowawczych Nr 1**	os. Szkolne 27		56	40	40	40
9	Zespół Placówek Opiekuńczo- Wychowawczych Nr 2**	ul. Chmielowskiego 6		14	14	14	0
10	Specjalistyczna Placówka Opiekuńczo- Wychowawcza "Parkowa"***	ul. Parkowa 12		24	24	24	30
11	Ośrodek Wychowawczy Zgromadzenia Sióstr Służebniczek NMP	ul. Lenartowicza 4		30	30	30	24
12	Dom Dziecka im. św. Ludwika	ul. Piekarska 4/6		70	62	62	62
13	Socjalizacyjna Placówka Opiekuńczo- Wychowawcza dla Dziewcząt	ul. Siemiradzkiego 31		24	24	24	14
14	Socjalizacyjna Placówka Opiekuńczo- Wychowawcza	ul. Ruciana 6a		14	14	14	14
15	Socjalizacyjna Placówka Opiekuńczo- Wychowawcza	Pasierbiec 79, 34-651 Limanowa		17	17	17	17

16	Socjalizacyjna Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza	ul. Kapielowa 41		12	12	12	12
178	Młodzieżowa Grupa Usamodzielnienia Alfa	ul. Cieśliewskiego 11/17-18		10	10	10	10
18	Socjalizacyjna Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza	ul. Borkowska 29/44-45		10	10	10	10
19	Placówka Opiekuńczo – Wychowawcza typu socjalizacyjnego	ul. Cieśliewskiego 11/3-4		0	0	0	10
				404	367	363	363
20	Placówka Opiekuńczo - Wychowawcza "Przyjazny Dom"***	ul. Aleksandry 19		8	8	8	0
21	Placówka Opiekuńczo – Wychowawcza typu rodzinnego	ul. Źródłana 17		8	8	8	8
22	Placówka Opiekuńczo – Wychowawcza typu rodzinnego	ul. Kopalina 7a		8	8	8	8
23	Placówka Opiekuńczo – Wychowawcza typu rodzinnego	ul. Welońskiego 16		8	8	8	8
24	Placówka Opiekuńczo – Wychowawcza typu rodzinnego	ul. Cieśliewskiego 11/3-4		6	6	6	0
25	Placówka Opiekuńczo – Wychowawcza typu rodzinnego	ul. Kazimierza Jagiellończyka 10		7	7	7	7
26	Placówka Opiekuńczo – Wychowawcza typu rodzinnego	ul. św. Gertrudy 2/3		7	7	7	0
27	Placówka Opiekuńczo – Wychowawcza typu rodzinnego	ul. Modrzewiowa 25a		8	8	8	0
28	Placówka Opiekuńczo – Wychowawcza typu rodzinnego	al. Modrzewiowa 25		8	8	8	8
29	Placówka opiekuńczo – wychowawcza typu rodzinnego	ul. Prylińskiego 21		0	0	0	8
30	Placówka Opiekuńczo – Wychowawcza typu rodzinnego	ul. Deszczowa 5		8	8	8	8
31	Placówka Opiekuńczo – Wychowawcza typu rodzinnego	ul. Borkowska 29/34-35		6	6	6	6

				82	82	82	61
32	Pogotowie Opiekuńcze**	ul. Górka Narodowa 116	interwencyjna	30	30	30	30
33	Interwencyjna Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza	os. Willowe 19		14	14	14	14
				44	44	44	44
34	Ośrodek Opiekuńczo-Wychowawczy "Dzieło Pomocy Dzieciom"	ul. Rajska 10	interwencyjna	25	25	25	14
35			socjalizacyjna	30	30	30	30
				55	55	55	44
<b>Łączna liczba miejsc</b>				<b>585</b>	<b>548</b>	<b>544</b>	<b>512</b>

\*wg danych na 31 grudnia danego roku

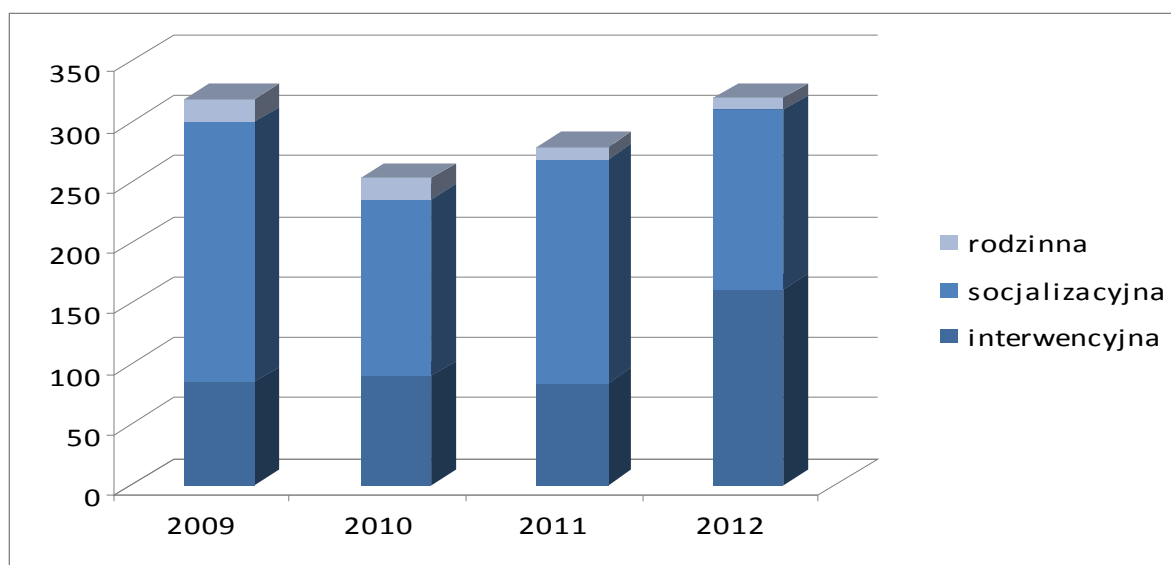
\*\*jednostki budżetowe

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

#### 1.8.4. Dzieci i młodzież skierowana do całodobowych placówek opiekuńczo – wychowawczych, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

W latach 2009 - 2012- sukcesywnie spadała liczba dzieci korzystających z pomocy placówek opiekuńczo-wychowawczych w Krakowie z 902 do 711. Warto zauważyć, że nastąpiło znaczne zmniejszenie liczby dzieci spoza powiatu które skorzystały z pomocy placówek opiekuńczo-wychowawczych w Krakowie – spadek z liczby 162 dzieci w 2009 do 71 w 2012 – łącznie o 178 małoletnich.

**Wykres: Liczba skierowań do placówek opiekuńczo – wychowawczych wydanych w latach 2009 – 2012, wg typów**



Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy skierowań do całodobowych placówek opiekuńczo – wychowawczych

Większość dzieci skierowanych do całodobowych placówek opiekuńczo – wychowawczych to dzieci starsze w wieku 13 – 18 lat. W latach 2009 – 2012 stanowiły one około 60% wszystkich małoletnich skierowanych do placówek.

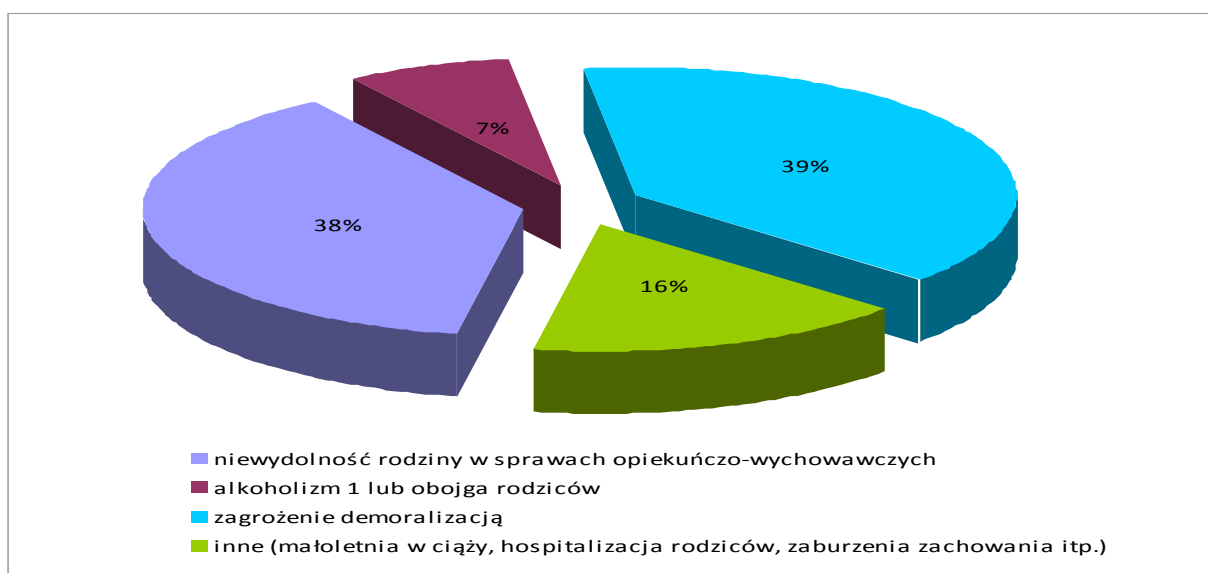
**Tabela: Liczba dzieci, którym wydano skierowanie do placówek opiekuńczo - wychowawczych w latach 2009 – 2012**

wiek dzieci	2009		2010		2011		2012	
	liczba skierowań	odsetek skierowań	liczba skierowań	odsetek skierowań	liczba skierowań	odsetek skierowań	liczba skierowań	odsetek skierowań
0 – 6 lat	50	16 %	42	17 %	55	20 %	53	17%
7 -12 lat	56	17 %	46	18 %	59	21 %	56	18%
13 – 18 lat	213	67 %	165	65 %	165	59 %	211	65%

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy skierowań do placówek opiekuńczo - wychowawczych

Na podstawie analizy przyczyn skierowania małoletnich w 2012 roku do placówek opiekuńczo – wychowawczych, należy stwierdzić, że największą grupę (39%) stanowią dzieci i młodzież zagrożone demoralizacją – nie realizujące obowiązku szkolnego. Kolejne pod względem liczebności są grupy dzieci z rodzin bezradnych w sprawach opiekuńczo – wychowawczych, dzieci zaniedbywanych, doświadczających przemocy oraz dzieci z rodzin z problemem alkoholowym.

**Wykres: Przyczyny umieszczenia dzieci w całodobowych placówkach opiekuńczo - wychowawczych w roku 2012**



Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy skierowań do całodobowych placówek opiekuńczo – wychowawczych wydanych w roku 2012

### 1.8.5. Nakłady finansowe na realizację zadania

Wydatki na utrzymanie placówek opiekuńczo – wychowawczych wyniosły:

- w roku 2009: 24 601 402 zł, w tym 14 793 746 zł to wydatki jednostek budżetowych;
- w roku 2010: 24 053 799 zł, z czego 14 192 723 zł stanowiły wydatki jednostek publicznych;
- w roku 2011: 24 160 950 zł, w tym 14 295 786 zł to wydatki placówek publicznych.
- w roku 2012: 23 892 660,26 zł, z czego 14 221 860,01 zł to wydatki jednostek Gminy Miejskiej Kraków, w tym wydatki na inwestycje 178 155,28 zł

Nakłady finansowe na organizację realizacji zadania w ramach MOPS przedstawione są w rozdziale XIV dotyczącym funkcjonowania Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie.

### 1.8.6. Wnioski

Uchwała Rady Miasta Krakowa w 2001 roku nakreśliła kierunek przekształceń organizacyjnych systemu opieki nad rodziną i dzieckiem w ramach Systemu Pomocy Społecznej. Uchwała ta zakładała między innymi zwiększenie udziału form rodzinnej opieki zastępczej celem zredukowania, w miarę możliwości, instytucjonalnych form opieki nad dzieckiem m.in. poprzez tworzenie placówek opiekuńczo – wychowawczych typu rodzinnego.

### **1.9. Pomoc dla osób usamodzielnianych**

Osobie opuszczającej, po osiągnięciu pełnoletniości, rodzinę zastępczą, rodzinny dom dziecka, placówkę opiekuńczo – wychowawczą lub regionalną placówkę opiekuńczo – terapeutyczną, w przypadku gdy umieszczenie w pieczy zastępczej nastąpiło na podstawie orzeczenia sądu, przyznaje się pomoc na: kontynuowanie nauki, usamodzielnienie, zagospodarowanie oraz udziela się pomocy w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych, zatrudnienia.

Pomoc na kontynuowanie nauki przyznaje się osobie usamodzielnianej, jeżeli uczy się: w szkole, w zakładzie kształcenia nauczycieli, na uczelni, na kursach, jeśli ich ukończenie jest zgodne z indywidualnym programem usamodzielnienia, u pracodawcy w celu przygotowania zawodowego. Przyznaje się ją na czas nauki, nie dłużej jednak niż do ukończenia przez osobę usamodzielnianą 25 roku życia. Wysokość tej pomocy wynosi nie mniej niż 500 zł miesięcznie.

Wysokość pomocy na usamodzielnienie jest natomiast uzależniona od formy sprawowanej pieczy zastępczej oraz okresu pobytu w pieczy zastępczej. Ustawodawca ustalił dolną granicę udzielanej pomocy na poziomie od 1 650 zł do 6 600 zł.

Pomoc na zagospodarowanie jest wypłacana jednorazowo nie później niż do ukończenia 26 roku życia. Pomoc na zagospodarowanie może być przyznana w formie rzeczowej. Jej wartość nie może być niższa niż 1 500 zł, a w przypadku osób niepełnosprawnych w stopniu umiarkowanym lub znacznym – niż 3 000 zł.<sup>46</sup>

Do 31 grudnia 2011 r. zasady udzielania pomocy na usamodzielnienie, podobnie jak inne zadania związane z opieką nad rodziną i dzieckiem, określone były w ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej. Wychowankom rodzin zastępczych i placówek udzielano pomocy mającej na celu ich życiowe usamodzielnienie i integrację ze środowiskiem poprzez pracę socjalną. Na tych samych zasadach nadal udziela się pomocy osobom, które opuściły rodzinę zastępczą lub placówkę przed 1 stycznia 2012 r. oraz osobom pełnoletnim opuszczającym domy pomocy społecznej, zakłady poprawcze, schroniska dla nieletnich, niektóre ośrodki wychowawcze. Do pomocy udzielanej na podstawie ustawy o pomocy społecznej należy również:

- pomoc pieniężną na usamodzielnienie i kontynuowanie nauki w wysokości 494,10zł;
- pomoc w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych, w tym w mieszkaniu chronionym,
- pomoc w uzyskaniu zatrudnienia,
- pomoc na zagospodarowanie – w formie rzeczowe w wysokości nie większej niż 4 941,00zł
- pomoc pieniężna na usamodzielnienie w wysokości od 1 647,00 zł do 6 588,00 zł

Głównym celem pobytu w mieszkaniach chronionych dla usamodzielniających się wychowanków placówek opiekuńczo - wychowawczych i rodzin zastępczych jest doprowadzenie do pełnej samodzielności wychowanków we wszystkich sferach dotyczących życia społecznego, rodzinnego i zawodowego. Wsparcie dla mieszkańców stanowią prowadzone treningi psychoedukacyjne, mające na celu rozwijanie umiejętności społecznych i przygotowanie do samodzielnego, dorosłego życia. Poprzez treningi wychowankowie uczą się m.in. jak prowadzić gospodarstwo domowe i gospodarować budżetem domowym.

---

<sup>46</sup> art. 140 ust. 1, art. 146 ust. 1-3, art. 149 ust. 1 i art. 150 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. Nr 149 poz. 887 z późn. zm.)

### 1.9.1. Infrastruktura

Na terenie Gminy Miejskiej Kraków funkcjonowały w 2012 r. dwa mieszkania chronione dla 10 usamodzielniających się wychowanków placówek opiekuńczo – wychowawczych i rodzin zastępczych. Jedno było prowadzone są przez jednostkę budżetową

### 1.9.2. Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Usamodzielnianie w formie pobytu w mieszkaniu chronionym realizowane jest we współpracy ze Stowarzyszeniem Siemacha.

### 1.9.3. Kadra

W zakresie pomocy finansowej i rzeczowej dla osób usamodzielnianych zadanie realizują pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej. W realizację pomocy w formie pobytu w mieszkaniu chronionym w roku 2012 zaangażowane były 3 osoby z organizacji pozarządowej. Ponadto, wg stanu na dzień 31.12.2012 r., zadanie realizowało 3 pracowników mieszkań chronionych, prowadzonych w formie jednostek budżetowych.

### 1.9.4. Osoby objęte pomocą na usamodzielnienie, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

W latach 2009 – 2012 średniorocznie udzielono pomocy finansowej i rzeczowej związanej z usamodzielnieniem 452 wychowanków rodzin zastępczych oraz osób opuszczających niektóre typy placówek opiekuńczo – wychowawczych i domów pomocy społecznej, młodzieżowe ośrodki wychowawcze, młodzieżowe ośrodki socjoterapii, zakłady poprawcze, schroniska dla nieletnich oraz specjalne ośrodki szkolno – wychowawcze.

Z pomocy w formie pobytu w mieszkaniu chronionym skorzystało w omawianym okresie średniorocznie 17 usamodzielniających się wychowanków placówek opiekuńczo - wychowawczych i rodzin zastępczych.

**Tabela: Liczba osób objętych pomocą w formie pobytu w mieszkaniach chronionych w latach 2009 – 2011 w zestawieniu z liczbą miejsc w poszczególnych typach mieszkań**

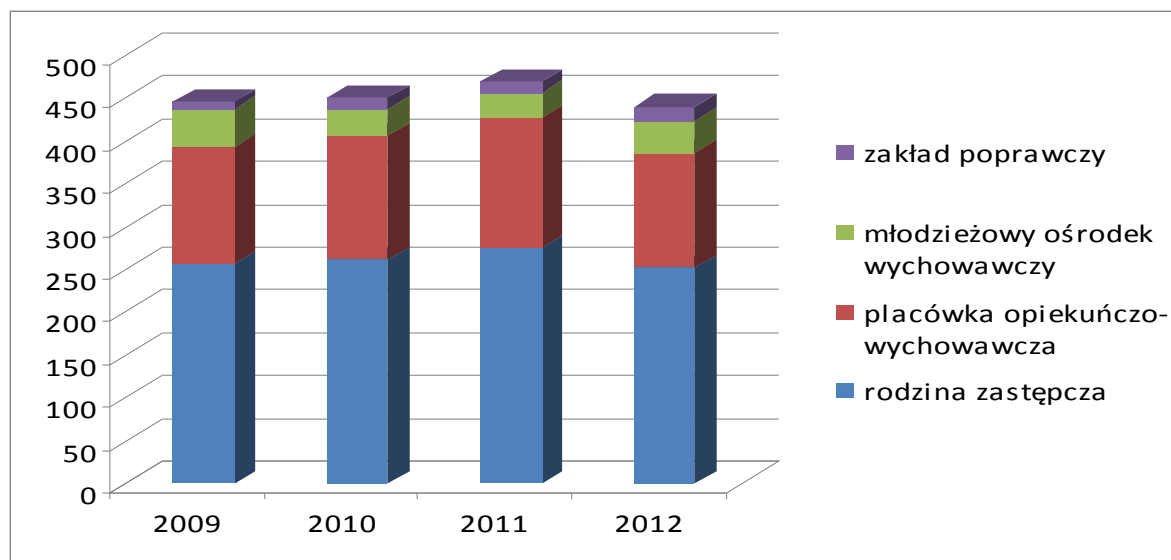
	2009		2010		2011		2012	
	liczba miejsc	liczba mieszkań	liczba miejsc	liczba mieszkań	liczba miejsc	liczba mieszkań	liczba miejsc	liczba mieszkań
mieszkania chronione dla usamodzielniających się wychowanków placówek opiekuńczo-wychowawczych i rodzin zastępczych	10	15	16	17	16	20	10	17

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MOPS



Większość osób usamodzielnianych to wychowankowie rodzin zastępczych, którzy stanowią około 58% ogółu. Najmniejszy odsetek wychowanków objętych pomocą na usamodzielnienie (średniorocznie 3%) to osoby opuszczające zakłady poprawcze.

**Wykres: Liczba osób usamodzielnianych w latach 2009 – 2012 wg miejsca poprzedniego pobytu wychowanków**



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W celu uzyskania charakterystyki wychowanków objętych pomocą na usamodzielnienie wykorzystano dane z próby 422 osób, które w roku 2012 otrzymały pomoc finansową i rzeczową z przeznaczeniem na usamodzielnienie.

Prawie 60% osób objętych pomocą finansową i rzeczową na usamodzielnienie to kobiety. Ponad jedna trzecia wychowanków jest w wieku 19-20 lat. Wśród najczęstszych przyczyn wystąpienia z wnioskiem o przyznanie pomocy, poza brakiem umiejętności w przystosowaniu do życia młodzieży opuszczającej całodobowe placówki opiekuńczo-wychowawcze, wymienić można bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego ubóstwo, bezrobocie, niepełnosprawność, długotrwałą lub ciężką chorobę.

Ponad połowa wychowanków kontynuuje naukę w szkołach ponadgimnazjalnych. Ponad 17% wychowanków studiuje na wyższej uczelni. Niespełna 3% osób posiada wykształcenie gimnazjalne lub poniżej. W analizowanej grupie przeważają osoby prowadzące jednoosobowe gospodarstwa domowe (74,9%). Podkreślić należy jednak, że w tej grupie przeważają mężczyźni (83,1%). Z analizy składu rodziny wynika, że usamodzielniane kobiety częściej posiadają już własne rodziny lub samodzielnie wychowują dzieci. Odsetek samotnych matek w grupie wychowanków wynosi 8%. W małżeństwach i związkach nieformalnych żyje 6% wychowanków.

Głównym źródłem utrzymania ponad jednej czwartej wychowanków są świadczenia rentowe, prawdopodobnie w formie renty rodzinnej lub socjalnej. Dochód z pracy zarobkowej uzyskuje więcej kobiet (ponad 23%) niż mężczyzn (14,5%). Średni dochód na osobę w badanej grupie wynosi 403,81 zł miesięcznie (z uwagi na posiadane dane w OU POMOST źródło dochodu obliczono na podstawie próby 334 osób). Co piąty wychowanek, poza pomocą na usamodzielnianie, nie posiada żadnego innego źródła dochodu.

**Tabela: Wychowankowie rodzin zastępczych i placówek, objęci pomocą na usamodzielnienie według cech demograficzno – społecznych**

cechy demograficzno-społeczne osób objętych pomocą na usamodzielnienie	kobiety	mężczyźni	ogółem
<b>wiek</b>			
<b>18-18</b>	12,0%	14,0%	12,8%
<b>19-20</b>	<b>30,8%</b>	<b>43,0%</b>	<b>35,8%</b>
21-22	28,0%	22,7%	25,8%
23-24	20,4%	16,3%	18,7%
25-26	8,4%	3,5%	6,4%
27 i więcej	0,4%	0,6%	0,5%
<b>wykształcenie</b>			
gimnazjalne i poniżej	2,8%	2,3%	2,6%
uczeń gimnazjum	4,4%	6,4%	5,2%
<b>uczeń szkoły ponadgimnazjalnej</b>	<b>54,4%</b>	<b>57,0%</b>	<b>55,5%</b>
zasadnicze zawodowe	5,2%	4,1%	4,7%
średnie	5,2%	3,5%	4,5%
uczeń szkoły policealnej/pomaturalnej	4,0%	2,3%	3,3%
student	18,4%	15,7%	17,3%
wyższe - licencjat	0,4%	0,6%	0,5%
nieustalony poziom wykształcenia	0,8%	0,0%	0,5%
brak danych	4,4%	8,1%	5,9%
<b>liczba osób w gospodarstwie domowym</b>			
<b>1</b>	<b>69,2%</b>	<b>83,1%</b>	<b>74,9%</b>
2	16,0%	5,8%	11,8%
3	10,8%	6,4%	9,0%
4	3,6%	4,7%	4,0%
5	0,4%	0,0%	0,2%
<b>główne źródło utrzymania</b>			
brak dochodu	17,6%	25,6%	20,9%
<b>inne, niezarobkowe źródło utrzymania:</b>	<b>54%</b>	<b>53,5%</b>	<b>53,8%</b>
w tym renta	28,4%	23,8%	26,5%
praca	23,6%	14,5%	19,9%
brak wywiadu	4,8%	6,4%	5,5%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OU POMOST

### 1.9.5. Nakłady finansowe na realizację zadania

Całkowite koszty pomocy na rzecz usamodzielniających się wychowanków ujęto w tabeli poniżej.

**Tabela: Wydatki na usamodzielnienie w latach 2009-2012**

<b>forma pomocy</b>	<b>2009</b>	<b>2010</b>	<b>2011</b>	<b>2012</b>
pomoc na kontynuowanie nauki	1 548 516 zł	1 439 703 zł	1 315 555 zł	1 498 780,02 zł
pomoc na usamodzielnienie	227 483 zł	340 157 zł	337 621 zł	477 313 zł
pomoc na zagospodarowanie w formie rzeczowej	414 890 zł	488 403 zł	568 989 zł	272 831,69 zł
wydatki związane z funkcjonowaniem mieszkań chronionych	69 998 zł	121 584 zł	99 678 zł	72 016,74 zł
<b>łącznie</b>	<b>2 260 887 zł</b>	<b>2 389 847 zł</b>	<b>2 321 843 zł</b>	<b>2 320 941,45zł</b>

Zródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Nakłady finansowe na organizację realizacji zadania w ramach MOPS przedstawione są w rozdziale XIV dotyczącym funkcjonowania Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie.

#### **1.9.6. Wnioski**

Zmiany wprowadzone ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej nie wpływają co do zasady na liczbę osób opuszczających w ciągu roku rodziny zastępcze lub placówki. Należy natomiast zwrócić uwagę na wzrost liczby osób uprawnionych do otrzymywania pomocy na kontynuowanie nauki z uwagi na likwidację kryterium dochodowego z ustawy o pomocy społecznej, które ograniczało liczbę osób uprawnionych do tej formy pomocy. W związku z tym należy przypuszczać, że w latach 2013-2014 roczne wydatki na świadczenia finansowe i rzeczowe dla osób usamodzielnianych wzrosną.

Liczba osób korzystających z pomocy w formie pobytu w mieszkaniach chronionych dla usamodzielniających się wychowanków placówek opiekuńczo-wychowawczych i rodzin zastępczych wskazuje, że istniejąca infrastruktura w tym zakresie jest dostosowana do aktualnych potrzeb.

#### **1.10. Pozostałe formy pomocy na rzecz rodzin z dziećmi**

##### **1.10.1. Program pracy z rodziną z problemami opiekuńczo -wychowawczymi**

W ramach uzupełnienia oferty pomocowej dla rodzin z dziećmi mających problemy w realizowaniu funkcji opiekuńczo - wychowawczych, a także w celu wsparcia pracowników socjalnych w pracy z rodziną dysfunkcyjną od kwietnia 2010 roku realizowany jest w MOPS program pracy z rodzinami z problemami opiekuńczo-wychowawczymi. Program został wprowadzony do stosowania Poleceniem służbowym nr 17/2010 Dyrektora MOPS w Krakowie z dnia 19 marca 2010 r.

Celem programu jest:

- Wzmocnienie rodzin dysfunkcyjnych w prawidłowym pełnieniu funkcji opiekuńczo-wychowawczych,
- Zapobieganie sytuacjom objęcia dziecka opieką i wychowaniem poza rodziną,
- Stwarzanie warunków umożliwiających powrót dziecka do rodziny biologicznej poprzez przygotowanie rodziców do prawidłowego pełnienia funkcji rodzicielskich,

- Kształtowanie kompetencji opiekuńczo-wychowawczych u kobiet w ciąży: nieletnich oraz tych, których dzieci są już objęte opieką zastępczą.

Do uczestnictwa w programie kierowane są osoby/rodziny objęte pomocą MOPS zaliczające się do jednej z następujących grup:

- rodziny, w których wychowywane jest co najmniej jedno dziecko w wieku uprawniającym do zasiłku rodzinnego, a które nieprawidłowo realizują funkcje opiekuńczo - wychowawcze. W pierwszej kolejności do uczestnictwa w programie kierowane są rodziny zagrożone objęciem dziecka opieką zastępczą,
- rodzice dzieci objętych opieką i wychowaniem poza rodziną,
- nieletnie kobiety w ciąży oraz kobiety w ciąży posiadające już dzieci, które zostały objęte opieką zastępczą.

W 2012 roku pomocą w ramach programu objętych zostało 309 rodzin.

#### ***1.10.1.1. Organizacje pozarządowe realizujące zadanie***

Program nie jest realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

#### ***1.10.1.2. Kadra***

Program realizowany jest przez pracowników socjalnych oraz specjalistów pracy socjalnej z rodziną Filii MOPS.

#### ***1.10.1.3. Nakłady finansowe na realizację zadania***

Nakłady finansowe na organizację realizacji zadania przedstawione są w rozdziale XIV dotyczącym funkcjonowania Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie.

### **1.10.2. Usługa asystenta rodziny**

Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 roku o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (DZ. U. nr 149, poz. 887 z późn. zm.) wprowadziła usługę asystenta rodziny. Przed wprowadzeniem tej ustawy Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej realizował tę usługę na gruncie ustawy o pomocy społecznej. Usługa realizowana jest w rodzinach przeżywających trudności w prawidłowym realizowaniu funkcji opiekuńczo -wychowawczych. Zgodnie z art. 11 ustawy, z wnioskiem o przydzielenie rodzinie asystenta rodziny występuje pracownik socjalny w oparciu o opracowaną na podstawie rodzinnego wywiadu środowiskowego, diagnozę sytuacji rodziny.

Usługa asystenta rodzinnego realizowana jest w ramach projektu systemowego „Pora na aktywność”. Projekt adresowany do szerokiej grupy odbiorców, którzy znajdują się w trudnej sytuacji życiowej. Różnorodne formy wsparcia mają poprawić ich funkcjonowanie w społeczeństwie, relacje z rodziną, czy rozwiązać problemy związane ze ścieżką zawodową. Część działań projektu skupia się wokół rodzin. Jedną z dostępnych form wsparcia rodziny są usługi asystenta rodzinnego. Asystent rodzinny to specjalista, który uczestniczy w codziennym życiu domowym, ale nie jako obserwator, lecz jako osoba posiadająca wiedzę, która doradza, zwraca uwagę, pomaga rozwiązać problem – ale niczego nie robi w zastępstwie. Rodzina i asystent wspólnie pracują nad poprawą kompetencji jej członków w zakresie prowadzenia gospodarstwa domowego, opieki nad dziećmi, profilaktyki zdrowotnej, komunikacji interpersonalnej i funkcjonowania społecznego.

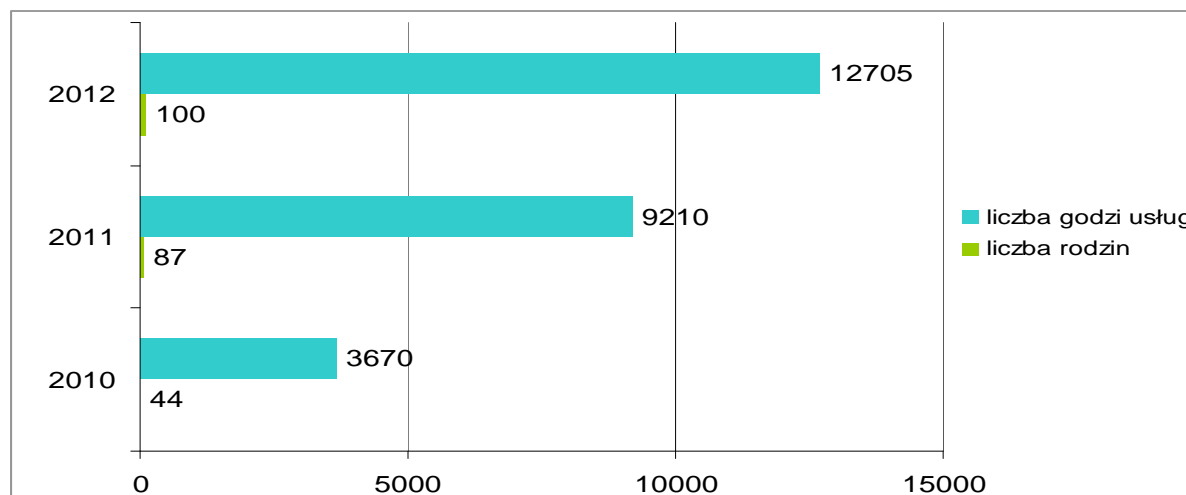
Usługa asystenta rodzinnego pozwala na zintensyfikowanie pracy prowadzonej z rodziną przeżywającą trudności, a co za tym idzie zwiększa szansę na zmianę postaw

zarówno rodziców, jak i dzieci. Rezultaty pracy asystentów rodzinnych widoczne są w zmianie funkcjonowania rodziny i w głównej mierze polegają na:

- wzmocnieniu kompetencji rodzicielskich,
- zaangażowaniu rodziców w sprawy dzieci - utrzymywanie kontaktu ze szkołą, organizowanie czasu wolnego dzieci,
- podniesieniu kompetencji w zakresie prowadzenia gospodarstwa domowego (w tym utrzymanie czystości w mieszkaniu, umiejętność przygotowywania posiłków), racjonalnego gospodarowania budżetem domowym,
- poszerzeniu wiedzy z zakresu profilaktyki zdrowotnej i higieny.

Liczba rodzin objętych usługą asystenta rodzinnego kształtuje się na zróżnicowanym poziomie. W 2012 roku wsparciem asystentów rodzinnych objętych zostało 100 rodzin, w przypadku 19 rodzin usługa kontynuowana jest w 2013 roku. Zrealizowanych zostało 12 705 godzin usługi. W 2011 roku usługą objęto 87 rodzin, zrealizowano 9 210 godzin usługi w 2010 roku usługą objętych zostało 44 rodziny, zrealizowano 3 670 godzin, natomiast w 2009 z pomocy asystenta rodzinnego korzystało 91 rodzin.

**Tabela: Liczba rodzin objętych pomocą asystenta rodziny i liczba zrealizowanych godzin usługi w latach 2010 – 2012**



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

#### **1.10.2.1. Organizacje pozarządowe realizujące zadanie**

Zadanie nie jest realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

#### **1.10.2.2. Kadra**

Usługa realizowana jest przez pracowników MOPS.

#### **1.10.2.3. Nakłady finansowe na realizację zadania**

Nakłady finansowe na organizację realizacji zadania przedstawione są w rozdziale XIV dotyczącym funkcjonowania Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie.

### 1.10.3. Pomoc materialna o charakterze socjalnym dla uczniów: stypendia szkolne, zasiłki szkolne

Zgodnie z Uchwałą Nr XXI/254/11 Rady Miasta Krakowa z dnia 6 lipca 2011 r. w sprawie regulaminu udzielania pomocy materialnej o charakterze socjalnym dla uczniów zamieszkałych na terenie Miasta Krakowa oraz upoważnienia Dyrektora Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie do prowadzenia postępowań w sprawach dotyczących świadczeń materialnych o charakterze socjalnym przyznawanych na podstawie ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (j.t.: Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572 z późn. zm.) Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie realizuje zadanie polegające na przyznawaniu pomocy materialnej o charakterze socjalnym dla uczniów. Pomoc materialna o charakterze socjalnym przyznawana jest w formie stypendium szkolnego oraz zasiłku szkolnego.

Pomoc w formie **stypendium** adresowana jest do uczniów z rodzin, w których miesięczna wysokość dochodu na osobę w rodzinie ucznia jest niższa niż kwota, o której mowa w art. 8 ust. 1 pkt. 2 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (j.t.: Dz. U. z 2013 poz. 182), tj. 456 zł

W roku szkolnym 2011/2012 przyznano pomoc w formie stypendium dla 1780 uczniów, natomiast w roku szkolnym 2012/2013 dla 2477 uczniów. Szczegółowe dane w podziale na poszczególne rodzaje szkół przedstawione są w poniższej tabeli.

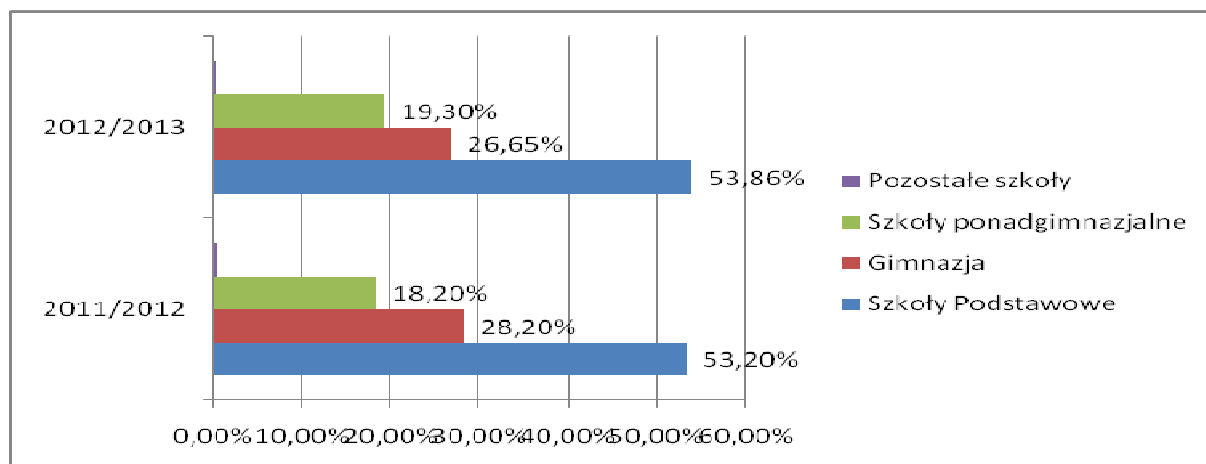
**Tabela: Liczba uczniów, którym udzielonym stypendia szkolne w roku szkolnym 2011/2012 i 2012/2013**

<b>Rok szkolny</b>	<b>Szkoły Podstawowe</b>	<b>Gimnazja</b>	<b>Szkoły ponadgimnazjalne</b>	<b>Pozostałe szkoły</b>	<b>Suma</b>
2011/2012	947	502	324	7	1780
2012/2013	1334	660	478	5	2477

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Z przedstawionych danych wynika, że w roku szkolnym 2012/2013 nastąpił znaczący wzrost uczniów objętych pomocą w stosunku do poprzedniego roku szkolnego tj. o 39%. Największą grupę osób objętych pomocą stanowią uczniowie szkół podstawowych (ponad 50 % ogólnej liczby uczniów), następnie gimnazjów oraz szkół ponadgimnazjalnych. Taką tendencję można zauważyć zarówno w roku szkolnym 2011/2012 jak 2012/2013, gdzie stosunek liczby uczniów objętych pomocą uczęszczających do poszczególnych rodzajów szkół w stosunku do liczby wszystkich uczniów objętych pomocą w kolejnych okresach jest na zbliżonym poziomie, co pokazuje poniższy wykres.

**Tabela: Podział stypendiów szkolnych wg. kategorii szkół**



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Natomiast **zasiłek szkolny** może być przyznany uczniowi znajdującemu się przejściowo w trudnej sytuacji materialnej z powodu zdarzenia losowego. Zasiłek szkolny przysługuje jeżeli zajdzie zdarzenie losowe, tj. zdarzenie nagłe, nieprzewidywalne, niezależne od wnioskodawcy, które wywoła przynajmniej przejściową trudną sytuację materialną rodziny ucznia.

W roku 2011 r. przyznano 116 zasiłków szkolnych, natomiast w 2012 r. - 99 zasiłków. Szczegółowe dane w podziale na rodzaje szkół, do których uczęszczały osoby objęte pomocą w formie zasiłku szkolnego przedstawia poniższa tabela.

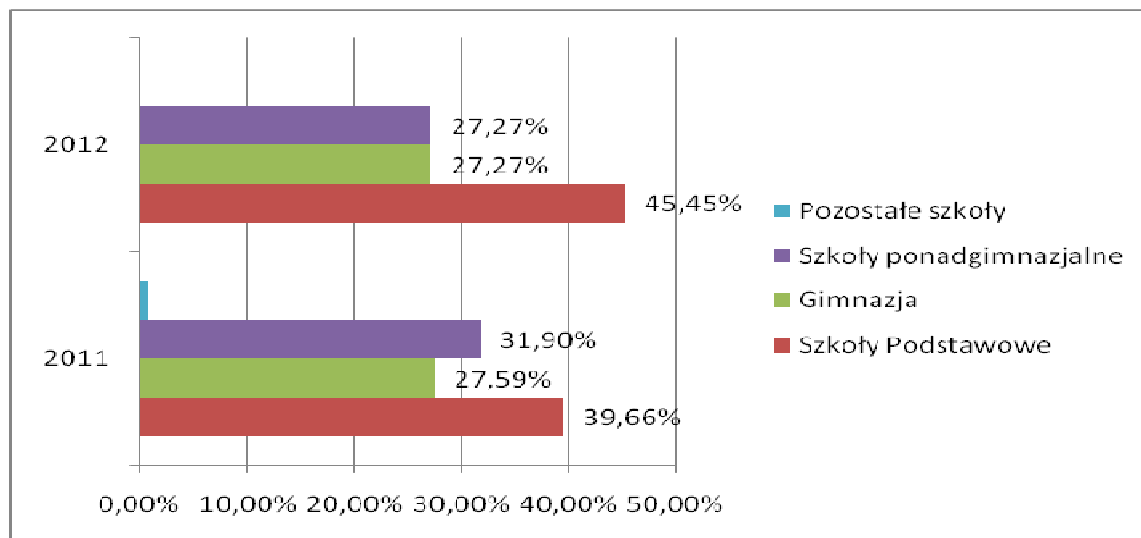
**Tabela: Liczba uczniów, którym udzielono zasiłki szkolne w 2011 roku i 2012 roku**

Rok	Szkoły Podstawowe	Gimnazja	Szkoły ponadgimnazjalne	Pozostałe szkoły	Suma
2011	46	32	37	1	116
2012	45	27	27	0	99

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W 2012 r. w stosunku do 2011 r. spadła liczba osób objętych pomocą o 15%. Szczegółowy podział przyznanych zasiłków w podziale na poszczególne rodzaje szkół znajduje się na poniższym wykresie. Największy odsetek uczniów objętych pomocą jest w szkołach podstawowych, jednak w niższej proporcji niż w przypadku stypendiów szkolnych.

**Tabela: Podział zasiłków szkolnych wg. kategorii szkół**



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

#### **1.10.3.1. Organizacje pozarządowe realizujące zadanie**

Zadanie nie jest realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

#### **1.10.3.2. Kadra**

Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej.

#### **1.10.3.3. Nakłady finansowe na realizację zadania**

W 2011 r. na realizację zadania wydatkowano 2 337 883,55 zł z czego na wypłatę stypendiów szkolnych 2 292 768,55 zł

W 2012 r. na realizację zadania wydatkowano 2 042 662,97 zł z czego na stypendia szkolne 1 997 617,97 zł

#### **1.10.3.4. Wnioski**

Analiza dostępnych danych wskazuje, że w najbliższych latach liczba osób objętych pomocą w formie stypendium szkolnego będzie na poziomie roku szkolnego 2012/2013. Wzrost liczby osób objętych pomocą w roku szkolnym 2012/2013 wynikał, ze zwiększenia od 1 października 2012 r. kryterium dochodowego uprawniającego do otrzymania stypendium szkolnego. Z wszystkich osób, którym przyznano stypendium dochód 33 % osób zawierał się pomiędzy 351 zł a 456 zł (tj. pomiędzy starym a nowym kryterium dochodowym).

#### **1.10.4. Realizacja rządowych programów pomocy uczniom na zakup podręczników**

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej wraz ze szkołami mającymi siedzibę na terenie Gminy Miejskiej Kraków od 2011 r. realizuje rządowe programy pomocy uczniom przeznaczaniem na zakup podręczników. Pomoc w ramach programów adresowana jest do uczniów, uczęszczających do klas, w których realizowana jest nowa podstawa programowa, z



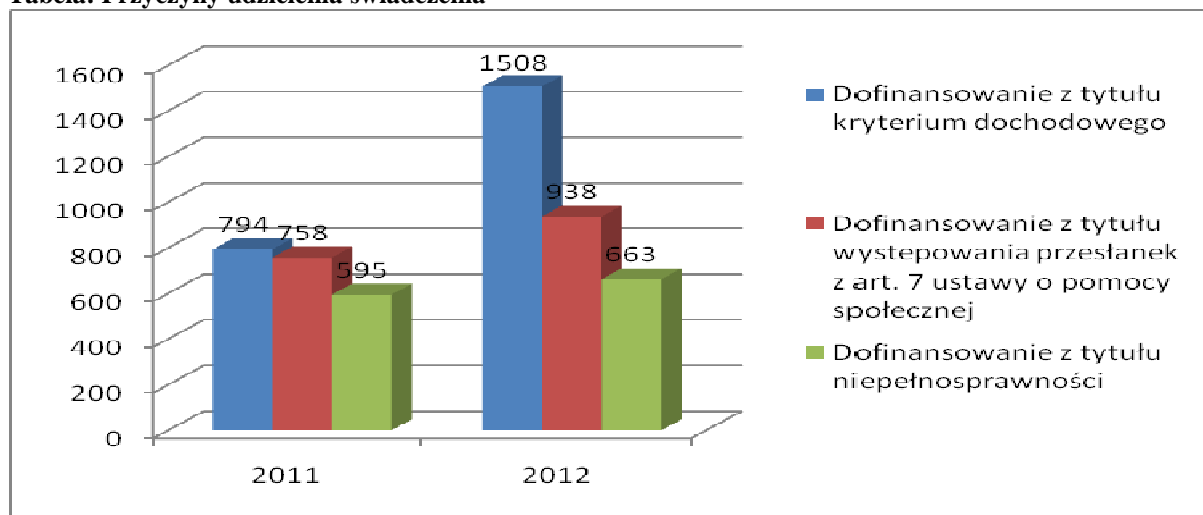
rodzin w których dochód na osobę nie przekracza kryterium dochodowego uprawniającego do świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej lub występują przesłanki a art. 7 cyt. ustawy. Ponadto pomocą w ramach programu objęci byli uczniowie słabo widzący, niesłyszący oraz upośledzeni umysłowo w stopniu lekkim, posiadający orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego.

W 2011 r. pomocą objęto - 2147 osób, natomiast w 2012 r. - 3109 osób. Wskazany wzrost liczby świadczeń wynika z następujących przesłanek:

- wzrost w 2012 r. kryterium dochodowego uprawniającego do świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej
- rozszerzenie grupy beneficjentów z szkół podstawowych (w 2012 r. pomoc udzielano dla uczniów z klas I-IV, natomiast w 2011 dla klas I-III)
- zwiększenie kryterium uprawniającego do otrzymania pomocy dla uczniów klas I SP do poziomu wynikającego z ustawy o świadczeniach rodzinnych

Szczegółowe zestawienie przedstawiono w poniższej tabeli

**Tabela: Przyczyny udzielenia świadczenia**



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

#### **1.10.4.1. Organizacje pozarządowe realizujące zadanie**

Zadanie nie jest realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

#### **1.10.4.2. Kadra**

Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej.

#### **1.10.4.3. Nakłady finansowe na realizację zadania**

W 2011 r. – na realizację programu przeznaczono 473 799,47 zł.

W 2012 r. – na realizację programu przeznaczono 687 328,43 zł.

#### **1.10.4.4. Wnioski**

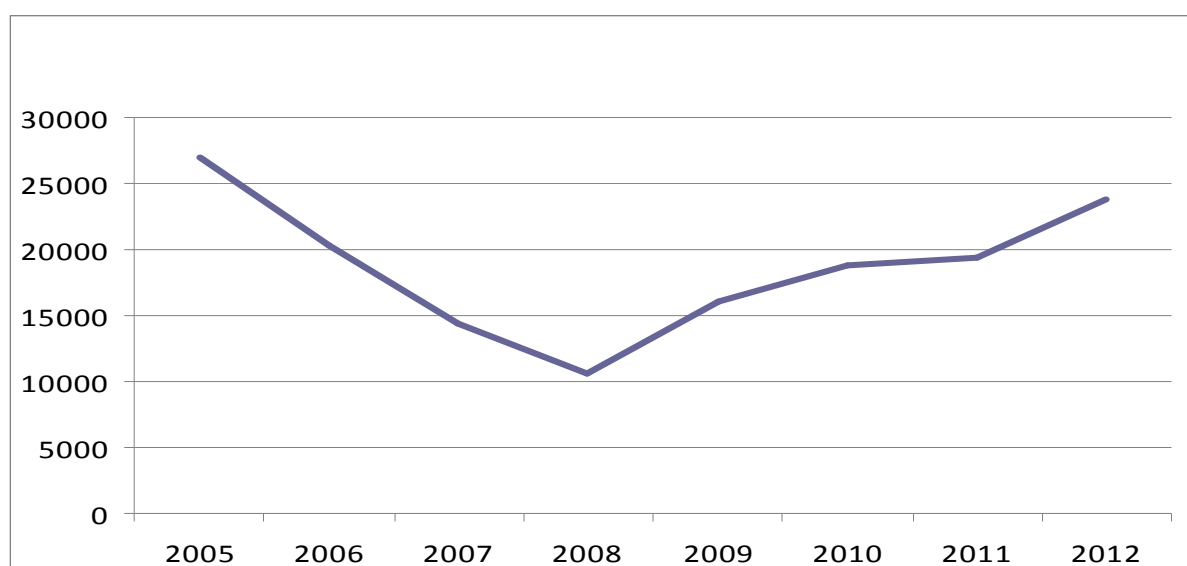
Pomoc na zakup podręczników dla uczniów realizowana jest w oparciu o programy rządowe, które uchwalana są na konkretny rok. W związku z faktem, że nie znane są zasady programu na kolejne lata niemożliwe są do oszacowania są trendy w tym zakresie.

## ***IX. Zasoby pomocy społecznej Gminy Miejskiej Kraków w zakresie pomocy osobom bezrobotnym***

### ***1. Bezrobocie w Krakowie***

W 2012 roku liczba osób bezrobotnych zarejestrowanych w Grodzkim Urzędzie Pracy wyniosła 23 863. W stosunku do roku poprzedniego ilość osób bezrobotnych wzrosła o 4 463 osoby. Wśród zarejestrowanych bezrobotnych pod względem z płci nie obserwuje się znaczących różnic. Bezrobotni z terenu Krakowa stanowili 14,8% ogółu osób pozostających bez pracy zarejestrowanych w województwie małopolskim. Ponad 80% zarejestrowanych bezrobotnych pozbawionych jest prawa do otrzymywania zasiłku z tego tytułu.

**Wykres: Liczba bezrobotnych zarejestrowanych w Grodzkim Urzędzie Pracy wg danych na koniec 2012 roku**



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUP

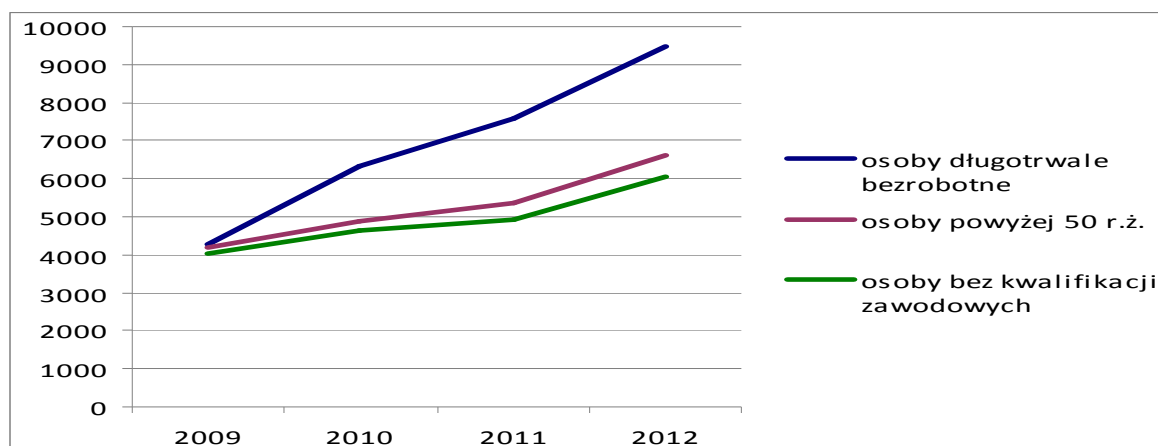
Na tle kraju i województwa stopa bezrobocia rejestrowanego w Krakowie utrzymuje się na stosunkowo niskim poziomie (5,9% na dzień 31.12.2012 r., dla Polski – 13,4%, dla Małopolski – 11,5%), jednak niepokojąco wysoki jest odsetek osób będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy tj. długotrwale bezrobotnych, osób do 25 roku życia i powyżej 50 roku życia, bez kwalifikacji zawodowych, samotnie wychowujących co najmniej jedno dziecko w wieku do 18 roku życia i niepełnosprawnych<sup>47</sup>. Stopa bezrobocia w Krakowie wzrosła o 1,1p.proc.w skali roku.

Osoby pozostające bez pracy powyżej 12 miesięcy mają małe szanse na znalezienie zatrudnienia – bezskuteczne poszukiwanie pracy budzi frustrację i zniechęcenie, a to z kolei rodzi postawę roszczeniową przejawiającą się najczęściej domaganiem się ciągłej i o szerokim spektrum pomocy materialnej ze strony państwa. Na szczególną uwagę, w kontekście oceny zapotrzebowania na pomoc społeczną zasługują również osoby bezrobotne w wieku powyżej 50 lat oraz osoby bez kwalifikacji zawodowych.

Wymienione wyżej kategorie osób są faktycznymi bądź potencjalnymi klientami pomocy społecznej. Poniższy wykres przedstawia liczbę osób bezrobotnych, znajdujących się w szczególnej sytuacji na rynku pracy wg wybranych kategorii, w latach 2009 - 2012.

<sup>47</sup> Kategorię bezrobotnych niepełnosprawnych opisano w rozdziale „Osoby niepełnosprawne w społeczności Miasta Krakowa”.

**Wykres: Bezrobotni w szczególnej sytuacji na rynku pracy**

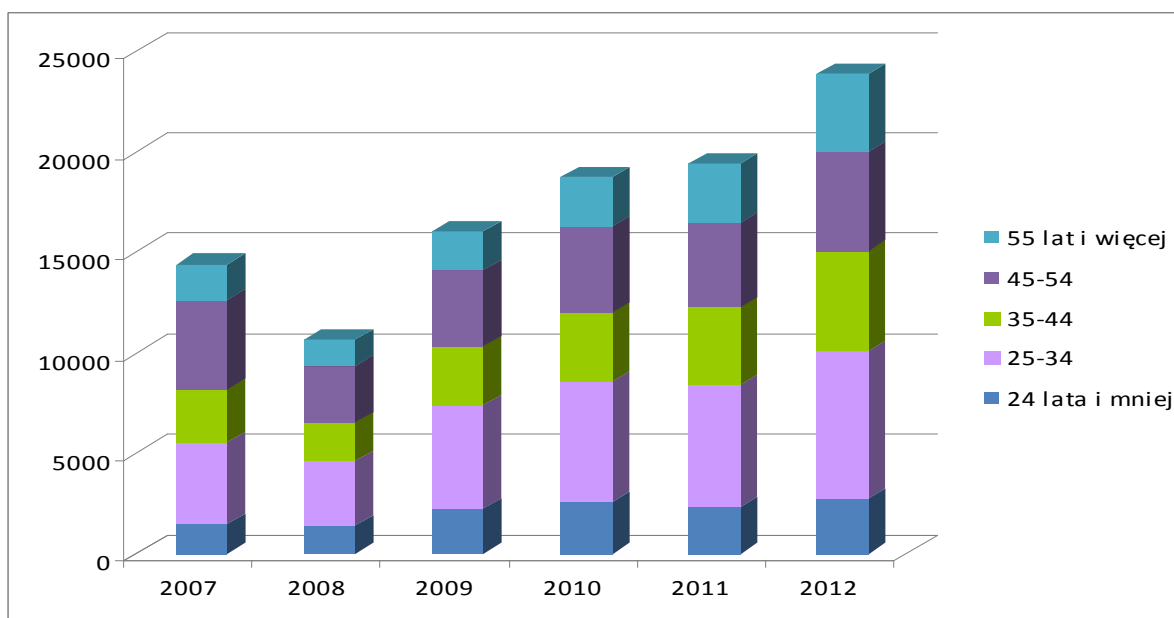


Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUP

Z danych Grodzkiego Urzędu Pracy wynika, że osoby długotrwale bezrobotne stanowią ponad 39% wszystkich zarejestrowanych bezrobotnych, osoby powyżej 50 roku życia – 28%, osoby bez kwalifikacji zawodowych – 25%.

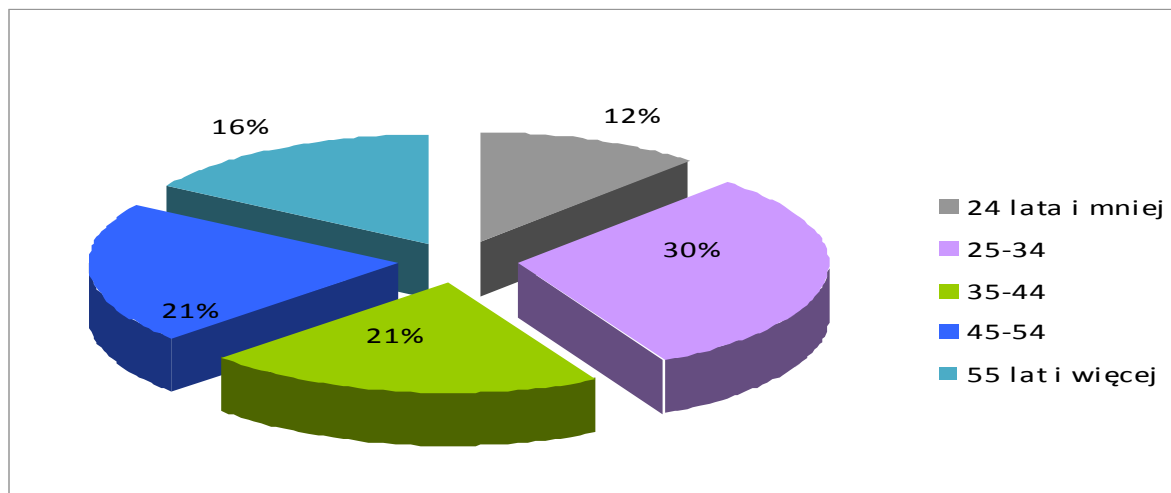
W ostatnich kilkunastu latach zaznacza się wyraźny wzrost odsetka osób bezrobotnych w wieku 55 i więcej lat, a więc szczególnie narażonych na bezrobocie długotrwale. W roku 2000 krakowscy bezrobotni w tej grupie wiekowej stanowili 1,7% ogółu zarejestrowanych bezrobotnych, w roku 2010 już 13% a w roku 2012 – 16,2%. Systematycznie wzrasta również odsetek osób bezrobotnych w wieku 25 – 34 lata – z 26,3% w roku 2000 do 30% w roku 2012.

**Wykres: Osoby bezrobotne zarejestrowane w Krakowie wg kategorii wiekowych w latach 2007-2012**



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

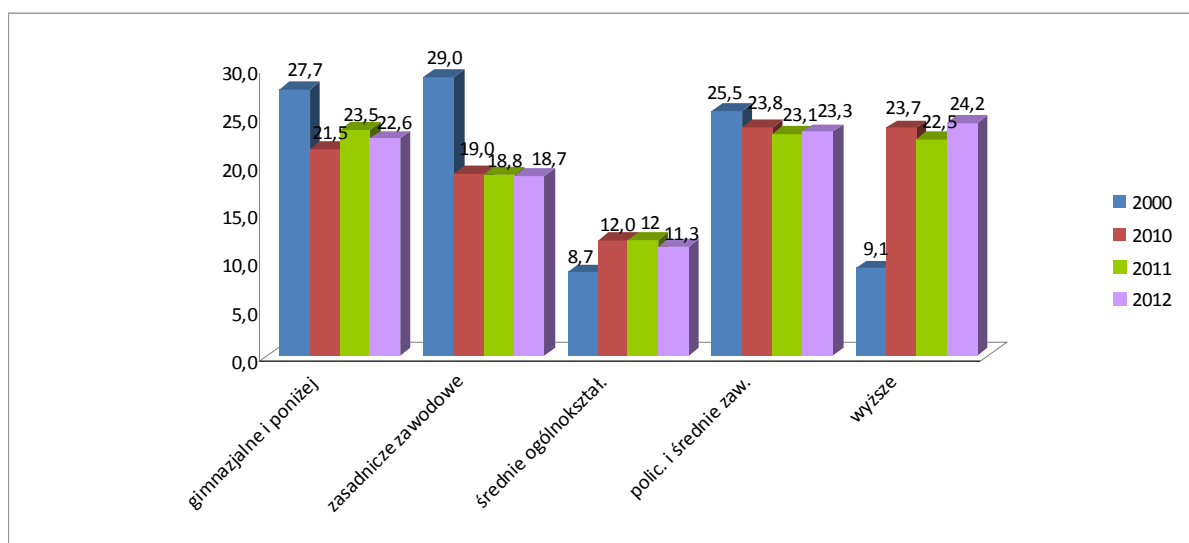
**Wykres Osoby bezrobotne zarejestrowane w Krakowie w roku 2012 – procentowy udział kategorii wiekowych**



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Diametralnie zmienia się również struktura krakowskich bezrobotnych wg wykształcenia. W roku 2000 największy odsetek bezrobotnych legitymował się wykształceniem zasadniczym zawodowym oraz gimnazjalnym, podstawowym i niepełnym podstawowym (łącznie 56,7%). Bezrobotni z wykształceniem wyższym stanowili jedynie 9,1% ogółu. Jednak już dziesięć lat później wśród krakowskich bezrobotnych dominowały osoby najlepiej wykształcone – z wykształceniem wyższym (23,7%) i policealnym oraz średnim zawodowym (23,8%). W 2012 roku osoby z wykształceniem wyższym i policealnym oraz średnim zawodowym stanowiły w sumie 47,4% bezrobotnych. Najmniej zarejestrowanych osób bezrobotnych niezmiennie posiada wykształcenie średnie ogólnokształcące. Powodem tego jest prawdopodobnie fakt, iż młodzież po ukończeniu nauki w szkołach ogólnokształcących kontynuuje w trybie zaocznym edukację na poziomie wyższym. Najwyższy wzrost liczby bezrobotnych w skali roku (o 28,5%) odnotowano w grupie osób posiadających wykształcenie gimnazjalne i niższe.

**Wykres: Osoby bezrobotne zarejestrowane w Krakowie wg wykształcenia**



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Z ogólnopolskich badań opisujących warunki i jakość życia społeczeństwa Polskiego, wynika, że wszystkich zarejestrowanych w urzędach pracy bezrobotnych podzielić można na dwie duże grupy: prawdziwych i pozornych. Pozornych z kolei podzielić można na tych, którzy nie są zainteresowani pracą (nie szukają jej i/lub nie są gotowi jej podjąć), oraz pracujących na czarno lub w inny sposób osiągających dochód nie mniejszy niż 1034 zł miesięcznie. Pozorni bezrobotni stanowią znaczący procent wszystkich zarejestrowanych (w 2003 i 2005 r. około 1/3, a od 2007 r. już od 40% do 50%). Główną przyczyną nieposzukiwania pracy przez znaczną część bezrobotnych zarejestrowanych jest w przypadku kobiet opieka nad dziećmi (50,8%). W przypadku mężczyzn nieposzukiwanie pracy wynika głównie z utraty wiary w możliwość jej znalezienia (24,2%), a w dalszej kolejności – ze stanu zdrowia (22,9%). Znamienne jest, że głównie mężczyźni często jako powód nieposzukiwania pracy podają chęć zachowania prawa do otrzymywania świadczeń społecznych (9,4% wobec 1,9% w grupie bezrobotnych kobiet). Także mężczyźni częściej niż kobiety przyznają wprost, że nie chce im się pracować (odpowiednio 2,1% i 1,1% bezrobotnych)<sup>48</sup>.

## **2. Świadczenia na rzecz osób bezrobotnych**

### **2.1. Praca socjalna adresowana do osób bezrobotnych**

Praca socjalna jest procesem, którego celem jest wywołanie zmian, modyfikacja sposobu funkcjonowania osoby, jej otoczenia, wzmacnianie potencjału osób, rodzin do przezwyciężenia trudnej sytuacji życiowej, wsparcie w dążeniu do poprawy funkcjonowania. Pracownicy socjalni w ramach pracy socjalnej podejmują działania w tych obszarach funkcjonowania, w których osoba/rodzina napotyka trudności, których nie jest w stanie samodzielnie pokonać i wymaga wsparcia. Jednym z takich obszarów jest praca, przy czym obejmuje on także działania związane z faktem pozostawania bez zatrudnienia. Do najczęstszych działań podejmowanych w tym obszarze, których odbiorcami są także osoby bezrobotne, należy:

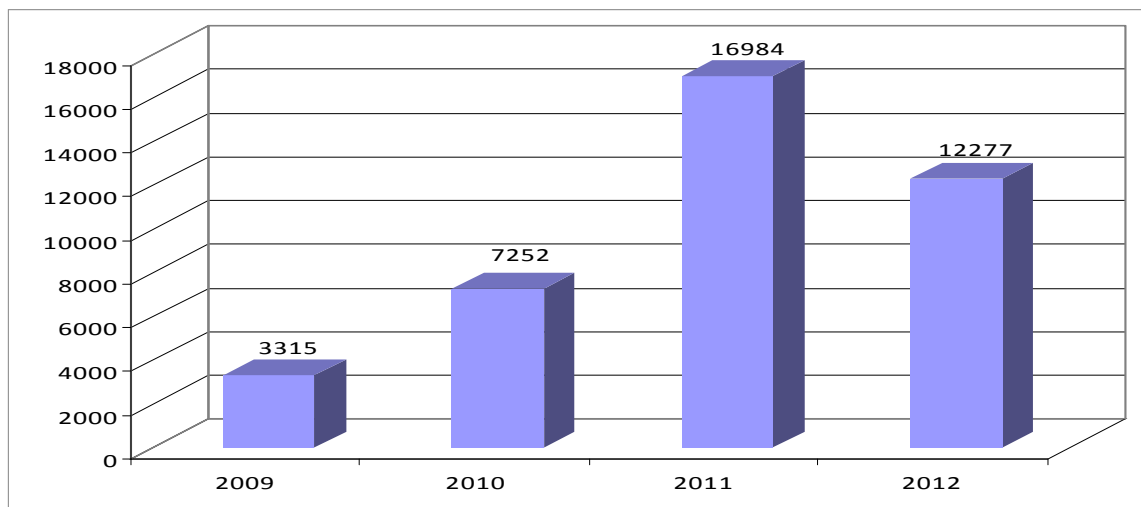
- wspieranie, czyli działanie polegające na wzmocnieniu osoby/rodziny, zmotywowaniu do podjęcia działań zmierzających do zmiany trudnej sytuacji, rozwiązania problemu,
- wyjaśnianie, czyli działanie zmierzające do zrozumienia przez osobę, do której adresowana jest praca socjalna różnych aspektów trudnej sytuacji oraz przyczyn jej wystąpienia.

Poniższy wykres prezentuje liczbę działań podjętych w obszarze funkcjonowania osób i rodzin związanym z pracą w latach 2009 – 2012.

---

<sup>48</sup> J. Czapiński, *Bezrobocie*. [w:] J. Czapiński, T. Panek (red.), *Diagnoza Społeczna 2011. Warunki i jakość życia Polaków*. Warszawa, 2011, s. 337.

**Wykres: Liczba działań w obszarze praca socjalna w latach 2009-2012**



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Całościową informację na temat pracy socjalnej zawiera rozdział IV.

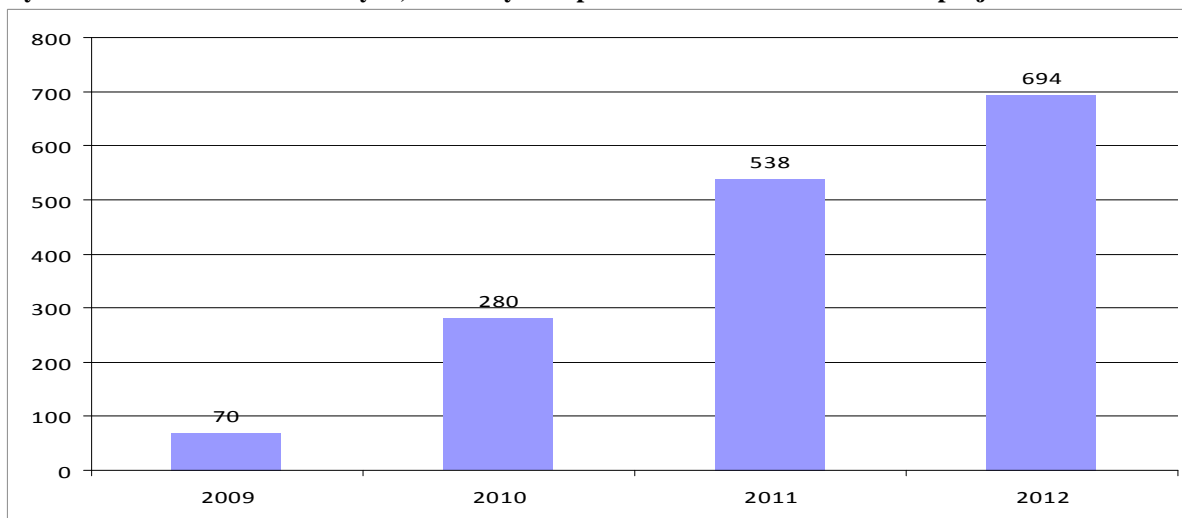
Nakłady finansowe na organizację realizacji zadania w ramach MOPS przedstawione są w rozdziale XIV dotyczącym funkcjonowania Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie.

## **2.2. Wsparcie osób bezrobotnych realizowane w ramach projektu systemowego „Pora na aktywność”**

Szczegółową charakterystykę projektu zawiera rozdział XII.

Ze względu na znaczenie problemu jakim jest bezrobocie oraz negatywne skutki, które pociąga on dla funkcjonowania osób i rodzin systematycznie zwiększana jest liczba osób bezrobotnych, które mogą zostać objęte wsparciem w ramach uczestnictwa w projekcie systemowym.

**Wykres: Liczba osób bezrobotnych, dla których zaplanowano działania w ramach projektu**



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Jednocześnie również poszerzana i różnicowana jest oferta adresowanych do beneficjentów form wsparcia. W 2012 r. realizowano 25 rodzajów kursów zawodowych, na które skierowano 194 beneficjentów ostatecznych. W zajęciach i doradztwie prowadzonym w KIS uczestniczyło 457 beneficjentów (zajęcia indywidualne 4 299,8 godz., grupowe 26 959,25 godz., konsultacje i porady doradcy zawodowego 350,25 godz.). W 2012 r. 390 osób uniezależniło się od pomocy społecznej, zatrudnienie znalazło 134 osób (w 2011 r. ich liczba wyniosła 105), 249 osób podjęło działania zmierzające do podjęcia pracy, 137 osób podniosło swoje kompetencje zawodowe, zwiększając w ten sposób swoje szanse na rynku pracy.

Nakłady finansowe na organizację realizacji zadania w ramach MOPS przedstawione są w rozdziale XIV dotyczącym funkcjonowania Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie.

### **2.3. Zatrudnienie socjalne**

W odniesieniu do osób zagrożonych wykluczeniem społecznym Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie, poza zadaniami wynikającymi z przepisów zawartych w ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej realizuje również zadania z zakresu integracji i reintegracji zawodowej i społecznej wynikające z ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym. Zadania określone w ustawie realizowane są poprzez zatrudnienie socjalne przez co należy rozumieć zapewnienie osobom wymienionym poniżej możliwości uczestnictwa w zajęciach prowadzonych przez centra integracji społecznej, kluby integracji społecznej oraz zatrudnieniu wspieranym. Zadania te adresowane są w szczególności do osób:

- 1) bezdomnych realizujących indywidualny program wychodzenia z bezdomności, w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej;
- 2) uzależnionych od alkoholu, po zakończeniu programu psychoterapii w zakładzie leczenia odwykowego;
- 3) uzależnionych od narkotyków lub innych środków odurzających, po zakończeniu programu terapeutycznego w zakładzie opieki zdrowotnej;
- 4) chorych psychicznie, w rozumieniu przepisów o ochronie zdrowia psychicznego;
- 5) długotrwale bezrobotnych w rozumieniu przepisów o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy;
- 6) zwalnianych z zakładów karnych, mających trudności w integracji ze środowiskiem, w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej;
- 7) uchodźców realizujących indywidualny program integracji, w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej;
- 8) niepełnosprawnych, w rozumieniu przepisów o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, które podlegają wykluczeniu społecznemu i ze względu na swoją sytuację życiową nie są w stanie własnym staraniem zaspokoić swoich podstawowych potrzeb życiowych i znajdują się w sytuacji powodującej ubóstwo oraz uniemożliwiającej lub ograniczającej uczestnictwo w życiu zawodowym, społecznym i rodzinnym.

**Centrum integracji społecznej** jest jednostką organizacyjną realizującą reintegrację zawodową i społeczną przez następujące usługi:

- 1) kształcenie umiejętności pozwalających na pełnienie ról społecznych i osiągnięcie pozycji społecznych dostępnych osobom niepodlegającym wykluczeniu społecznemu;
- 2) nabywanie umiejętności zawodowych oraz przyuczenie do zawodu, przekwalifikowanie lub podwyższanie kwalifikacji zawodowych;

- 3) naukę planowania życia i zaspokajania potrzeb własnym staraniem, zwłaszcza przez możliwość osiągnięcia własnych dochodów przez zatrudnienie lub działalność gospodarczą;
- 4) uczenie umiejętności racjonalnego gospodarowania posiadanymi środkami pieniężnymi.

**Klub integracji społecznej** może być prowadzony przez gminę lub organizację pozarządową prowadzące reintegrację zawodową i społeczną. W ramach klubu można organizować w szczególności:

- 1) działania mające na celu pomoc bezrobotnym w znalezieniu pracy na czas określony lub na czas wykonania określonej pracy, w pełnym lub niepełnym wymiarze pracy, u pracodawców, wykonywania usług na podstawie umów cywilnoprawnych oraz przygotowanie do podjęcia zatrudnienia,
- 2) roboty publiczne,
- 3) prace społecznie użyteczne,
- 4) poradnictwo prawne
- 5) działalność o charakterze samopomocowym w zakresie zatrudnienia, spraw mieszkaniowych i socjalnych.

**Prace społecznie użyteczne** są to prace wykonywane przez osoby bezrobotne bez prawa do zasiłku korzystające z pomocy społecznej. Prace są organizowane przez Gminę Miejską Kraków w jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej, organizacjach lub instytucjach statutowo zajmujących się pomocą charytatywną lub na rzecz społeczności lokalnej. Czas pracy w ciągu tygodnia nie może przekroczyć 10 godzin. Świadczenie dla osób wykonujących prace społecznie użyteczne wypłacane jest ze środków Gminy Miejskiej Kraków w kwocie 7,70 zł za godzinę, z czego 60 % świadczenia refundowane jest z Funduszu Pracy. MOPS proponuje osoby, które mogłyby być skierowane do poszczególnych rodzajów prac oraz wypłaca im świadczenia

### 2.3.1. Infrastruktura

Realizacja przez MOPS Krakowie zapisów ustawy o zatrudnieniu socjalnym odbywa się poprzez prowadzenie klubu integracji społecznej funkcjonującego w strukturze organizacyjnej MOPS, nadzór nad realizacją zadań publicznych zleconych przez Gminę Miejską Kraków niepublicznemu klubowi integracji społecznej oraz wsparcie realizacji zadań centrum integracji społecznej, któremu Gmina udziela dotacji na działalność.

**Tabela: Krakowskie jednostki realizujące zadania z zakresu reintegracji zawodowej i społecznej w latach 2009-2012**

Nazwa i adres jednostki
Centrum Integracji Społecznej os. Zielone 22
Klub Integracji Społecznej ul. Krakusa 8
Klub Integracji Społecznej* z siedzibą na os. Słonecznym 15 oraz ul. Miśnieńskiej 58

\*działający w strukturze MOPS

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W 2012 r. prace społecznie użyteczne realizowane były łącznie w 49 podmiotach, w tym m.in. w Urzędzie Miasta Krakowa, domach pomocy społecznej, szkołach, przedszkolach oraz stowarzyszeniach (Caritas Archidiecezji Krakowskiej, Polski Komitet Pomocy Społecznej, Bank Żywności, Ognisko, Gaudium et Spes, U Siemachy, KLIKA).



### 2.3.2. Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Podmiotem prowadzącym centrum integracji społecznej jest Stowarzyszenie Aktywizacji Społeczno-Gospodarczej „Małopolskie Forum Pracy”, natomiast klub integracji społecznej na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków prowadzony jest przez Fundację Wspierania Rozwoju Społecznego „Leonardo”.

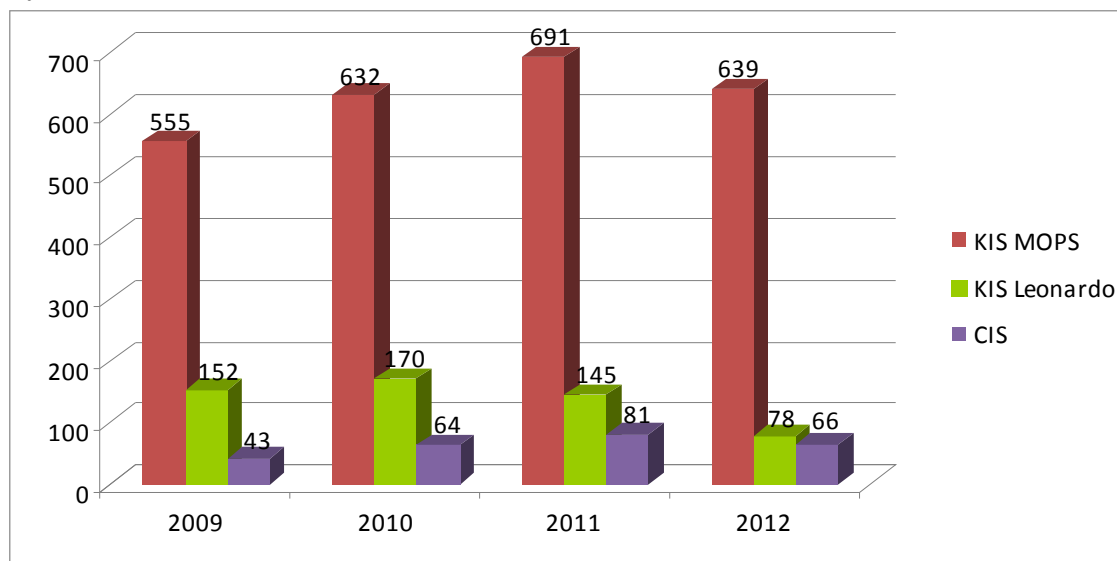
### 2.3.3. Kadra

W 2012 r. w realizację zadania związanego z prowadzeniem centrum integracji społecznej zaangażowanych było 12 osób, natomiast w realizację zadania związanego z prowadzeniem klubu integracji społecznej na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków zaangażowane były 3 osoby. W klubie integracji społecznej działającym w strukturze MOPS zadania realizowało 22 pracowników.

### 2.3.4. Osoby objęte pomocą w ramach reintegracji zawodowej, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

W przypadku klubu integracji społecznej działającego w strukturze MOPS liczba uczestników korzystających ze wsparcia w 2012 roku spadła w stosunku do 2011 roku o około 7,5 %.

Wykres: Liczba uczestników CIS i KIS

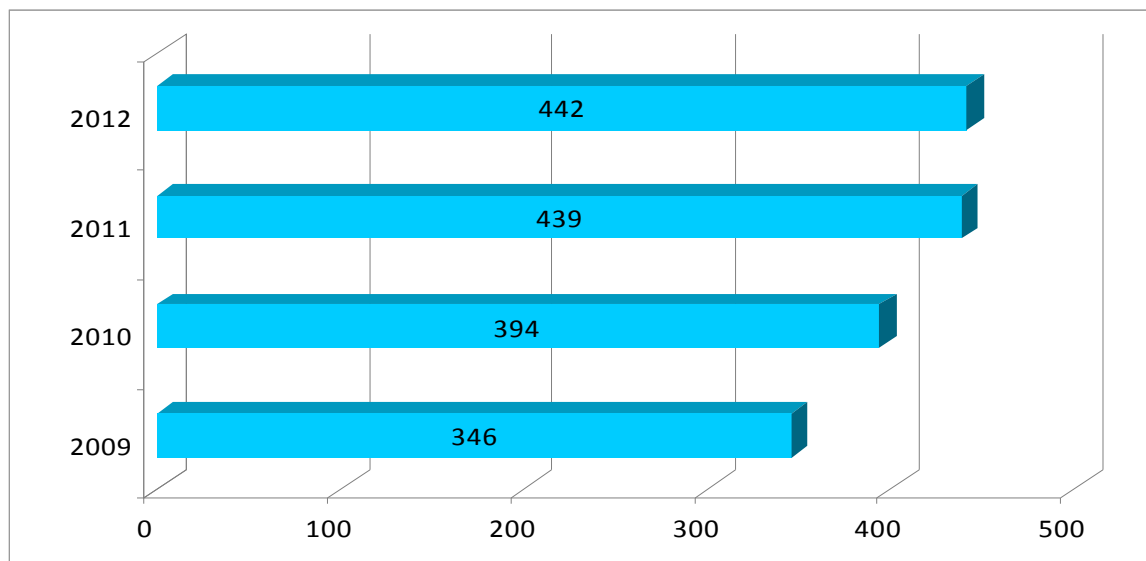


Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W 2012 r. ponad połowę uczestników klubu integracji społecznej stanowiły kobiety – 52%. Wśród uczestników najwięcej jest osób w wieku powyżej 50 lat – 44%. W stosunku do roku 2011 odnotowano w tej grupie uczestników wzrost o 4,5%. O 56% w stosunku do 2011r. spadł odsetek osób w wieku do 25 lat.

Liczba osób wykonujących prace społecznie użyteczne w latach 2009-2012 systematycznie rośnie.

**Wykres: Liczba osób wykonujących prace społecznie użyteczne**



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W 2012 r. łącznie w ramach prac społecznie użytecznych przepracowano blisko 72 tysiące godzin. Średnio miesięcznie prace wykonywało 175 osób. 65 osób, czyli 14,7% (w roku 2011 – 13,7%) ogółu osób wykonujących prace społecznie użyteczne podjęło zatrudnienie na otwartym rynku pracy.

### **2.3.5. Nakłady finansowe na realizację zadania**

Łączna wysokość nakładów na realizację zadania wyniosła:

- w 2009 r.-1 026 744 zł,
- w 2010 r.- 1 406 785 zł,
- w 2011 r.- 1 261 304 zł,
- w 2012 r. - 1 285 716 zł

Nakłady finansowe na organizację realizacji zadania w ramach MOPS przedstawione są w rozdziale XIV dotyczącym funkcjonowania Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie.

### **2.3.6. Wnioski**

Biorąc pod uwagę, że w danych GUP wzrasta liczba osób bezrobotnych powyżej 50 roku życia, a zatem osób które są najczęstszymi odbiorcami wsparcia, można postawić tezę, że w perspektywie czasu konieczny będzie dalszy rozwój wsparcia świadczonego w ramach zatrudnienia socjalnego.

## **X. Zasoby pomocy społecznej Gminy Miejskiej Kraków w zakresie pomocy osobom i rodzinom o niskich dochodach**

### **1. Ubóstwo**

Ubóstwem określamy sytuację, w której gospodarstwo domowe nie dysponuje wystarczającymi środkami pieniężnymi pozwalającymi na zaspokojenie swoich potrzeb. Ubóstwo jest złożonym zjawiskiem społecznym, uwarunkowanym przez czynniki społeczno-ekonomiczne i demograficzne, a w szczególności przez problem bezrobocia, liczbę rodzin wielodzietnych i niepełnych, wskaźnik rodzin żyjących z osobą niepełnosprawną lub długotrwale chorą, podeszły wiek oraz bezdomność. Ubóstwo jest więc wspólnym problemem, który w całej swej rozciągłości dotyka praktycznie wszystkie grupy społeczne oraz, w uproszczeniu ujmując problem ubóstwa, większość kategorii osób i rodzin korzystających z pomocy społecznej.

### **2. Świadczenia dla osób i rodzin o niskich dochodach**

#### **2.1. Zasiłek okresowy**

Wypłacanie zasiłków okresowych należy do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym. Zasiłek okresowy przysługuje w szczególności ze względu na długotrwałą chorobę, niepełnosprawność, bezrobocie, możliwość utrzymania lub nabycia uprawnień do świadczeń z innych systemów zabezpieczenia społecznego:

1. osobie samotnie gospodarującej, której dochód jest niższy od kryterium dochodowego osoby samotnie gospodarującej;
2. rodzinie, której dochód jest niższy od kryterium dochodowego rodziny.

Zasiłek okresowy ustala się:

- 1) w przypadku osoby samotnie gospodarującej — do wysokości różnicy między kryterium dochodowym osoby samotnie gospodarującej a dochodem tej osoby, z tym że kwota zasiłku nie może być wyższa niż 418 zł miesięcznie;
- 2) w przypadku rodziny — do wysokości różnicy między kryterium dochodowym rodziny a dochodem tej rodziny.

Kwota zasiłku okresowego nie może być niższa niż 50% różnicy między kryterium dochodowym osoby samotnie gospodarującej a dochodem tej osoby bądź kryterium dochodowym rodziny a dochodem tej rodziny. Kwota zasiłku okresowego nie może być niższa niż 20 zł miesięcznie. Okres, na jaki jest przyznawany zasiłek okresowy, ustala ośrodek pomocy społecznej na podstawie okoliczności sprawy<sup>49</sup>.

#### **2.1.1. Organizacje pozarządowe realizujące zadanie**

Zadanie nie może być realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

#### **2.1.2. Kadra**

Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej.

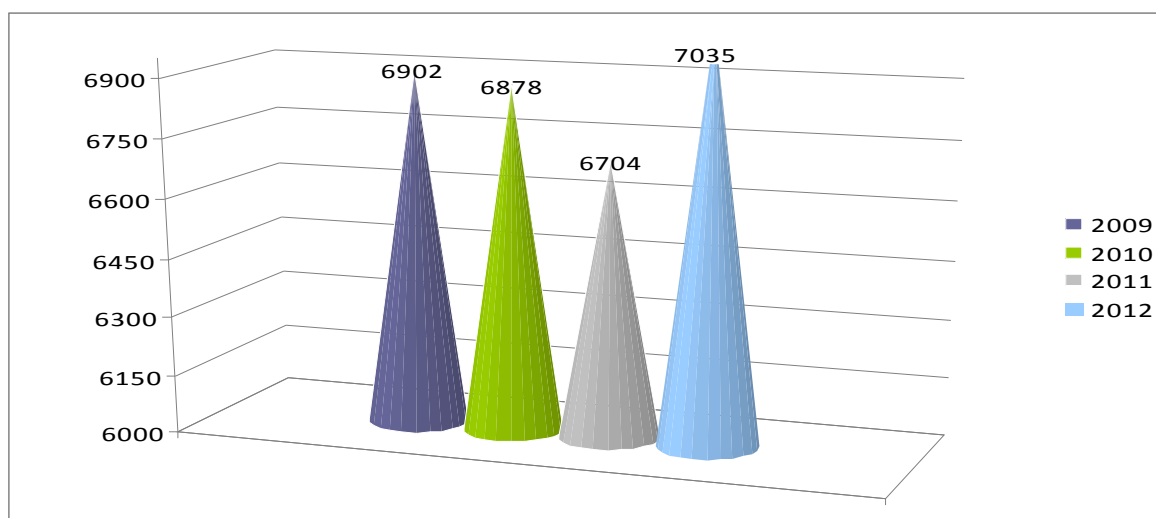
---

<sup>49</sup> art. 17 ust. 1 pkt 4, art. 38 ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej (j.t.: Dz. U. z 2013 poz. 182)

### 2.1.3. Osoby i rodziny korzystające ze świadczenia w formie zasiłku okresowego, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Liczba gospodarstw domowych (rozumianych jako osoby samodzielnie gospodarujące oraz rodziny) otrzymujących pomoc w formie zasiłku okresowego w okresie I 2009 - IX 2012 systematycznie malała. Natomiast po waloryzacji kryteriów dochodowych od października 2012 r. nastąpił znaczący wzrost przydzielanego świadczenia. Liczba gospodarstw domowych którym przyznano świadczenie w formie zasiłku okresowego zwiększyła się o ponad 19% kwartał do kwartału.

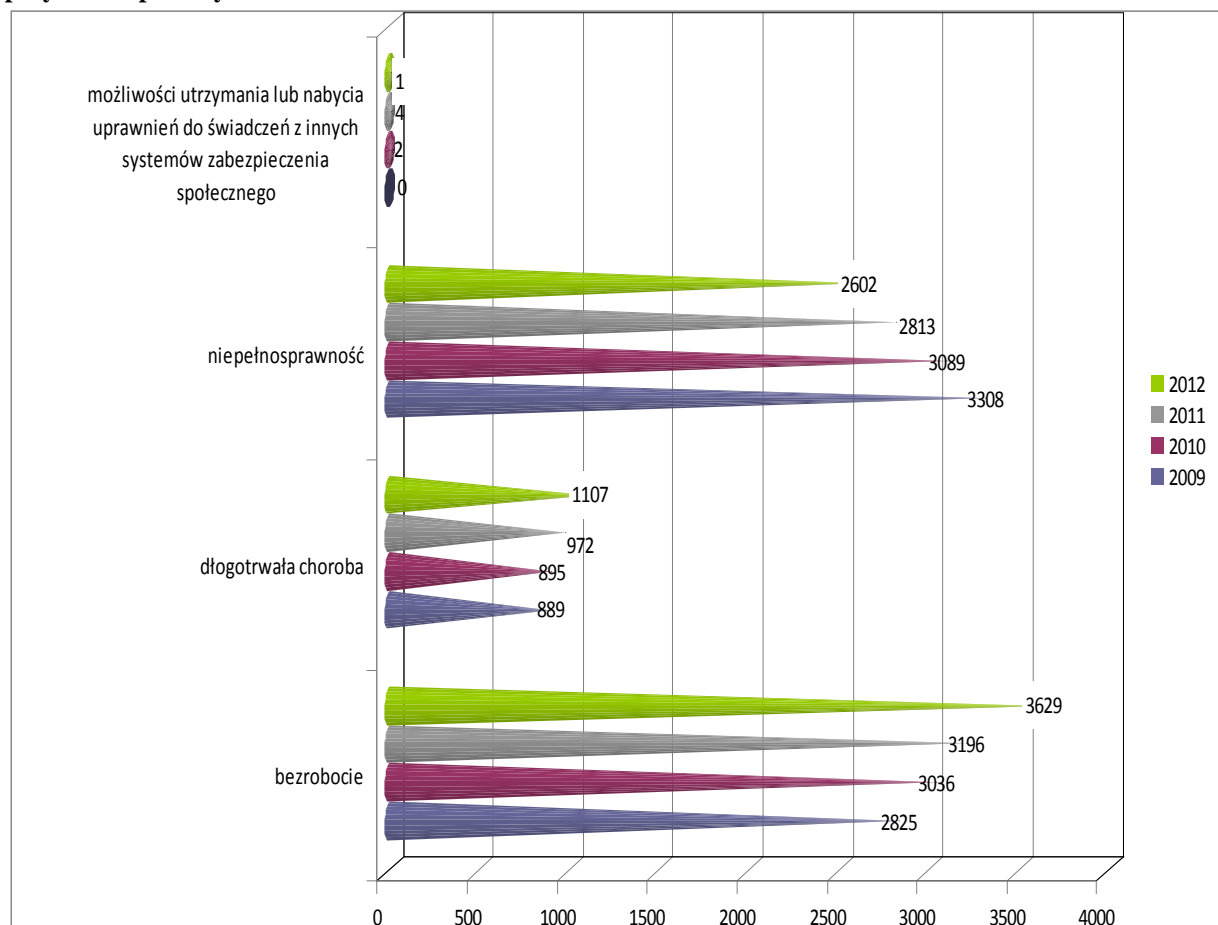
Wykres: Liczba gospodarstw domowych, które otrzymały zasiłek okresowy



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Analizując powody przyznawania pomocy w formie zasiłku okresowego widoczny jest stały niewielki wzrost widoczne jest utrzymywanie się na zbliżonym poziomie liczby rodzin, które otrzymały pomoc w związku z występowaniem długotrwałej choroby. Obserwowalny jest natomiast spadek liczby rodzin otrzymujących zasiłek z powodu niepełnosprawności przy jednoczesnym wzroście liczby rodzin, którym przyznano pomoc z powodu bezrobocia członka rodziny. Znikoma jest liczba rodzin, które kwalifikują się do zasiłku okresowego z uwagi na możliwość utrzymania lub nabycia uprawnień do świadczeń z innych systemów zabezpieczenia społecznego. Należy mieć na uwadze, że prezentowane dane liczbowe nie są rozłączne tzn. w trakcie roku jedna rodzina mogła otrzymać zasiłek okresowy z każdego, z wyżej wymienionych, powodów.

**Wykres: Liczba gospodarstw domowych, które otrzymały zasiłek okresowy z uwzględnieniem powodu przyznania pomocy**



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OU POMOST

Liczba świadczeniobiorców zasiłków okresowych kształtuje się na zbliżonym poziomie wśród kobiet i mężczyzn, stanowiących odpowiednio 52 % i 48 ogółu.

**Tabela: Cechy demograficzno-społeczne świadczeniobiorców zasiłków okresowych**

Cechy demograficzno-społeczne świadczeniobiorców zasiłków okresowych	kobiety	mężczyźni	ogółem
<b>Wiek</b>			
0-24	1,53%	0,94%	1,14%
25-34	5,63%	6,53%	6,22%
35-44	9,97%	9,86%	9,90%
<b>45-59</b>	<b>55,63%</b>	<b>48,93%</b>	<b>51,25%</b>
60-64	13,02%	19,43%	17,21%
65 i więcej	14,23%	14,30%	14,28%
<b>Wykształcenie</b>			
nieustalony poziom wykształcenia	11,86%	11,62%	11,75%
<b>gimnazjalne i poniżej</b>	<b>28,25%</b>	28,78%	28,51%
<b>zasadnicze zawodowe</b>	27,20%	<b>37,44%</b>	<b>32,12%</b>
średnie ogólne i zawodowe	25,21%	18,09%	21,79%
Policealne	1,88%	4,44%	1,19%

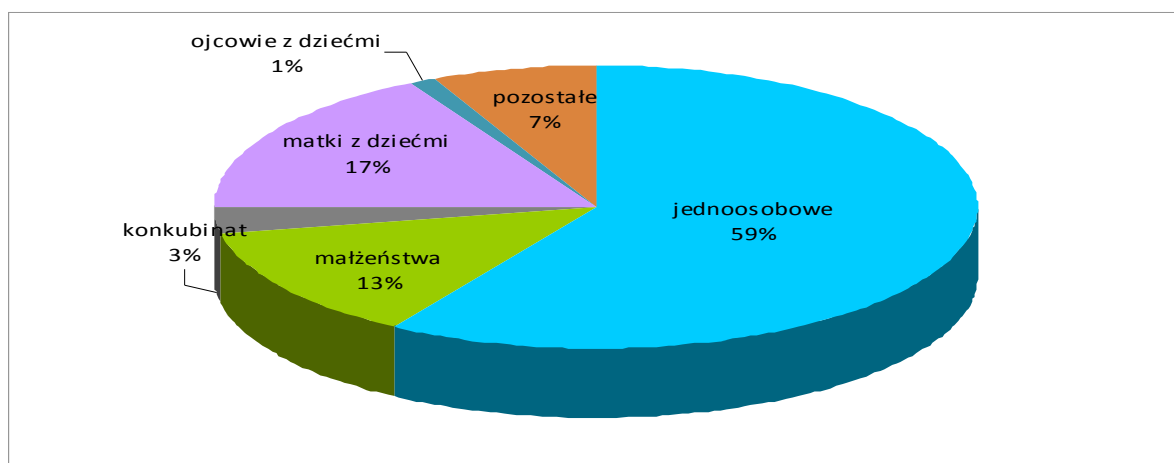
Wyższe	5,60%	3,63%	4,65%
<b>stan cywilny</b>			
<b>panna/kawaler</b>	31,54%	<b>41,42%</b>	<b>36,29%</b>
konkubina/konkubent	0,81%	0,49%	0,66%
rozwidziona/rozwidziony	21,07%	30,73%	25,72%
separowana/separowany	2,99%	4,10%	3,52%
wdowa/wdowiec	6,54%	3,17%	4,92%
<b>zamężna/zonaty</b>	<b>37,06%</b>	20,10%	28,90%
<b>pozycja na rynku pracy</b>			
<b>bezrobotny</b>	<b>54,63%</b>	47,11%	<b>51,01%</b>
<b>bierny zawodowo</b>	33,26%	<b>49,67%</b>	41,15%
pracujący	12,08%	3,14%	7,78%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OU POMOST

Największą grupę odbiorców tj. 51,25%, zarówno wśród kobiet, jak i wśród mężczyzn, stanowią osoby w wieku między 45 a 59 lat. Kobiety w wieku 45-59 lat stanowią 55,63%, natomiast mężczyźni 48,93%. Poziom wykształcenia świadczeniobiorców zasiłków okresowych nie odbiega znacząco od danych dotyczących świadczeniobiorców zasiłków celowych lub stałych. Wśród ogółu świadczeniobiorców około 29% posiada wykształcenie gimnazjalne lub niższe, około 32% świadczeniobiorców legitymuje się wykształceniem zasadniczym zawodowym. Odsetek osób z wykształceniem średnim przekracza 21%. Pod względem stanu cywilnego wśród kobiet najwięcej jest osób pozostających w związkach małżeńskich - 37,06%. Natomiast w przypadku mężczyzn największą grupą otrzymującą zasiłki okresowe są osoby stanu wolnego tj. kawalerowie 41,42%. Różnica pomiędzy świadczeniobiorcami zasiłku okresowego a osobami otrzymującymi np. zasiłek celowy widoczna jest w przypadku takiej zmiennej jak pozycja na rynku pracy. Analizując pozycję na rynku pracy świadczeniobiorców zasiłków okresowych widoczne jest, że na porównywalnym poziomie kształtuje się odsetek osób bezrobotnych 51,01% i biernych zawodowo 41,15%. W przypadku zasiłkobiorców celowych i specjalnych zasiłków celowych największą liczebnie była grupa osób biernych zawodowo. Większy odsetek osób bezrobotnych jest wśród kobiet, natomiast prawie połowa mężczyzn to osoby bierne zawodowo. Istotne różnice pomiędzy zbiorowością kobiet i mężczyzn widoczne są w przypadku pozostawania w zatrudnieniu. Niemal czterokrotnie więcej jest pracujących kobiet niż mężczyzn.

Świadczeniobiorcy zasiłków okresowych to w 59% osoby prowadzące samodzielne, jednoosobowe gospodarstwa domowe. Wśród rodzin korzystających z zasiłków okresowych rodziny niepełne stanowią 18 % natomiast małżeństwa 13%. Blisko 95,5% ogółu rodzin niepełnych stanowią matki samotnie wychowujące jedno lub dwoje dzieci. W populacji małżeństw najwięcej jest małżeństw z 2 dziećmi - 30%.

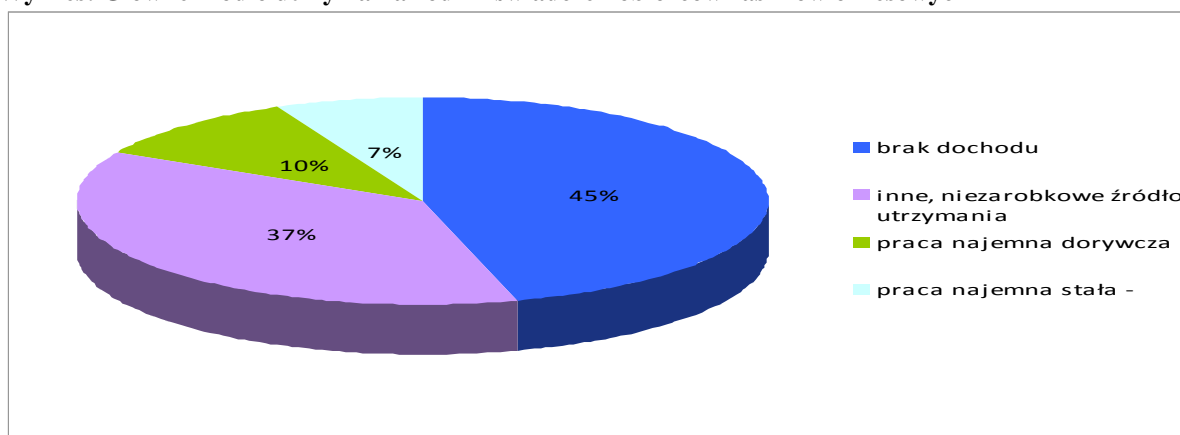
**Wykres: Typy rodzin świadczeniobiorców zasiłków okresowych**



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OU POMOST

Świadczeniobiorcy zasiłków okresowych należą przede wszystkim do rodzin nie posiadających własnego dochodu 45% oraz rodzin, których dochody pochodzą z niezarobkowych źródeł utrzymania – 37%, przy czym świadczenia emerytalno-rentowe to główne źródło utrzymania w przypadku rodzin 4% świadczeniobiorców. Odsetek osób z rodzin, gdzie głównym źródłem utrzymania jest praca, w tym zarówno na podstawie umowy jak również dorywczo, wynosi 17%.

**Wykres: Główne źródło utrzymania rodzin świadczeniobiorców zasiłków okresowych**



Źródło: opracowanie własne na podstawie OU POMOST

Największy odsetek świadczeniobiorców zasiłków okresowych rekrutuje się z rodzin nie wykazujących żadnych dochodów - stanowią oni 43% ogółu świadczeniobiorców oraz rodzin osiągających dochód w granicach 500 zł – 25% .

**Tabela: Wysokość dochodu w rodzinach świadczeniobiorców zasiłków okresowych**

Wysokość dochodu w rodzinach świadczeniobiorców zasiłków okresowych	%
<b>bez dochodu</b>	<b>43%</b>
1-499	25%
500 i powyżej	32%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OU POMOST

#### **2.1.4. Nakłady finansowe na realizację zadania**

Na realizację zadania wydatkowano środki finansowe w następującej wysokości:

- w 2009 r.- 7 607 237 zł, w tym na zasiłki okresowe w części obligatoryjnej 6 408 140,50 zł. Średnia wartość świadczenia w części obligatoryjnej wynosiła 132,58 zł.
- w 2010 r. – 6 814 786 zł, w tym na zasiłki okresowe w części obligatoryjnej 5 974 482,12 zł. Średnia wartość świadczenia w części obligatoryjnej wynosiła 128,66 zł.
- w 2011 r. – 7 697 407 zł, w tym na zasiłki okresowe w części obligatoryjnej 6 328 588,82 zł. Średnia wartość świadczenia w części obligatoryjnej wynosiła 134,87 zł.
- w 2012 r. – 8 985 614,95 zł. w tym na zasiłki okresowe w części obligatoryjnej 7 879 879,50. Średnia wartość świadczenia w części obligatoryjnej wynosiła 163,59zł.

Nakłady finansowe na organizację realizacji zadania w ramach MOPS przedstawione są w rozdziale XIV dotyczącym funkcjonowania Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie.

#### **2.1.5. Wnioski**

W odróżnieniu od lat ubiegłych w 2012 r. nastąpił wzrost liczby rodzin objętych pomocą w formie zasiłku okresowego, będący w głównej mierze wynikiem waloryzacji kryteriów dochodowych od miesiąca października 2012 r. W Gminie Miejskiej Kraków znacznie tj. 19% kwartał do kwartału wzrosła liczba osób objętych tą formą pomocy.

Szacuje się, że na ogólną liczbę świadczeniobiorców zasiłków okresowych w kolejnych latach będą wpływać 3 główne czynniki:

- 1) skala poprawy sytuacji materialnej osób i rodzin w tym podjęcie pracy, uzyskanie uprawnień do innych świadczeń (świadczenia rodzinne, emerytalno-rentowe), uzyskanie własnych źródeł dochodu. W 2012 r. około 41% zaewidencjonowanych powodów wstrzymań decyzji zasiłków okresowych stanowiły powody związane z poprawą sytuacji osób i rodzin.
- 2) tendencja wzrostowa rocznej stopy bezrobocia. Stopa bezrobocia rejestrowanego w Gminie Miejskiej Kraków na przestrzeni lat 2005-2012 jest o około połowę niższa niż stopa w województwie małopolskim. Gmina Miejska Kraków na tle województwa małopolskiego charakteryzuje się: wysokim odsetkiem udziału osób bezrobotnych w wieku powyżej 50 roku życia w łącznej liczbie osób bezrobotnych. W Krakowie na przestrzeni ostatnich lat notuje się wzrost wskazań bezrobocia jako powodu udzielania pomocy w formie zasiłków okresowych (od 43% udziału w łącznej liczbie wskazanych powodów w roku 2009 do 52% w roku 2012).
- 3) zmiana struktury wiekowej mieszkańców Gminy Miejskiej Kraków. Zgodnie z prognozami GUS Kraków za kilka lat osiągnie jeden z najwyższych udziałów mieszkańców powyżej 65 roku życia w województwie. Mimo to w przeciągu ostatnich czterech lat systematycznie spada liczba zasiłków okresowych przyznanych z łącznie rozpatrywanych powodów: niepełnosprawności i długotrwałej i ciężkiej choroby (z 64% w roku 2009 do 53% w roku 2012).

Tendencje dotyczące zasiłków okresowych:

- a) w związku z waloryzacją kryteriów dochodowych nakłady finansowe na realizację zadania znacząco wzrosną. W 2006 r., średnia wartość przyznanego świadczenia w



części obowiązkowej wynosiła 91,99 zł, natomiast w 2012 r. wynosiła 163,44 zł. W czwartym kwartale 2012 r. średnia wysokość świadczenia wynosiła już około 209,80zł.

- b) w podziale na powody przyznania pomocy w formie zasiłku okresowego największy jednostkowy koszt świadczenia (średnia za lata 2009-2012) dotyczy zasiłków przyznanych z powodu bezrobocia (ok. 227 zł), następnie z powodu długotrwałej lub ciężkiej choroby (ok. 177 zł). Najniższy jednostkowy koszt dotyczy zasiłków przyznanych z powodu niepełnosprawności (ok. 64 zł). W związku z powyższym szacuje się, że nawet niewielki wzrost liczby gospodarstw domowych z problemem bezrobocia, uprawnionych do zasiłku okresowego będzie znacząco wpływał na ogólną roczną kwotę przyznanych świadczeń.

## **2.2. Zasiłek celowy i specjalny zasiłek celowy**

Wypłacanie zasiłków celowych należy do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym. Zasiłek celowy przyznawany jest w celu zaspokojenia niezbędnej potrzeby bytowej, w szczególności na pokrycie części lub całości kosztów zakupu żywności, leków i leczenia, opału, odzieży, niezbędnych przedmiotów użytku domowego, drobnych remontów i napraw w mieszkaniu, a także kosztów pogrzebu. Zasiłek przyznawany jest osobie lub rodzinie, której dochód nie przekracza kryterium dochodowego. Kryterium dochodowe dla osoby samotnie gospodarującej do września 2012r. wynosiło 477 zł, natomiast od października 2012 r. wynosi 542 zł, natomiast dla osoby w rodzinie do września 2012 r. wynosiło 351 zł a od października 2012 r. wynosi 456 zł. 351 zł (kryterium dochodowe rodziny to iloczyn liczby osób we wspólnym gospodarstwie domowym i kwoty kryterium dochodowego na osobę w rodzinie).

W szczególnie uzasadnionych przypadkach, osobie albo rodzinie o dochodach przekraczających kryterium dochodowe może być przyznany specjalny zasiłek celowy w wysokości nieprzekraczającej odpowiednio kryterium dochodowego osoby samotnie gospodarującej lub rodziny, który nie podlega zwrotowi lub zasiłek celowy pod warunkiem zwrotu części lub całości kwoty zasiłku<sup>50</sup>.

### **2.2.1. Organizacje pozarządowe realizujące zadanie**

Zadanie nie może być realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

### **2.2.2. Kadra**

Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej.

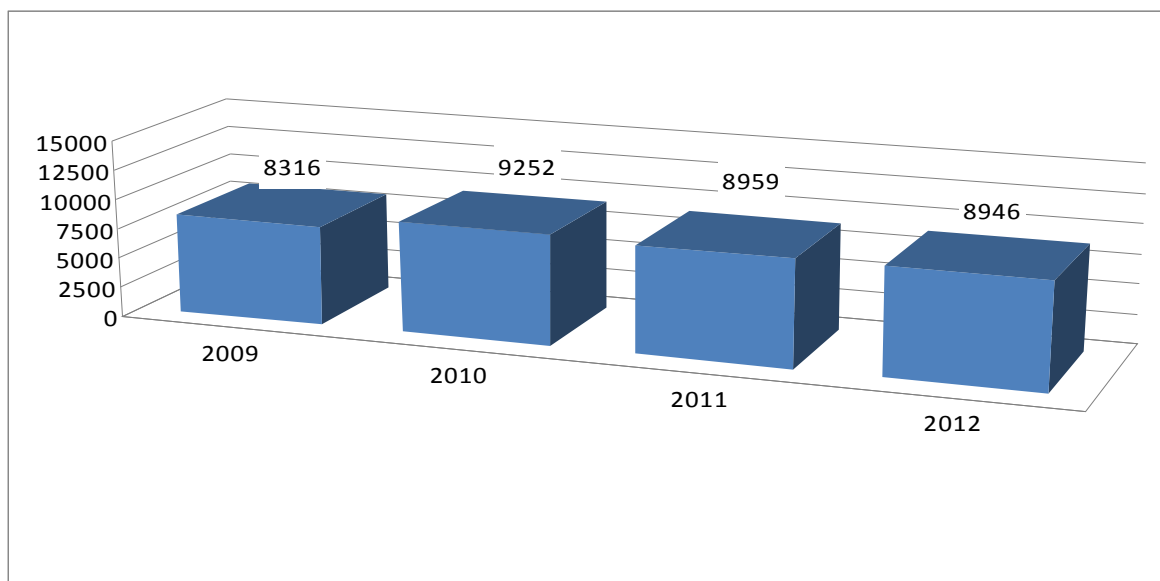
### **2.2.3. Osoby i rodziny korzystające ze świadczenia w formie zasiłku celowego oraz specjalnego zasiłku celowego, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy**

Najwięcej osób otrzymało zasiłek celowy i specjalny zasiłek celowy w roku 2010. Było to o 936 osób więcej niż w roku 2009 i o 293 osoby więcej niż w roku 2011 oraz o 306 osób więcej niż w roku 2012.

---

<sup>50</sup> art. 17 ust. 1 pkt 5, art. 39 ust. 1-2, art. 41 ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej (j.t.: Dz. U. z 2013 poz. 182)

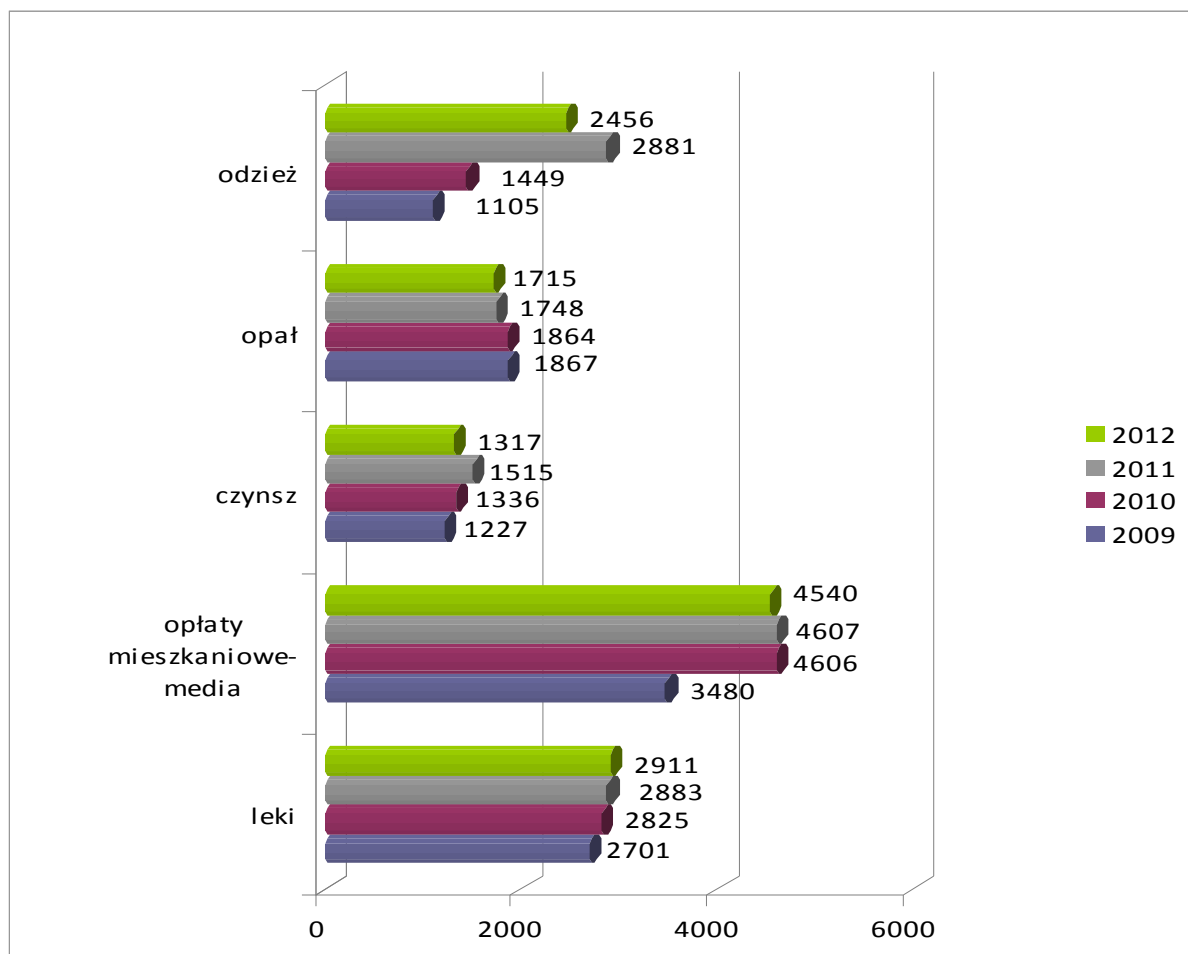
**Wykres: Liczba osób, które otrzymały zasiłek celowy i specjalny zasiłek celowy**



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Analizując cele na jakie przyznawane są zasiłki celowe i specjalne zasiłki celowe stwierdzić można, że w latach 2009- 2012 najczęściej osób otrzymywało zasiłki z przeznaczeniem na opłaty mieszkaniowe – media oraz na leki. Znaczna część osób korzystała również z pomocy finansowej na odzież, opał i czynsz. natomiast najmniej osób uzyskało pomoc w formie zasiłku celowego i specjalnego zasiłku celowego na uregulowanie lub dofinansowanie do opłat za czynsz (należy zaznaczyć, że jedna osoba mogła otrzymać każdy rodzaj zasiłku).

Wykres: Liczba osób, które otrzymały zasiłek celowy i specjalny zasiłek celowy z uwzględnieniem przeznaczenia pomocy



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W 2012 r. spośród świadczeniobiorców zasiłku celowego i specjalnego zasiłku celowego ponad połowę tj. 58,24 % stanowiły kobiety.

Tabela: Cechy demograficzno-społeczne świadczeniobiorców zasiłków celowych i specjalnych zasiłków celowych

Cechy demograficzno-społeczne świadczeniobiorców zasiłków celowych i specjalnych zasiłków celowych	kobiety	mężczyźni	ogółem
<b>wiek</b>			
0-24	4,75%	1,91%	3,56%
25-34	16,99%	8,40%	13,40%
35-44	21,62%	13,99%	18,44%
<b>45-59</b>	<b>37,93%</b>	<b>50,36%</b>	<b>43,12%</b>
60-64	6,78%	16,30%	10,76%
64 i więcej	11,93%	9,04%	10,72%
<b>wykształcenie</b>			
nieustalony poziom wykształcenia	12,75%	12,32%	12,57%
<b>gimnazjalne i poniżej</b>	<b>28,12%</b>	<b>27,09%</b>	<b>27,69%</b>

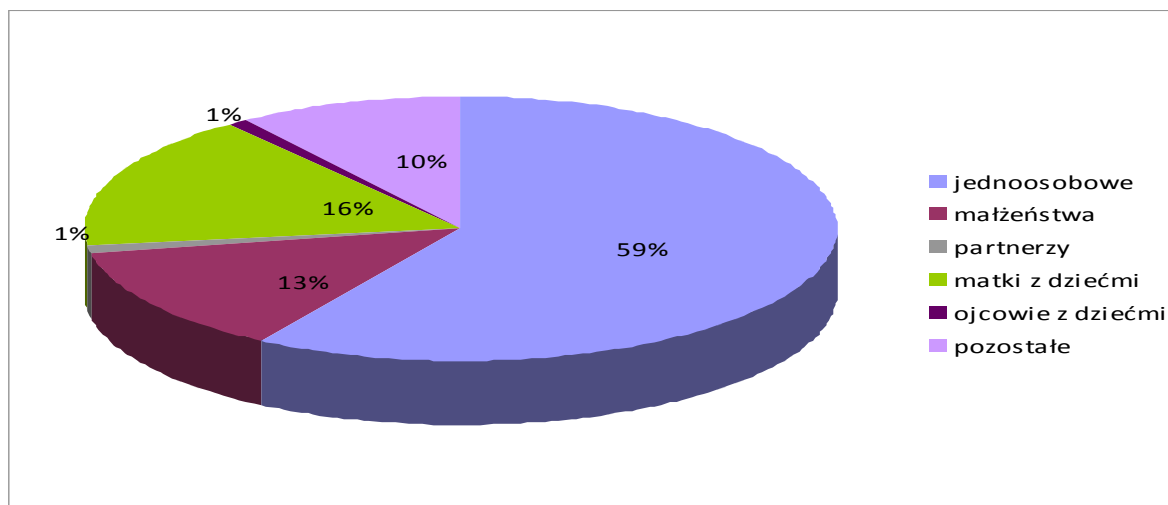
<b>zasadnicze zawodowe</b>	25,99%	<b>36,07%</b>	<b>30,20%</b>
średnie ogólne i zawodowe	26,85%	19,59%	23,82%
policealne	1,56%	0,56%	1,14%
wyższe	4,73%	4,37%	4,58%
<b>stan cywilny</b>			
<b>panna/kawaler</b>	27,74%	<b>41,29%</b>	<b>33,40%</b>
konkubina/konkubent	0,59%	0,50%	0,55%
rozwidziona/rozwidziony	21,91%	29,74%	25,18%
separowana/separowany	2,87%	3,47%	3,12%
wdowa/wdowiec	13,22%	4,32%	9,51%
<b>zamężna/zonaty</b>	<b>33,67%</b>	20,67%	28,24%
<b>pozycja na rynku pracy</b>			
bezrobotny	36,48%	37,11%	36,74%
<b>bierny zawodowo</b>	<b>48,13%</b>	<b>58,12%</b>	<b>52,30%</b>
pracujący	15,30%	4,74%	10,89%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OU POMOST

Największą grupę odbiorców tj. 43,12%, zarówno wśród kobiet jak i wśród mężczyzn, stanowią osoby w wieku między 45 a 59 lat. Kobiety w wieku 45-59 lat stanowią 37,93%, natomiast mężczyźni 50,36%. Wśród ogółu świadczeniobiorców 30,20% posiada wykształcenie zasadnicze zawodowe, 27,69% legitymuje się wykształceniem gimnazjalnym lub niższym. Pod względem stanu cywilnego wśród kobiet osoby pozostające w związku małżeńskim stanowią 33,67%, panny 27,74%, natomiast w przypadku mężczyzn największą grupą otrzymującą zasiłki celowe i specjalne zasiłki celowe są osoby stanu wolnego tj.: kawalerowie - 41,29% oraz osoby po rozwodzie - 29,74%. Wśród świadczeniobiorców zasiłków celowych i specjalnych zasiłków celowych ponad połowa to osoby biernie zawodowo 52,30%. Nie zachodzą tu rozbieżności jeżeli chodzi o płeć - jest to najczęstsza pozycja na rynku pracy zarówno w odniesieniu do kobiet jak i do mężczyzn. Kolejną grupą świadczeniobiorców są osoby bezrobotne 36,74%. Odsetek osób bezrobotnych utrzymuje się na podobnym poziomie tj. ok. 37% wśród mężczyzn i wśród kobiet. Najmniejszą grupę stanowią osoby pracujące, co pozostaje w ścisłym związku z sytuacją bytową i dochodami świadczeniobiorców. Przy czym wśród kobiet osób pracujących jest trzykrotnie więcej niż wśród mężczyzn. W porównaniu z rokiem 2011 cechy demograficzno-społeczne świadczeniobiorców zasiłków celowych i specjalnych zasiłków celowych pozostają na podobnym poziomie.

Świadczeniobiorcy zasiłków celowych i specjalnych zasiłków celowych to 59% osoby prowadzące samodzielne, jednoosobowe gospodarstwa domowe. Wśród rodzin korzystających z zasiłków celowych rodziny niepełne stanowią 17%, natomiast małżeństwa 13%. W zbiorowości rodzin niepełnych najwięcej jest matek samotnie wychowujących jedno lub dwoje dzieci. Świadczeniobiorcy ci stanowią odpowiednio 49% oraz 28% ogółu świadczeniobiorców z rodzin niepełnych.

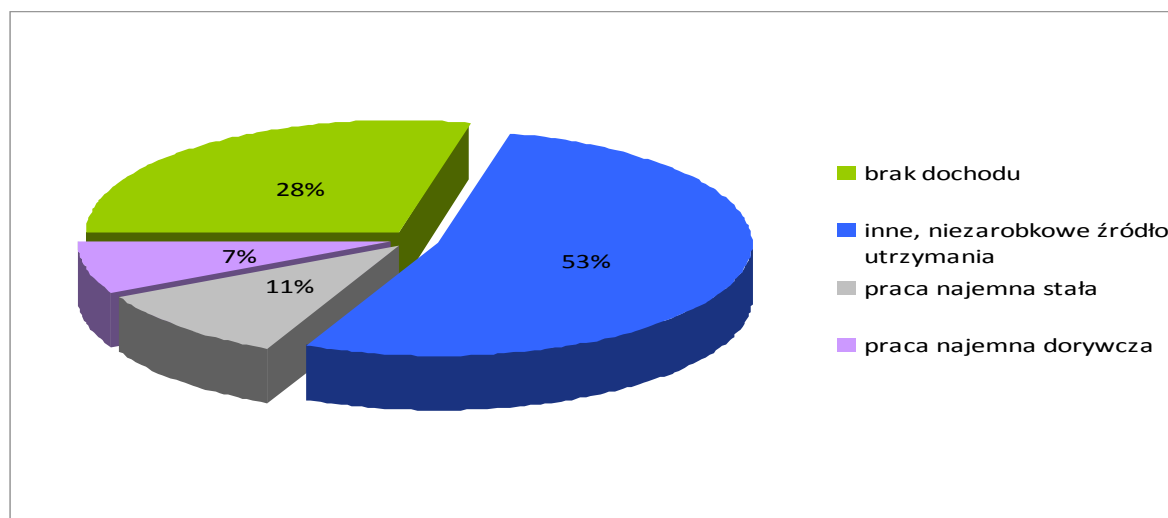
**Wykres: Typy gospodarstw domowych świadczeniobiorców zasiłków celowych i specjalnych zasiłków celowych**



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OU POMOST

Świadczeniobiorcy zasiłków celowych i specjalnych zasiłków celowych należą przede wszystkim do rodzin, których dochody pochodzą z niezarobkowych źródeł utrzymania – 53%, przy czym świadczenia emerytalno-rentowe to główne źródło utrzymania w przypadku rodzin 22% świadczeniobiorców. 28% świadczeniobiorców pochodzi z rodzin nie posiadających własnego dochodu.

**Wykres: Główne źródło utrzymania rodzin świadczeniobiorców zasiłków celowych i specjalnych zasiłków celowych**



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OU POMOST

Największy odsetek świadczeniobiorców zasiłków celowych i specjalnych zasiłków celowych rekrutuje się z rodzin osiągających dochód w granicach 500 zł. Stanowią oni połowę ogółu świadczeniobiorców. Na zbliżonym poziomie kształtuje się liczba świadczeniobiorców z rodzin bez dochodu oraz rodzin w których dochód nie przekracza kwoty 500 zł.

**Tabela: Wysokość dochodu w rodzinach świadczeniobiorców zasiłków celowych i specjalnych zasiłków celowych**

Wysokość dochodu w rodzinie	% z ogólnej liczby świadczeniobiorców
bez dochodu	28,69%
1-499	20,71%
<b>500 i powyżej</b>	<b>50,60%</b>

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OU POMOST

Do najistotniejszych problemów występujących w rodzinach świadczeniobiorców zasiłków celowych i specjalnych zasiłków celowych należą: ubóstwo 63,15%, długotrwała choroba lub ciężka choroba 58,76% oraz niepełnosprawność 54,49%. Należy zaznaczyć, że w jednej rodzinie może jednocześnie występować kilka problemów.

**Tabela: Główne problemy występujące w rodzinach świadczeniobiorców zasiłków celowych i specjalnych zasiłków celowych**

Główne problemy występujące w rodzinach świadczeniobiorców zasiłku celowego i specjalnego zasiłku celowego	
ubóstwo	63,15%
długotrwała lub ciężka choroba	58,76%
niepełnosprawność	54,49%
bezrobocie	40,07%
bezzradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych - rodzina niepełna	13,25%
bezzradność w sprawach opiekuńczo - wychowawczych - rodzina wielodzietna	1,80%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OU POMOST

Wśród świadczeniobiorców zasiłków celowych i specjalnych zasiłków celowych prowadzących jednoosobowe gospodarstwa domowe większość stanowią mężczyźni – 58,75%. Kobiety stanowiły 41,25% ogółu świadczeniobiorców.

**Tabela: Cechy demograficzno-społeczne świadczeniobiorców zasiłków celowych i specjalnych zasiłków celowych – gospodarstwa jednoosobowe**

Cechy demograficzno-społeczne świadczeniobiorców zasiłków celowych i specjalnych zasiłków celowych - gospodarstwa jednoosobowe	kobiety	mężczyźni	razem
<b>wiek</b>			
0-24	1,74%	1,58%	1,64%
25-34	3,85%	6,85%	5,61%
35-44	7,18%	11,63%	9,79%
<b>45-59</b>	<b>48,73%</b>	<b>51,84%</b>	<b>50,56%</b>
60-64	12,99%	18,08%	15,98%
65 i więcej	22,52%	10,01%	16,41%
<b>wykształcenie</b>			
nieustalony poziom wykształcenia	14,96%	12,09%	13,27%
<b>gimnazjalne i poniżej</b>	<b>30,82%</b>	27,90%	29,10%
<b>zasadnicze zawodowe</b>	21,11%	<b>36,10%</b>	<b>29,91%</b>

średnie ogólne i zawodowe	26,64%	18,94%	22,12%
policealne	1,17%	0,49%	0,77%
wyższe	5,30%	4,48%	4,82%
<b>stan cywilny</b>			
<b>panna/kawaler</b>	<b>30,49%</b>	<b>45,85%</b>	<b>39,51%</b>
konkubina/konkubent	0,09%	0,10%	0,10%
rozwidziona/rozwidziony	27,86%	33,99%	31,46%
separowana/separowany	3,10%	4,18%	3,73%
wdowa/wdowiec	23,87%	4,48%	12,48%
zameżna/zonaty	14,59%	11,40%	12,71%
<b>pozycja na rynku pracy</b>			
bezrobotny	22,28%	33,99%	29,16%
<b>bierny zawodowo</b>	<b>75,05%</b>	<b>61,10%</b>	<b>68,61%</b>
pracujący	2,67%	1,91%	2,23%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OU POMOST

Wśród prezentowanej grupy świadczeniobiorców, zarówno wśród kobiet jak i mężczyzn, dominują osoby w wieku 45-59 lat oraz w wieku 65 lat i więcej, przy czym kobiet w wieku powyżej 65 roku życia jest ponad dwukrotnie więcej niż mężczyzn. Najwięcej kobiet legitymuje się wykształceniem gimnazjalnym lub niższym – 30,82%, natomiast mężczyzn wykształceniem zasadniczym zawodowym – 36,10%. Pod względem stanu cywilnego najczęściej jest kawalerów i panien – 39,51% oraz osób rozwiedzionych 31,46% i owdowiałych – 12,48%. Osoby pozostające w jednoosobowych gospodarstwach domowych to przede wszystkim osoby bierne zawodowo 68,61% oraz bezrobotne 29,16%, przy czym bezrobotnych mężczyzn(33,99%) jest więcej niż kobiet (22,28%). Bez własnego źródła dochodu pozostaje 45,77% świadczeniobiorców, dla 25,20% osób głównym źródłem utrzymania jest emerytura lub renta.

#### 2.2.4. Nakłady finansowe na realizację zadania

Na wypłatę zasiłków celowych i specjalnych zasiłków celowych wydatkowano kwotę:

- w 2009 r. - 3 269 462 zł,
- w 2010 r. - 4 578 287 zł,
- w 2011 r. - 5 647 171 zł,
- w 2012 r. – 5 192 528 zł

Nakłady finansowe na organizację realizacji zadania w ramach MOPS przedstawione są w rozdziale XIV dotyczącym funkcjonowania Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie.

#### 2.2.5. Wnioski

Po weryfikacji kryteriów dochodowych wzrosła liczba osób korzystających z zasiłków celowych i specjalnych zasiłków celowych. Zauważyć jednak należy, że w 2012 r. znacznie spadła ogólna kwota udzielonej pomocy w tej formie. W związku z trudną sytuacją finansową gminy, w kolejnych latach przewiduje się tendencję spadkową łącznej wysokości udzielanej pomocy.

Znacznemu wzrostowi ulegnie liczba świadczeń w formie zasiłków celowych, a spadkowi - liczba przyznawanych zasiłków celowych specjalnych, które w 2012 r. stanowiły już około 40% ogólnej liczby przyznawanych zasiłków.

### **2.3. Pomoc w formie posiłków oraz zasiłków celowych na zakup żywności lub posiłku**

Do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym należy zapewnienie posiłku<sup>51</sup>. Zadanie to jest realizowane w ramach rządowego programu „Pomoc państwa w zakresie dożywiania”, który, z uwagi na skalę jego realizacji, jest ważnym elementem wsparcia finansowego osób i rodzin w środowisku lokalnym. Program realizowany jest w oparciu o ustawę z dnia 29 grudnia 2005 r. o ustanowieniu programu wieloletniego „Pomoc państwa w zakresie dożywiania” w formie posiłków, ale również zasiłków celowych na zakup żywności lub posiłku. Pomoc w ramach programu może być przyznana, jeżeli dochód osoby samotnie gospodarującej nie przekracza kwoty 813 zł, a w przypadku rodzin, dochód na osobę w rodzinie nie przekracza kwoty 684 zł (tj. 150% kryterium dochodowego, o którym mowa w art. 8 ustawy o pomocy społecznej).

Miasto Kraków zwiększyło dostępność do świadczeń w ramach programu poprzez podniesienie górnej granicy kryterium dochodowego uprawniającego do otrzymania wsparcia. Zgodnie z uchwałą Nr CVI/1073/06 Rady Miasta Krakowa z dnia 12 kwietnia 2006 r. w sprawie zasad ponoszenia odpłatności za świadczenia w postaci posiłków, osoby i rodziny, zmienionej uchwałą Nr LIV/754/12 Rady Miasta Krakowa z dnia 12 września 2012 r. których dochód lub dochód na osobę w rodzinie przekracza 150%, a jednocześnie nie przekracza 200% kryterium dochodowego, tj. odpowiednio kwoty 1084 zł dla osoby samotnie gospodarującej i 912 zł dla osoby w rodzinie, pomoc w formie posiłku mogą otrzymać za odpłatnością w wysokości 25% kosztu posiłku. Ponadto od października 2012 r. osoby korzystające z zbiorowego żywienia w szkołach, których dochód lub dochód na osobę w rodzinie przekracza 200 % a jednocześnie nie przekracza 250 % kryterium dochodowego (1355 zł dla osoby samotnie gospodarującej, 1140 zł na osobę w rodzinie) mogą otrzymać pomoc za odpłatnością w wysokości 75 % kosztu posiłku. Zasady udzielania pomocy w ramach programu regulują polecenia służbowe Dyrektora Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie w sprawie wprowadzenia zasad przyznawania pomocy w ramach programu „Pomoc państwa w zakresie dożywiania” oraz pomocy na żywność „poza programem” z uwzględnieniem wytycznych wojewody oraz zaleceń NIK.

#### **2.3.1. Organizacje pozarządowe realizujące zadanie**

Zadanie nie może być realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

#### **2.3.2. Kadra**

Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej.

#### **2.3.3. Osoby i rodziny korzystające z posiłków oraz zasiłków celowych na zakup żywności lub posiłku, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy**

W roku 2012 w stosunku do 2011 r. liczba osób objętych pomocą w ramach programu wzrosła o 6,5 %. (z wyłączeniem dzieci do 7 roku życia oraz uczniów) i jest najwyższa w okresie 2009 – 2012. Wpływ na powyższe ma wzrost w 2012 r. kryterium dochodowego uprawniającego do otrzymywania świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej.

---

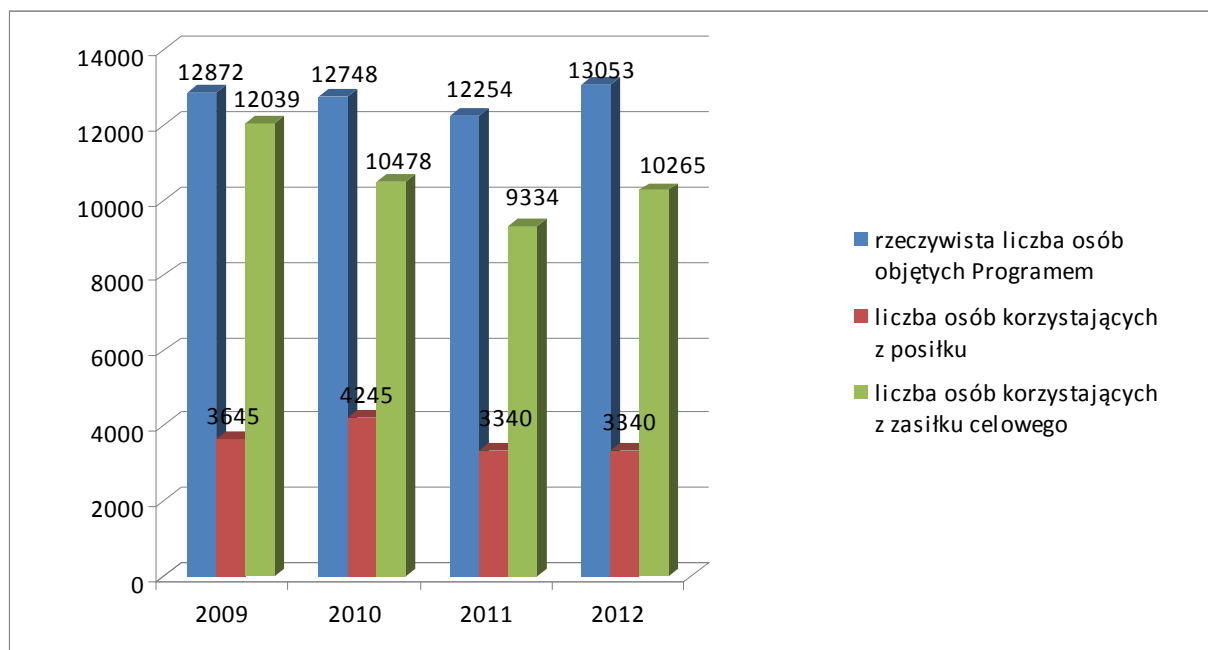
<sup>51</sup> art. 17 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej (j.t.: Dz. U. z 2009 r. Nr 175 poz.1362 z późn. zm.)



Liczba osób objętych pomocą w formie zasiłku celowego wróciła do poziomu zbliżonego z 2010 r. Jednakże dalej jest na poziomie znacząco niższym niż w 2009 r. (85%) co jest konsekwencją przede wszystkim zamiany zasad realizacji pomocy w ramach Programu. Od 2010 r. osoba otrzymująca pomoc w formie posiłku nie może jednocześnie otrzymać pomocy w formie zasiłku celowego na zakup żywności lub posiłku.

Natomiast w latach 2009-2012 pomoc w formie posiłku szacuje się na zbliżonym poziomie z wyjątkiem roku 2010 gdzie jednorazowo nastąpił wzrost osób objętych pomocą w tej formie.

**Wykres: Liczba osób korzystających z pomocy w ramach Programu w wyłączeniu dzieci do 7 roku życia oraz uczniów do czasu ukończenia szkoły ponadgimnazjalnej**



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W 2012 r. struktura populacji ze względu na płeć przedstawiała się następująco: 50,27% stanowili mężczyźni, a 49,73% kobiety.

**Tabela: Cechy demograficzno-społeczne pełnoletnich świadczeniobiorców pomocy udzielanej w ramach Programu.**

Cechy demograficzno-społeczne pełnoletnich świadczeniobiorców pomocy udzielanej w ramach Programu	kobieta	mężczyzna	ogółem
<b>wiek</b>			
18-24	13,04%	10,69%	11,86%
25-34	18,65%	13,00%	15,81%
35-44	20,11%	16,28%	18,18%
<b>45-59</b>	<b>32,76%</b>	<b>39,62%</b>	<b>36,21%</b>
60-64	5,21%	11,58%	8,41%
65 i więcej	7,28%	5,84%	6,56%
<b>stan cywilny</b>			
<b>panna/kawaler</b>	<b>34,67%</b>	<b>41,94%</b>	<b>37,71%</b>
konkubina/konkubent	0,83%	0,48%	0,68%
rozwiedziona/rozwiedziony	18,71%	29,14%	23,08%

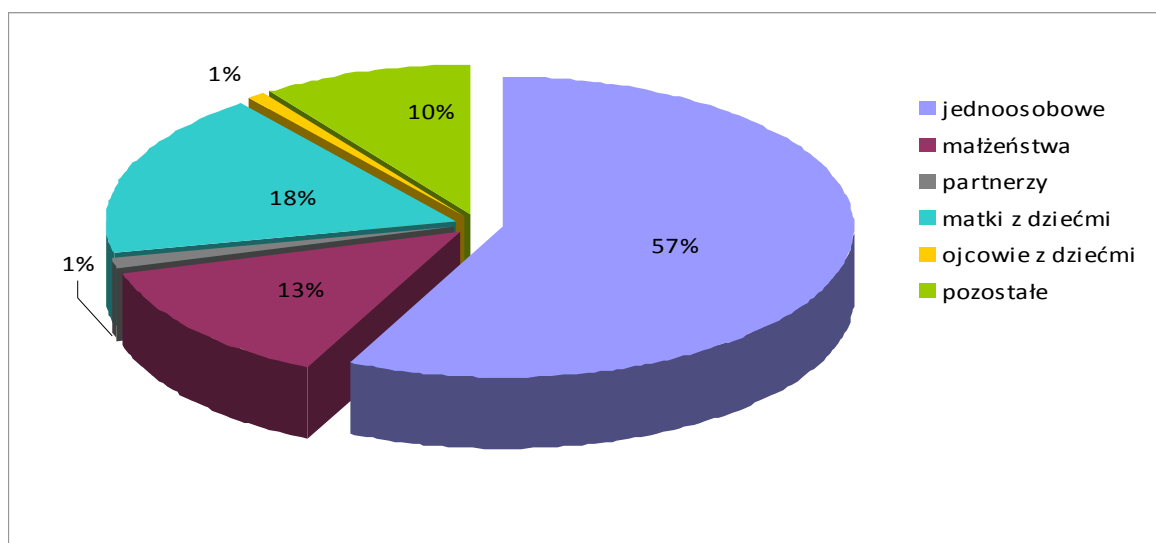
separowana/separowany	2,48%	3,31%	2,82%
wdowa/wdowiec	9,42%	3,84%	7,09%
zamężna/żonaty	33,89%	21,29%	28,61%
<b>wykształcenie</b>			
nieustalony poziom wykształcenia	12,17%	13,71%	12,94%
gimnazjalne i poniżej	<b>30,54%</b>	30,54%	<b>30,54%</b>
<b>zasadnicze zawodowe</b>	24,90%	<b>34,53%</b>	29,74%
średnie ogólne i zawodowe	26,27%	17,65%	21,94%
policealne	1,45%	0,44%	0,94%
wyższe	4,68%	3,13%	3,90%
<b>pozycja na rynku pracy</b>			
bezrobotny	39,99%	38,91%	39,45%
<b>bierny zawodowo</b>	<b>45,01%</b>	<b>49,39%</b>	<b>47,21%</b>
pracujący	14,75%	11,36%	13,05%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OU POMOST

Wśród pełnoletnich świadczeniobiorców Programu największą grupę odbiorców tj. 36,21%, zarówno wśród kobiet jak i wśród mężczyzn, stanowią osoby w wieku między 45 a 59 lat. Kobiety w wieku 45-59 lat stanowią 32,76%, natomiast mężczyźni 39,62%. Duży jest również odsetek osób w przedziale wiekowym 18 – 44 lat – stanowią oni 45,85% ogółu. 30,54% badanej populacji posiada wykształcenie gimnazjalne lub niższe, 29,74% świadczeniobiorców legitymuje się wykształceniem zasadniczym zawodowym. Pod względem stanu cywilnego wśród kobiet panny stanowią 34,67% natomiast osoby pozostające w związku małżeńskim 33,89%. Z kolei przypadku mężczyzn największą grupą otrzymującą pomoc w ramach Programu są kawalerowie 41,94% oraz osoby rozwiedzione 29,14%. Wśród świadczeniobiorców pomocy w ramach Programu 47,21% to osoby bierne zawodowo. Nie zachodzą tu rozbieżności jeżeli chodzi o płeć - jest to pozycja na rynku pracy zarówno w odniesieniu do kobiet jak i do mężczyzn. Kolejną grupą świadczeniobiorców są osoby bezrobotne 39,45%. Odsetek osób bezrobotnych utrzymuje się na podobnym poziomie tj. ok. 39% wśród mężczyzn i wśród kobiet. Najmniejszą grupę stanowią osoby pracujące.

W przypadku świadczeniobiorców pomocy udzielanej w ramach Programu, w porównaniu do roku 2011 wzrósł odsetek osób prowadzących samodzielne gospodarstwa domowe. Osoby prowadzące samodzielne, jednoosobowe gospodarstwa domowe stanowią 57 % ogółu świadczeniobiorców, w roku 2011 stanowili 32%. Wśród rodzin korzystających z pomocy w ramach Programu dominują rodziny niepełne, które stanowią 19% oraz małżeństwa z dziećmi, stanowiące 10% ogółu. Rodziny niepełne to najczęściej matki samotnie wychowujące jedno dziecko – 9%, w przypadku małżeństw z dziećmi- najwięcej jest z dwójką dzieci na utrzymaniu.

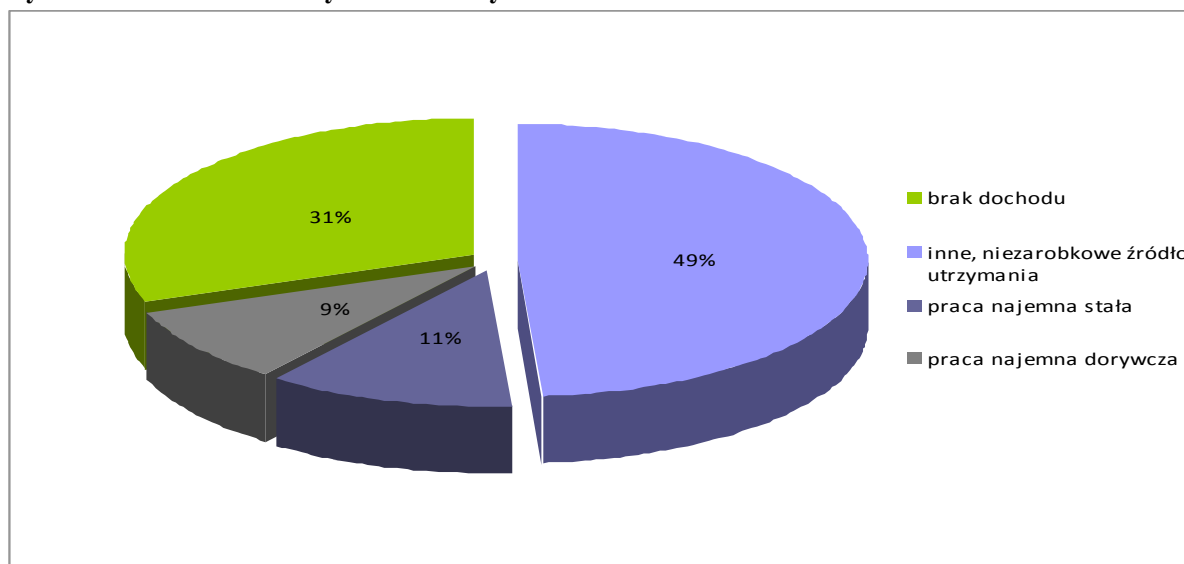
**Wykres: Typy gospodarstw domowych świadczeniobiorców pomocy w ramach Programu**



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OU POMOST

W omawianej zbiorowości największy odsetek świadczeniobiorców pochodzi z rodzin, w których głównym źródłem utrzymania są dochody z niezarobkowych źródeł utrzymania – 49%, w tym 16% stanowią rodziny utrzymujące się przede wszystkim z renty lub emerytury. Dla 11% rodzin głównym źródłem utrzymania jest praca najemna stała. Najwięcej osób pracujących jest w rodzinach będących małżeństwem z dziećmi.

**Wykres: Główne źródło utrzymania rodziny**



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OU POMOST

Największy odsetek świadczeniobiorców pomocy udzielanej w ramach Programu rekrutuje się z rodzin wykazujących brak dochodu. Stanowią oni ponad 30% świadczeniobiorców tej formy pomocy. 45% rodzin wykazuje dochód od 1 do 1000 zł.

**Tabela: Wysokość dochodu w rodzinach świadczeniobiorców pomocy udzielanej w ramach Programu**

Wysokość dochodu w rodzinie	% z ogólnej liczby świadczeniobiorców
0	30,6%
1-499	22,4%
500-999	22,7%
1000-1499	11,3%
1500-1999	6,4%
2000 i powyżej	6,6%

Zródło: opracowanie własne na podstawie danych OU POMOST

Do najistotniejszych problemów występujących w rodzinach świadczeniobiorców pomocy w ramach Programu należą ubóstwo (68,55%), długotrwała lub ciężka choroba (53,05%) oraz bezrobocie (43,98%). Należy mieć na uwadze, że w jednej rodzinie może występować jednocześnie kilka problemów.

**Tabela: Główne problemy występujące w rodzinach świadczeniobiorców pomocy w ramach Programu**

Główne problemy występujące w rodzinach	
Ubóstwo	68,55%
Długotrwała lub ciężka choroba	53,05%
Bezrobocie	43,98%
Niepełnosprawność	49,57%
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych - rodzina niepełna	14,57%
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych - rodzina wielodzietna	1,91%
Alkoholizm	7,01%

Zródło: opracowanie własne na podstawie danych OU POMOST

#### **2.3.4. Nakłady finansowe na realizację zadania**

Wartość wszystkich przyznanych w ramach Programu świadczeń w formie zasiłku celowego na zakup żywności lub posiłku wynosiła:

- w 2009 r. – 9 862 152 zł,
- w 2010 r. – 7 496 426 zł,
- w 2011 r. – 9 100 010 zł,
- w 2012 r. – 8 404 808,93 zł

Wartość pomocy w formie posiłku wynosiła:

- w 2009 r. – 5 261 106 zł,
- w 2010 r. – 5 640 668 zł,
- w 2011 r. – 5 577 179 zł,
- w 2013 r. – 5 902 164,59 zł (z czego 200 000 zł w ramach budżetu MDDPS)

Nakłady finansowe na organizację realizacji zadania w ramach MOPS przedstawione są w rozdziale XIV dotyczącym funkcjonowania Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie.

### **2.3.5. Wnioski**

Analiza danych dotyczących realizacji programu „Pomoc państwa w zakresie dożywiania” za lata 2009 - 2012 wskazuje, że nie ma osób wymagających dożywiania, które nie zostały objęte pomocą w ramach Programu. Jednakże dokonując analizy zasobów pomocy społecznej w kontekście realizacji pomocy w formie dożywiania należy mieć na względzie specyfikę realizacji zadania. Możliwość stosowania tej formy pomocy uzależniona jest od pozyskania środków z budżetu państwa oraz od ich wysokości. W przypadku wyższych środków na realizację Programu osoby uprawnione do uzyskania pomocy w pierwszej kolejności otrzymują pomoc w ramach Programu, jednocześnie są motywowane do zaspakajania pozostałych potrzeb z własnych środków.

## ***XI. Zasoby pomocy społecznej Gminy Miejskiej Kraków w zakresie pomocy osobom bezdomnym***

### ***1. Osoby bezdomne w społeczności Miasta Krakowa***

Osobą bezdomną, zgodnie z definicją sformułowaną na gruncie ustawy o pomocy społecznej, jest osoba niezamieszkująca w lokalu mieszkalnym w rozumieniu przepisów o ochronie praw lokatorów i mieszkaniowym zasobie gminy i niezameldowana na pobyt stały, w rozumieniu przepisów o ewidencji ludności i dowodach osobistych, a także osoba niezamieszkująca w lokalu mieszkalnym i zameldowana na pobyt stały w lokalu, w którym nie ma możliwości zamieszkania<sup>52</sup>.

Na podstawie dostępnych materiałów i opracowań przyczyny bezdomności podzielić można na wynikające:

- z sytuacji ekonomicznej kraju (bezrobocie, likwidacja hoteli robotniczych),
- z sytuacji prawnej, polegającej na możliwości wyeksmitowania lokatora „donikąd”,
- z przyczyn związanych z patologiami, w tym z powodu uzależnień, przestępczości, trwałego rozpadu więzi formalnych lub nieformalnych, prostytucji, przemocy w rodzinie,
- z przyczyn natury socjo - psychologicznej, w tym świadomego wyboru innego sposobu życia, odrzucenia obowiązującego systemu wartości,
- z przyczyn osobowościowych, w tym poczucia niższości, osamotnienia, wstydu, przekonania o złej naturze świata i ludzi.

O randze bezdomności wśród problemów społecznych decydują nie tylko trudne do uchwycenia parametry ilościowe, ale również dynamika zjawiska i zmiany w strukturze populacji. Jest to grupa bardzo mobilna, częściej niż inne grupy przemieszczająca się po kraju, bądź nie korzystająca z oferowanych oficjalnie form pomocy, co dodatkowo utrudnia ewidencje jej członków. Dlatego brak jest dokładniejszych informacji o skali tego zjawiska. W Polsce liczbę osób bezdomnych określa się na od 30 do nawet 300 tys. Rozbieżności te mogą wynikać z faktu, że wiele osób bezdomnych uzyskuje pomoc z kilku źródeł co powiększa w statystykach ogólną ich liczbę. Jedynym miarodajnym źródłem w tym zakresie jest liczba osób, którym formalnie udzielona została pomoc przez ośrodki pomocy społecznej. Zgodnie z ustaleniami Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej w dniu 26 stycznia 2010 r. w placówkach dla bezdomnych na terenie kraju przebywało 20 960 osób, natomiast szacowana liczba bezdomnych pozostających poza placówkami to ok. 10 tys. Łącznie ok. 31 tys. osób<sup>53</sup>.

Na terenie Gminy Miejskiej Kraków w ciągu roku przebywa około 2 000 – 2 200 osób bezdomnych, z czego ok. 40% to osoby mające ostatnie stałe zameldowanie poza gminą. Wnioskować można, że Kraków jako duży ośrodek miejski ściąga znaczną liczbę osób bezdomnych z pozostałych rejonów Polski. Głównymi miejscami pobytu bezdomnych są miejsca czasowego zakwaterowania przeznaczone dla bezdomnych, dworce, węzły ciepłownicze, baraki, pustostany, klatki schodowe i ogródki działkowe. Szacuje się, że ok. 60% osób bezdomnych przebywa w placówkach dla osób bezdomnych.

Zgodnie z danymi Wydziału Mieszkalnictwa UMK (stan na dzień 31 grudnia 2012 r.) na pomoc mieszkaniową w związku ze spełnieniem kryteriów niezaspokojonych potrzeb mieszkaniowych i niskich dochodów, określonych w uchwale Nr LVIII/795/12 Rady Miasta Krakowa z dnia 10 października 2012 r. w sprawie zasad wynajmowania lokali wchodzących

<sup>52</sup> art. 6 pkt 8 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (j.t.: Dz. U. z 2013 poz. 182).

<sup>53</sup> Na podstawie opracowania Problem bezdomności w Polsce. Wybrane aspekty. Diagnoza zespołu badawczego działającego w ramach projektu „Gminny standard wychodzenia z bezdomności” pod redakcją Macieja Dębskiego. Gdańsk 2010 r.

w skład mieszkaniowego zasobu Gminy Miejskiej Kraków oczekuje 378 osób/rodzin. Są to wnioski, które zostały wstępnie zakwalifikowane do ubiegania się o pomoc mieszkaniową Gminy Miejskiej Kraków i oczekują na weryfikację pod kątem objęcia ostateczną listą mieszkaniową. Dodatkowo 330 osób/rodzin oczekuje na propozycję zawarcia umowy najmu lokalu w związku z objęciem ostateczną listą mieszkaniową z tytułu niezaspokojonych potrzeb mieszkaniowych i niskich dochodów.

**Tabela: Liczba wnioskodawców oczekujących na pomoc mieszkaniową\* (znajdujących się na ostatecznych listach mieszkaniowych)**

Wyszczególnienie	Liczba
lista z nadmiernego zagęszczenia	52
lista ze względów społecznych	48
lista z warunków niemieszkalnych	37
lista wychowanków domów dziecka	70
lista wypowiedzeń	64
lista zamian z urzędu	59

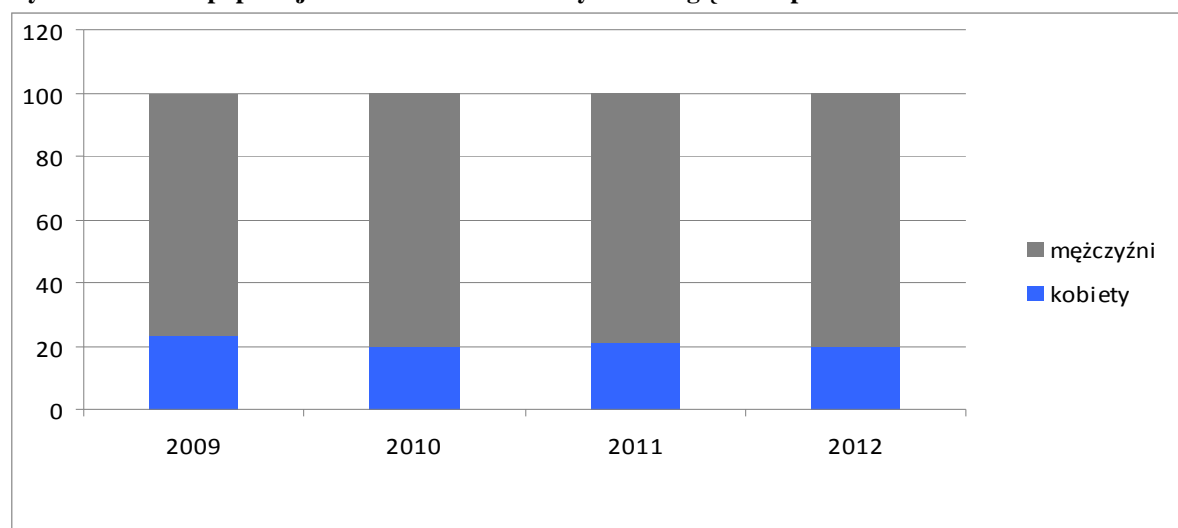
\*narastająco wg stanu na dzień 31 grudnia 2012 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Mieszkalnictwa UMK

Z danych Wydziału Mieszkalnictwa wynika, że zmniejsza się liczba osób starających się o pomoc mieszkaniową ze względów społecznych (w tej grupie znajdują się również osoby bezdomne) objętych weryfikacją pod kątem list mieszkaniowych – z 484 wnioskodawców w 2008 roku do 286 wnioskodawców w 2012 r. (listy opracowywane są co dwa lata). Ostateczną listą osób zakwalifikowanych do uzyskania gminnego lokalu mieszkalnego objęto w 2008 roku 21 wnioskodawców, w 2010 roku 26 wnioskodawców a w roku 2012 – 23 wnioskodawców.

Spośród próby 1049 osób bezdomnych objętych pomocą społeczną w 2012 r. ponad 90% osób prowadzi jednoosobowe gospodarstwa domowe, pozostały procent stanowią osoby pozostające w rodzinach. Ze względu na zmienną niezależną jaką jest płeć nie zaobserwowano żadnych znaczących różnic w zbiorowości osób bezdomnych w latach 2009 – 2012. W krakowskiej populacji bezdomnych, pod względem płci dominują mężczyźni, których jest czterokrotnie więcej niż kobiet tj. blisko 80%.

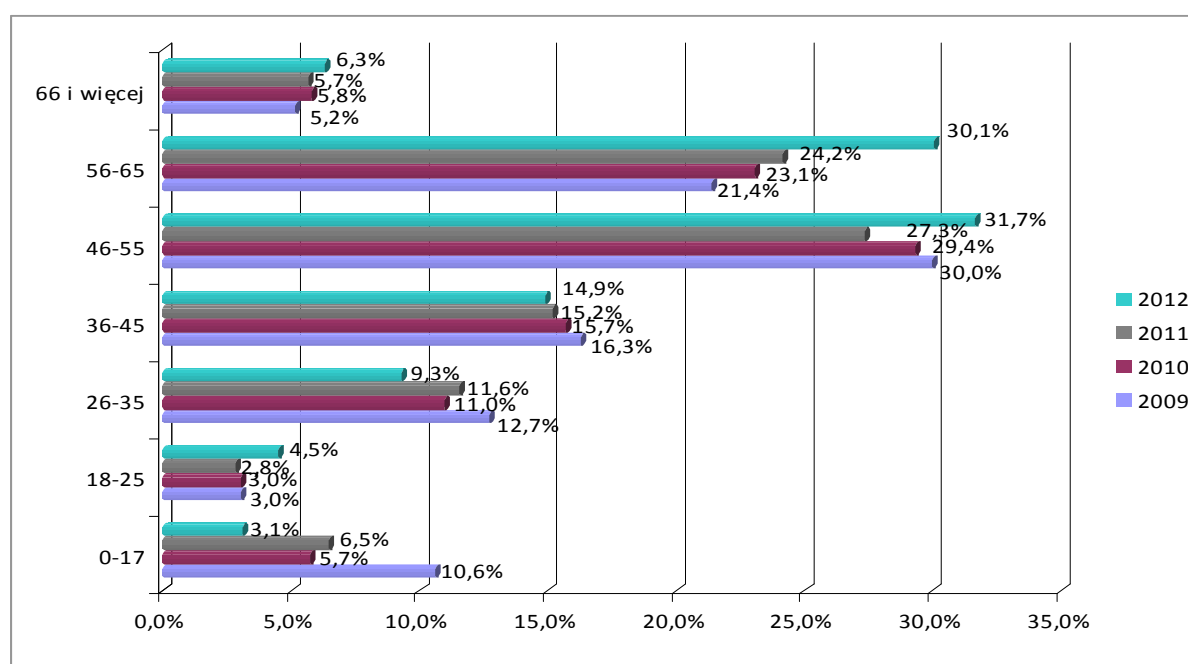
**Wykres: Rozkład populacji krakowskich bezdomnych ze względu na płeć**



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OU POMOST

Procesem zachodzącym w zbiorowości osób bezdomnych jest jej starzenie się. Ponad 60% to osoby w wieku 46 – 65 lat. (W roku 2011 osoby w tym przedziale wiekowy stanowiły 51,5%). Prawie co czwarta osoba bezdomna była w wieku 26 – 45 lat. Analizując dane z lat 2009-2012 dotyczące wieku osób bezdomnych można stwierdzić, że mamy do czynienia z sytuacją ciągłego przybywania osób w przedziale wiekowym 56 – 65 lat, nieznacznie wzrosła również w 2012 r. liczba osób bezdomnych w wieku 66 i więcej lat. Fakty te są o tyle istotne, że wraz z upływem kolejnych lat w Krakowie będziemy mieli do czynienia prawdopodobnie z pogarszaniem się stanu zdrowia osób bezdomnych, a w konsekwencji ich mniejszą aktywnością zawodową. Oznacza to, że w najbliższym czasie należy się spodziewać, że odbiorcą pomocy kierowanej przez ośrodki pomocy społecznej oraz organizacje pozarządowe do osób bezdomnych w dużej mierze stanie się osoba w podeszłym wieku oraz w pogarszającym się stanie zdrowia.

**Wykres: Wiek osób bezdomnych**



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OU POMOST

Bezdomne kobiety to przede wszystkim panny – stanowią około 40% ogółu bezdomnych kobiet oraz kobiety po rozwodzie około 21%. W odniesieniu do mężczyzn sytuacja kształtuje się następująco: najczęściej jest osób po rozwodzie ponad 46%, ponad 33% to kawalerowie. Analizując stan cywilny osób bezdomnych na przestrzeni na lat 2009 – 2012 wartości te są podobne.

Jednorodność populacji osób bezdomnych przejawia się również w poziomie wykształcenia. Jest to zbiorowość osób posiadających niski poziom wykształcenia. Wykształcenie osób bezdomnych to przede wszystkim wykształcenie gimnazjalne i niższe reprezentowane przez średnio 35% populacji. Na drugim miejscu znajduje się wykształcenie zasadnicze zawodowe, którym legitymuje się średnio 34% osób bezdomnych. W 2012 roku największą zbiorowość pod względem wykształcenia stanowiły osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym.



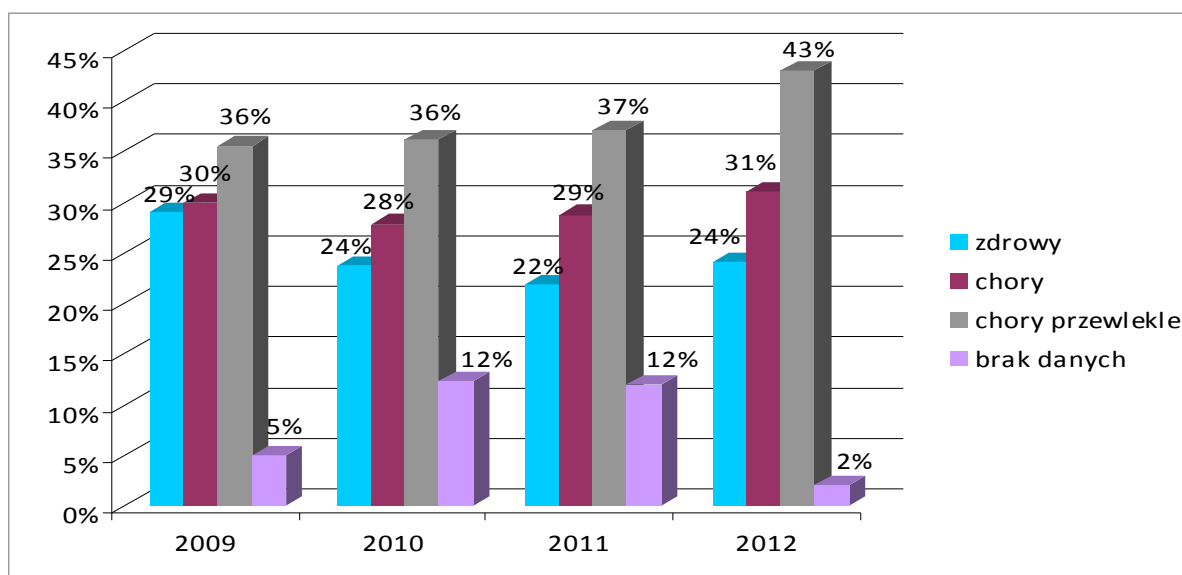
**Tabela: Poziom wykształcenia osób bezdomnych**

wykształcenie	2009	2010	2011	2012
nieustalony poziom wykształcenia	7,6%	15,7%	15,6%	2,9%
<b>gimnazjalne i poniżej</b>	<b>38,8%</b>	33,2%	<b>33,3%</b>	35,5%
<b>zasadnicze zawodowe</b>	33,7%	<b>33,3%</b>	32,8%	<b>37,6%</b>
średnie ogólne i zawodowe	16,7%	14,7%	15,4%	19,2
policealne	0,3%	0,2%	0,4%	0,5%
wyższe	3,0%	2,8%	2,5%	3,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OU POMOST

Analizując stan zdrowia osób bezdomnych w Krakowie ogólnie należy powiedzieć, że w okresie czterech ostatnich lat uległ on pogorszeniu. Zmniejszyła się liczba osób bezdomnych zdrowych, a jednocześnie zwiększyła liczba osób przewlekle chorych.

**Wykres: Stan zdrowia osób bezdomnych**



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OU POMOST

Prezentując stan zdrowia osób bezdomnych warto zwrócić uwagę, na fakt, że corocznie od 2009 r. rośnie liczba osób niepełnosprawnych posiadających orzeczoną niepełnosprawność bądź przez lekarza orzecznika ZUS bądź przez inny organ. Widoczne są w tym obszarze funkcjonowania osób bezdomnych pozytywne efekty prowadzonej pracy socjalnej – motywowania do zmiany własnej sytuacji życiowej poprzez coraz pełniejsze korzystanie przez osoby bezdomne z przysługujących im uprawnień i dążenie do uregulowania swojej sytuacji zdrowotnej. Tym samym w przyszłości może zwiększać się liczba osób bezdomnych uprawnionych do świadczeń finansowych z pomocy społecznej.

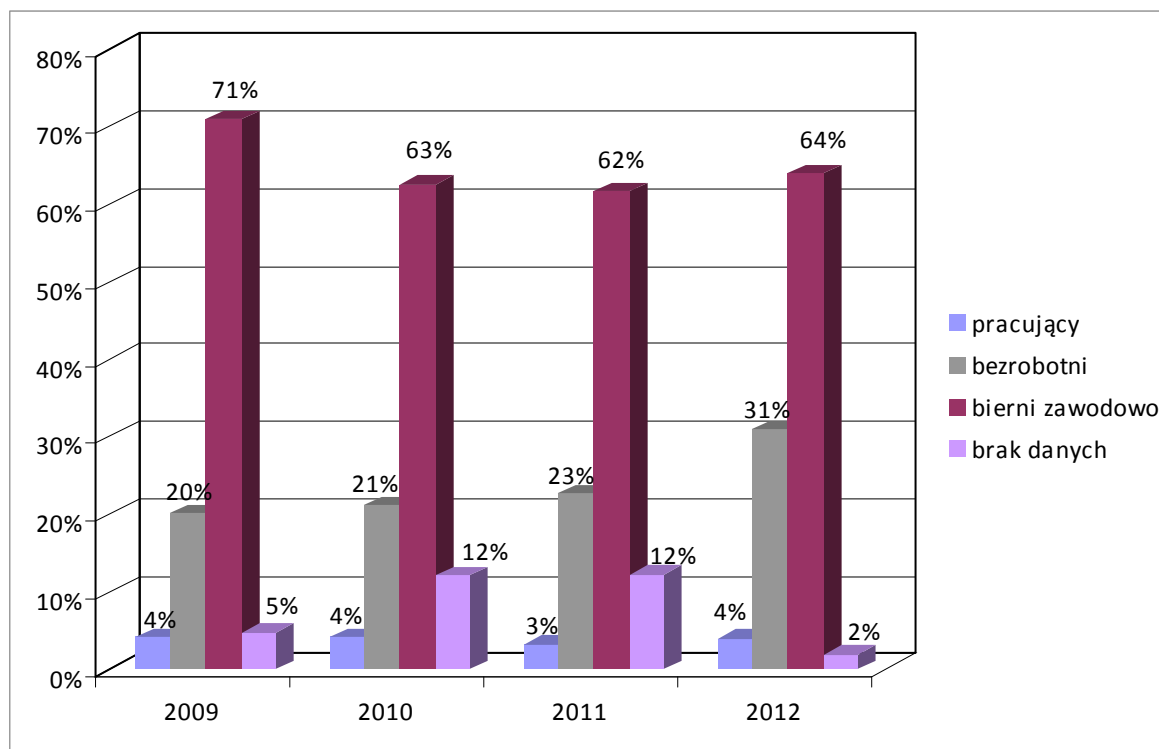
**Tabela: Niepełnosprawność osób bezdomnych**

osoby niepełnosprawne	2009	2010	2011	2012
		37,48%	35,17%	34,40%
w tym osoby posiadające orzeczenie o stopniu niepełnosprawności	89,27%	90,91%	91,39%	94,01%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OU POMOST

Zły stan zdrowia osób bezdomnych coraz bardziej utrudnia im również podejmowanie pracy. Odsetek osób pracujących w ogólnej populacji osób bezdomnych w Krakowie jest generalnie bardzo mały, w 2012 roku wyniósł 4%. Najliczniejszą, bo stanowiącą w latach 2009 - 2012 średnio 65% ogółu, grupą osób bezdomnych są osoby biernie zawodowo. Systematycznie z roku na rok wzrasta wśród osób bezdomnych liczba osób bezrobotnych, w roku 2009 odsetek osób bezrobotnych wynosił 20% a w roku 2012 wzrósł do – 31 %.

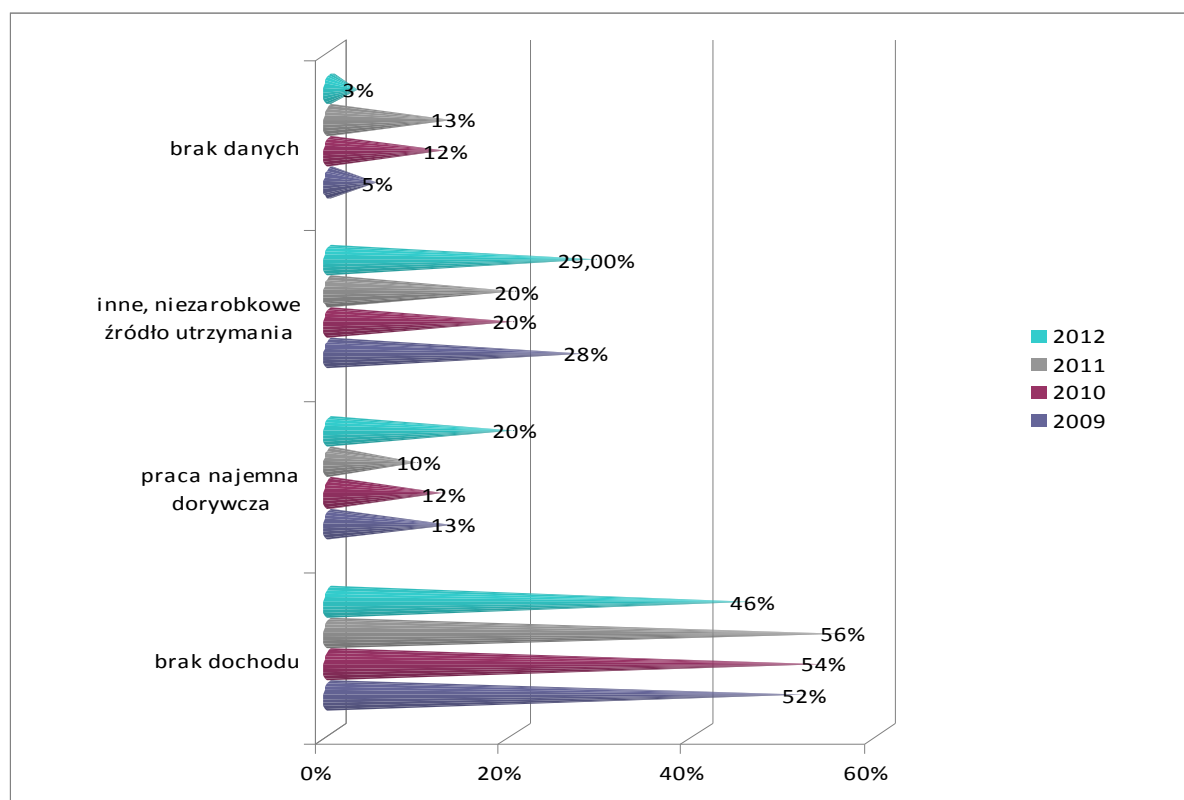
**Wykres: Pozycja osób bezdomnych na rynku pracy**



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Odnosząc się do głównego źródła utrzymania osób bezdomnych można stwierdzić, że osoby bezdomne to przede wszystkim osoby pozostające bez własnego źródła dochodu. Dotyczy to blisko połowy osób bezdomnych. Drugą pod względem liczebności jest grupa osób bezdomnych utrzymująca się z innych, niezarobkowych źródeł utrzymania, przy czym w tej grupie odsetek osób utrzymujących się z renty lub emerytury w 2012 r. wzrósł do 9,3% (w 2011 r. - 6,5 %). Wzrósł również odsetek osób bezdomnych pracujących dorywczo z 10% w 2011 r. do 20% w 2012 r.

**Wykres: Główne źródło utrzymania osób bezdomnych**



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OU POMOST

## 2. Świadczenia na rzecz osób bezdomnych

### 2.1. Schronienie

Udzielenie schronienia należy do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym. Osoba lub rodzina ma prawo do schronienia, jeżeli jest tego pozbawiona. Udzielenie schronienia następuje przez przyznanie tymczasowego miejsca w noclegowniach, schroniskach, domach dla bezdomnych i innych miejscach do tego przeznaczonych<sup>54</sup>.

#### 2.1.1. Infrastruktura

W latach 2009-2012 realizacja zadania odbywała się poprzez zlecenie podmiotom niepublicznym prowadzenia 4 placówek czasowego zakwaterowania dla osób bezdomnych:

1. Schronisko i Przytulisko dla Bezdomnych Kobiet w Krakowie przy ul. Sołtysowskiej 13c

Schronisko zapewnia całodobowe schronienie dla kobiet bezdomnych i kobiet z dziećmi powyżej 7 roku życia, czasowo pozbawionych miejsca zamieszkania, przebywających na terenie Krakowa i posiadających obecne lub ostatnie zameldowanie na pobyt stały w Krakowie. Dodatkowo zapewnia wsparcie psychologiczne, prawne, pedagogiczne oraz pomoc pracownika socjalnego. Praca koncentruje się na usamodzielnianiu mieszkanek z

<sup>54</sup> zgodnie z art. 17 ust. 1 pkt 3, art. 48 ust. 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej (j.t.: Dz. U. z 2013 poz. 182)

uwzględnieniem ich indywidualnych potrzeb i problemów.

## 2. Dom Matki i Dziecka w Krakowie przy ul. Żywieckiej 16

Placówka realizuje pomoc w formie całodobowego schronienia i zapewnienia wsparcia dla matek z dziećmi do lat 7 oraz kobiet w ciąży. Oferuje ona wsparcie psychologiczne, prawne, pedagogiczne oraz pomoc pracownika socjalnego i pielęgniarki. Pomoc skierowana jest zarówno do kobiet bezdomnych jak i posiadających stałe miejsce pobytu, lecz nie mogących przebywać tam z różnych przyczyn losowych. Głównym celem działań jest motywowanie mieszkanki do uregulowania swojej sytuacji prawnej, kontynuowania nauki, zdobycia zawodu, poszukiwania pracy i mieszkania. Dużą wagę poświęca się kształtowaniu właściwych postaw i pozytywnych relacji matek z dziećmi oraz nabyciu umiejętności w zakresie prawidłowego funkcjonowania w środowisku.

## 3. Noclegownia i Schronisko dla Bezdomnych Mężczyzn w Krakowie przy ul.

Makuszyńskiego 19a

Noclegownia i Schronisko przeznaczone są wyłącznie dla mężczyzn pełnoletnich, bezdomnych lub czasowo pozbawionych schronienia, posiadających zameldowanie na terenie Gminy Miejskiej Kraków i nie mogących zapewnić sobie schronienia we własnym zakresie. Placówka zapewnia 200 miejsc noclegowych (w tym: w do końca 2012 roku w części noclegowej 138 miejsc oraz części schroniskowej 62 miejsca, z czego dla 50 mężczyzn świadczone są usługi opiekuńcze). W sytuacji niecierpiącej zwłoki zapewnia się schronienie osobom spoza Gminy Miejskiej Kraków.

Placówka oferuje pomoc psychologiczną, prawną i pomoc pracownika socjalnego pomocy na poziomie interwencyjnym. Pomoc rzeczowa dla nowoprzyjętych mieszkańców jest udzielana interwencyjnie.

## 4. Schronisko dla osób bezdomnych – starszych i niepełnosprawnych w Krakowie przy ul. Koprowej 4.

Schronisko rozpoczęło działalność od 15 października 2012 roku. Placówka zapewnia całodobowe schronienie i wyżywienie dla osób starszych i niepełnosprawnych, pozbawionych miejsca zamieszkania, przebywających na terenie Krakowa i posiadających obecne lub ostatnie zameldowanie na pobyt stały w Krakowie. Wszystkie osoby skierowane do schroniska są objęte usługami opiekuńczymi.

**Tabela: Placówki udzielające pomocy w formie schronienia prowadzone na zlecenie GMK**

Placówka	Liczba miejsc w placówce w poszczególnych w latach			
	2009	2010	2011	2012
Dom Matki i Dziecka ul. Żywiecka 16	45	45	45	45
Noclegownia i Schronisko dla Bezdomnych Mężczyzn ul. Makuszyńskiego 19 a	200	200	200	200
Schronisko dla Bezdomnych Kobiet ul. Sołtysowska 13c	53	53	53	53
Schronisko dla osób bezdomnych – starszych i niepełnosprawnych przy ul. Koprowej 4.	0	0	0	12
<b>suma</b>	<b>298</b>	<b>298</b>	<b>298</b>	<b>310</b>

Zródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W Krakowie pomoc w formie schronienia realizowana jest również w ramach wspierania działalności charytatywnej w zakresie pomocy bezdomnym. W latach 2010-2012 w Krakowie funkcjonowało 9 placówek udzielających schronienia osobom

bezdolnym:

5. Chrześcijański Ośrodek Pomocy Bezdolnym „Dom Łazarza”, ul. Nowogródzka 8  
Placówka całodobowego pobytu zapewniająca bezdolnym mężczyznom schronienie, całodobowe wyżywienie, podstawową pomoc medyczną (lekarz internista) oraz możliwość otrzymania podstawowych leków, środków opatrunkowych, środków higieny osobistej.

6. Dom Św. Brata Alberta, ul. Saska 9 a  
Placówka zapewniająca całodobowe schronienie dla bezdolnych mężczyzn wychodzących z bezdolności. Jest formą mieszkania chronionego, w którym stworzono warunki do trzeźwego, samodzielnego i odpowiedzialnego życia przygotowującego osoby bezdolne do pełnej samodzielności.

7. Przytulisko Św. Brata Alberta dla Bezdolnych Kobiet oraz pomoc doraźna dla kobiet, ul. Malborska 64 b  
Przytulisko zapewnia miejsca noclegowe i całodzienne wyżywienie dla kobiet bezdolnych i kobiet z dziećmi, prowadzi działania na rzecz mieszkańców w zakresie profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych, w tym wsparcie medyczne i psychologiczne. Placówka udzielała również pomocy doraźnej dla osób ubogich z zewnątrz w formie suchego prowiantu, odzieży, a także możliwości skorzystania przez bezdolne kobiety z łaźni.

8. Noclegownia dla Bezdolnych Mężczyzn przy ul. Skawińskiej 6.  
Noclegownia funkcjonowała do końca marca 2011 r. Zapewniała w okresie zimowym (od 1 listopada do 31 marca) możliwość noclegu bezdolnym mężczyznom oraz ciepły posiłek. Przy ul. Kościuszki 23 funkcjonowała łaźnia, w której osoby bezdolne przebywające w przestrzeni publicznej miały możliwość wykonania zabiegów higienicznych, wyprania lub wymiany odzieży.

9. Przytulisko św. Brata Alberta dla Bezdolnych Mężczyzn oraz łaźnia dla osób bezdolnych, ul. Kościuszki 23  
Prowadzone było do czerwca 2011 r. Przytulisko zapewniło: całodobowe schronienie, 3 posiłki dziennie, łaźnię ogólnodostępną, wymianę odzieży, pomoc medyczną, opiekę duszpasterską. Do placówki przyjmowani byli mężczyźni, w szczególności uzależnieni od alkoholu, z terenu całej Polski.

10. Przytulisko dla Bezdolnych Mężczyzn przy ul. Skawińskiej 6 oraz łaźnia przy ul. Kościuszki 23.  
Placówka funkcjonuje od lipca 2011 r. Zapewnia miejsca noclegowe, całodzienne wyżywienie, możliwość dokonywania zabiegów higienicznych i wyprania rzeczy osobistych. Mieszkańcy mogą korzystać ze stałej opieki duszpasterskiej, pomocy medycznej w gabinecie lekarskim prowadzonym przez lekarzy wolontariuszy oraz wsparcia w zakresie rozwiązywania problemu uzależnienia (grupa wsparcia). W ramach działalności łaźni osoby bezdolne przebywające w przestrzeni publicznej mają możliwość wykonania zabiegów higienicznych, wyprania lub wymiany odzieży.

Od 1 lipca 2012 roku przytulisko i łaźnia funkcjonują jako odrębne zadania publiczne. Przytulisko zapewnia te same usługi i prowadzi analogiczne działania na rzecz osób bezdolnych jak w I-szym półroczu 2012 roku, jednak oferowana liczba miejsc noclegowych została zwiększona do 58.

11. Noclegownia dla Osób Uzależnionych FENIKS, ul. Krzemieniecka 63

Placówka prowadzona była do 2011 r. Zapewniała noclegi, możliwości korzystania z łaźni, pralni, kuchni, świetlicy. Podopiecznym wydawano żywność w postaci suchego prowiantu oraz umożliwiano wymianę sprzętu iniekcyjnego.

#### 12. Schronisko dla Bezdomnych Mężczyzn, ul. Wielicka 44b.

Od listopada 2012r. schronisko jest dofinansowywane przez Gminę. Placówka zapewnia 20 stałych miejsc całodobowych oraz 10 miejsc interwencyjnych w okresie zimowym, możliwość dokonania zabiegów higienicznych i wyprania rzeczy osobistych dla mieszkańców noclegowni, wyżywienie dla mieszkańców noclegowni w formie jednego ciepłego posiłku oraz suchego prowiantu.

#### 13. Ogrzewalnia dla osób bezdomnych w Krakowie przy ul. Koprowej 4.

Ogrzewalnia funkcjonowała w okresie nasilonych mrozów, tj. od 1 lutego do 31 marca 2012r. zapewniając bezdomnym mężczyznom i kobietom nocleg oraz ciepły posiłek.

**Tabela: Placówki wspierane w ramach działalności charytatywnej udzielające schronienia osobom bezdomnym**

Placówka	Liczba miejsc w 2010 r.	Liczba miejsc w 2011 r.	Liczba miejsc w 2012 r.
Chrześcijański Ośrodek Pomocy Bezdomnym "Dom Łazarza" ul. Nowogródzka 8	30	30	30
Dom Św. Brata Alberta ul. Saska 9a	50	50	50
Noclegownia dla Bezdomnych Mężczyzn ul. Skawińska 6	40	47	0
Noclegownia dla Osób Uzależnionych FENIKS ul. Krzemieniecka 63	45	35	0
Przytulisko dla Bezdomnych Mężczyzn ul. Skawińska 6, łaźnia ul. Kościuszki 23, do 30 czerwca 2012r.	0	50	50
Przytulisko dla Bezdomnych Mężczyzn ul. Skawińska 6, od 1 lipca 2012r.	0	0	58
Przytulisko Św. Brata Alberta dla Bezdomnych Kobiet oraz pomoc doraźna dla bezdomnych ul. Malborska 64 b	60	60	60
Przytulisko św. Brata Alberta dla Bezdomnych Mężczyzn oraz łaźnia dla osób bezdomnych ul. Kościuszki 23	60	60	0
Schronisko dla Bezdomnych Mężczyzn ul. Wielicka 44 b	0	0	30
Ogrzewalnia dla Osób Bezdomnych ul. Koprowa 4, działała od 1 lutego do 31 marca 2012r	0	0	40
<b>suma</b>	<b>285</b>	<b>332</b>	<b>228</b>

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

### 2.1.2. Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie polegające na prowadzeniu na zlecenie GMK placówek zapewniających schronienie osobom bezdomnym realizowane jest przez Caritas Archidiecezji Krakowskiej, Polski Komitet Pomocy Społecznej - Małopolski Zarząd Wojewódzki oraz Stowarzyszenie Dobroczynne "Betlejem".

W ramach wspierania działalności charytatywnej polegające na prowadzeniu placówek zapewniających schronienie osobom bezdomnych podmiotami prowadzącymi placówki są Stowarzyszenie Dobroczynne "Betlejem", Zgromadzenie Braci Albertynów, Zgromadzenie Sióstr Albertynek Posługujących Ubogim - Prowincja Krakowska, Stowarzyszenie Wspólnota św. Brata Alberta „Chleb i Światło”.

### **2.1.3. Kadra**

W 2012 r. w realizację zadania polegającego na prowadzeniu na zlecenie GMK placówek zapewniających schronienie dla osób bezdomnych zaangażowane były łącznie 44 osoby. Natomiast w realizację zadania związanego z udzielaniem schronienia osobom bezdomnych w ramach wspierania działalności charytatywnej zaangażowane było około 50 osób.

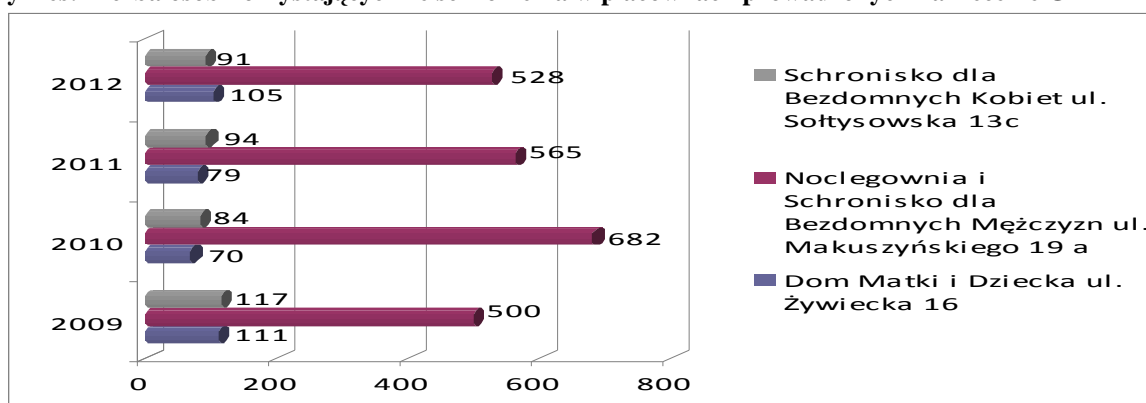
Pracę socjalną wobec osób przebywających w placówkach prowadzonych w ramach działalności charytatywnej świadczyli pracownicy socjalni Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej.

### **2.1.4. Osoby objęte pomocą w formie schronienia, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy**

W roku 2012 pomocą w formie schronienia ogółem objętych było 1 378 osób (*należy mieć jednak na względzie, że rzeczywista liczba osób objętych pomocą jest mniejsza z uwagi na fakt, że ta sama osoba bezdomna mogła w ciągu roku korzystać ze schronienia w kilku różnych placówkach*), w tym z pomocy udzielanej przez placówki prowadzone na zlecenie GMK skorzystało 736 osób. W przypadku Noclegowni i Schroniska dla Bezdomnych Mężczyzn w sytuacjach występowania niskich temperatur lub sytuacjach zagrożenia zdrowia i życia osób, do placówki przyjmowane są dodatkowe osoby powyżej ustalonego limitu. Z placówek prowadzonych w ramach działalności charytatywnej skorzystało w ciągu roku łącznie 642 osoby. Większość z tych placówek w sytuacjach występowania niskich temperatur uruchamia dodatkowe miejsca noclegowe

Analiza liczby osób korzystających ze schronienia w placówkach dla kobiet wskazuje, że największe zapotrzebowanie na tę formę pomocy odnotowano w 2009 r. Liczba osób korzystających ze schronienia w placówkach dla kobiet w 2009 r. wynosiła średnio na placówkę 114. W kolejnych latach liczba kobiet i dzieci przebywających w placówkach zmalała i utrzymywała się na zbliżonym poziomie nie przekraczając średnio na placówkę 100 osób rocznie. W 2012 roku odnotowano znaczny wzrost osób korzystających z placówki dla kobiet w ciąży i kobiet z dziećmi do lat 7. W przypadku Domu Matki i Dziecka zdarzają się powroty kobiet z kolejnymi dziećmi i większa liczba kobiet w ciąży. Natomiast w przypadku mężczyzn korzystających z noclegowni i schroniska widoczne jest zróżnicowanie w liczbie osób przebywających w placówce pomiędzy rokiem 2010 a pozostałymi latami. W przypadku tej populacji liczba osób korzystających ze schronienia pozostaje w ścisłym związku z warunkami atmosferycznymi. Ważnym czynnikiem jest również ilość osób przeniesionych do Domów Pomocy Społecznej (13 osób w 2012 r.)

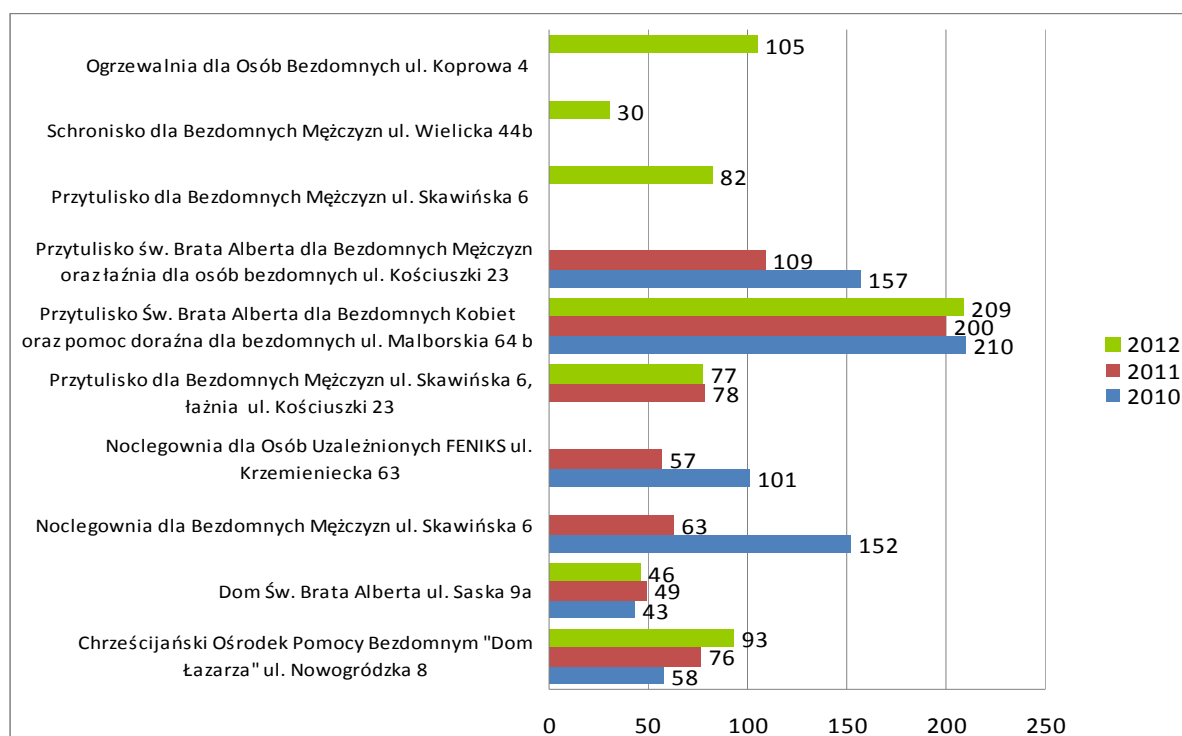
**Wykres: Liczba osób korzystających ze schronienia w placówkach prowadzonych na zlecenie GMK**



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W przypadku schronienia udzielanego w ramach wspierania działalności charytatywnej od 2011 roku ogólna liczba świadczeniobiorców utrzymuje się na zbliżonym poziomie.

**Wykres: Liczba osób korzystających ze schronienia w placówkach wspieranych w ramach działalności charytatywnej**



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Populacja osób bezdomnych w Krakowie została szczegółowo scharakteryzowana w podrozdziale „Osoby bezdomne w społeczności Miasta Krakowa” na podstawie bazy danych osób bezdomnych korzystających ze świadczeń pomocy społecznej, w tym również schronienia w placówkach prowadzonych przez podmioty niepubliczne na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków. W związku z powyższym w niniejszym podrozdziale zostały omówione tylko najbardziej istotne cechy świadczeniobiorców. Z pomocy w formie schronienia korzystają przede wszystkim mężczyźni – blisko trzykrotnie więcej niż kobiety. Wśród osób



korzystających z pomocy Działu Pomocy Bezdomnym najliczniejsza jest grupa osób w przedziale wiekowym 46-55 lat (29%) oraz 56-65 lat (23%). Odsetek osób poniżej 18 roku życia wynosi 5,75%. Blisko 30% to osoby w wieku 56 lat i więcej. Pod względem składu rodziny najczęściej jest jednoosobowych gospodarstw domowych blisko 90%. Odnosząc się do głównego źródła utrzymania rodziny stwierdzić można, że osoby z gospodarstw jednoosobowych najczęściej pozostają bez własnego dochodu, natomiast rodziny niepełne utrzymują się z niezarobkowych źródeł utrzymania.

### **2.1.5. Nakłady finansowe na realizację zadania**

Wysokość dotacji przekazanej podmiotom prowadzącym na zlecenie GMK placówki udzielające schronienia osobom bezdomnym wynosiła:

- w 2009 r. – 1 503 509 zł,
- w 2010 r. – 1 601 045 zł,
- w 2011 r. – 1 582 722 zł,
- w 2012 r. – 1 653 074 zł.

Wysokość środków finansowych przeznaczonych na realizację zadania dotyczącego wspierania działalności charytatywnej polegającej na zapewnieniu schronienia osobom bezdomnym wynosiła:

- w 2010 r. – 514 200 zł,
- w 2011 r. – 483 800 zł,
- w 2012 r. – 404 100 zł

Nakłady finansowe na organizację realizacji zadania w ramach MOPS przedstawione są w rozdziale XIV dotyczącym funkcjonowania Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie.

### **2.1.6. Wnioski**

Analizując dane dotyczące populacji osób bezdomnych w Krakowie oraz zakres świadczonej przez Gminę pomocy w formie schronienia wraz z liczbą osób korzystających z pomocy można wysnuć wniosek, że w przypadku placówek dla kobiet poziom realizacji tego zadania jest wystarczający w stosunku do istniejących w środowisku potrzeb. Deficyty mogą się pojawić w przypadku placówek dla bezdomnych mężczyzn. Jak wynika z danych demograficznych populacja osób bezdomnych jest populacją starzejącą się w związku z czym w perspektywie czasu można się spodziewać wzrostu liczby osób, które ze względu na wiek i stan zdrowia będą wymagały pomocy w zaspokojeniu podstawowych potrzeb bytowych, w tym zapewnienia schronienia. W latach 2010 i 2011 wskaźnik jakim jest liczba miejsc w placówkach zapewniających schronienie osobom bezdomnym (w ramach zlecenia podmiotom prowadzenia placówek oraz w ramach wspierania działalności charytatywnej) w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców utrzymywał się na stałym poziomie ok. 0,8 natomiast w 2012 r. spadł do poziomu 0,71. Prawdopodobną przyczyną jest z jednej strony mniejsza liczba miejsc w placówkach działających w ramach wspierania działalności charytatywnej, a z drugiej wzrost liczby mieszkańców Krakowa. Można postawić tezę, że nie tyle konieczne będzie zwiększanie infrastruktury w zakresie zapewnienia schronienia osobom bezdomnym, co raczej zmiana profilu placówek i ukierunkowanie na pomoc usługową świadczoną w placówkach.

Za wnioskiem dotyczącym zwiększania się w perspektywie czasu zapotrzebowania na pomoc wśród osób bezdomnych, oprócz procesów demograficznych zachodzących w populacji bezdomnych, przemawia również fakt, że w Krakowie wskaźnik dotyczący liczby osób bezdomnych (wg ekspertów) w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców wzrósł z 2,65 w

2008 r. do 2,90 w 2011 r. (dane na podstawie Internetowego Systemu Analiz Samorządowych). Wartość średnia wskaźnika w skali kraju wynosi 1,44.

## **2.2. Mieszkania chronione dla osób bezdomnych**

Ogólne zasady przyznawania i charakterystykę pomocy w formie pobytu w mieszkaniu chronionym przedstawiono w rozdziale VI *Zasoby pomocy społecznej Gminy Miejskiej Kraków w zakresie pomocy osobom cierpiącym na zaburzenia psychiczne* podrozdziale 2.2 *Mieszkania chronione dla osób z zaburzeniami psychicznymi*. W przypadku osób bezdomnych adresatami tej formy wsparcia są bezdomni zameldowani ostatnio na pobyt stały na terenie Krakowa, posiadający stałe źródło dochodu i podejmujący działania w kierunku wyjścia z bezdomności i uzależnień oraz uzyskania samodzielnego mieszkania. Grupie bezdomnych przebywających w mieszkaniach chronionych, w celu usamodzielnienia, zapewnia się pomoc w poszukiwaniu pracy, rozwiązaniu problemów mieszkaniowych, odbudowie relacji rodzinnych. Oddziaływania służą wypracowaniu odpowiedzialności i zaradności życiowej oraz integracji ze środowiskiem lokalnym. Istotną charakterystyką tej formy pomocy jest fakt, że pobyt w mieszkaniu chronionym przyznawany jest wyłącznie na czas określony.

### **2.2.1. Infrastruktura**

W Krakowie funkcjonują 2 mieszkania chronione dla bezdomnych mężczyzn prowadzone przez podmioty niepubliczne na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków.

**Tabela: Mieszkania chronione dla bezdomnych mężczyzn**

Nazwa jednostki	Liczba miejsc w poszczególnych latach wg stanu na 31 grudnia danego roku			
	2009	2010	2011	2012
Mieszkania chronione dla bezdomnych mężczyzn	5	5	5	5
	6	6	6	6

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

### **2.2.2. Organizacje pozarządowe realizujące zadanie**

Mieszkania chronione dla bezdomnych mężczyzn są prowadzone na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków przez Caritas Archidiecezji Krakowskiej.

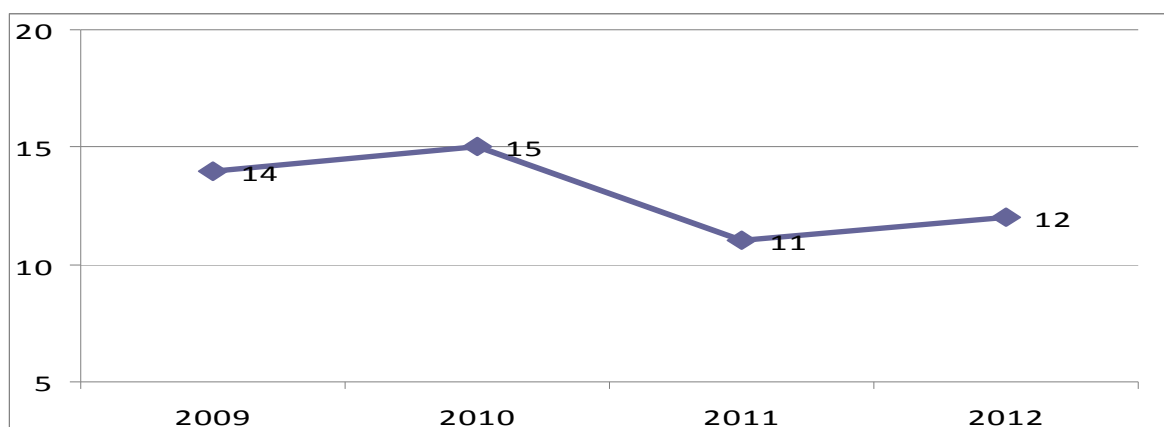
### **2.2.3. Kadra**

W 2012 r. w realizację zadania polegającego na prowadzeniu na zlecenie GMK mieszkań chronionych dla bezdomnych mężczyzn zaangażowana była 1 osoba.

### **2.2.4. Osoby korzystające ze świadczeń w formie pobytu w mieszkaniu chronionym dla bezdomnych mężczyzn, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy**

W latach 2009 – 2012 z jedenastu miejsc w mieszkaniach chronionych korzystało średniorocznie 13 bezdomnych mężczyzn.

**Wykres: Liczba osób bezdomnych objętych pomocą w formie pobytu w mieszkaniu chronionym**



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Większa niż wynika z liczby miejsc liczba osób przebywających w mieszkaniach chronionych wynika ze specyfiki tej formy pomocy. Podstawową cechą pobytu w mieszkaniu chronionym jest jego tymczasowość. Pobyt w tego typu jednostkach ma za zadanie wyposażenie osoby objętej pomocą w narzędzia służące do rozpoczęcia samodzielnego życia. Należy podkreślić, że pomoc w formie pobytu w mieszkaniu chronionym nie może być stosowana jako panaceum na problemy mieszkaniowe klienta. Szczególnymi cechami muszą, również charakteryzować się świadczeniobiorcy tej formy pomocy. Szczegółowe informacje dotyczące osób bezdomnych zostały zamieszczone w podrozdziale „Osoby bezdomne w społeczności Miasta Krakowa”, gdzie na ich podstawie została scharakteryzowana populacja osób bezdomnych w Krakowie. Zostały one przygotowane na podstawie bazy danych osób korzystających z pomocy społecznej, tym samym są one reprezentatywne również dla osób bezdomnych korzystających z pomocy w formie pobytu w mieszkaniu chronionym.

### **2.2.5. Nakłady finansowe na realizację zadania**

Wysokość dotacji przeznaczanej na działalność mieszkań chronionych dla bezdomnych osób prowadzonych przez podmioty niepubliczne Gmina Miejska Kraków wynosiła w latach 2009-2011 59 600,00 zł rocznie, w roku 2012 - 41 245,47 zł.

Miesięczny koszt utrzymania jednego miejsca wynosił około 450,00 zł, natomiast w 2012 roku około 370,00 zł.

Nakłady finansowe na organizację realizacji zadania w ramach MOPS przedstawione są w rozdziale XIV dotyczącym funkcjonowania Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie.

### **2.2.6. Wnioski**

Analiza sytuacji społeczno-demograficznej populacji osób bezdomnych w Krakowie wskazuje na potrzebę zwiększania dostępności do pomocy w formie pobytu w mieszkaniach chronionych dla kobiet i kobiet z dziećmi. Jest to forma wsparcia, która stwarza osobom bezdomnym najlepsze warunki do zwiększania własnej aktywności w zakresie zmiany sytuacji życiowej oraz usamodzielnienia się.

## ***XII. Działania w ramach projektu systemowego pod nazwą „Pora na aktywność”***

### ***1. Ogólna charakterystyka projektu***

Koncepcja projektu systemowego polega na dofinansowaniu środkami Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki zadań realizowanych przez organy administracji publicznej i jednostki organizacyjne sektora finansów publicznych. Ośrodki pomocy społecznej realizują projekty systemowe w Priorytecie VII Programu pn. „Promocja integracji społecznej”. Działania przewidziane w tym priorytecie służą rozwijaniu aktywnych form integracji społecznej i umożliwianiu dostępu do nich osobom zagrożonym wykluczeniem społecznym oraz poprawie skuteczności funkcjonowania instytucji pomocy społecznej.

W roku 2008 w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie rozpoczął realizację projektu pn. „Pora na aktywność”. Głównym celem projektu jest wzmocnienie aktywności klientów MOPS i ich zdolności do funkcjonowania w społeczeństwie, a w konsekwencji doprowadzenie do ich usamodzielnienia. Projekt obejmuje szereg zróżnicowanych, ale powiązanych ze sobą wspólnym celem działań, jakimi są:

- realizacja kontraktów socjalnych – pisemnych umów zawartych między uczestnikami, a pracownikami socjalnymi, określających cele współpracy, zaplanowane formy pomocy oraz zobowiązanie uczestników do ich realizacji w określonym czasie;
- realizacja indywidualnych programów usamodzielniania – adresowanych do młodych, usamodzielniających się wychowanków placówek opiekuńczo – wychowawczych i rodzin zastępczych;
- prowadzenie programu integracji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych – zespołu działań adresowanych do osób niepełnosprawnych, mających na celu wsparcie ich w dążeniu do samodzielności;
- przygotowanie i realizacja programów aktywności lokalnej – programów pracy socjalnej prowadzonych w konkretnym środowisku lokalnym w celu jego aktywizacji, nakierowanych na włączenie się mieszkańców w rozwiązywanie problemów dotyczących całej społeczności, we współpracy z lokalnymi władzami i instytucjami.

W ramach realizacji wskazanych wyżej działań stosowany i finansowany jest zestaw instrumentów o charakterze aktywizacyjnym, mających doprowadzić do przywrócenia osób wykluczonych na rynek pracy oraz ich integracji ze społeczeństwem, poprzez przywrócenie im zdolności lub możliwości zatrudnienia, uzyskanie wsparcia dochodowego oraz wyeliminowanie przeszkód w dostępie do praw i usług społecznych. Zestaw ten określany jest zbiorczo jako instrumenty aktywnej integracji. Instrumenty aktywnej integracji podzielone są na cztery grupy:

1. instrumenty aktywizacji zawodowej, takie jak: uczestnictwo w zajęciach Centrum Integracji Społecznej i Klubu Integracji Społecznej; skierowanie do pracy lub na staż zawodowy w istniejącej spółdzielni socjalnej; finansowanie zajęć związanych z uczestnictwem w WTZ (w zakresie nie finansowanym przez PFRON) oraz dodatkowych zajęć aktywizacyjnych; usługi wspierające aktywizację zawodową, w tym usługi trenera pracy, doradcy zawodowego.
2. instrumenty aktywizacji edukacyjnej, do których należą skierowanie i finansowanie: zajęć szkolnych, związanych z uzupełnieniem wykształcenia; zajęć w ramach kształcenia ustawicznego, mających na celu uzyskanie zawodu lub przygotowanie zawodowe; zajęć w ramach podnoszenia kluczowych kompetencji o charakterze zawodowym lub zdobywania nowych kompetencji i umiejętności zawodowych umożliwiających aktywizację zawodową; usług wspierających aktywizację edukacyjną; kosztów nauki na poziomie wyższym (w przypadku usamodzielniających się wychowanków).

3. instrumenty aktywizacji zdrowotnej, w ramach których beneficjenci mogą korzystać ze skierowania i sfinansowania: terapii psychologicznej, rodzinnej lub psychospołecznej dla osób i rodzin; programu korekcyjno-edukacyjnego dla osób stosujących przemoc w rodzinie; programu psychoterapii w zakładzie leczenia odwykowego (w przypadku osób uzależnionych od alkoholu); programu terapeutycznego w zakładzie opieki zdrowotnej (w przypadku osób uzależnionych od narkotyków lub innych środków odurzających) oraz sfinansowania części kosztów turnusów rehabilitacyjnych, zespołów ćwiczeń usprawniających lub zajęć rehabilitacyjnych (w przypadku osób niepełnosprawnych).
4. instrumenty aktywizacji społecznej, takie jak organizowanie i finansowanie: uczestnictwa w placówkach wsparcia dziennego, świetlicach i klubach; usług wspierających osoby niepełnosprawne (tłumacz osoby głuchoniemej, przewodnik osoby niewidomej, asystent osoby niepełnosprawnej); usług wspierających animację lokalną (animador lokalny, lider klubu integracji społecznej, streetworker); usług wsparcia i aktywizacji rodzin marginalizowanych (asystent rodzinny, koordynator rodzinnej pieczy zastępczej, konsultant rodzinny, mediator); kosztów wolontariatu; metod pracy w środowisku rodzinnym; uczestnictwa w grupach i klubach samopomocowych; treningów kompetencji i umiejętności społecznych; poradnictwa specjalistycznego, interwencji kryzysowej, mediacji rodzinnej oraz udzielanie informacji o prawach i uprawnieniach, służące przywróceniu samodzielności życiowej; poradnictwa i wsparcia indywidualnego i grupowego w zakresie podniesienia kompetencji życiowych i umiejętności społeczno-zawodowych; pokrycie kosztów vouchera na samodzielny zakup usług społecznych; pomoc w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych, w tym w mieszkaniu chronionym, pomoc w uzyskaniu zatrudnienia, pomoc na zagospodarowanie w formie rzeczowej (w przypadku usamodzielniających się wychowanków)<sup>55</sup>.

W ramach zaprojektowanych działań klienci MOPS w latach 2008-2012 mogli skorzystać z instrumentów aktywnej integracji w formie:

- kursów zawodowych, językowych, szkoleń;
- warsztatów aktywizacji społecznej i kompetencji życiowych w formie stacjonarnej i wyjazdowej;
- usług asystenta rodzinnego adresowanych do rodzin mających problemy opiekuńczo – wychowawcze;
- zajęć prowadzonych przez Klub Integracji Społecznej, funkcjonujący w strukturach MOPS;
- indywidualnego i grupowego doradztwa specjalistycznego (prawnego, psychologicznego, doradcy zawodowego);
- grup wsparcia;
- zajęć warsztatowych prowadzonych w WTZ-ach przez partnerów projektu;
- usług asystenta osoby niepełnosprawnej;
- terapii rodzinnej i indywidualnej;
- pomocy rzeczowej (usamodzielniani wychowankowie).

Ponadto od roku 2010 formą pracy z beneficjentem są programy aktywności lokalnej - PAL. W roku 2012 realizowano 7 takich Programów. Ich celem nadrzędnym jest integracja i aktywizacja całych społeczności lokalnych, które do tej pory nie podejmowały skutecznych działań poprawiających wygląd otoczenia, wzajemne relacje i jakość życia. Zmiana funkcjonowania tych małych społeczności dokonuje się poprzez rozmaite oddziaływania

---

<sup>55</sup> *Zasady przygotowania, realizacji i rozliczania projektów systemowych Ośrodków Pomocy Społecznej, Powiatowych Centrów Pomocy Rodzinie oraz Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013*. Warszawa, 2012.

wspólne dla beneficjentów ostatecznych (m.in. prowadzenie grup wsparcia dla rodziców dzieci z problemami szkolnymi, świadczenie pomocy psychologicznej, warsztaty różnego typu, zajęcia fitness) oraz indywidualne dla poszczególnych społeczności (m.in. rozmowy z przedstawicielami lokalnej społeczności, samorządu lokalnego, punkty informacji obywatelskiej, okolicznościowe pikniki rodzinne). Kluczowe znaczenie dla Programów ma praca animatorów lokalnych.

### ***1.1. Organizacje pozarządowe uczestniczące w realizacji projektu***

„Pora na aktywność” jest projektem partnerskim. W 2012 r. finansowano działania realizowane przez 8 partnerów projektu, którzy prowadzili 7 warsztatów terapii zajęciowej (finansowanie w zakresie niefinansowanym przez PFRON), 4 ośrodki poradnictwa i terapii rodzin oraz Klub Integracji Społecznej.

### ***1.2. Kadra***

Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie oraz organizacji pozarządowych, będących partnerami w projekcie.

### ***1.3. Beneficjenci projektu***

W projekcie uczestniczą klienci należący do następujących grup:

- Osoby i rodziny, w rodziny zastępcze wymagające wsparcia w samodzielnym radzeniu sobie z trudnymi sytuacjami życiowymi,
- Osoby bezrobotne,
- Osoby niepełnosprawne
- Członkowie społeczności lokalnych zagrożonych wykluczeniem społecznym,
- Młodzieży zagrożonej wykluczeniem społecznym.

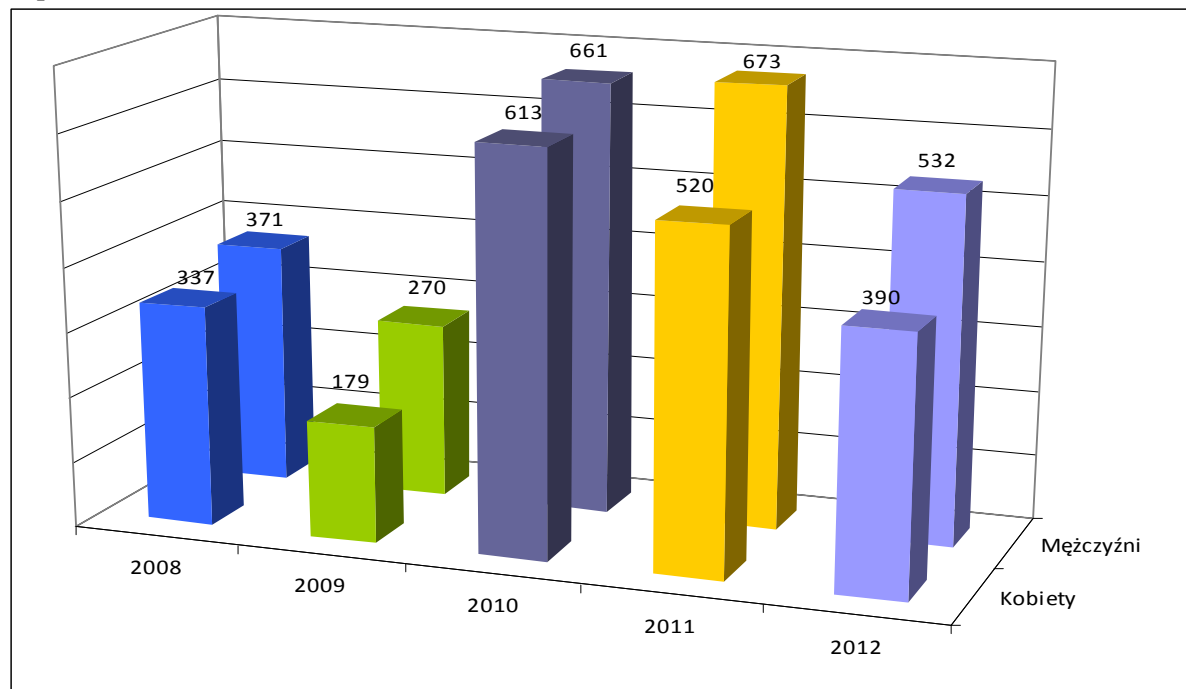
W projekcie w 2012 roku uczestniczyło 2558 osób, w tym 678 osób w 7 programach aktywności lokalnej, 1173 osób realizowało kontrakt socjalny, 654 program integracji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnej a 107 osób – indywidualny program usamodzielnienia.<sup>56</sup> Zaplanowano do kontynuacji 476 beneficjentów ostatecznych projektu.

W wyniku podjętych działań w roku 2012: 390 osób uniezależniło się od pomocy społecznej, zatrudnienie znalazło 134 osoby, 249 osób podjęło działania zmierzające do podjęcia pracy, 137 osób podniosło swoje kompetencje zawodowe, zwiększając w ten sposób swoje szanse na rynku pracy, 81 rodzin zakończyło planowaną pracę z asystentem rodzinnym, z instrumentów aktywnej integracji skorzystało 75 usamodzielnianych wychowanków rodzin zastępczych i placówek opiekuńczo wychowawczych, a z pomocy pieniężnej na zagospodarowanie w formie rzeczowej skorzystało 42 wychowanków. Te osiągnięcia beneficjentów poprzedzone zostały pracą w latach poprzednich z wykorzystaniem różnorodnych form wsparcia, w tym warsztatów podnoszących kompetencje społeczne i zawodowe oraz kursów zawodowych.

---

<sup>56</sup> Liczba osób realizujących projekt jest mniejsza od liczby osób w podziale na narzędzia ze względu na fakt realizacji więcej niż jednego narzędzia przez niektórych BO w 2012 r.

**Wykres: Liczba nowych beneficjentów projektu „Pora na aktywność” w latach 2008-2012 w podziale na płeć**



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

#### ***1.4. Nakłady finansowe na realizację zadania***

- w roku 2009: 1 852 553 zł, w tym 1 658 035 zł z dotacji rozwojowej;<sup>57</sup>;
- w roku 2010: 5 821 230 zł, w tym 5 218 551 zł z dotacji rozwojowej;
- w roku 2011: 9 385 893 zł, w tym 8 492 888 zł z dotacji rozwojowej.
- w roku 2012: 8 416 474 zł, w tym 7 746 831 zł z dotacji rozwojowej.

<sup>57</sup> Suma środków z funduszy strukturalnych UE i krajowych pochodzących z budżetu Państwa

### ***XIII. Nowatorskie działania realizowane w ramach projektów pilotażowych***

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie współuczestniczył w realizacji systemowych projektów, realizowanych na poziomie ogólnokrajowym w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Priorytet I. Zatrudnienie i integracja społeczna, działanie 1.2. Wsparcie systemowe instytucji pomocy i integracji społecznej.

Celem tych projektów jest wypracowanie, również z wykorzystaniem doświadczeń kilkudziesięciu jednostek organizacyjnych pomocy społecznej i partnerstw z całego kraju praktycznych standardów działań o charakterze partnerskim, które staną się podstawą do wdrażania działań w ramach aktywnej integracji na terenie całego kraju. Wypracowane w tych projektach rozwiązania zostaną upowszechnione i wprowadzone do stosowania w całym kraju.

Celem projektu 1.17 Rewitalizacja społeczna było wypracowanie na bazie doświadczeń praktycznych standardu działań o charakterze partnerskim łączącego różne metody i techniki pracy socjalnej, który może stać się podstawą do wdrażania działań w ramach aktywnej integracji. W ramach tego projektu MOPS wraz z partnerem realizował projekt „Pod Parasolem Kazimierza”.

Celem projektu 1.18 – Tworzenie i rozwijanie standardów usług pomocy i integracji społecznej, było podniesienie profesjonalizmu i zwiększenie skuteczności instytucji pomocy i integracji społecznej w rozwiązywaniu problemu wykluczenia społecznego poprzez stworzenie, przetestowanie oraz wdrożenie standardów instytucji i usług pomocy oraz integracji społecznej. W ramach tego projektu realizowano opisane niżej trzy projekty: Projekt szkoleniowy w zakresie organizowania społeczności lokalnych, Pilotażowe wdrażanie standardów usług i modeli instytucji pomocy i integracji społecznej, oraz „Druga szansa”.

#### ***1. Realizacja programu Rewitalizacji Społecznej „Pod Parasolem Kazimierza”***

##### ***1.1. Ogólna charakterystyka programu***

W 2012 r. MOPS w partnerstwie z Centrum Profilaktyki i Edukacji Społecznej PARASOL realizował pilotażowy program rewitalizacji społecznej pt. „Pod Parasolem Kazimierza”.

Program skierowany był do osób nieaktywnych zawodowo, w tym osób w wieku 15-25 lat, wśród których stwierdzono występowanie zjawiska żebractwa oraz rodzin, w których stwierdzono występowanie niekorzystnych zjawisk takich jak bezrobocie i ubóstwo. Obszar realizacji programu obejmował rejon Dzielnicy I i II Krakowa tj. Stare Miasto oraz Kazimierz.

Kluczowym celem programu było stworzenie sieci współpracy instytucji i organizacji działających na terenie rewitalizowanym, ze szczególnym uwzględnieniem współpracy podmiotów publicznych oraz niepublicznych oraz wypracowanie modelu pracy z dziećmi i młodzieżą zagrożoną demoralizacją, niedostosowaniem społecznym, w formie streetworkingu. Dodatkowym celem programu było wzmocnienie aktywności społecznej mieszkańców oraz zapobieganie zjawiskom patologicznym wśród rodzin i młodzieży poprzez przeciwdziałanie żebractwu wśród osób młodych, poprawa warunków spędzania czasu wolnego dzieci i młodzieży, ze szczególnym uwzględnieniem osób w wieku 15-25 lat, wzmocnienie więzi wewnątrz rodzinnych oraz wzrost partycypacji społeczności lokalnych w życiu dzielnicy.



## ***1.2. Organizacje pozarządowe uczestniczące w realizacji programu***

W 2012 r. program realizowany był w partnerstwie z Centrum Profilaktyki i Edukacji Społecznej PARASOL.

## ***1.3. Kadra***

Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie oraz organizacji pozarządowej będącej partnerem w programie.

## ***1.4. Nakłady finansowe na realizację programu***

Wykonanie budżetu w ramach programu wyniosło:

- w roku 2011: 301 161, 61 zł w tym :MOPS 53 263,34 zł, CPES Parasol 247 898,27 zł;
- w roku 2012: 1 392 258,76 zł w tym MOPS 301 167,83 zł , CPES Parasol jako Partnera 1 091 090,93 zł (w całości pozyskane ze środków POKL).

## ***2. Projekt szkoleniowy w zakresie organizowania społeczności lokalnych***

### ***2.1. Ogólna charakterystyka projektu***

W ramach projektu trzech pracowników MOPS uczestniczyło w trwającym ponad półtora roku kursie szkoleniowym, który przygotował ich do pełnienia roli organizatorów społeczności lokalnej. Każdy z pracowników socjalnych biorących udział w projekcie, zajmował się praktycznym wdrażaniem zasad OSŁ w wytypowanych rejonach Krakowa.

Organizatorzy wdrażający OSŁ w ramach projektu systemowego „Tworzenie i rozwijanie standardów usług pomocy i integracji społecznej” będą w przyszłości kontynuować działania na rzecz społeczności, z którymi rozpoczęli współpracę oraz prowadzić będą działania mające na celu edukację pracowników socjalnych. Zdobyta wiedza wykorzystywana będzie przez pracowników w pracy socjalnej w środowiskach wymagających wsparcia.

Pracownicy Ośrodka biorący udział w projekcie przekazywali pozyskaną wiedzę pracownikom MOPS w Krakowie podczas szeregu spotkań, dotyczących wdrażania Organizowania Społeczności Lokalnych.

### ***2.2. Organizacje pozarządowe uczestniczące w realizacji projektu***

Projekt realizowany bez udziału organizacji pozarządowych

### ***2.3. Kadra***

Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie

### ***2.4. Nakłady finansowe na realizację projektu***

Nakłady finansowe na organizację realizacji zadania w ramach MOPS przedstawione są w rozdziale XIV dotyczącym funkcjonowania Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie.

### **3. Realizacja projektu „Pilotażowe wdrażanie standardów usług i modeli instytucji pomocy i integracji społecznej”**

#### **3.1. Ogólna charakterystyka projektu**

Od 1 czerwca 2012 r. Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej realizuje projekt „Pilotażowe wdrażanie standardów usług i modeli instytucji pomocy i integracji społecznej”, w którym pełni rolę lidera. W projekcie uczestniczy również Ośrodek Interwencji Kryzysowej, a partnerem jest Stowarzyszenie Dobrej Nadziei. Celem projektu jest ustalenie, czy wprowadzenie w praktyce standardów i modeli doprowadzi do zmian w sposobie i organizacji pomagania, a w efekcie do poprawy jakości świadczonej pomocy. Projekt jest kontynuowany w roku 2013.

W ramach pilotażu, w dwóch Filiach MOPS, na wybranej grupie, testowano następujące standardy pracy socjalnej:

- standard pracy socjalnej z osobą niepełnosprawną i jej rodziną z uwzględnieniem osób z zaburzeniami psychicznymi
- standard pracy z rodzinami doświadczającymi przemocy w rodzinie.

Ośrodek Interwencji Kryzysowej w Krakowie pilotażowo realizuje standard interwencji kryzysowej, a Stowarzyszenie Dobrej Nadziei, które jest partnerem w projekcie – standard poradnictwa specjalistycznego dla osoby z niepełnosprawnością i jej rodziny z uwzględnieniem osób z zaburzeniami psychicznymi.

MOPS testuje również model instytucji, w związku z czym, w Filiach MOPS realizujących standard, praca socjalna została oddzielona od postępowania administracyjnego w sprawach świadczeń.

Podjęto również działania związane z doskonaleniem zawodowym pracowników socjalnych. W 2012 roku w ramach projektu zorganizowano: szkolenia wewnętrzne, konsultacje, superwizje grupowe oraz badanie potrzeb szkoleniowych pracowników socjalnych wdrażających standardy pracy socjalnej. W ramach projektu prowadzona była analiza obciążenia pracą oraz monitoring działań podejmowanych przez pracowników socjalnych.

#### **3.2. Organizacje pozarządowe uczestniczące w realizacji projektu**

Projekt „Pilotażowego wdrażania standardów usług i modeli instytucji pomocy i integracji społecznej” realizowany jest w partnerstwie ze Stowarzyszeniem Dobrej Nadziei. W ramach projektu Stowarzyszenie zatrudniło pracowników, których zadaniem jest świadczenie poradnictwa specjalistycznego dla osób z niepełnosprawnością i ich rodzin z uwzględnieniem osób z zaburzeniami psychicznymi.

#### **3.3. Kadra**

W realizację projektu zaangażowani są pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej, Ośrodka Interwencji Kryzysowej oraz Stowarzyszenia Dobrej Nadziei.

### **3.4. Nakłady finansowe na realizację projektu**

Ogólne koszty realizacji projektu wynoszą:

- w 2012 roku: 499 546,35 zł
- w 2013 roku: 800 327,14 zł.

## **4. Realizacja projektu „Druga szansa”**

### **4.1. Ogólna charakterystyka projektu**

W 2012 r. MOPS kontynuował działania w ramach zawiązanego Partnerstwa Lokalnego „Krakowskiej Inicjatywy na Rzecz Wychodzenia z Bezdomności”. Od 1.04.2012 r. rozpoczął realizację projektu „Druga szansa” będącego pilotażowym wdrażaniem standardów usług w zakresie bezdomności i przetestowania Modelu Gminnego Standardu Wychodzenia z Bezdomności.

Adresatami realizowanych w ramach pilotażu standardów są osoby bezdomne oraz osoby zagrożone bezdomnością.

W ramach projektu testowane są następujące standardy:

- standard Praca Socjalna, realizowany przez Dział Pomocy Bezdomnym MOPS, w ramach którego zaplanowano poprawę funkcjonowania społecznego 500 osób bezdomnych lub zagrożonych bezdomnością, tak aby umożliwić im samodzielne funkcjonowanie w środowisku lub zapobiec dalszej degradacji społecznej poprzez realizację pracy socjalnej zgodnie ze standardem GSWzB.
- standard Partnerstwo Lokalne realizował Lider i Partnerzy. W standardzie jako cel przyjęto stworzenie platformy współpracy instytucji i organizacji poprzez zorganizowanie 5 spotkań członków partnerstwa, mających na celu budowanie systemu wsparcia dla bezdomnych i zagrożonych bezdomnością.
- standard Mieszkalnictwo realizowało Dzieło Pomocy Św. Ojca Pio, który zobowiązał się do uruchomienia i prowadzenia w okresie trwania projektu 2 mieszkań wspieranych dla rodzin i osób zagrożonych bezdomnością i wychodzących z bezdomności zgodnie z wytycznymi standardu GSWzB prowadzenia mieszkań wspieranych. W ramach tego zadania zapewnią pobyt w dla 4 rodzin i 4 osób zagrożonych bezdomnością lub wychodzących z bezdomności.

Partner w projekcie, Polski Komitet Pomocy Społecznej realizował standard mieszkalnictwa w zakresie pomocy doraźnej, tj. prowadzenia punktu wydawania żywności i odzieży zgodnie z GSWzB. Objęto pomocą doraźną w formie zabezpieczenia żywności PEAD 500 osób miesięcznie oraz pomocą w formie zabezpieczenia odzieży dla 50 osób miesięcznie.

Podejmowano również działania polegające na aktywizacji środowiska lokalnego i pozyskaniu sponsorów.

- standard Zdrowie. Partner Fundacja Dzieło Pomocy Św. Ojca Pio realizował w zakresie redukcji szkód spowodowanych uzależnieniami.

Partner Stowarzyszenie Lekarzy Nadziei udzielał pomocy przedmedycznej wg GSWzB w zakresie chorób oraz drobnych urazów mechanicznych i termicznych.

### **4.2. Organizacje pozarządowe uczestniczące w realizacji projektu**

Projekt jest realizowany w partnerstwie z następującymi organizacjami: Dzieło Pomocy Św. Ojca Pio Kraków, ul. Loretańska 11, Polski Komitet Pomocy Społecznej Zarząd

Wojewódzki, Kraków, ul. Lenartowicza 14, Fundacja Dzieło Pomocy Św. Ojca Pio, Kraków, ul. Loretańska 11, Stowarzyszenie Lekarzy Nadziei, Kraków, al. Pokoju 7.

#### **4.3. Kadra**

Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie oraz organizacji pozarządowych, będących partnerami w projekcie.

#### **4.4. Nakłady finansowe**

Łączna wartość projektu wynosi 978 360 zł, w tym dotacja MOPS 545 918 zł. Realizacja projektu planowana jest do 31.08.2013 r.

#### ***XIV. Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie***

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie działa na podstawie Statutu przyjętego uchwałą Nr LXIII/579/04 Rady Miasta Krakowa z dnia 20 października 2004 roku oraz Regulaminu Organizacyjnego zatwierdzonego zarządzeniem Nr 1460 Prezydenta Miasta Krakowa z dnia 9 sierpnia 2005 roku (z późn. zm.). MOPS realizuje zadania Gminy Miejskiej Kraków w zakresie:

- pomocy społecznej,
- wspierania rodziny i pieczy zastępczej,
- przeciwdziałania przemocy w rodzinie,
- rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych,
- zatrudnienia socjalnego,
- ochrony zdrowia psychicznego,

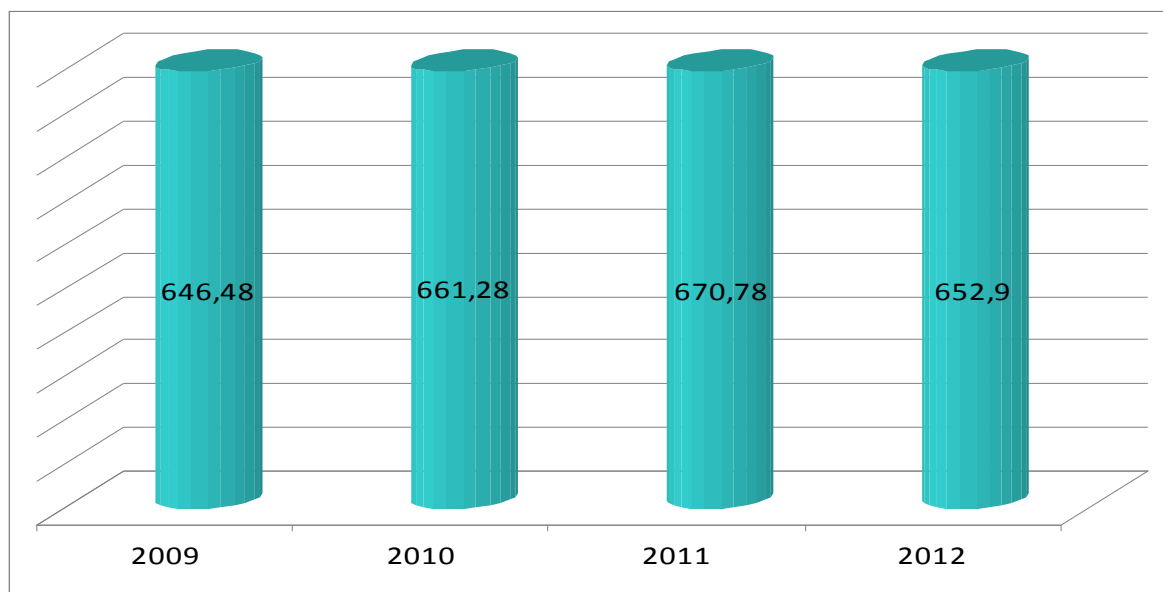
będące zadaniami własnymi gminy i powiatu, zadania zlecone z zakresu administracji rządowej, nałożone ustawami oraz wykonywane na podstawie porozumień z organami administracji rządowej.

Do zadań MOPS należy ponadto wykonywanie innych zadań Gminy Miejskiej Kraków, w szczególności na zasadach określonych w porozumieniach zawartych przez Gminę Miejską Kraków z organami administracji rządowej lub innymi podmiotami oraz tworzenie i realizacja programów osłonowych, wykonywanych na podstawie uchwał Rady Miasta Krakowa oraz zarządzeń Prezydenta Miasta Krakowa.

##### ***1. Kadra Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie***

Stan zatrudnienia w Miejskim Ośrodku Pomocy Społecznej w Krakowie przedstawia poniższy wykres.

**Wykres: Liczba pracowników zatrudnionych w MOPS wg etatów z wyłączeniem osób przebywających na urloпах wychowawczych i bezpłatnych (wartości średnioroczne)**



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W połowie 2010 r. Ośrodek osiągnął wskaźnik zatrudnienia, o którym mowa w art. 110 ust. 11 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej. Ośrodek zatrudnia

pracowników proporcjonalnie do liczby ludności gminy w stosunku jeden pracownik socjalny zatrudniony w pełnym wymiarze czasu pracy na 2000 mieszkańców.

Wśród osób zatrudnionych w MOPS w Krakowie ponad 62% stanowią pracownicy socjalni. Pozostałe osoby to przede wszystkim pracownicy działów merytorycznych. Trzy czwarte spośród 410 pracowników socjalnych świadczy pracę w środowisku.

**Tabela: Zatrudnienie w MOPS wg stanowisk – stan na 31 grudnia danego roku**

WYSZCZEGÓLNIENIE	OGÓŁEM*			
	2009	2010	2011	2012
<b>Ogółem:</b>	<b>616</b>	<b>643</b>	<b>662</b>	<b>658</b>
z tego: dyrektor	1	1	1	1
zastępcy dyrektora	2	2	3	2
<b>pracownicy socjalni ogółem</b>	<b>370</b>	<b>387</b>	<b>394</b>	<b>410</b>
z tego: starszy specjalista pracy socjalnej	7	8	8	7
specjalista pracy socjalnej	61	72	77	99
starszy pracownik socjalny	136	133	136	134
pracownik socjalny	166	174	173	170
w tym: będący głównym specjalistą	3	2	3	3
<b>pracownicy socjalni świadczący pracę w środowisku</b>	<b>296</b>	<b>291</b>	<b>294</b>	<b>304</b>
pozostali pracownicy	243	253	264	245

\*wykaz nie uwzględnia pracowników przebywających na urloпах wychowawczych i bezpłatnych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

67% pracowników MOPS (w tym przebywających na urloпах wychowawczych i bezpłatnych) to osoby z wyższym wykształceniem, w tym 10% stanowią pracownicy, którzy mają ukończone także studia podyplomowe. Wykształceniem policealnym legitymuje się 25% ogółu pracowników.

Wśród pracowników MOPS obserwuje się stały proces doskonalenia zawodowego. W latach 2009 – 2012 swój poziom wykształcenia podniosło 101 pracowników, w tym 27 osób obroniło pracę licencjacką, 48 osoby ukończyły wyższe studia, natomiast 26 pracowników podniosło kwalifikacje poprzez ukończenie studiów podyplomowych.

Pracownicy MOPS podejmują wiele działań, które podnoszą ich kwalifikacje i pozwalają na wykonywanie zadań o coraz wyższym standardzie. Organizowane szkolenia są odpowiedzią na nowe trendy w pomocy społecznej oraz potrzebę jak najpełniejszego przygotowania pracowników do realizowanych zadań. W 2012 r. pracownicy MOPS brali udział w licznych szkoleniach, zarówno bezpłatnych jak i płatnych. W szkoleniach płatnych wzięły udział 124 osoby.

Uwzględniając potrzeby osób niepełnosprawnych MOPS w Krakowie odznacza się wysokim wskaźnikiem zatrudnienia osób niepełnosprawnych tj. powyżej 6% zgodnie z ustawą o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

## **2. Plan wydatków Sytemu Pomocy Społecznej w latach 2009-2012**

Zadania GMK realizowane przez MOPS	Wykonanie 31.12.2009r.
1	3
<b>wydatki bieżące, w tym:</b>	<b>134 301 036,29 zł</b>
- środki własne	85 510 800,71 zł
- dotacja z budżetu państwa	47 132 193,53 zł

- dotacja z UE	1 658 042,05 zł
w tym: dotacje dla podmiotów niepublicznych	41 387 168,46 zł
<b>wydatki inwestycyjne, w tym</b>	<b>2 783 277,21 zł</b>
- środki własne	2 783 277,21 zł
- dotacja z budżetu państwa	- zł
<b>Suma</b>	<b>137 084 313,50 zł</b>

Zadania GMK realizowane przez jednostki pomocy społecznej	Wykonanie 31.12.2009r.
1	3
<b>wydatki bieżące, w tym:</b>	<b>94 362 019,19 zł</b>
- środki własne	71 689 424,76 zł
- dotacja z budżetu państwa	22 672 594,43 zł
- dotacja z UE	- zł
<b>wydatki inwestycyjne, w tym</b>	<b>2 355 910,56 zł</b>
- środki własne	1 925 910,56 zł
- dotacja z budżetu państwa	430 000,00 zł
<b>Suma</b>	<b>96 717 929,75 zł</b>

Zadania GMK realizowane przez system pomocy społecznej	Wykonanie 31.12.2009r.
1	3
<b>wydatki bieżące, w tym:</b>	<b>228 663 055,48 zł</b>
- środki własne	157 200 225,47 zł
- dotacja z budżetu państwa	69 804 787,96 zł
- dotacja z UE	1 658 042,05 zł
<b>wydatki inwestycyjne, w tym</b>	<b>5 139 187,77 zł</b>
- środki własne	4 709 187,77 zł
- dotacja z budżetu państwa	430 000,00 zł
<b>Suma</b>	<b>233 802 243,25 zł</b>

Zgodnie z art. 249 ust.3 oraz ust. 4 pkt. 3 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2009, Nr 157 poz. 1240), od 1 kwietnia 2010 roku, środkami finansowymi przeznaczonymi na realizację zadań publicznych Gminy Miejskiej Kraków w sferach: pomocy społecznej, integracji i reintegracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym i działalności charytatywnej zadań dysponuje Wydział Spraw Społecznych UMK, który przekazuje je wykonawcom zleceń (podmiotom niepublicznym).

MOPS nadal ogłasza i rozstrzyga konkursy na realizację zadań, kontroluje realizowane przez podmioty niepubliczne zadania oraz nadzoruje poprawność ich rozliczania.

Zadania GMK realizowane przez system pomocy społecznej	Wykonanie 31.12.2010r.
1	3
<b>wydatki bieżące, w tym:</b>	<b>239 238 378,92 zł</b>
- środki własne	163 965 489,02 zł
- dotacja z budżetu państwa	69 280 373,86 zł
- dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	5 992 516,04 zł
	44 286 182,00 zł
w tym: dotacje dla organizacji pozarządowych	(w tym MOPS: 10 871 139,94 zł SO: 33 415 042,06 zł)
<b>wydatki inwestycyjne, w tym</b>	<b>6 298 858,34 zł</b>
- środki własne	3 459 014,68 zł
- dotacja z budżetu państwa	1 976 546,43 zł
- dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	863 297,23 zł
<b>Suma</b>	<b>245 537 237,26 zł</b>

Zadania GMK realizowane przez MOPS *	Wykonanie 31.12.2010r.
1	3
<b>wydatki bieżące, w tym:</b>	<b>139 018 163,71 zł</b>
- środki własne	87 517 612,51 zł
- dotacja z budżetu państwa	45 508 035,16 zł
- dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	5 992 516,04 zł
	44 286 182,00 zł
w tym: dotacje dla organizacji pozarządowych	(w tym MOPS: 10 871 139,94 zł SO: 33 415 042,06 zł)
<b>wydatki inwestycyjne, w tym</b>	<b>108 929,66 zł</b>
- środki własne	- zł
- dotacja z budżetu państwa	- zł
- dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	108 929,66 zł
<b>Suma</b>	<b>139 127 093,37 zł</b>

\* wykazano również wydatki ujęte w planie finansowym SO

Zadania GMK realizowane przez jednostki pomocy społecznej	Wykonanie 31.12.2010r.
1	3
<b>wydatki bieżące, w tym:</b>	<b>100 220 215,21 zł</b>
- środki własne	76 447 876,51 zł
- dotacja z budżetu państwa	23 772 338,70 zł



- dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	- zł
<b>wydatki inwestycyjne, w tym</b>	<b>6 189 928,68 zł</b>
- środki własne	3 459 014,68 zł
- dotacja z budżetu państwa	1 976 546,43 zł
- dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	754 367,57 zł
<b>Suma</b>	<b>106 410 143,89 zł</b>

Zadania GMK realizowane przez system pomocy społecznej	Wykonanie 31.12.2011 r.
1	2
<b>wydatki bieżące, w tym:</b>	<b>241 213 808 zł</b>
środki własne*	176 827 353 zł
dotacja z budżetu państwa	55 262 967 zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	9 123 488 zł
<b>wydatki inwestycyjne, w tym:</b>	<b>1 171 630 zł</b>
środki własne	1 150 771 zł
dotacja z budżetu państwa	- zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	20 859 zł
<b>Suma</b>	<b>242 385 438 zł</b>

\* wykazano również wydatki ujęte w planie finansowym SO

Zadania GMK realizowane przez MOPS	Wykonanie 31.12.2011 r.
1	2
<b>wydatki bieżące, w tym:</b>	<b>101 273 768 zł</b>
środki własne	58 226 141 zł
dotacja z budżetu państwa	33 924 139 zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	9 123 488 zł
<b>wydatki inwestycyjne, w tym:</b>	<b>54 550 zł</b>
środki własne	33 691 zł
dotacja z budżetu państwa	- zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	20 859 zł
<b>Suma</b>	<b>101 328 318 zł</b>
Zadania GMK realizowane przez jednostki pomocy społecznej	Wykonanie 31.12.2011 r.
1	2
<b>wydatki bieżące, w tym:</b>	<b>96 608 020 zł</b>
środki własne	75 269 192 zł
dotacja z budżetu państwa	21 338 828 zł

<i>dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE</i>	- zł
<b>wydatki inwestycyjne, w tym:</b>	<b>1 117 080 zł</b>
<i>środki własne</i>	1 117 080 zł
<i>dotacja z budżetu państwa</i>	- zł
<i>dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE</i>	- zł
<b>Suma</b>	<b>97 725 100 zł</b>

Dotacje dla organizacji pozarządowych realizowane przez <b>Wydział Spraw Społecznych</b>	Wykonanie 31.12.2011 r.
Środki własne Gminy Miejskiej Kraków	35 730 954,57 zł
Środki z Budżetu Państwa	7 611 065,20 zł
<b>Suma końcowa</b>	<b>43 342 019,77 zł</b>

Zadania GMK realizowane przez <b>system pomocy społecznej</b>	Wykonanie 31.12.2012 r.
1	2
<b>wydatki bieżące</b>	<b>201 080 711 zł</b>
<i>środki własne</i>	133 476 130 zł
<i>dotacja z budżetu państwa</i>	60 460 860 zł
<i>dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE</i>	7 143 721 zł
<b>wydatki inwestycyjne</b>	<b>4 927 194 zł</b>
<i>środki własne</i>	4 345 501 zł
<i>dotacja z budżetu państwa</i>	537 953 zł
<i>dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE</i>	43 740 zł
Suma	206 007 905 zł

Zadania GMK realizowane przez <b>MOPS</b>	Wykonanie 31.12.2012 r.
1	2
<b>wydatki bieżące, w tym:</b>	<b>104 440 427 zł</b>
<i>środki własne</i>	58 396 769 zł
<i>dotacja z budżetu państwa</i>	38 965 380 zł
<i>dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE</i>	7 078 278 zł
<b>wydatki inwestycyjne, w tym:</b>	<b>43 628 zł</b>
<i>środki własne</i>	- zł
<i>dotacja z budżetu państwa</i>	- zł
<i>dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE</i>	43 628 zł
Suma	104 484 055 zł

Zadania GMK realizowane przez publiczne <b>jednostki pomocy społecznej</b>	Wykonanie 31.12.2012 r.
1	2
<b>wydatki bieżące, w tym:</b>	<b>96 640 284 zł</b>
<i>środki własne</i>	75 079 361 zł
<i>dotacja z budżetu państwa</i>	21 495 480 zł
<i>dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE</i>	65 443 zł
<b>wydatki inwestycyjne, w tym:</b>	<b>4 883 566 zł</b>
<i>środki własne</i>	4 345 501 zł
<i>dotacja z budżetu państwa</i>	537 953 zł
<i>dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE</i>	112 zł
Suma	101 523 850 zł

Dotacje dla organizacji pozarządowych realizowane przez Wydział Spraw Społecznych	Wykonanie 31.12.2012 r.
<b>wydatki bieżące, w tym:</b>	<b>43 767 777 zł</b>
<i>środki własne</i>	35 967 667 zł
<i>dotacja z budżetu państwa</i>	6 527 943 zł
<i>dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE</i>	1 272 167 zł
Suma	43 767 777 zł

### 3. Infrastruktura lokalowa i techniczna

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej pozyskuje lokale i nieruchomości w celu realizacji własnych zadań oraz zadań powierzonych innym podmiotom do realizacji. Spośród nieruchomości i lokali, do których MOPS posiadał tytuł prawny, 23 obiektów o łącznej powierzchni 10 155,03 m<sup>2</sup> udostępniano podmiotom niepublicznym na realizację zadań pomocy społecznej.

W 2009 r. MOPS posiadał tytuł prawny do 37 lokali i nieruchomości zabudowanych obiektami o łącznej powierzchni 15 441,99 m<sup>2</sup>. W 16 lokalach o łącznej powierzchni 6 532,87 m<sup>2</sup> mieściły się siedziby MOPS, w tym w 1 lokalu o powierzchni 180,49 m<sup>2</sup> współfinansowanym z środków Europejskiego Funduszu Społecznego.

W 2010 r. MOPS posiadał tytuł prawny do 40 lokali i nieruchomości zabudowanych obiektami o łącznej powierzchni 15 590,93 m<sup>2</sup>. W 20 lokalach o łącznej powierzchni 6 681,81 m<sup>2</sup> mieściły się siedziby MOPS, w tym w 6 lokalach o powierzchni 487,47 m<sup>2</sup> współfinansowanych z EFS.

W 2011 r. MOPS dysponował 46 lokalami i nieruchomościami zabudowanymi obiektami o łącznej powierzchni 16 213,84 m<sup>2</sup>. W 22 lokalach o łącznej powierzchni 6 806,62 m<sup>2</sup> mieściły się siedziby MOPS, w tym w 8 lokalach o powierzchni 589,94 m<sup>2</sup> współfinansowanych z EFS. Pod koniec roku przejęto 2 nieruchomości i 1 lokal. Nieruchomości zostaną zaadaptowane na realizację zadań pomocy społecznej, natomiast lokal został przystosowany na potrzeby MOPS. Od 2009 r. MOPS dysponuje jedną nieruchomością niezabudowaną przeznaczoną pod budowę domu pomocy społecznej.

W 2012 roku MOPS dysponował 46 lokalami i nieruchomościami zabudowanymi obiektami o łącznej powierzchni 18 343,40 m<sup>2</sup>. W 23 lokalach i nieruchomościach o łącznej powierzchni 7 383,90 m<sup>2</sup> mieściły się siedziby MOPS, w tym w 9 lokalach o powierzchni 610,00 m<sup>2</sup> współfinansowanych z EFS. W 23 lokalach i nieruchomościach o pow. 10 959,50 m<sup>2</sup> realizowano zadania pomocy społecznej (jedna nieruchomość służyła zarówno na potrzeby komórek organizacyjnych MOPS, jak również z nieruchomości tej odpłatnie korzysta szkoła). W 2012 roku MOPS pozyskał 3 lokale na potrzeby realizacji projektów dofinansowanych ze środków EFS, przejął 2 nieruchomości po zlikwidowanych jednostkach systemu pomocy społecznej oraz zwrócił 4 lokale w tym 1 jednostce systemu pomocy społecznej. MOPS dysponuje jedną nieruchomością niezbudowaną przeznaczoną pod budowę domu pomocy społecznej.